

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií

Etnologie a kulturní antropologie

Disertační práce

Mgr. Thu Thuy Higel

Fenomén věštce v současném Vietnamu

The Phenomenon of Fortuneteller in contemporary Vietnam

Vedoucí práce: PhDr. Lucie Hlavatá, Ph.D.

2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Lucie Hlavaté, Ph.D., za její čas, který věnovala mé disertační práci, za její trpělivost, cenné rady a připomínky během psaní práce. Chtěla bych jí také vyjádřit velkou vděčnost, že byla mou školitelkou a „doprovodila“ mě až do konce doktorského studia.

Chtěla bych zde také poděkovat všem svým vietnamským respondentům, kteří se zúčastnili výzkumu a poskytli mi svůj čas a cenné informace. Konkrétně bych chtěla poděkovat *bác Lâm*, *bác Cường*, *chị Nga* a *chú Long* za jejich ochotu a pomoc během mého terénního výzkumu.

Tiếp theo con muốn cảm ơn bố mẹ đã tin tưởng con, hỗ trợ và giúp đỡ con trong bao nhiêu năm làm bài luận văn này.

Velké poděkování patří mému manželovi za jeho nekonečnou trpělivost, neustálou podporu a pomoc během psaní disertační práce. Merci mon coeur.

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Saverne dne 29. 8. 2024

Thu Thuy Higel

Abstrakt

Tato disertační práce pojednává o věštcích a věštění v současném Vietnamu, přičemž se zaměřuje především na věštce jako fenomén. Na problematiku je nahlíženo z kulturně antropologického hlediska s důrazem na specifické společenské a duchovní prostředí Vietnamu.

V rámci obecného úvodu a vzhledu do problematiky věstců a věštění je práce zaměřena na některé filozoficko-náboženské směry, lidovou víru a kultury a také na pověřivost, která je dodnes hluboce zakořeněná ve vietnamském myšlení a chování. Stěžejní část práce se věnuje základním pojmům týkající se věštění ve vietnamském prostředí a popisu některých věštebných technik. Dále je zde představen věstec jako fenomén, který má nadále své místo ve společnosti, ačkoli je jeho postavení z právního hlediska velmi sporné. Druhý úhel pohledu na fenomén věštce se pak odráží v popisu jeho klientely a jejich důvodů a motivů k jeho návštěvě.

Práce vychází jak z teoretických informací obsažených v uvedené literatuře, tak z empirických poznatků získaných pomocí terénního výzkumu, který byl prováděn pomocí několika metod, jež reflektují různé pohledy na danou problematiku.

Cílem této disertační práce je poukázat na aktuálnost věštce a jeho práci v současné vietnamské společnosti. Práce si také klade za cíl zjistit, jaké společenské postavení zaujímá věstec, jakou roli zastává v současné vietnamské společnosti a jak je na jeho práci pohlíženo.

Klíčová slova: věstec, věštění, věštebné techniky, Vietnam, pověřivost, víra

Abstract

This dissertation addresses the practices of fortunetellers and divination in contemporary Vietnam, focusing primarily on the fortuneteller as a phenomenon. The issue is approached from a cultural anthropological perspective emphasizing the specific social and spiritual environment of Vietnam.

The introductory section and insight into the issue of fortunetellers and divination focuses on some philosophical-religious perspectives, folk beliefs, and cults, as well as on superstition, which remains deeply rooted in Vietnamese thinking and behavior today. The main part of the dissertation is dedicated to the basic concepts of divination within the Vietnamese setting and the description of some divinatory techniques. Furthermore, the fortuneteller is presented as a phenomenon that still has its place in society, even though its position is highly controversial from a legal perspective. Another perspective on the phenomenon of the fortuneteller is reflected in the description of his clientele and their reasons and motivations for visiting him.

The work is based on both theoretical information contained in the cited literature and empirical findings obtained through fieldwork, which was conducted using multiple methods that reflect different perspectives on the issue.

The purpose of this dissertation is to highlight the current relevance of the fortuneteller and his practices in contemporary Vietnamese society. The work also aims to determine the social status of the fortuneteller, the role he plays in contemporary Vietnamese society, and the public perception of his profession.

Keywords: fortuneteller, divination, divinatory techniques, Vietnam, superstition, belief

Obsah

ÚVOD	9
1. PŘEHLED DOSAVADNÍHO VÝZKUMU	15
2. DUCHOVNÍ SVĚT VIETNAMCŮ	23
2.1 NÁBOŽENSKÝ SYNKRETISMUS	24
2.2 TROJÍ UČENÍ (<i>TAM GIÁO</i>)	25
2.2.1 <i>Taoismus (Đạo giáo)</i>	25
2.2.2 <i>Buddhismus (Phật giáo)</i>	27
2.2.3 <i>Konfucianismus (Nho giáo)</i>	31
2.3 LIDOVÁ VÍRA A JINÉ NÁBOŽENSKÉ PŘEDSTAVY	33
2.3.1 <i>Animismus</i>	33
2.3.2 <i>Kult předků (Thờ cúng tổ tiên)</i>	35
2.3.3 <i>Kult matek (Đạo Mẫu)</i>	37
3. POVĚRA A POVĚŘČIVOST	41
3.1 VNÍMÁNÍ A PŘÍSTUP K POVĚŘČIVOSTI VE VIETNAMSKÉM PROSTŘEDÍ	43
3.1.1 <i>Postoj státu k pověřčivosti</i>	46
3.1.2 <i>Návrhy k odstranění pověr a pověřčivosti ze společnosti</i>	48
3.2 PROJEVY POVĚŘČIVOSTI V SOUČASNÉ VIETNAMSKÉ SPOLEČNOSTI	50
3.2.1 <i>Některé pověry v životním cyklu člověka</i>	51
3.2.2 <i>Pověry jako součást každodennosti</i>	56
3.2.3 <i>Postoj mladých Vietnamců k pověrám</i>	58
4. VĚŠTBY A VĚŠTĚNÍ	61
4.1 VĚŠTĚNÍ VE VIETNAMU	63
4.1.1 <i>Prameny a literatura – problematika bádání</i>	64
4.1.2 <i>Současná podoba</i>	66
5. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	69
5.1 JIN-JANG (<i>ÂM DƯƠNG</i>)	71
5.2 PĚT PRVKŮ (<i>NGŨ HÀNH</i>)	73
5.3 KNIHA PROMĚN (<i>KINH DỊCH</i>)	74
5.4 OSM TRIGRAMŮ (<i>BÁT QUÁI</i>)	75
5.5 VIETNAMSKÝ KALENDÁŘ	77
5.5.1 <i>Lunární kalendář (Lịch âm)</i>	77
5.5.2 <i>Nebeské kmeny a Zemské větve (Thiên Can, Địa Chi)</i>	78
5.5.3 <i>Určení hodin podle lunárního kalendáře (Giờ âm lịch)</i>	79
5.5.4 <i>Kalendáře (Lịch vạn sự, Lịch vạn niên)</i>	80
5.6 VÝBĚR PŘÍZNIVÝCH A VHODNÝCH OKAMŽIKŮ (<i>CHỌN NGÀY, GIỜ TỐT</i>)	81
5.7 ZNAMENÍ ZVĚROKRUHU (<i>MƯỜI HAI CON GIÁP</i>)	83
5.8 VOTIVNÍ PŘEDMĚTY (<i>ĐỒ MẪ</i>)	84
5.9 OBŘADY KE ZMÍRNĚNÍ NEŠTĚSTÍ NEBO K ZÍSKÁNÍ ŠTĚSTÍ A PROSPERITY (<i>LỄ</i>)	85
5.10 AMULETY (<i>BÙA</i>)	86
6. VĚŠTEBNÉ TECHNIKY	88
6.1 OSOBNÍ HOROSKOP (<i>TỬ VI</i>)	89
6.2 FYZIOGNOMIE, VĚŠTĚNÍ Z TĚLA (<i>XEM TƯỚNG</i>)	92
6.3 CHIROMANTIE, VĚŠTĚNÍ Z RUKY (<i>XEM TAY</i>)	94
6.4 TAHÁNÍ HOROSKOPŮ (<i>XIN QUÊ, XIN XÃM</i>)	95
6.5 VĚŠTĚNÍ Z HRACÍCH KARET (<i>XEM BÓI BÀI TÂY</i>)	95
6.6 VĚŠTĚNÍ POMOCÍ HEXAGRAMŮ V KNIZE PROMĚN (<i>XEM/GIEO QUÊ KINH DỊCH</i>)	97
6.7 FENG-ŠUEJ (<i>PHONG THUY</i>)	98
6.8 JINÉ TECHNIKY VĚŠTĚNÍ	100

7. VĚŠTEC JAKO FENOMÉN	101
7.1 OBRAZ VĚŠTCE	101
7.1.1 Pohlaví	102
7.1.2 Věk	103
7.1.3 Vzdělání.....	104
7.1.4 (Původní) zaměstnání	104
7.1.5 Místo působení.....	105
7.2 UMĚNÍ VĚŠTIT	105
7.3 TYPY VĚŠTCŮ.....	107
7.4 POSTAVENÍ VĚŠTCE A JEHO ROLE VE SPOLEČNOSTI	110
8. KLIENTELA.....	112
8.1 POPIS KLIENTELY	113
8.1.1 Pohlaví	113
8.1.2 Věková skladba	113
8.1.3 Vzdělání a zaměstnání	114
8.2 NÁVŠTĚVA VĚŠTCE A KRITÉRIA PŘI JEHO VÝBĚRU	115
8.3 DŮVODY A MOTIVY K NÁVŠTĚVĚ VĚŠTCŮ	117
8.4 OČEKÁVÁNÍ KLIENTŮ.....	118
8.5 VLIV A DOPAD VĚŠTBY NA KLIENTA	118
9. POHLED SOUČASNÉ VIETNAMSKÉ SPOLEČNOSTI NA VĚŠTCE JAKO FENOMÉN	121
9.1 VĚŠTCI V MASMÉDIÍCH	122
9.2 OBRAZ VĚŠTCŮ V ANEKDOTÁCH A KARIKATURÁCH	123
10. TERÉNNÍ VÝZKUM	126
10.1 VÝZKUMNÉ PROSTŘEDÍ.....	127
10.2 VÝZKUMNÉ OBDOBÍ.....	128
10.3 PŘEDMĚT A CÍL VÝZKUMU	129
10.4 DRUH A METODOLOGIE VÝZKUMU	129
10.4.1 Kvalitativní výzkum	130
10.4.2 Kvantitativní výzkum.....	133
11. VÝSLEDKY TERÉNNÍHO VÝZKUMU	135
11.1 ZÍSKANÉ POZNATKY Z INTERVIEW S VĚŠTCI	135
11.1.1 Vyhodnocení a interpretace poznatků	137
11.1.2 Příběhy věštců.....	138
11.2 ZÍSKANÉ POZNATKY Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	141
11.2.1 Bilance výsledků z dotazníků.....	144
11.2.1.1 Respondenti, kteří v současné době nechodí k věštci	148
11.2.1.2 Respondenti, kteří v současné době k věštci chodí	151
11.3 ZÁVĚRY VYPLYVAJÍCÍ Z TERÉNNÍHO VÝZKUMU	157
12. NÁVŠTĚVA VĚŠTCŮ V ROLI KLIENTA	159
12.1 NÁVŠTĚVY VĚŠTCŮ V NAM ĐINH.....	160
12.2 NÁVŠTĚVY VĚŠTCŮ V HANOJI.....	163
12.3 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ.....	166
ZÁVĚR.....	169
BIBLIOGRAFIE	172
SEZNAM PŘÍLOH	184
PŘÍLOHA Č. 1 - DOTAZNÍK PRO VIETNAMSKOU VEŘEJNOST VE VIETNAMŠTINĚ	185
PŘÍLOHA Č. 2 - DOTAZNÍK PRO VIETNAMSKOU VEŘEJNOST V ČEŠTINĚ	188
PŘÍLOHA Č. 3- OKRUHY OTÁZEK PRO VĚŠTCE V ČEŠTINĚ A VIETNAMŠTINĚ	191
PŘÍLOHA Č. 4 - INTERVIEW S VĚŠTCI.....	193

PŘÍLOHA Č. 5 - OBŘAD VYSVOBOZENÍ DUŠE (<i>LỄ CÀU SIÊU</i>)	215
PŘÍLOHA Č. 6 - POPIS ÚSTAVU PRO VÝZKUM A APLIKACI LIDSKÉHO POTENCIÁLU (<i>VIỆN NGHIÊN CỨU VÀ ỨNG DỤNG TIỀM NĂNG CON NGƯỜI</i>)	218
PŘÍLOHA Č. 7 - SETKÁNÍ ČLENŮ KLUBU ÚSTAVU PRO VÝZKUM A APLIKACI LIDSKÉHO POTENCIÁLU (<i>CÂU LẠC BỘ ỨNG DỤNG TIỀM NĂNG CON NGƯỜI</i>)	222
PŘÍLOHA Č. 8 - VĚŠTKYNĚ LAN A JEJÍ ZAZNAMENANÉ PŘÍBĚHY	225
PŘÍLOHA Č. 9 - SYSTÉM CAN CHI A ŠEDESÁTILETÝ CYKLUS.....	230
PŘÍLOHA Č. 10 - SEZNAM VIETNAMSKÝCH POJMŮ A VÝRAZŮ	232
PŘÍLOHA Č. 11 - OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	242

Úvod

Ve své disertační práci s názvem *Fenomén věštce v současném Vietnamu* se zabývám nejen věštcem a jeho řemeslem, ale také jeho rolí a postavením ve společnosti. Vedle toho jsem se zaměřila také na širokou vietnamskou veřejnost, kdy jsem zkoumala její pohled na věštce a věštění. V současné vietnamské společnosti je téma věstec a věštění neustále aktuální. Jedná se o téma diskutované, ale také velmi citlivé a často rozporuplné. Návštěva věštce je na jedné straně vnímána jako téměř běžná záležitost, ale na straně druhé jako věc, kterou je potřeba utajit. Věštění je totiž považováno za pověřivost, která vyvolává u mnohých Vietnamců negativní emoce, přestože hranice mezi vírou a pověrou se často ve vietnamské kultuře prolínají a definovat či je přesně ohraničit je dosti problematické.

Téma věštce jako fenoménu se pro mnohé Vietnamce jeví jako zajímavé, ale vědecky bezúčelné. Z tohoto důvodu jsem narazila během výzkumu někdy na nepochopení a mnohdy i údiv některých vietnamských badatelů nad vybraným tématem. Podle mého zjištění se však jedná o komplexní problematiku, která prostupuje celou vietnamskou společností, je součástí jejího myšlení a zvyků a troufám si říci, že patří neodmyslitelně do vietnamské kultury.

Můj studijní zájem byl vždy zaměřen především na vietnamskou kulturu, její zvyky a tradice. To se odrazilo i ve výběru tématu mé bakalářské¹ a diplomové² práce, přičemž během práce na nich jsem zaznamenala, jak důležitou úlohu může zastávat věstec v životě Vietnamců. Zároveň jsem zjistila, že ačkoli má věstec pořád své místo v současné vietnamské společnosti, jeho práce je státem zakázána. Stát nahlíží na věštění a jiné podobné aktivity³ jako na pověřivost, kterou je potřeba ze společnosti vymýtit.

Proč v současném, rychle se vyvíjejícím Vietnamu, který se snaží přiblížit se západnímu světu ať už ekonomikou nebo životním stylem, chodí lidé pořád k věštci? Jaké postavení zaujímá věstec ve společnosti, kde na jedné straně je jeho práce nelegální a na straně druhé žádaná? Jaké pohnutky vedou Vietnamce k návštěvě věštce, je to pověřivost zakořeněná ve vietnamském myšlení a ovlivněná kulturou a tradicí, nebo skutečná víra, že lze poznat vlastní budoucnost? Cílem práce je ukázat aktuálnost fenoménu věštce ve vietnamské společnosti a jeho provázanost se životem Vietnamců.

¹ VU THI THU, Thuy. *Vietnamská rodina - tradiční rodinný cyklus*. 2010, Bakalářská práce, UJEP.

² VU THI THU, Thuy. *Dětský svět ve Vietnamu*. 2013, Magisterská práce, Karlova univerzita.

³ Např. vyvolávání duší, hledání ztracených hrobů padlých vojáků, provádění obřadů za účelem něco získat aj.

Fenomén věštce nelze zkoumat izolovaně jako samostatný jev, ale je potřeba ho zasadit do širšího kulturně-společenského kontextu. Existence věštců a změny v jejich společenském postavení jsou podmíněny jak duchovní kulturou, tak náboženskou a společenskou situací vietnamské společnosti. V této souvislosti se předmětem mého výzkumu stali nejen věštcí a jejich řemeslo, ale také duchovní vietnamská kultura, která spolu s pověrami a pověřivostí tvoří širší rámec této disertační práce. Věnovala jsem se proto náboženství ve Vietnamu obecně, dále vietnamským lidovým vírám, animismu aj. Soustředila jsem se na náboženskou synkrezii, která je ve vietnamské společnosti všudypřítomná a ve velké míře ovlivňuje veškeré chování a myšlení Vietnamců. Následně jsem se zaměřila na vnímání a přístup k pověrám a pověřivostí ve vietnamské společnosti, na jejich konkrétní projevy a vztah Vietnamců k nim. Kromě toho jsem vymezila základní pojmy týkající se věštění, které jsou velmi často spjaté s duchovní vietnamskou kulturou a popsala jsem také věšτεbné techniky, které se používají v současnosti nejčastěji. Ve stěžejní části disertační práce jsem kategorizovala typy věštců, ukázala jejich současný obraz v médiích, vtipech a karikaturách a zaměřila se také na jejich klientelu. Závěrem jsem popsala svůj terénní výzkum a výstupy z něj a práci jsem zakončila popisem návštěv věštců v roli klienta.

Téma věštci a věštění ve Vietnamu není téměř vůbec zpracované a prozatím neexistuje žádná ucelená publikace, která by se této problematice věnovala. Proto považuji svoji práci, která je zpracovaná nejen na základě informací z literatury, ale také získaných empirických poznatků z terénního výzkumu, za jakýsi úvod a vhled do dané problematiky. Zároveň by měla tato disertační práce také přispět malým dílem k hlubšímu porozumění vietnamské kultuře.

V názvu i v celé disertační práci používám pojem věšτεc, aniž bych specifikovala konkrétní pohlaví. Je nutné zde vysvětlit, že v současnosti je termín věšτεc (*thầy bói*) užíván ve Vietnamu jako „zastřešující“ označení pro všechny věšτεce nezávisle na jejich pohlaví a specializaci. Pokud chci explicitně označit věšτεce jako ženu, užívám český přechýlený výraz pro ženský rod „věšτεkyně“. Ve vietnamštině lze užít *bà thầy/ thầy bà* nebo oslovením *cô* či *bà* (paní) ve spojení s konkrétním jménem. Více se o tom zmiňuji v kapitole „*Věšτεc jako fenomén*“, kde ukazuji různé typy věštců a jejich odlišné označení podle specializací, např. *Thầy tử vi* (věšτεc specializující se na osobní horoskopy), *Thầy tướng* (věšτεc zabývající se fyziognomií), *Thầy phong thủy* (věšτεc věnující se feng-šuej).

V celé práci používám obecně platný úzus přepisu vietnamských jmen a slov do češtiny. Vietnamská jména⁴, názvy a termíny ve vietnamštině jsem ponechala v jejich nezměněné podobě, tj. se všemi diakritickými znaménky, kromě zavedených termínů, jako je např. Hanoj, Vietnam nebo Ho Či Minovo Město. Do příloh jsem zařadila i seznam vietnamských pojmů a výrazů vyskytující se v celé práci, který poskytne ucelenější jazykový přehled. U čínských jmen a výrazů, které se v práci objevují jsem použila standartní český přepis podle prof. O. Švarného.

Metodologie výzkumu

Vietnam lze rozdělit na severní, střední a jižní část. Každá její část je specifická a proto je nutné zdůraznit, že svůj výzkum jsem prováděla pouze v severní části Vietnamu (*Bắc Bộ*, nebo *Miền Bắc*), a to konkrétně ve městech Hanoj, Nam Định a Ninh Bình. Mým hlavním výzkumným objektem bylo majoritní etnikum Viêt, neboli také Kinh, kteří tvoří více než osmdesát procent celkové populace. Je však potřeba poznamenat, že ačkoli zkoumám výhradně etnikum Viet, v celé práci používám zástupný termín „Vietnamci“.

Celkově jsem uskutečnila dvě výzkumné cesty do Vietnamu. První terénní výzkum v roce 2014 lze považovat z časového hlediska za dlouhodobý a zahrnoval i rešerši literatury. Druhý krátkodobý výzkum v roce 2018 byl zejména doplňující a rozšiřující, který přinesl nejen zajímavé výsledky, ale i celkové prohloubení tématu.

Na problematiku věstců jako fenoménu je nahlíženo z kulturně antropologického hlediska s důrazem na jeho interpretaci v širším společenském kontextu vietnamské kultury. Z badatelského hlediska se jedná o etnografický výzkum, v jehož rámci jsem užíla metody kvalitativního a kvantitativního šetření, které mi umožnily shromáždit dostatečně kvalitní a relevantní informace o fenoménu věstce a zároveň na něho nahlédnout různým úhlem pohledu. V rámci kvalitativní metody jsem provedla interview s předem oslovenými věstci, zúčastnila jsem se sezení s věstkyní a jejími klienty, byla jsem přítomna během vyvolávání duší (*gọi hồn*) a také se zúčastnila obřadu vysvobození duše (*lễ cầu siêu*) a jeho přípravy. Co se týče kvantitativní metody, zde jsem použila dotazníky, jejímž prostřednictvím jsem se obrátila na vietnamskou veřejnost. Dotazník byl formulován pomocí jak uzavřených, otevřených, tak polootevřených typů otázek. Výhodou uzavřených typů otázek je snadnější interpretace a

⁴ Osobní jména autorů, která mi jsou známá, píšu vždy s diakritikou. Někdy jsou však jména v publikacích či článcích uvedena bez diakritiky. V tomto případě diakritiku nedoplňuji a ponechávám jména autorů v nezměněné podobě.

možnost zpracovat a vyhodnotit výsledky ve formě tabulek a grafů. Avšak otevřené otázky přinesly cenné informace a osobnější pohled na danou problematiku. Pro doplnění terénního výzkumu jsem se také rozhodla navštívit věstce jako klientka. Mým cílem bylo získat určitý vhled do celého procesu, od výběru konkrétního věstce, po domluvu s ním až k osobní návštěvě a interakci během věštění. Podrobnější informace ohledně celého terénního výzkumu se nalézají ve druhé části disertační práce, v kapitole 10, 11 a 12.

Ačkoli je věstec ve Vietnamu známou a často navštěvovanou osobou, málokdo si o něm chce povídat s někým cizím. Respondenti byli často ostražití a nedůvěřiví a odmítali vyplňovat dotazníky nebo se o daném tématu vůbec bavit. Hodně mi pomohla nejen znalost vietnamského jazyka, ale také příbuzenské vazby, na které jsem mohla odkazovat a tím postupně navazovat důvěru u respondentů. Získat kontakty na samotné věstce bylo ještě obtížnější a jen díky panu Cuongovi, bývalému pracovníkovi z Ústavu religionistiky (*Viện nghiên cứu tôn giáo*) a strýcům z Nam Định jsem se mohla s některými seznámit a provést s nimi interview. Později mi tito věstci pomohli navázat kontakty s dalšími z nich.

Díky terénnímu výzkumu jsem získala cenné informace o věstcích a věštění v současné vietnamské společnosti, které nelze najít v žádných publikacích či odborných článcích v ucelené formě. Měla jsem možnost nahlédnout do „světa“ věstců a poznat blíže jejich řemeslo. Dále jsem měla příležitost osobně prožít návštěvy u věstců a mohla tak částečně pochopit i ty, kteří k němu chodí. Postoj, který zaujímají Vietnamci vůči věstcům a věštění, shledávám v mnoha ohledech jako velmi zajímavý, protože je nevnímají pouze negativně nebo pozitivně, ale často spíše ambivalentně, přičemž se tato ambivalence promítá i do jejich myšlení a chování.

Struktura práce

Celá disertační práce je rozčleněna do dvanácti kapitol spolu s úvodem a závěrem. První tři kapitoly tvoří vhled do problematiky věstců a věštění a zároveň představují širší rámec, ve kterém je zkoumána. V první kapitole jsem se věnovala přehledu dosavadního výzkumu, a protože literatura na dané téma byla omezená, její výběr udával určitým způsobem směr mého bádání. Poté jsem se ve druhé kapitole zaměřila na duchovní svět Vietnamců, kdy jsem představila náboženský synkretismus, který je typickým znakem vietnamské společnosti. Tato synkreze vznikla prolínáním nejen světových náboženských směrů, tj. buddhismu, taoismu a konfucianismu, ale také lidové víry, kultů a animismu. Ve třetí kapitole se zabývám pověrami a pověřčivostí, které se ve vietnamské kultuře dají velmi obtížně definovat. Z tohoto hlediska

se názory na nich a přístup k nim velmi liší a to nejen u badatelů, ale i u vietnamských obyvatel. U této kapitoly jsem také popsala některé projevy pověřivosti v životním cyklu a každodennosti vietnamského člověka.

Čtvrtá až devátá kapitola jsou stěžejní kapitoly týkající se problematiky věstců a věštění, přičemž jejich podklad tvoří jak informace z literatury, tak empirické poznatky získané z terénního výzkumu. Ve čtvrté kapitole jsem tedy načrtla věštění v průběhu vietnamských dějin a upozornila na problémy v bádání kvůli nedostatku písemných pramenů. V páté kapitole jsem vymezila základní pojmy týkající se věštění. Popis věšebných technik, které jsem poznala během terénního výzkumu a jejich komparací s dostupnými literárními výzkumy, jsem se věnovala v šesté kapitole. Sedmá kapitola představuje věštce jako fenomén. Definovala jsem zde pojem *thầy bói* (věštec) a poukázala na jeho negativní vnímání ve společnosti, které se odráží i v současné vietnamské mluvě, kdy se lidé vyhýbají přímému označení *thầy bói* a místo toho radši nazývají věštce jinými zástupnými výrazy. Dále jsem kategorizovala jednotlivé typy věstců a popsala jejich postavení ve společnosti. V osmé kapitole jsem se zaměřila na klientelu, která věštce navštěvuje. Zajímalo mě, zda ji určují nějaké společné znaky, jako je pohlaví, věk nebo zaměstnání a vzdělání. Mimo jiné jsem také popsala důvody, které klienty zavedly k věštci a vliv a dopad věštby na ně. Devátá kapitola vychází především z mého terénního výzkumu, kde popisují, jak vnímá současná vietnamská společnost věštce a jejich práci, a jak nahlíží na jejich schopnosti a znalosti. Současně jsem se zaměřila na obraz věstců prezentovaný v médiích, vtipech a karikaturách.

Poslední tři kapitoly pojednávají o mých terénních výzkumech, které se mi podařilo uskutečnit. Desátá kapitola tak popisuje celý jejich průběh, objasňuje předmět a cíl výzkumu a představuje metodologie, které byly použity. Výsledky terénního výzkumu prezentuji v jedenácté kapitole, přičemž jsem se rozhodla umístit sem také tabulky a grafy, které jsem chtěla dále komentovat a zasadit do širšího kontextu. V poslední kapitole se věnuji popisu návštěv věštce v roli klienta, kde jsem objasnila, podle čeho jsem věštce vybírala a jak probíhaly návštěvy u nich. Jedná se především o doplnění terénního výzkumu mými osobními zkušenostmi. Za velkou výhodu považuji možnost nahlédnout na danou problematiku z druhé strany, očima klienta.

Na konec celé práce jsem zařadila přílohy. Jde zejména o výsledky mého terénního výzkumu, jako je interview s věštci, popis obřadu vysvobození duše nebo popis Ústavu pro výzkum a aplikaci lidského potenciálu. Pro doplnění celé práce jsem ještě na úplný závěr

zařadila obrazovou přílohu, která je tvořena jak mnou pořízenou fotodokumentací, tak dobovými fotografiemi z internetu a různých publikací.

1. Přehled dosavadního výzkumu

Zájem badatelů o problematiku věštění či o věšebné techniky obecně je poměrně značný, a proto o nich lze nalézt mnohé informace. Velká část literatury a vědeckých studií týkající se této oblasti se zaměřuje na konkrétní časové období, zemi nebo etnikum. Často se badatelé soustřeďují např. na Řecko, Egypt, Mezopotámii a Čínu. Bohužel ne všechny informace lze aplikovat na vietnamské prostředí, které má, ostatně jako každá jiná země, svá určitá specifika. Chceme-li tedy najít zmínky o věštcích a věštění ve Vietnamu, musíme se zaměřit na literaturu, která se týká vietnamské kultury, zvyků a obyčejů či náboženství a víry. Ačkoli existují práce a vědecké studie na dané téma, jsou to pouze náčrty, které nám neumožňují hlouběji a komplexněji porozumět dané problematice. Domnívám se, že problematika věštění ve vietnamském prostředí je často opomíjená a chybí zde nejen ucelená literatura, ale i odpovídající výzkumy.

Pro potřebu této práce a k pochopení daných souvislostí bylo zprvu nutné se zaměřit na literaturu, která tvoří podklad a teoretický rámec celé práce. K vysvětlení a objasnění náboženského chování Vietnamců, jejich rituálů a obřadů, které jsou součástí nejen jejich každodennosti, ale jsou zakotveny i v jejich životním cyklu, posloužila kniha *Posvátné a profánní*⁵ od M. Eliada. Jelikož v některých kulturách plní šaman i funkci věštky, zaměřila jsem se na publikaci *Šamanismus a archaické techniky extáze*⁶ také od M. Eliada, kde autor mimo jiné pojednává o výskytu šamanismu na Dálném východě. Z této práce jsem čerpala především základní informace o dovednostech a schopnostech šamana, o tom, jak je získal, a také o iniciačních nemocech a snech, které jsou v některých případech podobné jako u vietnamských věštců.

Z knihy *Kulturní vzorce*⁷ od R. Benedictové jsem převzala myšlenku, že to, co může být v jedné kultuře „divné“ může být pro jinou kulturu „normální“. Kultura dává určitý rámec lidskému chování ve společnosti, určitým způsobem ho formuluje, a dokonce ho v některém jednání a uvažování i podporuje. A tak to, co je pro západní kulturu zvláštní až „divné“, považuje vietnamská kultura za běžné a „normální“.

⁵ ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006.

⁶ ELIADE, Mircea. *Šamanismus a archaické techniky extáze*. Praha: Argo, 2017.

⁷ BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999.

Za jedno z velmi zajímavých děl považuji monografii *Magický svět*⁸ od italského antropologa E. de Martino, která posloužila jako vhodný podklad k tématu věštění. V tomto díle se opět setkáváme s kulturou a jejím významem, který dává všem jevům ve společnosti. Podle E. de Martina nemůžeme tvrdit prismatem naší kultury, že magické síly, jasnovidectví nebo čarodějnictví neexistují, nebo že se jedná pouze o podvod, jestliže v jiné kultuře jsou všudypřítomné a jsou považovány za skutečné. „... všechny magické výkony je potřeba porovnávat s formami reality, které jsou vlastní příslušnému historickému a kulturnímu světu.“⁹

Dále bylo potřeba se zaměřit na vietnamskou duchovní kulturu, která je důležitou součástí vietnamské společnosti, přičemž v jejím popředí stojí náboženský synkretismus, který dodnes hluboce ovlivňuje myšlení a chování jedinců. K základní literatuře, která se náboženstvím ve Vietnamu zabývá, se řadí především třísvazková práce *Croyances et pratiques religieuses des Viêtnamiens*¹⁰ od uznávaného francouzského autora L. Cadièra (1869-1955), který se intenzivně zabýval vietnamskou kulturou, historií a jazykem. Ve svém díle se autor mimo jiné zabýval buddhismem, taoismem a konfucianismem, které s domácí animistickou vírou a kultem předků silně ovlivnily současné náboženské vnímání Vietnamců. Vedle toho popsal také různé typy božstev a duchů patřících do vietnamského duchovního světa. Pro ujasnění základních pojmů z oblasti náboženství mi byly nápomocné knihy *Náboženské myšlení II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství*¹¹ a *Dějiny náboženského myšlení IV, Od epochy objevů po současnost*¹², obojí od M. Eliada, a *Lexikon východní moudrosti*¹³.

Blíže jsem se věnovala taoismu a buddhismu, jelikož základy věštebných praktik, které se v současnosti ve Vietnamu praktikují, lze najít právě v nich. Vasiljev to popsal velmi výstižně u taoismu: „... náboženská forma taoismu, jež Lao-c‘a zbožnila, zařadila ho do početného panteonu tradičních božstev, a to vše spojila s astrologií, geomantií, alchymií a s dalšími pověrečnými praktikami.“¹⁴ V tomto případě mi také dobře posloužila kniha *Taoismus*¹⁵ od Evy Wong, kde pojednává autorka o dějinách taoismu a jeho jednotlivých systémech neboli směrech, přičemž pro potřebu této práce byl nejzajímavější popis magického

⁸ DE MARTINO, Ernesto. *Magický svět*. Praha: Argo, 2002.

⁹ Ibid. S. 180.

¹⁰ CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Viêtnamiens (1-3)*. Paris: École Française d'Extrême Orient, 1992.

¹¹ ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství*. OIKOYMENH, 1996.

¹² ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení IV, Od epochy objevů po současnost*. OIKOYMENH, 2007.

¹³ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia, 1996.

¹⁴ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, Praha, 1999. S. 140.

¹⁵ WONG, Eva. *Taoismus*. Praha: Pragma, 1997.

a věšteckého taoismu, které hrají ve Vietnamu významnou roli. Autorka popsala nejen stručný vývoj daného systému, ale také jeho hlavní myšlenky a základní informace, jako jsou magické praktiky nebo některé formy věštění.

Během interview jsem zjistila, že dvě věstkyně praktikují tantrický buddhismus (*Mật tông*) a své věštecké řemeslo s ním přímo spojují. Z tohoto důvodu jsem se chtěla dozvědět o tomto buddhistickém směru trochu více. To mi umožnila publikace *Buddhistické myšlení*¹⁶ od autorů P. Williamse a A. Tribeho, kteří podali „...celkový přehled buddhistického myšlení s vyváženým prostorem věnovaným základnímu, ranému a nejrozšířenějšímu indickému buddhismu, názorům některých filosofických škol, mahájánskému náboženskému a filosofickému vývoji i často opomíjenému a neadekvátně chápanému tantrickému buddhismu.“¹⁷ Dějinný vývoj buddhismu od jeho příchodu do Vietnamu až do první poloviny 19. století objasňuje kniha *The history of Buddhism in Vietnam*¹⁸, jehož hlavním editorem je Nguyen Tai Thuy, přičemž se kolektiv autorů zaměřil i na popis významných osob spojených s tímto náboženstvím a také na jeho vztah k politice vládnoucích dynastií a význačným panovníkům dané doby. Zajímavým a přínosným článkem k tématu je *Buddhism-based exorcism and spirit-calling as a form of healing for mental problems: Stories from Vietnam*¹⁹ od autorky Nguyen Huong. Měli bychom si uvědomit, že lidé v současném Vietnamu se neobracují na buddhistické mnichy jen kvůli obřadům a modlitbám, ale také kvůli vyvolávání duší a léčení nemocných posedlých zlými duchy. Z mého terénního výzkumu vychází dále najevo, že se mniši mohou zabývat i osobním horoskopem (*tử vi*) a jeho výkladem.

Součástí náboženské synkrece nejsou pouze světové náboženské směry (buddhismus, taoismus a konfucianismus), ale také kultury, z nichž nejvýznamnější je kult předků (*thờ cúng tổ tiên*) a kult matek (*Đạo Mẫu*). Základní informace a náhled do problematiky kultu matek mi poskytl sborník *Possessed by the Spirits: Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities*²⁰, jehož editory jsou Fjelstad Karen a Nguyễn Thị Hiên. Pro hlubší vhled do kultu

¹⁶ WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení*. Praha: ExOriente, 2011.

¹⁷ Ibid. S. 11 (Předmluva).

¹⁸ NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*. Washington, D.C.: Council for research in values and philosophy, 2008.

¹⁹ NGUYEN, Huong. Buddhism-based exorcism and spirit-calling as a form of healing for mental problems: Stories from Vietnam. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought* [APA PsycInfo]. Taylor & Francis, 2014, roč. 33, č. 1. DOI: 10.1080/15426432.2014.873648

²⁰ FJELSTAD, Karen a Thị Hiên NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits: Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities* [online]. Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publications, 2006. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1815966&lang=cs&site=ehost-live>

matek jsem využila publikaci *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận*²¹ od uznávaného vietnamského autora Ngô Đức Thịnh, který se dlouhodobě zabývá daným tématem. Vedle toho nesmím opomenout animismus, který je prostoupen duchovní svět Vietnamců a dosud panuje mezi Vietnamci víra v duchy usídlené ve stromech či ve vodě nebo víra ve zlé a opuštěné duše, které mohou škodit. Podklad k této problematice jsem čerpala jak z klasického díla o animismu od E. B. Tylora *Primitive Culture*²², tak z různých vědeckých článků zabývajících se přímo jeho konkrétními projevy v současné vietnamské společnosti. Příkladem je článek *Hungry Spirits*²³ od Mai Lan Gustafsson nebo *The neglected side of philanthropy: Gifts to hungry ghosts in contemporary Việt Nam*²⁴ od Marouda Marina.

S tématem věštění úzce souvisí pojmy víra, respektive náboženská víra a pověra, které jdou od sebe někdy obtížně oddělit. Ve vietnamské kultuře se tyto pojmy v podstatě prolínají. Ani samotní Vietnamci nedokážou příliš rozlišit, co je víra (*tín ngưỡng*) a co je pověra (*mê tín*). Je novoroční tahání horoskopu v podobě losu v buddhistické pagodě, nebo „posílání“ votivních darů a falešných peněz předkům, aby se měli dobře, pověřivost nebo ne? Co patří do tradiční víry (*tín ngưỡng dân gian*) a co je už pověra? Během terénního výzkumu mi mnozí respondenti tvrdili, že nejsou pověřiví a chodit k věštci (*thầy bói*), který věští z různých věcí, je nevědecké. Ovšem návštěva *thầy tử vi* (věstce zabývající se osobním horoskopem) nebo buddhistického mnicha, který sestaví z jejich data narození horoskop a vyloží podle toho jejich budoucnost, je něco jiného, protože jeho znalosti jsou podepřené literaturou, a tudíž je to vědecké a není to už pověřivost.

Daná problematika není v současné vietnamské společnosti vůbec opomíjena a je často reflektována v různých publikacích a vědeckých článcích, které se buď snaží definovat a vysvětlit rozdíly mezi těmito pojmy, přestože sami autoři uznávají, že je to obtížné, nebo popsat všechny stinné stránky pověřivosti a přesvědčit čtenáře, aby se jí zřekli. Příkladem je útlý sborník *Tín ngưỡng mê tín*²⁵ (Víra a pověra) z výstupu z konference z roku 1998 o náboženství, víře a pověrách, který vydalo vietnamské ministerstvo kultury a informací. Najdeme zde cenné poznatky, jak na danou problematiku nahlíží stát. Příspěvky ve sborníku jsou zaměřené

²¹ NGÔ, Đức Thịnh. *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận* (Lên đồng, cesta duše a osudu). Hà Nội: NXB Thế Giới, 2014.

²² TYLOR, Edward B. *Primitive Culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom* (1871). Hansebooks, 2020.

²³ MAI LAN GUSTAFSSON. *Hungry Spirits*. *Anthropology Now* [JSTOR]. Taylor & Francis, Ltd., 2013, roč. 5, č. 1.

²⁴ MAROUDA, Marina. *The neglected side of philanthropy: Gifts to hungry ghosts in contemporary Việt Nam*. *South East Asia Research* [Political Science Complete]. 2017, roč. 25, č. 3.

²⁵ HÀ VĂN TĂNG a TRƯƠNG THÌN, eds. *Tín ngưỡng mê tín* (Víra a pověra). Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999.

například na pálení falešných peněz a votivních darů, které překračuje obvyklé meze, neznalost úředníků pracujících v oblasti kultury, kteří nejsou schopni posoudit určitou situaci, zda se jedná o pověru nebo tradiční víru, na zavedení přísnějších kontrol v náboženské sféře, které se týkají výstavby a funkce pagod či svatyní, nebo také na určité návrhy, jak zvýšit povědomí obyvatel o pověřivosti. Další zajímavou prací, která se zabývá pověrou a pověřivostí, je *Mê tín - Biểu hiện và quan niệm*²⁶ (Projevy a vnímání pověřivosti) od Lê Trung Vũ, kde autor kromě jiného popisuje různé projevy pověřivosti v životě Vietnamců, ať je to při přípravě na zkoušky, při stavbě domu, v pohřebních rituálech nebo často i při výběru budoucího partnera, partnerky. Chu Văn Tuấn ve své studii *Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan*²⁷ (Diskuze o pojmu pověřivost) velmi důkladně rozebral význam slov pověra a pověřivost a poukázal na nedostatečné pochopení a nejednotu v definicích dané problematiky. Autor zastává názor, že není potřeba považovat různé formy víry, jako je víra ve věštby, ve vyvolávání duší, v léčení pomocí amuletů aj. za pověřivost (*mê tín, dị đoan*) a snažit se je vymýtit ze společnosti, pokud nijak neohrožují jednotlivce nebo společnost. Zároveň nabádá úředníky k opatrnosti při posuzování, co je náboženská víra a co pověra, aby nedošlo ke škodám, které by případně mohly ohrozit i některé kulturní dědictví, jako jsou například chrámy nebo pagody. A nakonec jeden z velmi zajímavých článků, který se zabývá projevy pověřivosti v současné vietnamské společnosti a je zaměřen přímo na mladé Vietnamce, je od autorky T. Gammeltoft *Between „science” and „superstition”: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam*²⁸.

Při uvedení do problematiky věštění obecně byla pro mě zajímavá publikace *O věštění a prorokování v archaických kulturách*²⁹ od autorů T. Vítka, J. Starého a D. Antalíka, ze které jsem čerpala především některé definice a základní pojmy o věštění. Dále publikace *Coping with the future: theories and practices of divination in East Asia*³⁰, jejíž editorem je M. Lackner a která přináší různé pohledy na danou problematiku, přičemž nejzajímavějšími příspěvky vzhledem k tématu mé práce byly *From Jianghu to Liulang: Working Conditions and Cultural*

²⁶ LÊ TRUNG VŨ. Mê tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověřivosti). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2001, č. 4.

²⁷ CHU VĂN TUẤN. Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřivost). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2012, č. 11.

²⁸ GAMMELTOFT, Tine. Between „science” and „superstition”: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam. *Culture, medicine and psychiatry* [MEDLINE]. Netherlands: Kluwer Academic, 2002, roč. 26, č. 3.

²⁹ VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. Praha: Herrmann & synové, 2006.

³⁰ LACKNER, Michael, ed. *Coping with the future: theories and practices of divination in East Asia*. Leiden: Brill, 2018.

*Identity of Wandering Fortune-tellers in Contemporary China*³¹ a *Women and divination in contemporary Korea*³².

K fenoménu věštce ve vietnamském prostředí není bohužel mnoho ucelených informací, a to jak v české, tak zahraniční literatuře. Proto považuji článek od D. Bertranda *The Thày: Masters in Huế*³³, který objasňuje postavu věštce působící v Hue a také článek *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*³⁴ od A. Volkova, jenž popisuje historický původ některých astrologických textů, které souvisejí s věštěním ve Vietnamu, za velmi zajímavé a přínosné. Studie *Amulets and the Marketplace*³⁵ od Vũ Hồng Thuậta obohatila danou problematiku popisem amuletů a trhu s votivními papírovými penězi a předměty, které se „posílají“ předkům či duchům a mají přímou souvislost s věštěním a obřady. Vedle toho popsal autor také účinky amuletů sám na sobě a názorně tak ukázal jejich (psychický) dopad a vliv na jedince.

Vedle výše zmíněných vědeckých studií nesmím opomenout některé práce francouzských autorů, kteří patřili mezi první badatele zabývající se o vietnamskou kulturu, a kteří se zabývali ve svých dílech také věštěním a čarodějnictvím. Díky dvoutýdennímu pobytu v Paříži za účelem rešerše francouzské literatury jsem našla několik zajímavých prací v EFEO (École française d'Extreme Orient), BULAC (Bibliothèque universitaire des langues et civilisations) a v Médiathèque du musée du quai Branly – Jacques Chirac. Jedna z nejzajímavějších prací je od G. Dumoutiera *Etudes d'ethnographie religieuse annamite: Sorcellerie et divination*³⁶, v níž autor podrobně popisuje jednotlivé typy věštců, podle toho, čím se přesně zabývají a jak se vietnamsky nazývají. Kromě toho se zaměřil i na některé věštebné techniky, jako je chiromantie a výklad fyziognomie. Mezi další díla, ze kterých jsem vycházela, patří práce E. Colonela *Les Annamites, société, coutumes, religions*³⁷, jejíž autor se kromě náboženství zajímal také o pověry a čarodějnictví. V neposlední řadě jsem vycházela

³¹ HOMOLA, Stéphanie. From Jianghu to Liumang: Working Conditions and Cultural Identity of Wandering Fortune-tellers in Contemporary China. In: *Coping With the Future: Theories and Practices of Divination in East Asia*. Leiden: Brill, 2017.

³² JUNG-KIM, Jennifer. Women and divination in contemporary Korea. In: *Coping With the Future: Theories and Practices of Divination in East Asia*. Leiden: Brill, 2017.

³³ BERTRAND, Didier. The Thày: Masters in Huế, Vietnam. *Asian Folklore Studies* [JSTOR]. 1996, roč. 55, č. 2.

³⁴ VOLKOV, Alexei. Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam. *Extrême-Orient, Extrême-Occident* [JSTOR]. 2013, roč. 35.

³⁵ VŨ, Hồng Thuật. Amulets and the Marketplace. *Asian Ethnology* [JSTOR]. 2008, roč. 67, č. 2.

³⁶ DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite : Sorcellerie et divination*. Paris: Impr. nationale, 1899.

³⁷ DIGUET, Édouard Jacques Joseph. *Les Annamites, société, coutumes, religions*. Paris: Augustin Challamel, 1906.

také z disertační práce G. Couleta *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*³⁸, který se v ní zaměřil na tzv. tajné společnosti ve Vietnamu v období francouzské koloniální nadvlády, na jejich organizaci a fungování. Nejzajímavější částí je pro nás popis amuletů, špatných znamení a tajných gest, ale hlavně popis věštců a jejich role v těchto společnostech.

Ačkoli zájem vietnamských badatelů o fenomén věštění není velký, jsou zde přesto ojedinělé práce, které se jím zabývají. V knihovně Hanojské národní univerzity jsem našla magisterskou práci *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay*³⁹ (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době) autorky Phạm Hương Giang. Jedná se o případovou studii zaměřenou na klienty jednoho konkrétního věštce, u něhož prováděla autorka svůj výzkum, a jejich motivaci k jeho návštěvě. V práci zkoumala autorka zároveň určitou interakci mezi tímto věštcem a jeho klienty a okrajově se také věnovala fenoménu věštců obecně. Výsledky výzkumu této diplomové práce týkající se osob navštěvujících věštce jako např. jejich věk, pohlaví, vzdělání, četnost a cíl návštěvy, víra ve věštby či jejich osobní názory na věštění, považuji za velmi užitečné. Bohužel autorčiny informace ohledně věštců pokládám za nedostatečné, především proto, že zdroje o nich pocházely z dotazníků, které byly rozdané vietnamské veřejnosti, a ne přímo věštcům. Dále v práci chybí upřesnění, jak se takový dotazník zaměřený na věštce vyplňoval a jak byly výsledky validovány.

Druhá práce pochází od autorů Phạm Thị Hoài Nam a Trần Mạnh Đức a jedná se o sborníkový příspěvek *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội*⁴⁰ (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji), který mapuje práci věštců v Hanoji. Autoři se zde zaměřili na pohlaví, věk, vzdělání, (původní) zaměstnání a místo působení věštců, dále na prováděné věštechbné techniky a také na postoj hanojských obyvatel k věštění. Uvědomuji si, že příspěvky ve sborníku podléhají určitým rozsahovým omezením a autoři nemohou uvést všechny skutečnosti týkající se provedeného výzkumu, ale bohužel v článku není uveden ani základní popis metodiky a ani odkazy na zdroje, o které se autoři opírali. Kvůli těmto skutečnostem nelze přesně určit, jestli existuje i původní verze práce v nezkrácené podobě.

U těchto dvou prací, jakkoli jsou zajímavé, je potřeba zmínit, že pokud jsem z nich citovala, dané informace jsem porovnávala nejen s výsledky vlastního výzkumu, ale pokud byla možnost, i s jinými zdroji.

³⁸ COULET, Georges. *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*. Saigon: C. Ardín, 1927.

³⁹ PHẠM HƯƠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay* (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době). Hanoj, 2011. Diplomová práce. Hanojská národní univerzita.

⁴⁰ PHẠM THỊ HOÀI NAM, Trần Mạnh Đức. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội* (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji). In: *Về tín ngưỡng tôn giáo Việt Nam hiện nay*. Hà Nội: Khoa học xã hội, 1998.

K metodologii bych zde zmínila několik publikací, ze kterých jsem vycházela. Jedná se o *Chápající rozhovor*⁴¹ od J.-C. Kaufmanna, kde autor uvádí, jak provádět a následně kvalitně zpracovat dané rozhovory. Z knihy *Úvod do etnologického výzkumu*⁴² od autorského kolektivu je pro práci důležitá zejména část o etnografickém výzkumu od Petra Janečka, kde jsou uvedeny i různé příklady, jako je návrh a realizace etnografického výzkumu či přínosné informace ohledně pasportizace etnografických dat. A v neposlední řadě byly užitečné i knihy *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*⁴³ od Martina Soukupa, který čtivým způsobem popisuje mimo jiné nesnáze a nástrahy terénního výzkumu, na které je potřeba se řádně připravit, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*⁴⁴ od J. Hendla, *Antropologie, teorie člověka a kultury*⁴⁵ od Václava Soukupa a *Methoden ethnologischer Feldforschung*⁴⁶ od B. Beer.

⁴¹ KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010.

⁴² DOUŠEK, Roman. *Úvod do etnologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

⁴³ SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum, 2014.

⁴⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016.

⁴⁵ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.

⁴⁶ BEER, Bettina. *Methoden ethnologischer Feldforschung*. Berlin: Reimer, 2008.

2. Duchovní svět Vietnamců

Abychom mohli uvést téma fenoménu věštce do souvislosti a pochopit celistvost dané problematiky, je potřeba se podívat na duchovní svět Vietnamců. Je nutno vysvětlit, co ovlivňuje myšlení a chování Vietnamců, protože právě jejich zažité myšlení, tradiční víra, určitý systém náboženských představ a některé vzorce chování předávané po generace částečně ovlivňují podobu současné společnosti.

Mluvíme-li o víře v širokém slova smyslu, můžeme ji obecně definovat jako přesvědčení, nebo také jako vnitřní jistotu o pravdě, správnosti a existenci něčeho, co nelze empiricky ani logicky prokázat a její potřeba je spojována s iracionální složkou lidské osobnosti.⁴⁷ Avšak v úzce vymezeném smyslu odkazujeme často na náboženskou víru neboli na náboženství, které nelze jednoduše definovat v několika větách⁴⁸. Existuje nespočet teorií a definic, co je náboženství a náboženská víra, přičemž platnost jednotlivých teorií a definic se v průběhu času proměňovala a střídala v závislosti na různých paradigmatech i svém vlivu ve vědecké prostředí dané doby. V současné době upozorňují někteří badatelé na obtíže spojené s definováním náboženství, například F. Bowie považuje náboženství jakožto kategorii za nestabilní a závislou na kontextu⁴⁹ a stejně tak upozorňuje Daniel L. Pals, že otázka definice náboženství je úzce spjata s otázkou jeho výkladu.⁵⁰

Studium víry je však dosti problematické. Jak zjistíme, čemu lidé skutečně věří? Pokud je víra „vnitřním stavem“ nesouvisejícím s jazykem, pak je pro badatele nedostupná, dokonce možná i pro „vnější“ vědomou reflexi domorodce. Pokud však lze víru popsat, pak je závislá na jazyce, který může být konvenční, a tudíž nemusí reflektovat vnitřní stav, který má víru vytvářet.⁵¹

⁴⁷ Sociologická encyklopedie. Dostupné online na <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%ADra> [cit. 26.09.20].

⁴⁸ Například britský religionista Ninian Smart (1927-2001) analyzuje náboženství podle osmi dimenzí, kdy „je užitečné chápat náboženství jako fenomén o mnoha aspektech (např. praktické, emocionální, estetické) s překrývajícími se oblastmi, a ne jako jedinou „věc“, kterou lze snadno identifikovat a zkoumat izolovaně“. Převzato z BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008, s. 34-35.

⁴⁹ Ibid. S. 38.

⁵⁰ PALS, Daniel L. *Osm teorií náboženství*. Praha: ExOriente, 2015, s. 30.

⁵¹ BARNARD, Alan a Jonathan SPENCER, eds. *Encyclopedia of social and cultural anthropology*. London: Routledge, 2003, s. 64.

2.1 Náboženský synkretismus

Vietnam je znám jako buddhistická země a většina Vietnamců se považují za buddhisty⁵². A to většinou proto, že se modlí k bódhisattvům a buddhům a během různých svátků chodí do pagody. V mnoha případech to ale neznamená formální příslušnost k buddhistickému společenství nebo snad hlubší znalost buddhistické filozofie⁵³. Často se jedná spíše o zakořeněný způsob jednání a myšlení, které jedinec přejímá po generacích svého rodinného a společenského prostředí. Pokud ale mluvíme o náboženství ve Vietnamu, tak buddhismus tvoří pouze jeho část. Kromě něj nalezneme velmi bohatou a pestrou směs různých nábožensko-filozofických směrů, animismus, lidové víry nebo kult předků. Některé náboženské myšlení a představy se během staletí různě prolínaly, navzájem se ovlivňovaly a doplňovaly. Jejich mísením a splýváním se vytvořila současná podoba náboženského synkretismu, který byl a neustále je přítomen ve vietnamské společnosti.

Součástí této synkretické víry jsou nejen velké nábožensko-filosofické směry, konkrétně konfucianismus, buddhismus a taoismus, tzv. trojí učení (*tam giáo*), ale také původní animistické představy doprovázené kultem předků a lidovou vírou. Jak poznamenal Vasiljev, toto náboženské mísení lze vidět i v buddhistických chrámech, kdy mezi buddhy a bódhisattvy najdeme někde i taoistického Nefritového císaře s božstvy Jižní hvězdy a souhvězdí Velkého vozu, která vládou lidskými osudy.⁵⁴

Podle mého názoru lze tvrdit, že myšlení a chování jedince ovlivňuje spíše tento náboženský synkretismus než jedno konkrétní náboženství. Zajímavé je, že si to Vietnamci mnohdy ani neuvědomují a zcela přirozeně se obracejí na své zemřelé předky, různé bohy či bůžky, zároveň dávají obětiny zlým duchům a opuštěným duším a chodí na obřady *hầu bóng/lên đòng*⁵⁵ patřící ke kultu matek (*Đạo Mẫu*). Tato skutečnost vyplývá také z mého terénního výzkumu, během něhož jsem zjistila, že pro dva věštce s křesťanským vyznáním nebyl problém skloubit svoji víru s věštebnými praktikami a někdy i s buddhistickými

⁵² Počet věřících hlásící se k buddhismu je přes 16 milionů, což je 16,4 % celkové populace ve Vietnamu. U tradičního a lidového náboženství je však uvedeno skoro 45 milionů obyvatel, což tvoří 45,3 % celkové vietnamské populace <https://countrysmeters.info/en/Vietnam#religion> [cit. 14.10.24].

⁵³ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 143.

PELZER, Kristin. On Defining „Vietnamese Religion”: Reflections on Bruce Matthews’ Article. *Buddhist-Christian Studies* [JSTOR]. University of Hawai’i Press, 1992, roč. 12, s. 78.

⁵⁴ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 148.

Srovnej s Lê Anh Dũng. *Con đường tam giáo Việt Nam*. (Cesta tří učení ve Vietnamu). NXB Thành phố Hồ Chí Minh, 1994, s. 81.

CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (1)*. Paris: École Française d’Extrême Orient, 1992, s. 2.

⁵⁵ Jedná se o obřady vtělování duší do lidských médií.

modlitbami či obřady, přičemž křesťanská víra je v tomto ohledu mnohem přísnější než výše uvedená učení.⁵⁶

2.2 Trojí učení (*Tam giáo*)

Buddhismus, taoismus a konfucianismus jsou tři velké nábožensko-filozofické směry tzv. trojí učení (*tam giáo*), které velkou měrou ovlivnily vietnamskou duchovní kulturu. Z každého směru si vzal vietnamský člověk to, co potřeboval, to, co mu vyhovovalo a to, co se shodovalo s jeho představou o světě. „...vietnamský člověk akceptoval všechna tato učení a víry, pokud nepopíraly jeho představy o světě a jeho materiální zájmy i duchovní potřeby a pokud se samy navzájem nevyklučovaly.“⁵⁷

Buddhismus se mezi lidmi rozšířil nejvíce, a to jak mezi urozenou vrstvou obyvatel, tak mezi prostými lidmi. Z taoismu se nejvíce uplatňovaly magické a věšebné praktiky, které vycházely vstříc lidské potřebě získat určitou kontrolu nad svým životem. A nakonec konfuciánské učení spojené se státní správou a společenským uspořádáním ovlivnilo sice nejvýrazněji vzdělanou a vládnoucí vrstvu, ale jeho morální a etické principy hluboce ovlivnily celou vietnamskou společnost.

2.2.1 Taoismus (*Đạo giáo*)

Taoismus byl původně čínským filozofickým myšlenkovým směrem, který vznikl asi v 6. století př. n. l. a až ve 2. století n. l. se z něho vyvinul náboženský systém s uspořádanou vnitřní hierarchií, liturgií, obřady a početným panteonem božstev. Za zakladatele taoismu je považován Lao-c' (*Lão Tử*), což znamená starý mistr.

Do Vietnamu pronikl taoismus přibližně ve 2. století n. l., kdy v Číně docházelo k politickým nepokojům a mnoho čínských obyvatel, mezi nimi i taoisté, se dostalo do Vietnamu.⁵⁸ Filosofický taoismus měl vliv zejména na vzdělané vrstvy a jeho učení ovlivnilo například literaturu a umění, ale mezi prostým obyvatelstvem se ujala především jeho náboženská forma ve spojení s užitím amuletů a magií, prováděním věšebného umění a léčitelství, alchymii a pověrečnými praktikami. Stejně jako v samotné Číně a jinde na Dálném

⁵⁶ Respondenti s křesťanským vyznáním, především katolíci, tvrdili, že nemohou kvůli své víře chodit k věštci.

⁵⁷ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 141.

⁵⁸ LÊ ANH DŨNG. *Con đường tam giáo Việt Nam. (Cesta tří učení ve Vietnamu)*. NXB Thành phố Hồ Chí Minh, 1994, s. 44.

východě, i ve Vietnamu začlenil taoismus do svého učení místní lidovou víru a kultury, které zde již existovaly a snadno se stal součástí všedního života lidí, přičemž vyhovoval nejen jejich duchovním, ale také jiným životním potřebám, jako je zajištění úrody, zdraví nebo prosperita.

Největší vliv, který je ve Vietnamu dodnes patrný, měly hlavně školy magického a věšteckého taoismu. Jak napovídá samotný název, jedná se o učení, které se váže na magické úkony a věštebné umění. U magického taoismu (*Đạo giáo phù thủy*) se jedná především o užívání amuletů (*bùa*), které chrání jedince před neštěstím, nemocí nebo zlými duchy. Tyto amulety se většinou buď nosí u sebe nebo se umísťují v domě nebo nad vstupními dveřmi. Amulety mohou však i škodit, záleží, k jakému účelu a kdo daný amulet vytvořil. K dalším praktikám magického taoismu patří léčení nemocných posedlých zlým duchem, tzn. určitý druh exorcismu, nebo léčení pomocí amuletové magie, kdy nemocný užívá vodu smíchanou s popelem spáleného amuletu. Pod magický taoismus můžeme zařadit také schopnost navázat kontakt se světem duchů a komunikovat s nimi. Tento úkon provádějí lidé s určitým nadáním, tzv. média, a v případě potřeby mohou zprostředkovávat informace mezi oběma světy.

K uměním věšteckého taoismu patří zejména věštění, které mohou mít různé formy. Tzv. nebeské věštění (*trí vĩ*) je založeno na pozorování a vysvětlování postavení hvězd a poté se zabývá interpretací jejich vzájemného ovlivňování. Další forma tzv. pozemské věštění (*phong thủy*) je založeno na interpretaci struktury Země a jeho cílem je zjistit proudění energie v zemi a jak s ním žít v souladu. Porozumění pohybu prospěšných a škodlivých sil v každém dni, měsíci, ročním období a roce (*xem ngày tháng tốt*) je potřeba k určení vhodných nebo šťastných dnů k uskutečnění důležitých věcí. Předpovídání lidských osudů z charakteristických rysů každého jedince (*xem tướng*) je další formou věštění, přičemž jeho nejznámějším odvětvím je chiromantie (*xem tay*), která zkoumá osud ze struktury čar na dlani. Nesmíme opomenout ani věštění pomocí hexagramů⁵⁹ (*bói quẻ*), jehož výsledek je poté interpretován podle knihy I-t'ing (Kniha proměn, v. *Kinh dịch*).⁶⁰

Výše uvedené příklady ukazují, jak silný vliv měl taoismus na vietnamskou duchovní kulturu a jak splynul s myšlením vietnamského člověka. Tento vliv byl natolik široký, že ho lze vidět i v léčitelství, jako je masáž akupresurních bodů (*bám huyệt*), akupunktura (*châm cứu*), užívání tradiční čínské medicíny (*các vị thuốc bắc*) nebo v životním postoji, kdy se udržuje zdraví a dlouhověkost pomocí tělesného cvičení, např. nejznámějšího tchaj-t'i-čchüan (*thái cực*

⁵⁹ Existuje 64 hexagramů. Každý hexagram je složen ze souboru šesti plných nebo přerušovaných čar. Podrobnější informace k dané problematice popisují v 5. kapitole „Vymezení základních pojmů“.

⁶⁰ WONG, Eva. *Taoismus*, s. 141-150.

quyên). Dnes je již velmi obtížné rozlišit, jaký jev byl původní a jaký byl převzatý, ale myslím si, že samotní Vietnamci nevidí v této směsici žádný rozpor a vše považují za součást vlastní rozmanité duchovní kultury.

2.2.2 Buddhismus (*Phật giáo*)

Vliv buddhistického učení na vietnamskou duchovní kulturu byl značný a jeho vývoj ve vietnamské prostředí je svázaný se samotným vývojem země a její kulturou. Buddhismus ovlivnil jiné myšlenkové proudy ve Vietnamu a byl také jimi zpětně ovlivněn, přičemž pojal do svého systému i původní náboženské představy vietnamského obyvatelstva. Během staletí zasahoval nejen do chodu státu a jeho politického dění, ale získal obrovský vliv především na formování myšlenkových a duchovních představ jedince a stal se neodmyslitelnou součástí vietnamského člověka a jeho kultury.

Do Vietnamu se buddhismus nerozšířil pouze z Číny, tedy po souši severní cestou, ale podle historických pramenů je dnes jisté, že buddhistické učení přinesli již indiští mniši námořní cestou z Indie do Vietnamu, tzv. jižní cestou.⁶¹ Právě Luy Lâu, obchodní středisko tehdejší čínské komanderie Giao Châu mělo velmi výhodnou geografickou, ekonomickou a politickou pozici. Město se stalo důležitým centrem buddhismu a hlavním cílem buddhistických misionářů, učenců a cizinců. Vznikaly zde první překlady sanskrtských a pálijských textů do čínštiny a odtud se také pravděpodobně rozšířil buddhismus dále nejen do Vietnamu, ale také do Číny.⁶² Vietnamskému buddhismu bývá však často přisuzován čínský původ. Vasiljev to vysvětluje tím, že vietnamský buddhismus stejně jako čínský patří k mahájánové formě buddhismu (*Đại thừa*)⁶³, na rozdíl od buddhismu v Thajsku, v Barmě, v Laosu nebo Kambodži,

⁶¹ NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*. Washington, D.C.: Council for research in values and philosophy, 2008, s. 9, 13.

⁶² HLAVATÁ, Lucie a kol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 49.

NGUYỄN, Thê Anh. Buddhism and Vietnamese society throughout history. *South East Asia Research* [JSTOR]. 1993, roč. 1, č. 1, s. 98-99.

Město Luy Lâu (dnešní provincie Hà Bắc v severním Vietnamu) byl založen ve druhém století př. n. l. jako jedno ze strategických center v oblasti. V době vlády čínské dynastie východní Chan (25-220 n. l.) se z města stalo živé obchodní centrum, které zprostředkovávalo obchod mezi Čínou a Indií.

Podrobný popis významu města Luy Lâu poskytuje publikace od NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*. S. 17-23.

⁶³ Mahájánová forma buddhismu neboli učení Velkého vozu se nedá snadno definovat, protože je velmi nejednotná. Mahájána nebyla nikdy „školou“ indického buddhismu ve smyslu existence nějaké instituce nebo jednotlivců, kteří se řídí souborem věroučných principů. Spojuje ji snad jedině vize nejvyššího cíle, a to dosažení plného buddhovství pro blaho všech cítících bytostí, tzv. bódhisattvovský ideál a také víra, že buddhové jsou tu stále přítomni a je možné s nimi navázat kontakt. Viz

LOPEZ, Donald S. *Příběh buddhismu*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 64.

WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení*. S. 111.

kde je rozšířená hínajánová forma (*Tiêu thừa*)⁶⁴. Dále vietnamští buddhisté používají kánon Tripitaka v překladu do klasické čínštiny, nikoli tedy v páli (Tipitaka). Celá buddhistická terminologie ve Vietnamu je tudíž transkribována přes čínštinu. Tak původní bódhisattva Avalokitešvara, který je v indickém a tibetském mahajánském buddhismu mužem, je i ve Vietnamu jako jinde na Dálném východě uctíván v ženské podobě pod jménem *Quan Âm*. A název pro buddhu ve vietnamské výslovnosti čínských znaků zní *phật*.⁶⁵

Na rozdíl od taoismu, který stál víceméně v pozadí a neměl vliv na politiku země, hrál buddhismus aktivnější roli. Buddhističtí mniši byli vnímáni jako vzdělanci, kteří mohli poskytnout svoje služby panovníkům. Někteří z nich získali význačné postavení⁶⁶ a někteří se stali královými rádci a podíleli se na různých politických a státnických záležitostech. Existovaly zřejmě určité faktory, které přispěly ke vzrůstající prestiži a sociálnímu významu buddhismu na konci období čínské nadvlády, tzv. „Severní závislosti“⁶⁷ (*Bắc thuộc*). Zaprvé, nový nezávislý stát potřeboval určitý ideologický základ, který by vyhovoval jeho budování a vedení, a za druhé, konfucianismus, jenž byl později pevně spjat se státní správou, nedosáhl v této době ještě tak velkého vlivu.⁶⁸

Buddhismus ve Vietnamu dosáhl svého vrcholu za panování dynastie Lý (1009-1225), kdy bylo vystavěno mnoho pagod a klášterů a buddhistická sangha získala od panovníků velkou podporu i majetkové a pozemkové dary. Na druhé straně sangha poskytla panovníkům a jejich vládě určitou legitimitu a v místech, kde stály buddhistické chrámy, zaštiťovala dohled nad lokální správou. Docházelo zde k oboustranné spolupráci, která byla výhodná pro obě strany. V této době se buddhismus již také rozšířil do všech vrstev společnosti a díky své toleranci k původním kultům a lidové víře se stal, obzvláště mezi prostými obyvateli, velmi oblíbeným. I přes vzrůstající kritické hlasy mířené na zhýralé a prostopášné mnichy a stoupající vliv konfucianismu na panovnickém dvoře zůstal vliv buddhismu za vlády dynastie Trần (1225-1400) ještě silný. Nová dynastie pokračovala v podpoře buddhistických aktivit a za její vlády měla sangha také značnou volnost. Na konci 14. století však dochází k úpadku mnišské

ELIADE, Mircea. *Slovník náboženství*. S. 42.

⁶⁴ Hínajána neboli učení Malého vozu se užívala jako pejorativní termín pro jiné buddhistické učení, které se neshodovalo s mahájánovým učením a nemá jiné konkrétní vymezení. Podle LOPEZ, Donald S. *Příběh buddhismu*. S. 62.

⁶⁵ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. S. 139.

⁶⁶ Velmi známou postavou je mnich Văn Hạnh, který předpověděl nástup nové dynastie Lý a zřejmě měl i největší zásluhu na státnickém převratu a dosazení svého svěřence Lý Thái Tổ na trůn. Viz. HLAVATÁ, Lucie a KOL. *Dějiny Vietnamu*. S. 51-52.

⁶⁷ Období severní závislosti trvalo od roku 111 př. n. l. až do roku 938 n. l., kdy vietnamský stát získal nezávislost na Číně a byla založena nová dynastie Ngô.

⁶⁸ NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*. S. 75.

disciplíny a zvyšují se kritické hlasy, zejména konfuciánských učenců a úředníků, proti buddhistickým praktikám, jako je držení obrovského pozemkového majetku a vykořisťování nevzdělaných a pověřivých obyvatel. V důsledku politických nepokojů dochází k reformám. Buddhistická doktrína prošla očišťovacím procesem, kdy byli mniši, kteří ještě nedosáhli věku padesáti let zařazeni do běžného života a ti, co zůstali v kláštorech byli podrobeni přísné klášterní kontrole.⁶⁹

Začátkem 15. století nastoupila k moci dynastie Lê (1428-1789), která usilovala o šíření konfuciánské ideologie do všech vrstev společnosti. Výsledkem bylo, že buddhismus ztratil nejen úplně pozici u dvora, ale zároveň i jeho podporu, a dokonce byl vydán edikt, který zakazoval výstavbu dalších pagod a klášterů.⁷⁰ Nejnižšího postavení se mu však dostalo za dynastie Nguyễn (1802-1945), kdy dochází k přísné vládní kontrole, například při vysvěcení mnichů nebo při výstavbě chrámů. Buddhistická sangha se tak stala víceméně politickým nástrojem vládnoucí dynastie a zcela podléhala jejímu mocenskému vlivu. V době, kdy se Vietnam ocitl pod francouzským mocenským vlivem, byl vietnamský buddhismus zcela bez organizační struktury a jednoty a jeho vliv na obyvatelstvo byl značně oslaben. Až ve 20. století se buddhismus vzpamatoval z určité letargie a buddhisté se začali organizovat do větších církevních celků, zároveň byly sjednoceny různé školy a ustanovila se oficiální vnitřní hierarchie. Pagody byly obnoveny, byli vysvěceni noví mniši a čínské texty překládány do vietnamštiny⁷¹. I v politické rovině začala být buddhistická sangha opět aktivní a otevřeně vyjadřovala svá stanoviska k tehdejším společenským a politickým problémům. V současné době je buddhismus a buddhistická sangha pod státní kontrolou, ale přesto je jim v praxi ponechána relativní volnost, zejména co se týče jejich vnitřních aktivit.

Podle nastíněného vývoje vidíme, jak bylo postavení buddhismu ve vietnamské společnosti proměnlivé, od významného postavení na královském dvoře, po jeho ztrátu až k vnitřnímu úpadku. Vývoj vietnamského buddhismu byl ovlivněn nejen vládou jednotlivých dynastií a jejich mocenskými aktivitami, ale i kulturními a společenskými podmínkami dané doby. Avšak i v dobách, kdy neměl buddhismus silné a významné postavení, z vietnamské společnosti nevymizel, ale udržel si vliv zejména u obyčejného lidu v synkretické podobě, kterou známe dodnes.

⁶⁹ NGUYỄN, Thê Anh. *Buddhism and Vietnamese society throughout history*. S. 107-108.

⁷⁰ Ibid. S. 108.

⁷¹ Je zde myšleno současná vietnamština (*tiếng Việt, Việt ngữ*), která se zapisuje upravenou latinkou.

Buddhismus jako náboženství byl velmi tolerantní k jiným učení a myšlenkovým směrům. Častým jevem bylo, že přejímal některé jejich myšlenky či božstva a zahrnul je do svého učení a panteonu. Jak bylo již dříve uvedeno, ve Vietnamu nebylo mezi konfucianismem, taoismem a buddhismem nikdy větších rozporů, které by vedly k nějakému velkému náboženskému konfliktu. Tato tři učení se spíše navzájem ovlivňovala a vytvořila synkretickou podobu, která je velmi typická i jinde na Dálném východě. Ve vietnamském prostředí neměl buddhismus problém přijmout animismus a kult předků, které byly součástí původního duchovního světa Vietnamců. Kromě toho byla ještě mahájánová forma vietnamského buddhismu ovlivněna i jinými prvky různých sekt a škol vycházející právě z mahájány a šířící se z Číny. Jedná se především o sekty čchan⁷², známější pod japonským názvem zen (*Thiền tông*) kladoucí důraz zejména na meditaci a školu Čisté země (*Tịnh độ tông*) obracející se na buddhu Amitábhhu jako ústřední postavu, jež má lidem pomoci dosáhnout probuzení.

Jedním z dalších směrů, který ovlivnil buddhismus ve Vietnamu, je tantrický buddhismus (*Mật tông*) vycházející původně také z mahájány. Vliv tantrismu lze najít ve Vietnamu již od desátého století, i když zde nikdy neexistovaly žádné samostatné sekty.⁷³ Tantrický buddhismus⁷⁴ se obecně zabývá zvláštními typy meditace a rituálu, které jsou považovány za obzvláště mocné a účinné. Cíle těchto praktik mohou být světské, jako je zmírnění nemoci, získání určitých schopností, ochrana před nebezpečím nebo ovládnutí počasí, i soteriologické, kdy mohou její stoupenci projít dlouhou cestu k probuzení mnohem rychleji.

Důsledkem synkretické povahy vietnamského buddhismu je, že buddhistický mnich se neoddává pouze buddhistickým modlitbám v chrámech či jiným mnišským aktivitám vzdáleným od běžného světského způsobu života. Na mnichy se lidé obracejí při různých příležitostech, a to nejen přísně vzato v náboženských věcech, jako jsou buddhistické obřady nebo modlitby za zesnulé, ale i ve věcech, které můžeme považovat, z pohledu západní vědy, za „nenáboženské“. Buddhistický mnich může být schopen vyvolat duše zesnulých, vyhnat zlé

⁷²Podrobnější informace o sektách čchan ve Vietnamu lze najít v publikaci od NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*, S. 55-72.

⁷³ Ibid. S. 85.

O tantrickém buddhismu ve Vietnamu se zmiňuje i TRẦN, Ngọc Thê. *Tìm về bản sắc văn hoá Việt Nam (Objevování vietnamské kulturní identity)*. Ho Chi Minovo Město: NXB Tổng Hợp Thành Phố Hồ Chí Minh, 2004, s. 457.

⁷⁴ Pojem tantrický buddhismus se začal používat až později. Nejranějším termínem pro toto učení je mantrajána „cesta manter“ považující se za součást mahájány. V pozdním sedmém století se objevil termín vadžrajána, jako sebeoznačení tantrického buddhismu. Slovo vadžra znamená jak „démant“ tak „hromoklín“ a v určitých textech získalo symbolickou roli, protože znamenalo nezničitelnost a moc stavu probuzení (bodhi). To, co platí o vadžrajánovém buddhismu, nemusí nutně platit i o tantrickém buddhismu jako celku. Podle WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení*. S. 203.

duchy z posedlého člověka⁷⁵, věštit budoucnost (*xem tũ vi*), určit vhodné datum k vykonání důležitých činností, vyložit novoroční horoskop tažený v pagodě (*xin quẽ*) i připravit obřad k odklonění neštěstí (*cúng sao giãi hạn*).⁷⁶ Na druhé straně, lidé věnující se takovému řemeslu jako je věštění, hledání ostatků, vyvolávání duše zemřelých nebo lidé mající speciální schopnosti, které jim dovolí navázat styk s duchy, nejsou žádní bezvěrci. Často to jsou lidé silně věřící, praktikující buddhisti, kteří znají dobře buddhistickou nauku, nebo dokonce křesťané. Většina z nich věští před buddhistickým oltářem a jiní se během své práce obracejí s modlitbami na bódhisattvy a Buddhy. Ti, co pak provádějí různé obřady, je provádějí v duchu buddhistických pravidel.

2.2.3 Konfucianismus (*Nho giáo*)

Zakladatelem konfucianismu byl čínský myslitel Konfucius (*Khổng Tử*), který žil asi v letech 551 až 479 př. n. l. Konfucianismus je na rozdíl od buddhismu a taoismu spíše filozofický směr než náboženství.

Konfuciovo učení se týká nejen státní správy, ale je zaměřeno i na morální a etické hodnoty a mezilidské vztahy a její uspořádání v rodině a ve společnosti. Dále zdůrazňuje konfucianismus společenskou hierarchii, kdy každý jedinec má ve společnosti své místo a jeho postavení v ní je pevně určeno pomocí tzv. pěti základních společenských vztahů⁷⁷. Rodina je v konfucianismu považována za základ společnosti a spojovacím článkem se společností. Vztah otce a syna, respektive rodičů a dětí je považován za jeden ze stěžejních společenských vztahů, přičemž hlavní úlohu zde hraje synovská oddanost (*hiếu*)⁷⁸, jako nejvyšší morální hodnota. Dále v centru Konfuciovo učení stojí pět ctností, které by měl mít každý „urozený muž“ (*t'ũn-c'*, v. *Quân tử*). „Dobrota, moudrost a statečnost jsou ctností charakterizující vznešenost“.⁷⁹ Nejedná se zde o vznešený či urozený původ získaný narozením, ale o výchovu a schopnosti, které si dokáže jedinec osvojit díky vzdělání.

⁷⁵ NGUYEN, Huong. *Buddhism-based exorcism and spirit-calling as a form of healing for mental problems: Stories from Vietnam*. Velmi zajímavý článek na téma vyvolávání duše a exorcismu pomocí mnichů, jako léčebná metoda při psychických potížích.

⁷⁶ O podobných aktivitách buddhistických mnichů se zmiňuje i LOPEZ, Donald S. *Příběh buddhismu*. S. 115.

⁷⁷ Jedná se o vztah mezi panovníkem a poddanými, mezi otcem a synem, manželem a manželkou, starším a mladším bratrem a mezi přáteli, který je jako jediný rovnocenný.

⁷⁸ Synovská oddanost je charakterizována zejména úctou, oddaností a povinností vůči rodičům, a to i po jejich smrti, kdy je jedinec dále povinován uctíváním jejich památky na rodinném oltáři.

⁷⁹ ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení II, Od Gautamy Buddhy k triumfu křesťanství*. S. 31.

Do Vietnamu se konfucianismus dostal v období čínské nadvlády, tzv. období „Severní závislosti“ (*Bắc thuộc*). Území tehdejšího vietnamského státu bylo připojeno k Číně a přejmenováno na komanderii *Giao Chi*, která byla rozdělena na devět oblastí, jež spravovali čínští správci a vojenští velitelé podle čínského vzoru. Podle análů Pozdních Chanů se za první šířitele konfucianismu považují správci Tích Quang a Nhâm Diên, kteří již v 1. století n. l. zakládali v komanderii školy pro syny šlechtických rodin.⁸⁰ Avšak za velkého propagátora konfucianismu je považován Sī Nhiếp, správce v *Giao Chi* v letech 187 až 226 n. l., který „byl uctíván vietnamskými učenými jako zakladatele vši učenosti v Jižní zemi“⁸¹. Zasloužil se nejen o šíření konfuciánských myšlenek, ale i čínského písma, literatury, rituálů a zvyků.⁸²

Za dynastie Lý (1010 – 1225) byl založen Chrám literatury (*Văn Miếu*), který byl věnován Konfuciovi a o pět let později (r. 1075) se v něm konaly první úřednické zkoušky podle čínského vzoru. Kromě toho byla v roce 1076 vedle Chrámu literatury založena Královská akademie (*Quốc Tử Giám*) pro syny šlechticů a královských úředníků. Zprvu se tak konfuciánské učení šířilo pouze mezi učenými, vládnoucími a vysokou společenskou vrstvou a k prostým lidem se vůbec nedostalo. Největšího rozmachu dosáhl konfucianismus v 15. století za panování dynastie pozdní Lê, kdy se stal státní doktrínou. Byl vydán i zákon, který stanovil, že se státních zkoušek může zúčastnit i prostý lid a dále mu bylo umožněno studovat v Národní akademii.⁸³ Díky tomu začal konfucianismus pomalu pronikat i mezi obyčejné lidi. Je však nutné si uvědomit, že konfuciánské myšlenky si prostí obyvatelé přizpůsobili svým potřebám a životním podmínkám. Vliv konfucianismu byl u nich omezený⁸⁴ a nikdy nepřijali jeho myšlenky v plné míře jako tomu bylo u vzdělaných a vládnoucích vrstev.

Přesto, že konfucianismus ztratil ve 20. století své výjimečné postavení spojené s politikou a státní správou, jeho morální a etické hodnoty a ideály zakořenily ve vietnamské společnosti a staly se její součástí. V současné době lze neustále vidět jeho vliv ve společnosti, projevující se úctou ke stáří, ke vzdělání, ke svým předkům a morálními povinnostmi ke svým rodičům.

⁸⁰ NOVÁKOVÁ, Kateřina. *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. st.*. 2004, Magisterská práce, Karlova univerzita, s. 5-6.

⁸¹ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. S. 137.

⁸² TRAN, Anh Q. *Gods, heroes, and ancestors: an interreligious encounter in eighteenth-century Vietnam*. New York: Oxford University Press, 2018, s. 3-4.

⁸³ NOVÁKOVÁ, Kateřina. *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. st.*. S. 14-15.

⁸⁴ Např. postavení ženy v rurálním prostředí bylo mnohem lepší než u vyšších vrstev, mohly pracovat nebo dědit, pokud nebyl žádný mužský potomek. Nebo děti mohly zakládat vlastní domácnost během života svých rodičů.

2.3 Lidová víra a jiné náboženské představy

2.3.1 Animismus

Podle Cadièra se náboženský život Vietnamců ze všech sociálních vrstev zakládá na víře, že duchové jsou všude, ať už jsou skrytí ve vodě nebo sídlí ve stromech nebo kamenech. Tito duchové kolem nich nejsou nečinní. Doprovází je od narození po smrt a jejich štěstí nebo neštěstí závisí na jejich působení. Jsou příčinou nemoci, neúrody, neúspěchu u zkoušek, neplodnosti žen, ztráty majetku, ale také všech událostí, které činí člověka šťastným.⁸⁵

Výše uvedená představa je spjata s animismem, pojmem, který zavedl ve druhé polovině 19. století Edward B. Tylor ve svém proslulém díle *Primitive Culture*. Tylorova základní definice náboženství je „víra v duchovní bytostí“⁸⁶, která souvisí s pojmem animismus (z latinského *anima* – duch). Tylor byl přesvědčen, že animismus lze najít u všech domorodých kmenů a je také základem všech náboženství. Dále byl Tylor přesvědčen, že snahou o vysvětlení stavů, jako je bdělost, spánek, trans, bezvědomí nebo smrt, dospěli domorodci k tomu, že každá lidská bytost je oživována duší neboli duchovním principem. Domnívali se, že tato duše je průhledným, nehmotným obrazem člověka, zdrojem života a myšlení v jedinci, kterého oživuje.⁸⁷ Duše je schopna opustit tělo a přemísťovat se z místa na místo, není hmatatelná a je neviditelná. Je také schopna vstoupit do těla jiných lidí, zvířat a dokonce i věcí a ovládat je.⁸⁸ Pojetí duše promítli domorodci i do celé přírody, kdy zvířata, rostliny a dokonce i pozemské věci a nebeské jevy, jako je vítr, slunce nebo hvězdy vděčí za svoji existenci duši.⁸⁹

Animistická víra však nepatří do minulosti a není pouze součástí „primitivních kultur“. Lze ji zřetelně vidět ve Vietnamu i v současné době, a to nejen v rurálním, ale i v městském prostředí, kdy lidé uctívají různé duchy, kteří je mají ochránit nebo jim mají přinést štěstí, bohatství a úspěch. Někteří duchové jsou dokonce součástí každé vietnamské domácnosti, kde jsou náležitě uctíváni. Jedním z důležitých duchů ochránců pro Vietnamce je duch ochránce domova neboli také bůh domácího krbu (*Ông táo, Táo quân, Thần bếp*), který má předlohu

⁸⁵ CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (1)*. Paris: École Française d'Extrême Orient, 1992, s. 6 – 7.

⁸⁶ TYLOR, Edward B. *Primitive Culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom (1871) - Vol. 1*. Hansebooks, 2020, s. 383.

⁸⁷ PALS, Daniel L. *Osm teorií náboženství*. S. 47.

⁸⁸ TYLOR, Edward B. *Primitive Culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom (1871) - Vol. 1*. S. 387.

⁸⁹ PALS, Daniel L. *Osm teorií náboženství*. S. 47.

v čínském ochránci domácnosti.⁹⁰ Vietnamci věří, že tento duch ochránce střeží nejen rodinu od všeho zlého a bdí nad jejich štěstím, ale také zaznamenává jejich dobré i zlé skutky. Dvacátého třetího dne dvanáctého měsíce vyprovází obřadem⁹¹ každá domácnost svého ducha ochránce, který se vrací zpátky do nebes k Nefritovému císaři (*Ngọc Hoàng*), aby mu podal zprávu, jak se rodině vedlo. Je nutno objasnit, že duch ochránce domova je vlastně trojjediným božstvem, spojující v sobě tři bůžky, ochránce rodinného ohniště (*Thổ công*), ochránce domu (*Thổ địa*), a ochránkyni ženy při její činnosti v péči o domácnost (*Thổ kỳ*).⁹² Také po příchodu do nové domácnosti je nezbytné provést obřad určený k uctění ducha rodinného ohniště a ducha domu, přičemž rodina jim oznamuje svůj příchod a současně žádá o ochranu, prosperitu a štěstí. Jak jsou tyto duchové ochránci důležití dokazuje i to, že jsou uctíváni na domácím oltáři, vedle rodinných předků.

Dalším důležitým duchem pro Vietnamce je duch (bůh) země neboli také strážce území (*Thổ địa*), skutečný pán daného místa. Než se začne stavět nové obydlí, zřídí se hrob nebo se založí svatyně, tedy jakýkoli zásah do půdy⁹³, musí se provést tzv. obřad otvírání země (*lễ động thổ*), kdy se žádá boha země o svolení vystavit na daném místě konkrétní objekt.

Vedle těchto duchů uctívají často Vietnamci, zejména podnikatelé, ducha štěstí a prosperity (*Thần tài*). Pro tohoto ducha je určen malý oltář, který není jako obvykle umístěn na světlém a vyvýšeném místě, ale na zemi v tmavém koutku místnosti. Tyto malé oltářiky nalezneme často například v různých obchodech, restauracích, kadeřnictví atd.

⁹⁰ MCALLISTER, Patrick a Thi Cam Tu LUCKMAN. Popular Culture, Social Knowledge and Folk Beliefs in Vietnam. *Journal of Vietnamese Studies* [online]. University of California Press, 2015, roč. 10, č. 1, s. 111. DOI: 10.1525/vs.2015.10.1.110

Velmi zajímavý článek o duchu ochránci domova *Ông táo*, kde autoři reflektují i současný postoj vietnamské společnosti k této tradici.

⁹¹ Součástí obětín v severním Vietnamu je i živý kapřík, který je po obřadu vypuštěn do řeky. Panuje víra, že kapr se promění v draka a vynese ducha k nebi.

Tento obřad je často chápán jako začátek příprav na lunární nový rok (*Tết Nguyên Đán*), kdy se uklízí celá domácnost a také oltář předků.

⁹² VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. S. 172.

O původu těchto ochranných duchů se traduje několik verzí vyprávění. Jedna z verzí legendy je taková, že kdysi žili manželé, kteří nemohli mít děti, proto se pořád hádali. Jednoho dne rozzlobený manžel uhodil ženu, která ho poté opustila. Postupem času potkala jiného muže, za kterého se provdala. První manžel toho litoval a vydal se hledat svoji ženu, ale postupně mu došly peníze a musel začít žebrať. Jednoho dne přišel k jednomu domu, a když vyšla majitelka, poznala v něm svého prvního manžela. Pojal jí k němu velký soucit a bohatě ho pohostila, zároveň se však bála nedůvěry svého druhého manžela, proto řekla prvnímu manželovi, ať se schová do kupky sena. Když se vrátil druhý manžel, vzpomněl si na svoje pole, které potřebují pohnojit popelem. Zapálil tedy kupku sena, a tak v ní první manžel uhořel. Když to viděla žena, žalem také skočila do ohně. Druhý manžel se ji pokusil zachránit a uhořel tam s ní. Když Nefritový císař viděl jejich vzájemnou oddanost, učinil z nich duchy ochránce domova. Podle HÔNG THANH a NGUYỄN DƯƠNG, eds. *Phong tục thờ cúng các ngày lễ, tết (Zvyky při uctívání ve výročních svátcích)*. Hà Nội: NXB Lao Động-Xã Hội, 2006, s. 18-19.

⁹³ CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (1)*. S. 22.

Nejen rodina, ale i každá vesnice má svého ducha ochránce (*Thánh hoàng*), který se uctívá v obecné svatyni (*đình*), jež dříve byla i společenským místem celé vesnice. Mezi tyto duchy patří zejména duchové hor a řek, a také duchové slavných panovníků a hrdinů, kteří vykonali pro zemi a její obyvatelé velké činy.

V rurálním prostředí se váže animistická víra ještě na jiné duchy, kteří sídlí na různých místech. Na těchto místech se jim většinou vybuduje malá svatyně (*miếu*), která bývá umístěna na vrchol kopce, do zalesněné stráně, na břehu řeky či na jiné klidné místo poblíž vesnice.⁹⁴

Všichni zmínění duchové tvoří jen malou část nadpřirozeného světa Vietnamců, který je velmi bohatý na různé duchy a duše. Samozřejmě to není pouze víra jen v dobré duchy, ale také v ty zlé (*ma, quỷ*), kteří mohou lidem škodit, jsou příčinou nemoci nebo mnohých neštěstí. Celkově můžeme říci, že lidé z vesnice, zemědělci a tradiční řemeslníci, spoléhající se více na přírodu a pevněji s ní spjatí, jsou v mnoha ohledech pověřivější a jejich víra v různé duchy a duše je mnohem provázanější s jejich životem než u městských obyvatel. Ale i městské prostředí, které je v mnoha ohledech sekularizovanější a vzdálenější přírodě, kde způsob života není závislý na vrtkavosti počasí, a kde je snaha se více přiblížit západním společnostem, i tam lze vidět víru v nadpřirozené bytosti, která je součástí vietnamského myšlení.

2.3.2 Kult předků (*Thờ cúng tổ tiên*)

To, co vystihuje a charakterizuje duchovní svět Vietnamců nejvíce, je kult předků, který vychází z animistických představ, že duše člověka je nesmrtelná a po smrti těla může tato duše žít nezávisle na jakékoli fyzické schránce. Vietnamci rozlišují dva druhy duší, jednak duchovní podstatu člověka (*hồn*), jednak nehmotnou substanci (*via*), dodávající tělu život. Každý člověk má tři *hồn* a několik *via*, přičemž muži mají devět a ženy sedm *via*.⁹⁵ Uctívání předků (*tổ tiên*) je chápáno jako projev úcty, závazku a vděčnosti rodičům, ale také prarodičům i vzdálenějším předkům, za to, že dali člověku život, že ho živili a vychovali. Je to také projev příslušnosti k určité rodové linii a uvědomění si svého původu. Předkům, zejména rodičům, je třeba prokazovat náležitou úctu nejen za jejich života, ale také po jejich smrti. Oddanost a úcta vůči zesnulému je projevoována už od počátku pohřebních příprav, dále po celé smuteční době a přechází k pečlivému a řádnému každoročnímu uctívání v den jeho úmrtí (*giỗ*). Výročí úmrtí

⁹⁴ VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. S. 145.

⁹⁵ Ibid. S. 157.

Více o této problematice u CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (3)*. S. 180-195. Autor zde velmi podrobně vysvětluje pojmy *hồn* a *via*.

(*giỗ*) je významným dnem, kdy se schází široká rodina. Zpravidla se uspořádá velká hostina se svátečními pokrmy, kde nechybí polévka (*canh*), vařená lepkavá rýže (*xôi*), kuřecí a vepřové maso, a dále zelenina a ovoce. Na oltář se dává od každého pokrmu trochu a až po dohoření vonných tyčinek se smí toto jídlo konzumovat.

Duše zesnulých předků jsou vnímány jako součást žijící rodiny, jsou zpravovány o nejdůležitějších rodinných událostech, jako je narození potomků, úspěšné zvládnutí zkoušek, absolvování vysoké školy nebo svatby dětí. Naopak, pokud rodinu tíží nějaké problémy nebo starosti, mohou se na ně obrátit pro radu či požádat o jejich pomoc.⁹⁶ Vietnamci věří, že duše zesnulých mají stejné potřeby jako živí lidé, potřebují jídlo, oblečení, peníze a jiné hmotné statky, které měli i během života. Proto je potřeba tyto jejich potřeby uspokojovat obětinami, aby nehladověli a nestrádali. Místem k uctívání předků je domácí oltář (*bàn thờ*)⁹⁷ umístěný na vyvýšeném místě, v místnosti k tomu určené nebo v hlavní místnosti domu, přičemž základním vybavením jsou misky na vonné tyčinky, pohárky na vodu, obrazy zesnulých a květiny. Podle možnosti jednotlivých rodin se může oltář dále vyzdobit jinými předměty.

Duše zemřelých mohou ovlivňovat životy žijících lidí, ať už pozitivním, nebo negativním způsobem. Spokojené duše střeží rodinu, chrání a „pomáhají“ (*phù hộ*) jí v obtížných životních situacích, ale duše, které jsou zanedbané a hladové, mohou rodině škodit a dokonce jí ublížit.⁹⁸ Proto uctívání předků věnují Vietnamci velkou péči a nikdo si nedovolí tento úkol zanedbat, ať už z úcty k nim nebo z obavy před nechtěnými následky. Z těchto důvodů dodržují lidé také pečlivě pohřební rituály, jako je výběr vhodného času při všech důležitých ceremoniích, výběr správného místa k pohřbení, jednotlivé úkony spojené s pohřbíváním nebo náležitými obřady během celé smuteční doby. Důležité je, aby duše zesnulého přešla bezpečně na onen svět. Pokud nedošlo k řádnému pohřbu a uložení ostatků, nemůže duše předka dlít na rodinném oltáři, v důsledku toho se o něho nemůže rodina postarat a tato duše někde ztraceně bloudí, může být nespokojená a hladová. Proto je pro rodinu velmi důležité nalézt ztracené ostatky svých předků a řádně je pohřbít se všemi rituály. V současné

⁹⁶ V těchto případech je možnost se buď pomodlit u oltáře předků nebo také vyvolat ducha konkrétního předka s pomocí média a věstce nebo i mnicha viz NGUYEN, Huong. Buddhism-based exorcism and spirit-calling as a form of healing for mental problems: Stories from Vietnam. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought* [online]. Taylor & Francis, 2014, roč. 33, č. 1. DOI: 10.1080/15426432.2014.873648

⁹⁷ Některé rodiny zakládají i rodové svatyně k uctění svých předků (*thờ tổ*), a to zejména, pokud měli v rodě nějakého významného předka. Potomci se tak snaží zachovat jeho památku pro další generace a s pýchou odkazovat na jeho slavné činy a skutky, které vykonal. V rodové svatyni se při významných oslavách a svátcích schází nejen široká rodina, ale i vzdálení příbuzní patřící do stejného rodu.

⁹⁸ Pokud se rodině vede v jakékoli sféře dobře, ať se jedná o finance, zdraví nebo o vzdělání a štěstí svých dětí, nikdy nezapomene poděkovat svým předkům. Na druhé straně, pokud se jim nedaří, hledají často příčinu v tom, jestli vůči předkům něco zanedbali.

době jsou některé rodiny ochotné vydat velké jmění na nalezení ostatků svého předka⁹⁹, který většinou zemřel během některých válek ve Vietnamu. Využívají k tomu různé prostředky, avšak nejčastěji hledají pomoc u věštců, kteří se na hledání ostatků specializují, nebo využívají médií, která jim zprostředkuje kontakt s hledaným předkem, aby se od něho dozvěděli místo jeho posledního odpočinku.

2.3.3 Kult matek (*Đạo Mẫu*)

Kult matek spolu s kultem předků patří mezi nejstarší a nejrozšířenější lidovou vírou ve Vietnamu a stejně jako kult předků je pevně spjat s jeho duchovní kulturou.¹⁰⁰ Patří do náboženské tradice, která je rozšířena po celé zemi a má velkou lokální diverzitu. Jedná se také o synkretickou víru, která je proměnlivá a velmi snadno se adaptuje na nové prostředí a společenské podmínky.¹⁰¹

Podle nejvýznamnějšího vietnamského badatele Ngô Đức Thịnhu věnujícímu se tomuto tématu, prošel kult matek určitým vývojem. Současný kult matek se vyvinul ze základu uctívání bohyně (*Nữ Thần*) a bohyně matek (*Mẫu Thần*), které byly spíše rozptýlené, bez určité formy a jasného konceptu. Z tohoto základu se postupem času rozvinul kult matek tří a čtyř paláců (*Đạo Mẫu Tam Phủ Tứ Phủ*) s vlastním systémem, obřady a rituály.¹⁰² Současná podoba kultu je také výsledkem jiných zahraničních náboženských vlivů, zejména taoismu a buddhismu. Prvky taoismu se projevují v souznění jedince s přírodou, zahrnutí některých božstev do panteonu kultu matek (např. Nefritový císař, zbožštěný Laozi) v konceptu čtyř paláců nebo praktikování exorcismu.¹⁰³ Nejvýraznějším prvkem dokumentující propojení buddhismu s kultem matek¹⁰⁴ je sdílení oltáře s bohyní milosrdenství (*Phật Bà Quan Âm*) a přítomnost oltáře svatých matek v některých buddhistických chrámech.¹⁰⁵

⁹⁹ Většinou se jedná o otce, dědu nebo jiné mužské příbuzné z otcovy strany.

¹⁰⁰ Výbornou práci na toto téma napsala POSPÍŠILOVÁ, Veronika. *Kult matek (Đạo Mẫu) ve Vietnamu (se zaměřením na jižní Vietnam)*. 2015, Magisterská práce, Karlova univerzita.

¹⁰¹ FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities* [online]. Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publications, 2006, s. 12. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1815966&lang=cs&site=ehost-live>

¹⁰² NGÔ, Đức Thịnh. *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận (Lên đồng, cesta duše a osudu)*. S. 60-63.

¹⁰³ Ibid. S. 62.

¹⁰⁴ Jedna z mnoha verzí příběhu vypráví o princezně Liễu Hạnh, dcery Nefritového císaře, která je ztotožňována se svatou matkou nebes, jak se dostala do nesnázi a na pomoc jí přišla bohyně milosrdenství. Jako projev vděčnosti konvertovala poté k buddhismu. Podle Ibid. S. 68.

¹⁰⁵ FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities*. S. 22.

Současná podoba uctívání svatých matek je provázána s představou tří a čtyř paláců, ačkoli nelze přesně určit, odkdy je s kultem spojována.¹⁰⁶ Koncept paláců (*phủ*) je spojován s různými oblastmi (*miền*) neboli doménami vesmíru, přičemž na každou oblast dohlíží jedna svatá matka. Jedná se o oblast nebes (*Thiên phủ*), na kterou dohlíží matka nebes (*Mẫu Thượng Thiên*), oblast země (*Địa phủ*) v čele s matkou země (*Mẫu Địa*), oblast řek a moří (*Thoải phủ*), na kterou dohlíží matka vod (*Mẫu Thoải*) a oblast lesů a hor (*Nhạc phủ*), na kterou dohlíží matka lesů a hor (*Mẫu Thượng Ngàn*).¹⁰⁷ Dále je každá oblast reprezentována jednou ze čtyř základních barev. Oblast nebes je spojována s červenou barvou, oblast země je prezentována žlutou barvou, oblast řek a moří se projevuje barvou bílou a zelená barva je spojována s oblastí lesů a hor. Tyto barvy jsou využívány například při rituálu *lên đồng*, kdy se média oblékají do jedné z těchto barev.¹⁰⁸

Svaté matky se uctívají jak ve velkých veřejných chrámech (*đền*), tak v soukromých svatyních (*điện thờ*). V těchto prostorách se provádí i hlavní rituál tohoto kultu *lên đồng*. Ngô Đức Thịnh o rituálu mluví jako o „divadelním představení, které prezentuje vietnamskou národní kulturu“.¹⁰⁹ *Lên đồng* (uvedení do transu) neboli *hầu bóng* (služba duším) nebo také *hầu đồng* (služba média) je rituál, kdy do těla médií vstupují různé duše, aby mohly skrze ně komunikovat se zúčastněnými věřícími. Médium (muž – *ông đồng*, žena - *bà đồng*) zde reprezentuje pouze prázdné tělo (*cốt*), do kterého vstupují a inkarnují se duše.¹¹⁰ Celý rituál *lên đồng* je svým obsahem velmi bohatý, pestrý a živý. Média se oblékají do barevných a bohatě zdobených oděvů, které charakterizují inkarnovanou duši. Během rituálu do nich může vstoupit asi patnáct až dvacet duší.¹¹¹ Rituál doprovází hudební soubor (*cung vãn*) se svou hudbou a písněmi (*chầu vãn*), média během transu tancují, dávají požehnání a mohou léčit nemocné či věštit budoucí věci.

K rituálu *lên đồng* je potřeba připravit rozličné obětiny sestávající z různých jídel, balených cigaret, alkoholu, betelu a areku, a jiných věcných věcí v závislosti na konkrétním médiu a konané příležitosti v daném roce. Tyto obětiny jsou mnohdy velmi finančně i časově náročné.¹¹² Součástí rituálu je také propracovaný systém různých úkonů a gest majících konkrétní význam a určitou symboliku. Například velmi důležitým prvkem je červený šátek,

¹⁰⁶ NGÔ, Đức Thịnh. *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận (Lên đồng, cesta duše a osudu)*. S. 66.

¹⁰⁷ Ibid. S. 66.

¹⁰⁸ FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities*. S. 22.

¹⁰⁹ Ibid. S. 13.

¹¹⁰ Ibid. S. 26-27.

¹¹¹ NGÔ, Đức Thịnh. *Đạo Mẫu Việt Nam (Kult matek ve Vietnamu)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2012, s. 92.

¹¹² Ibid. S. 87.

který se používá k zakrytí nebo odkrytí hlavy média. Odkrytím se dává najevo sestoupení duše do média a zakrytí signalizuje její odchod. Nebo gesto ruky, které dává najevo, zda se inkarovala duše mužského nebo ženského pohlaví. Pokud se do média inkarovala duše muže, ukáže svou levou ruku, pokud se jedná o duše ženy, ukáže pravou ruku. Duše se mohou projevit dvěma způsoby, buď sestoupí a krátce se vznáší nad médiem, nebo mohou posednout tělo média a inkarnovat se do něho. Z celého panteonu kultu matek, který má přibližně sedmdesát duší božstev, sestupují na zem nebo se inkarnují do média pouze některé z nich.¹¹³

Kult matek má bohatý panteon božstev, ve kterém je mnoho historických a legendárních postav, jež jsou národními hrdiny nebo jsou spjaty s kulturním vývojem země, např. generál Trần Hưng Đạo, který odrazil mongolská vojska, nebo mýtická postava Âu Cơ, která je považována za matku vietnamského národa. Podle legendy porodila sto vajec, ze kterých se vyklubalo sto dětí. Padesát z nich následovalo otce, bájného vládce a draka a stalo se z nich současné majoritní etnikum Việt. Padesát odešlo s matkou do hor, ze kterých vznikly současné etnické minority.¹¹⁴ Panteon je hierarchicky uspořádaný, v čele stojí buddhistická bohyně milosrdenství (*Phật Bà Quan Âm*), která je přítomna i v mnoha rituálech kultu matek. Pod ní je Nefritový císař (*Ngọc Hoàng*), který představuje krále-otce v kultu matek a ačkoli má v některých chrámech vlastní oltář, je jeho role v rituálech a ceremoniích nejméně patrná. Dále jsou zde bohyně matky tři a čtyř paláců (*Tam vị, Tứ vị Thánh Mẫu*), které dohlíží na jednotlivé oblasti vesmíru. Za nimi je pět velkých vojevůdců (*Ngũ Vị Quan Lớn*), mezi nimi jsou postavy jak nebeského, tak lidského původu. Dále v řadě jsou čtyři dámy sloužící přímo svatým matkám (*Tứ vị châu bà*). Těchto dam může být až dvanáct, i když některé se vtělují do médií více než jiné. Následují princové (*Ông Hoàng*), jejichž počet je také variabilní a může jich být pět až deset. Často jsou ztotožňováni se smrtelníky, zejména se slavnými generály, kteří přispěli k nezávislosti Vietnamu a jeho lidu. V hierarchické řadě stojí dále dvanáct služebnic bohyň matek (*Cô*) a nakonec jsou zde služebníci princů (*Cậu*), jejichž počet kolísá mezi deseti a dvanácti. Tito *cậu* byly děti, které zemřely v dětském věku a během inkarnace se projevují jako nezbedné děti, které mluví dětským hláskem. Nejnižší pak stojí duše zvířat, především tygra (*Ngũ Hồ*) a hada (*Ông Lót*), kteří se během rituálu *lên đồng* příliš často neinkarnují.¹¹⁵

¹¹³ FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities*. S. 27.

¹¹⁴ Ibid. S. 13, 20.

¹¹⁵ Popis panteonu je převzat z NGÔ, Đức Thịnh. *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận (Lên đồng, cesta duše a osudu)*. S. 64-86. a z FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities*. S. 22-25.

Zúčastnění věřící během rituálu *lên đòng* věří, že inkarnované duše božstev jim přinesou štěstí, bohatství, zdraví a prosperitu. Takové naděje vkládají do rituálu zejména obchodníci, kteří během něj neváhají „obětovat“ velikou sumu peněz. V současnosti se tak mnoho rituálů *lên đòng* koná většinou jako osobní prosba za štěstí a úspěch.¹¹⁶

¹¹⁶ NGÔ, Đức Thịnh. *Đạo Mẫu Việt Nam (Kult matek ve Vietnamu)*. S. 99.

3. Pověra a pověřčivost

Víra v různá božstva, duchy, duše a zemřelé předky není to jediné, co ovlivňuje Vietnamce v každodenním životě. Jeho chování, smýšlení a představy o světě ovlivňují také tradice a zvyky, které se často v rodině předávají po generace. Do těchto zvyků patří neodmyslitelně pověry a (lidové) pověřčenné praktiky. Například určování správného okamžiku k vykonání určité činnosti lze považovat za pověřčivost, ale toto jednání prostupuje celou vietnamskou společností a nejen to, často si je vietnamští emigranti přinášejí s sebou i do života v jiné zemi. Z určitého hlediska jsou tak některé představy Vietnamců a s nimi spojené úkony pověřčivost, ale pokud se podíváme blíže, zjistíme, že je nelze oddělit od jejich kultury či tradičních zvyklostí, které patří do jejich každodenního života.

Oba pojmy, víra (*tín nguỡng*) a pověra (*mê tín*), lze ve vietnamském prostředí odlišit jen velmi obtížně a pomyslná hranice mezi nimi je velmi tenká a neostrá. Samotní Vietnamci je neumějí nebo nedokážou rozlišit, a tak je někdy pro ně obtížné určit, co je víra a co je už pověra. Otázkou však zůstává, jestli je vůbec možné je ohraničit a přesně určit? Přestože se vietnamští badatelé tímto problémem intenzívně zabývají, ani oni nejsou zajedno, jak přesně tyto pojmy definovat, aby byly jasné a pro laickou veřejnost pochopitelné. Kam tedy zařadit pálení falešných peněz a votivních darů, které patří k tradičnímu kultu předků, určování správného okamžiku, které je součástí všech důležitých obřadů a ceremonií, jako je svatba nebo pohřeb, tahání novoročního horoskopu v pagodě během modlitby k buddhistickým bohům, nebo obřady ke zmírnění neštěstí v novém roce pomocí buddhistického mnicha? Je to víra, protože se jedná o součást náboženství či lidové víry, nebo je to už pověra?

Jak jsem se již zmiňovala, vymezit jasně pojem pověra není snadné a dokládá to i následující definice: „[pověra je] *přesvědčení o vlivu nadpřirozených sil, které se odlišuje jak od vědeckého pojetí světa, tak i náboženského a je spojeno s pocity strachu a nutkavosti (úkon musí být vykonán, aby se nestalo něco zlého)*. Pověra se obtížně odlišuje od jiných jevů, protože každá skupina může za pověru označit jakékoli empiricky nedokazatelné přesvědčení o vlivu vyšší moci zastávané jinou skupinou. Pověra ožívá tam, kde jsou otřeseny individuální nebo sociální jistoty a lidé mají pocit, že nemohou svých cílů dosahovat racionálními prostředky. Hranice mezi pověrou a některými náboženskými projevy není vždy jasně vymezitelná.“¹¹⁷ Vymezení pojmu ztěžují nejen jeho neostré kontury, ale také rozličné pohledy jednotlivců a

¹¹⁷ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007, s. 190.

skupin, kdy je potřeba brát v potaz i jejich odlišné životní názory, přesvědčení a představy o duchovním světě. Některé jevy mohou být totiž pro jednoho (náboženskou) vírou, zatímco pro jiného to jsou pověry.

Mluvíme-li o původu pověr, můžeme je rozlišit podle Pertolda na pověry neznámého, „lidového“ původu, jejichž počátky se nedají historicky vysledovat do minulosti, a pověry, které vznikly za okolností, jež lze historicky určit. Pertold udává tři možnosti jakým způsobem mohly vzniknout pověry. Pověry mohly vzniknout náhodně, úmyslně nebo záměrně, anebo mohou být výsledkem chorobných stavů jako je schizofrenie a epilepsie.¹¹⁸ Je však zřejmé, že při vzniku pověr sehrála velkou roli lidská neznalost, strach a bezmoc nad jevy, které nelze ovládat ani ovlivnit. Člověk se tak uchýloval k pověrečným představám a chování, které skýtaly určitou jistotu před nebezpečím, pomáhaly mu v každodenním životě, a dodávaly mu pocit, že má kontrolu nad různými situacemi.

Pověry lze označit za jev typicky společenský, protože ve společnosti vznikly a v ní se také udržují. Jsou spjaty se všemi stránkami lidského života, doprovází člověka v jeho každodennosti, od narození až do smrti. Mnoho pověr, které se zachovaly a ve společnosti se neustále udržují, však postupem času ztratilo svůj původní charakter, souvislost s prostředím, kde vznikaly a také jejich původní smysl upadl zcela v zapomnění.¹¹⁹ Nezapomeňme, že k pověrám patří také věštění, jako je výklad snů, věštění z dlaní či z karet a různá znamení. Do této skupiny patří i spiritismus a všechny pověry týkající se zvláštních schopností některých lidí, kteří jsou pokládáni za média a dokážou navázat kontakt s duchy nebo dušemi.¹²⁰

Celkově můžeme říct, že pověry jsou v podstatě univerzální a jsou součástí všech kultur. Šíří se především ústním podáním a v průběhu času se vyvíjí a mění, některé zanikají a jiné vznikají, a to vše v závislosti na vývoji dané společnosti. Objevují se nejen v rurálním, ale i městském prostředí, u vzdělaných obyvatel. Ač si to neuvědomujeme, pověry mohou být hluboce zakořeněné v našem myšlení a chování, například klepání na dřevo, nošení určitého talismanu či nalezení čtyřlístku, které může přinést štěstí nebo naopak černá kočka a číslo třináct může přinést smůlu.

¹¹⁸ PERTOLD, Otakar. *Pověra a pověřčivost*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956, s. 58-59.

¹¹⁹ Ibid. S. 61.

Často se jednalo o pověry spjaté s povoláním, náboženstvím nebo magií. Typická pověra je například, že potkat kominíka přináší štěstí. Příčinou, která dala vznik této pověře, byl asi fakt, že kominík byl ochráncem lidského majetku proti požáru, a že při včasném zabrání požáru se říkalo „to bylo štěstí, že byl kominík po ruce“. Viz Ibid. S. 64.

¹²⁰ PERTOLD, Otakar. *Pověra a pověřčivost*. S. 20.

Myslím si, že moderní společnost se na pověry dívá různě a nelze jednoznačně tvrdit, že čím je společnost vyspělejší, tím je méně pověřčivých lidí, nebo čím vzdělanější člověk, tím je méně pověřčivý. Pertold, který patří k význačným badatelům v této oblasti, závěrem své knihy důrazně nabádá k odstranění pověřčivosti ze společnosti, protože ji považuje za nebezpečný relikv, těžkou mravní a společenskou chorobu, udržovanou lidovou tradicí bez náležitého uvědomění. Míni, že je třeba ji včas léčit, aby nerozrušovala duševní vývoj člověka na jeho cestě k pokroku, přičemž dodává i doporučení, jak toho docílit.¹²¹ Avšak podíváme-li se na současnou společnost, můžeme říci, že od doby, kdy Pertold vydal svoje dílo, se toho moc nezměnilo. Z krátkého konferenčního příspěvku *Pověra a pověřčivost v moderní společnosti* od Beneše¹²², kde autor shrnuje projevy pověřčivosti zejména u městských obyvatel, vyplývá například, že pověřčivé jsou více ženy, které znají také více pověr než muži, přičemž nezáleží, jestli to jsou lidé s vysokoškolským nebo základním vzděláním. Autor uvádí, že k některým pověrám, jako je přítomnost plyšových zvířátek za sklem auta či u zkoušek, se lidé neradi vyjadřují, můžeme se však dozvědět, že „jim to dodává pocit jistoty“¹²³ Je tedy zřejmé, že pověry a pověřčivost jen tak „nezmizí“ ze společnosti, jsou její součástí a není vždy snadné vysvětlit, proč se lidé chovají pověřčivě a proč věří některým pověrám.

3.1 Vnímání a přístup k pověřčivosti ve vietnamském prostředí

Názory na to, co je pověra (*mê tín*) se ve vietnamském prostředí značně liší. Avšak na základě svého výzkumu nemám pocit, že by samotní Vietnamci příliš rozlišovali, co je přesně pověra a co je lidová či náboženská víra, kromě jasně vymezených pověřčivých jevů jako je například věštění, vyvolávání duší nebo navazování kontaktů se světem zemřelých. Samotná definice pověr a pověřčivosti není zcela jednotná a jasná a ani badatelé nejsou zajedno, jak ji pojmut. Někteří pohlízejí na pověřčivost jako na něco, co je potřeba odstranit ze společnosti, na něco, co narušuje pořádek a morálku obyvatel a jejich pohled na tuto problematiku je negativní, odsuzující až posměšný, zatímco jiní mají za to, že je potřeba pověru a pověřčivost podrobně prozkoumat, charakterizovat a definovat, než se začne hodnotit a odsuzovat. Jsou však i tací, kteří se dívají na tuto problematiku relativně nestranně a nehodnotí, pouze popisují dané jevy, které jsou přítomny ve vietnamské kultuře a patří k jejím zvyklostem a tradicím. Jak

¹²¹ Ibid. S. 127.

¹²² BENEŠ, Bohuslav. Pověra a pověřčivost v moderní společnosti. In: *Lidová kultura na Hané*. Olomouc: Okresní úřad Olomouc, 1994, s. 11-18.

¹²³ Ibid. S. 15.

jsem již nastínila, hlavním problémem při určování pověry ve vietnamském prostředí je to, že se pověry prolínají s tradiční vírou, lidovými zvyky i náboženstvím. Hranice mezi nimi jsou neostré, mnohdy mají podobné nebo dokonce stejné konotace a dají se obtížně od sebe rozlišit a oddělit.

Vietnamský výraz pro pověru *mê tín dị đoan* se skládá ze dvou částí *mê tín* a *dị đoan*, přičemž *mê tín* můžeme dále rozebrat na dvě samostatná slova. Vietnamské slovo *tín* znamená obecně lidskou víru, slovo *mê* znamená zanícení, touhu nebo vášeň pro něco a celý výraz *mê tín* vyjadřuje zanícenou až zaslepenou víru v záhady a tajemno. Druhá část výrazu *dị đoan* znamená podivný, zvláštní či klamný jev, který vychází z nesmyslné víry.¹²⁴ Ve svém sborníkovém příspěvku *Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan* (Respektovat víru a odstranit pověřivost) uvádí Trương Thìn, že podstatou určité víry či náboženství je také zanícená víra (*mê tín*), ale v její povaze není klam a neuváženost (*dị đoan*) vedoucí k zaslepenosti. A tak mluvíme-li o pověře, měli bychom užívat celé spojení *mê tín dị đoan*.¹²⁵ Všimla jsem si však, že Vietnamci v běžné mluvě často užívají pouze spojení *mê tín*, aby odkázali na pověru nebo pověřivost. Celé spojení *mê tín dị đoan* je uvedeno spíše v psané podobě, jako přesná terminologie daného jevu.

Abychom si mohli udělat představu, jak je tato problematika obtížná, mnohotvárná a v definici nejednotná, uvedu nyní několik pojetí různých autorů, jak nahlízejí na pověru a pověřivost. V publikaci *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ* (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit) došli autoři k závěru, že pověra je sociální zlo využívající slepou víru zaostalých lidí v neobvyklé, podivné a domnělé věci, které nemají reálný a vědecký základ.¹²⁶ Názor jiného autora je, že pověra je způsob nepodložené víry ve věci a jevy, které jsou v rozporu s přirozeností. Je to víra v nějaké neurčité věci, přičemž nelze předem odhadnout z ní plynoucí výsledek, který může vést ke špatným zdravotním a majetkovým důsledkům a může ohrozit i život jedince, rodiny a komunity.¹²⁷ Autor jiného článku, Chu Văn Tuấn, nahlíží na pověru neutrálněji a definuje ji zeširoka takto: „*pověra je přílišná lidská víra v některé věci či jevy a*

¹²⁴ NGUYỄN KIM THÂN, HỒ HẢI THỤY a NGUYỄN ĐỨC DƯƠNG. *Từ điển tiếng việt (Vietnamský slovník)*. TP. Hồ Chí Minh: NXB Văn Hoá Sài Gòn, 2005.

¹²⁵ TRƯƠNG THÌN. *Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan* (Respektovat víru a odstranit pověřivost). In: *Tín ngưỡng mê tín (Víra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 114-115.

¹²⁶ TRƯƠNG THÌN (ED.). *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ* (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit). S. 19.

¹²⁷ LÊ TRUNG VŨ. *Mê tín - Biểu hiện và quan niệm* (Projevy a vnímání pověřivosti). S 19.

v důsledku této formy slepé víry dochází k ovlivňování samotného jedince, komunity i společnosti.“¹²⁸

V návaznosti je třeba se zmínit také o odlišných pohledech ve společnosti a mezi badateli na pověru a pověrečné chování, které jsem už výše nastínila. Jeden z nich je velmi negativní, kdy jejich zastánci řadí k pojmu pověra všechny jevy, které nepatří do státem uznaného náboženství a nemají reálný nebo vědecký základ. A tak pod pojem pověra a pověřčivost zahrnují i tradiční zvyky a lidovou víru, jako je pálení falešných peněz a votivních darů, kult matek a jeho obřady, výběr vhodného času, zvyky, které jsou spjaty s pohřebními a svatebními obřady, lidové slavnosti aj. Pověru také považují za něco, co ztěžuje a hlavně brzdí společenský a kulturní vývoj, protože kvůli pověrám člověk přichází o čas a navíc utrací peníze. Dále tvrdí, že pověřčiví lidé jsou zejména ti, kteří mají nízké vzdělání a nedostatečné či chybějící znalosti, a proto se nechají snadno ovlivnit podvodníky. V tomto případě jsou viníci především ti, kteří taková řemesla provozují a zneužívají důvěřivé obyvatele kvůli vlastnímu finančnímu prospěchu.

Druhý pohled více reflektuje určité přesahy mezi vírou a pověrou. To, co je obvykle považováno za pověru, je víra v nadpřirozené nebo mystické, tajemné síly či jevy, které však lze najít i v náboženské a lidové víře. Vzhledem k této skutečnosti jsou jejich zastánci opatrní při určování jednotlivých jevů. Klade se zde důraz na důsledné rozlišení pojmu víry a pověry, na rozvážný přístup k jejich charakteristickým rysům, na důsledky, které mohou způsobit a dále na to, aby se nezneužíval pojem víra a svoboda jejího projevu.

Předmětem kritiky se stávají v současné době dlouhé řady stánků táhnoucí se vedle pagod a svatyní, kde se prodávají nejen vonné tyčinky, votivní předměty nebo jiné potřebné věci sloužící k obřadům ve svatyních a pagodách, ale také různé upomínkové předměty nebo patřičná literatura. Tato literatura, povětšinou útlé knihy nebo brožury, slouží často jako příručky, například jak si vybrat partnera podle osobního horoskopu, jak určit vhodný den a čas nebo jak předejít neštěstí v konkrétním roce. Většinou se ale jedná o neoficiální výtisk špatné kvality s chybějícími údaji, jako je autor, místo a rok vydání, nakladatelství atd.¹²⁹ Vedle toho se zde objevují i lidé těžící z těchto míst, jako jsou věštcí, prodejci amuletů nebo lidé píšící obřadní papírky, kam se zapisují prosby a přání (*lá só*).¹³⁰ Zároveň se poukazuje na častý problém se soukromými svatyněmi, ze kterých se stává místo byznysu, kde se „podniká s vírou“

¹²⁸ CHU VẤN TUẤN. *Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřčivost)*. S. 15.

¹²⁹ LÊ TRUNG VŨ. *Mê tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověřčivosti)*. S. 11-12.

¹³⁰ NGUYỄN, Thị Hải Yến. Bài trừ mê tín dị đoan - vấn đề của ngày hôm nay (Odstranění pověr-současný problém). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2012, č. 5, s. 48.

(*buôn thần bán thánh*). Někteří z badatelů uvádějí i možnost posuzovat víru nebo pověru podle míry jejich projevu. Příkladem je pálení falešných peněz a votivních darů, které jsou součástí mnoha obřadů patřící do lidové víry a v určité míře jsou tolerovány. V současnosti však dochází často k tomu, že lidé pálí obrovské množství těchto věcí a neohlížejí se na plýtvání a zamořování ovzduší a toto nadužívání je už vnímáno jako překročení tenké hranice mezi vírou a pověrou.

3.1.1 Postoj státu k pověřčivosti

Postoj státu k pověrám a pověřčivosti je neustále diskutované téma, protože pověry a pověřčivé jednání nejsou v současném Vietnamu tolerovány a jsou vysloveně zakázány. Stát se snaží pomocí kontrol a trestů odstranit pověřčivost ze společnosti a za tímto účelem vydává různá nařízení. Za jejich porušení hrozí pokuty nebo dokonce vězení, přičemž tresty a restrikce se vztahují nejen na ty, kteří aktivně pověry šíří a/nebo praktikují, například věšci a média, ale i na ty, kteří se těchto „pověřčivých akcí“ zúčastňují. Po Srpnové revoluci (*Cách mạng tháng tám*)¹³¹ v roce 1945 začala pro Vietnam nová, ale také obtížná doba. Byla potřeba se vypořádat s následky boje, čelit novým politickým hrozbám a zároveň ustanovit podmínky pro rozvoj nového sjednoceného státu. Součástí této snahy bylo i budování nové moderní společnosti, která by byla bez zastaralých zvyků a pověr, jež by brzdily rozvoj ekonomiky, kultury, vědy a celkově nového nastoleného režimu.¹³² Také později byl kladen důraz na svobodu víry a náboženského vyznání a jejich rovnost před zákonem, ale přísně se brojilo proti pověrám a pověřčivému jednání. Příkladem je směrnice z roku 1974, která se vztahuje k novému způsobu života a předepisuje některé věci týkající se svateb, pohřbů, výročí úmrtí a slavností (*Chi thị về việc thực hiện nếp sống mới trong việc cưới, việc tang, ngày giỗ, ngày hội. Ngày 15. 1. 1975, số 214/CT-TW*), nebo pravidla při pořádání svateb, pohřbů, výročí úmrtí a slavností, vydané v témže roce ve vyhlášce podle rozhodnutí vlády (*Thê lệ về tổ chức việc cưới, việc tang, ngày giỗ, ngày hội. Ban hành kèm theo Quyết định số 56-CP ngày 18. 3. 1975 của Hội đồng chính phủ*). V obou případech se určuje, jak by měli obyvatelé organizovat a pořádat výše uvedené události, aby se odvrátili od starých zvyků, a aby následné oslavy byly střídme. Zároveň je zde

¹³¹ HLA VATÁ, Lucie a KOL. *Dějiny Vietnamu*. S. 167.

Výsledkem Srpnové revoluce byla vyhlášena nezávislost a vznik Vietnamské demokratické republiky, v čele s Ho Či Minem jako prezidentem.

¹³² TRƯỜNG THÌN (ED.). *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit)*. S. 5.

VY TRỌNG TOÁN. Tín ngưỡng, tôn giáo và mê tín dị đoan (Věra, nábožensví a pověra). In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 10-11.

nabádáno k odstranění pověr tím, že se musí odlišit pověra od víry. Svoboda vyznání je právně deklarována, ale zároveň jsou přísně zakázány různé věštby, vyvolávání duší, vtělování do médií (*lên đông*), amulety, uctívání duchů, nákup falešných peněz a votivních darů, používání magie k léčení atd. Zároveň je potřeba poučit osoby, které tato řemesla vykonávají, aby těchto praktik zanechaly a věnovaly se jiné práci.¹³³ Podobné informace najdeme i v oběžníku číslo čtyři ministerstva kultury a zpravodajství (*Bộ văn hoá thông tin*) z roku 1998, kde je také zmíněn zákaz pálení votivních darů u historických památek a během slavností a také zapalování vonných tyčinek v kancelářích či státních podnicích.¹³⁴ Avšak vzhledem k prolínání pověry s tradičními zvyky, stojí často státní úředníci před problémem, jak je vlastně od sebe odlišit, a kam zařadit konkrétní jevy, které se ve společnosti vyskytují. Ve skutečnosti neexistuje žádný přesný seznam pověr nebo pověrečného jednání, které jsou oficiálně platné. Ve směrnících a ustanoveních jsou vyjmenovány pouze ty nejzákladnější a nejčastější a jak jsem už výše uvedla, ani v odborných publikacích a člancích věnující se danému tématu nenajdeme shodné názory, které by mohly laikovi pomoci nebo mu usnadnit rozhodování.

Vedle toho jsou tu i jasně určené pokuty a tresty za pověrečné jednání, nebo organizování takových akcí. Například v trestním zákoníku z roku 1999, paragrafu 247- trestní čin vykonávání pověrečných činností (*Bộ luật hình sự. Điều 247. Tội hành nghề mê tín, dị đoan*) je uvedeno, že pokud věštci, média nebo lidé užívající jiné formy pověrečného jednání způsobí vážné následky, mohou být potrestáni pokutou od pěti do padesáti milionů vietnamských dongů¹³⁵, podmíněným trestem do tří let nebo odnětím svobody od šesti měsíců do tří let. Dané tresty se týkají také těch, kteří už byli za takovéto jednání pokutováni nebo souzeni. Pokud by zavinili něčí smrt nebo by jejich jednání mělo mimořádně závažné následky, budou potrestáni odnětím svobody od tří do deseti let, přičemž potrestaný může být dále pokutován od tří do třiceti milionů vietnamských dongů.¹³⁶

Trestní zákoník z roku 2015, jenž byl upraven a doplněn v roce 2017, obsahuje paragraf 320 trestního činu vykonávání pověrečných činností (*Bộ luật hình sự. Điều 320. Tội hành nghề mê tín, dị đoan*) podobného znění. Liší se pouze v některých detailech, zejména v navýšení některých pokut.¹³⁷ Také v usnesení vlády z roku 2010 (*Nghị định số 75/ 2010/ ND-CP*) jsou

¹³³ TRƯỜNG THÌN (ED.). *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit)*. S. 60-69.

¹³⁴ TRƯỜNG THÌN. *Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan (Respektovat víru a odstranit pověřivost)*. In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. S. 121-122.

¹³⁵ 1000 vietnamských dongů (VND) je v přepočtu přibližně 1 česká koruna.

¹³⁶ <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Trach-nhiem-hinh-su/Bo-Luat-hinh-su-1999-15-1999-QH10-46056.aspx> [cit. 04.02.21]

¹³⁷ <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Trach-nhiem-hinh-su/Bo-luat-hinh-su-2015-296661.aspx> [cit. 04.02.21]

stanoveny různé sankce v kulturní oblasti, přičemž rozhodnutí číslo 18 stanovuje napomenutí nebo peněžitou pokutu ve výši od 500 tisíc až jednoho milionu vietnamských dongů, pokud dojde k pálení votivních darů v místech pořádání slavností, u kulturních a historických památek nebo na jiných veřejných místech. Dále peněžitou pokutu ve výši od jednoho do tří milionů vietnamských dongů při organizování rituálů *lên đờng*, věštění, rituálů vyvolávání duší, užívání amuletů, vymítání zlých duchů, či jiných akcích pověřčného charakteru.¹³⁸

Zpočátku vedla tato státní snaha o vymýcení pověr a pověřčného chování k tomu, že se zavíraly chrámy, zakazovaly se obřady, rituály i pořádání slavností. Vše, co se mohlo týkat starých zvyků a pověr, bylo zakázáno a tyto přísné zákazy vedly k mnoha negativním důsledkům, ať už zničení mnoha chrámů nebo k ochuzení rozličných projevů tradiční lidové kultury.¹³⁹ Stát v této problematice hrál a pořád hraje velkou roli. Podoby víry a náboženství ve společnosti jsou určovány a regulovány státem, který o nich také rozhoduje. Bohužel i v současné době považuje mnohé podoby víry a náboženství za pověry a zastaralé zvyky, které je potřeba omezit a nejlépe odstranit.¹⁴⁰

3.1.2 Návrhy k odstranění pověr a pověřčivosti ze společnosti

Podívejme se, jaká doporučení, opatření a řešení navrhují někteří badatelé, aby se zlepšila situace týkající se pověr a pověřčivosti ve společnosti, aby byli lidé méně pověřčiví a nejlépe, aby zcela upustili od pověřčivého chování a zastaralých zvyků. Mnozí badatelé se domnívají, že hlavním a častým důvodem, proč jsou pověry často a stále praktikovány, je nedůsledné a nejasné rozlišování jednotlivých pojmů víra, pověra a náboženství (*tín người, mê tín dị đoan, tôn giáo*). Tyto pojmy, ač velmi obtížně odlišitelné, by však měly být pro laiky jasně vymezeny, aby věděli, jaké jevy pod ně vlastně patří. Mnohdy se jedná o neznalost, o neschopnost posoudit, co je správné, a někdy je na vině i nedostatečné vzdělání. Proto navrhují zvýšit povědomí obyvatel tím, že se tato problematika začlení do školní výuky, tedy do všeobecného vzdělání, nebo se mohou otevřít speciální kurzy, které by se jí zabývaly.¹⁴¹

¹³⁸ NGUYỄN, Thị Hải Yến. *Bài trừ mê tín dị đoan - vấn đề của ngày hôm nay (Odstranění pověr-současný problém)*. S. 49-50.

¹³⁹ CHU VĂN TUẤN. *Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřčivost)*. S. 12.

¹⁴⁰ NGUYỄN, Thị Hiền. *Nghiên cứu tôn giáo, tín ngưỡng ở Việt Nam đương đại (Výzkum náboženství a víry v současném Vietnamu)*. In: *Sự biến đổi của tôn giáo tín ngưỡng ở Việt Nam hiện nay (sborník)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2008, s. 11.

¹⁴¹ CHU VĂN TUẤN. *Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřčivost)*. S. 12.

NGUYỄN, Thị Hải Yến. *Bài trừ mê tín dị đoan - vấn đề của ngày hôm nay (Odstranění pověr-současný problém)*. S. 49.

Dalším z hlavních doporučení je zvýšení státní kontroly. Tím se také rozumí přísnější tresty nebo pokuty za nedodržení pravidel a porušení státního nařízení. Stát by měl přesněji určit, co se smí a co ne, regulovat některé jevy, jako je pálení falešných peněz a votivních darů a jasně definovat, kdy a při jaké příležitosti to lze provádět, nebo by měl zavést důslednější kontroly v kulturní a náboženské oblasti, tj. během (lidových) slavností, náboženských shromáždění a oslav. Ti úředníci, kteří budou pověřeni kontrolou, musí splňovat určité požadavky, zejména být dostatečně způsobilí a důkladně připraveni vykonávat svoji práci a mít dostatek znalostí o dané problematice. Mnohdy se stává, že někteří úředníci jsou příliš horliví, ač nejsou dobře obeznámeni s danými jevy a zakazují vše, co můžou, zatímco jiní jsou zase příliš laxní a nechávají lidem relativní volnost, aniž by zasahovali do jejich činností.¹⁴² Častá kritika a vyzývání k přísnějším opatřením jsou směřovány na náboženská místa jako jsou pagody (*chùa*), na chrámy (*đền*), kde se uctívají význačné osobnosti vietnamské historie a různá božstva, dále na místa týkající se lidové víry, jako je obecní svatyně (*đình*) či svatyně, které jsou zaměřené na kult matek (*phủ*). Tato místa se často stávají místem, kde se „obchoduje“ s vírou, tzn. mnoho obřadů a činností v nich je výdělečného charakteru. Během velkých svátků a především na začátku nového lunárního roku se v nich shromažďuje obrovské množství lidí, pálí se velké množství falešných peněz, votivních darů a vonných tyčinek, přičemž dochází nejen k plýtvání, ale i k zamořování ovzduší, vedle toho se tu schází prodejci různého zboží a jídel a také lidé nabízející rozličné služby, které často souvisejí s pověřčivostí. A na konci takových „akcí“ zbydou po návštěvnicích odpadky a nepořádek. Je proto nutné zavést pravidla a určitý řád, jak by měla taková místa fungovat.¹⁴³

Někteří badatelé jsou v tomto ohledu naopak „střízlivější“, vnímají danou skutečnost jako velmi obtížnou a problematickou, která se nedá jednoznačně vyřešit větší podporou víry a náboženství a naprostým odstraněním pověr a pověřčivosti. Jsou si vědomi, jak jsou pověry spjaty s lidovou vírou a tradičními zvyky a zakořeněné jak v myšlení, tak v chování lidí. Věří také, že je potřeba vnímat spíše důsledek daného jevu než jeho projev. Pověra stejně jako duchovní víra je součástí lidské přirozenosti, lidé mají právo věřit v to, v co chtějí, je to jejich soukromá věc. Druh víry by měla být posuzována podle osoby, která daným jevům věří, a ne

TRƯỜNG THÌN. *Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan (Respektovat víru a odstranit pověřčivost)*. S. 122.

¹⁴² HOÀNG QUỐC HẢI. *Đôi điều bày tỏ (Objasnění některých věcí)*. In: *Tín ngưỡng mê tín (Víra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 94

TRƯỜNG THÌN. *Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan (Respektovat víru a odstranit pověřčivost)*. S. 124.

¹⁴³ ĐẶNG NGHIỆM VẠN. *Gạn đục, khơi trong (Oddělit zrna od plev)*. In: *Tín ngưỡng mê tín (Víra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 67-68.

podle jejího okolí. Pokud svým jednáním sebe ani nikoho jiného neohrožuje, nelze ji soudit podle nějakého rigidního celospolečenského měřítko.¹⁴⁴

Závěrem je nutno dodat, že i když je státní postoj k pověrám a pověrečným jevům velmi kritický a stát vynakládá velké úsilí na jejich potlačení a odstranění ze společnosti, vlastní kroky, které podniká, nejsou příliš úspěšné. Ani výzkumy, na nichž participují badatelé různých specializací a které mohou být součástí vládního programu, neřeší příliš současnou situaci. Jedním z možných problémů, proč státní kontrola nefunguje je zřejmě to, že stát ve svých opatřeních nedokáže reflektovat rychlý vývoj současné společnosti a rigidně se snaží prosazovat něco, co evidentně nefunguje a pravděpodobně nebude fungovat ani v budoucnu. Další, ryze lidský problém vidím v tom, že úředníci a čelní političtí představitelé mohou být sami pověřiví, mohou mít osobní starosti a obavy, kvůli nimž se obracejí na věšce a spoléhají se na obřady a výběr správného okamžiku. To může vést na jedné straně k nedůslednosti úředníků, laxnímu přístupu politiků a jejich skryté podpoře pověřivého chování ve společnosti, na druhé straně k snadné ovlivnitelnosti a úplatnosti těchto osob. Zajímavou skutečností je také to, že někteří bývalí pracovníci v kulturní oblasti, kteří byli zodpovědní za dohled nad pověrečnými jevy ve společnosti a některým bylo dokonce umožněno studovat různé techniky věštění, aby mohli kontrolovat věšce a jejich práci, si po odchodu do důchodu vydělávali na živobytí právě svými dřívějšími znalostmi, tj. věštili, prováděli za poplatek obřady atd.¹⁴⁵

3.2 Projevy pověřivosti v současné vietnamské společnosti

V této podkapitole, která vychází nejen z literatury, ale také z mého terénního výzkumu a osobních zkušeností, bych se chtěla zaměřit na nejčastější a nejznámější projevy pověřivosti v soudobé vietnamské společnosti. Kde a jak se nejvíce projevují, jak jsou provázané se životem Vietnamců a v jaké míře jsou součástí zvyků a tradic? A jak je to s mladou generací? Provádějí tyto pověřivé úkony, nebo jim nevěří a nepřikládají jim již žádný význam? Má vzdělání a inspirace v západní kultuře nějaký vliv na jejich myšlení?

Pokusím se nejdříve shrnout do několika skupin některé jevy objevující se ve vietnamském prostředí, které lze považovat za pověry a pověrečné jednání. Je ale důležité

¹⁴⁴ CHU VĂN TUẤN. *Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřivost)*. S. 16-17.

¹⁴⁵ HOÀNG QUỐC HẢI. *Đôi điều bày tỏ (Objasnění některých věcí)*. In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 90.

zmínit, že se je tu nebudu pokoušet obsáhnout všechny, protože chybí základní literatura, která by se podrobně zabývala jejich soupisem, rozdělením a tříděním.

Do první skupiny bych zařadila jevy, které jsou ve společnosti vnímány a badatelé je shodně označili jako pověry. Jedná se především o všechny druhy věštebných technik, například věštění podle data narození (*tử vi*), podle hracích karet (*bói bài tây*), fyziognomie (*xem tướng*), chiromantie (*xem tay*) nebo pomocí hexagramů (*bói quẻ*), dále o výběr vhodného data a času (*chọn ngày giờ tốt*), hledání ostatků a hrobů pomocí určitých mimosmyslových schopností (*tìm mộ*), navazování kontaktů s dušemi zemřelých (*gọi hồn*), léčení bez medikamentů (*chữa bệnh không dùng thuốc*) nebo používání amuletů (*dùng bùa*).

Do druhé skupiny bych shrnula takové jevy, které nejsou jednoznačně definovány jako pověry. Někteří je považují za pověry a někteří za projev lidové víry nebo za součást tradic. Sem patří zejména pálení falešných peněz a votivních darů, kult matek (*Đạo Mẫu*) s jeho rituály, jako je inkarnace duchů do médií (*lên đồng, hầu bóng*), obřad ke zmírnění neštěstí (*cúng sao giải hạn, lễ giải hạn*), feng-šuej (*phong thủy*), rituály a obřady vázící se ke svatebním a pohřebním zvykům nebo přechodové rituály.

Do poslední skupiny bych zařadila ty jevy, které nejsou příliš často zmiňovány, ať už mezi lidmi, v pracích badatelů nebo ve státních nařízeních, ale jsou často zakořeněny v uvažování a víceméně nevědomky praktikovány. Jsou to hlavně drobné zvyklosti každodenního života odrážející se také někdy v tabuizovaných¹⁴⁶ činnostech a chováních. Jedná se například o zákaz zapichování hůlek do misky s rýží, jelikož stejný zvyk se provádí při obřadu obětování pro zesnulé, podávání sladké lepkavé rýže vařené s dužinou plodu momordiky indočínské (*qua gấc*) před zkouškou, jejíž červená barva přináší štěstí, nebo zákaz zavazování bílé látky kolem hlavy, protože bílá barva je barva smutku a bílý šátek kolem hlavy se nosí pouze během pohřebních obřadů.

3.2.1 Některé pověry v životním cyklu člověka

Můžeme říci, že pověry a pověrečné chování provází Vietnamce od jejich narození až do smrti. Smrt však neznamená konec, ale je vnímána pouze jako další fáze, kdy člověk odejde do jiného světa, do světa zemřelých. Na jeho místo, ve světě živých, nastoupí potomci, kteří budou provádět obřady k jeho uctění a starat se o jeho potřeby. Některé tyto obřady jsou

¹⁴⁶ Tabu je zákaz, příkaz „něco nedělat“, „nejednat“. VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 17.

vnímány jako pověrečné jednání, protože se jedná o víru v existenci paralelního světa mrtvých, o víru, že zemřelí předci mají stejnou potřebu jako živí, potřebují jíst, oblékat se, mít dostatek hmotných věcí, dokonce i movitý a nemovitý majetek. A tak jsou pověry a pověřčivost v životě Vietnamců v neustálém „koloběhu“ a nezmizí po smrti jedince, ale pokračují v další generaci. Pokud tedy chceme zjistit, kde se pověřčivost nejvíce projevuje, můžeme s jistotou tvrdit, že v životním cyklu¹⁴⁷ člověka a s ním provázaných přechodových rituálech.¹⁴⁸

Velmi významné období v životě člověka, především ženy, které je spojeno s mnohými významnými přechodovými rituály, je těhotenství, porod a následně šestinedělí. Nakolik je toto období důležité lze vidět v obrovském množství pověr a tabu, které se k němu váží. Jelikož jsem toto téma už zpracovala ve své diplomové práci, nebudu se jím zde podrobně zabývat. Uvedu jen některé příklady pověr a pověrečného jednání, které jsou relativně časté a praktikují se i v současnosti.

V první řadě je potřeba zdůraznit, že s těhotenstvím a šestinedelím jsou spojeny tabuizované chování, některé činnosti a jídelní tabu. Mnoho z nich je založeno na pověrách a lidových zvycích, předávaných po generace a jen některé z nich mají určité logické nebo vědecké opodstatnění. Jeden z velmi častých úkonů, který nesmí žena, zejména prvorodička, během těhotenství dělat, je vztahovat ruce nad hlavou, protože se věří, že by mohla předčasně porodit. Těhotná žena nemá chodit na pohřby a má se vyhýbat všemu, co je spojeno s úmrtím člověka, např. modlitbám za mrtvé, účasti na pohřební hostině, návštěvě pozůstalých. Na druhé straně se má vyhýbat také účasti na svatbě, zejména na vyzvedávání a vítání nevěsty nebo stlaní postele pro novomanžele. Říká se, že těhotné ženy mají „těžkou“ *via* (*via nãng*), proto nemají na průběh události dobrý vliv. Novomanželům by tak mohly přinést do začátku jejich manželství neštěstí.¹⁴⁹ Období po porodu (*thời gian ở cữ*), v českém prostředí nazývané šestinedělí, je pro vietnamskou ženu velmi důležité a zároveň velmi omezující. I v současné době dodržují ženy mnoho jídelních tabu, různá doporučení a omezení, která mají ochránit jejich zdraví. Z jídelního tabu je to například nejíst polévky, ryby a mořské plody, kyselé věci nebo různé druhy zelí (*rau cải*). Z činností je to například nevycházet ven, aby se vyhnula větru, slunci a dešti. Když musí nezbytně ven, měla by si dát vatu do uší, aby jí v nich nehučelo, nosit

¹⁴⁷ Životní cyklus je sled etap nebo veškerých podstatných životních změn a událostí, které jej charakterizují. Zahrnuje všechny klíčové body socializačního procesu jednotlivce, postupné přebírání nových rolí i opouštění rolí starých. Podle https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Cyklus_životn%C3%AD [cit. 10. 02. 21].

Životní cyklus člověka můžeme rozdělit do několik hlavních etap, které zahrnuje dětství, dospívání, dospělost a stáří.

¹⁴⁸ VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. S. 13, 19.

¹⁴⁹ VU THI THU, Thuy. *Dětský svět ve Vietnamu*. S. 31-32.

sluneční brýle, aby jí neslzely oči, nosit šátek nebo klobouk, aby jí nebolela hlava a vzít si ponožky a oblečení s dlouhým rukávem. Dále by neměla moc chodit, ale ani příliš dlouho sedět, aby jí nebolela záda, a také by si neměla máčet ruce ve vodě a silně se drhnout při koupání, aby jí později ve stáří nenaskočily nevzhledné žíly.¹⁵⁰

Mnoho pověřeného jednání spojeného s tabuizovaným chováním nalezneme v dětství. Sem bychom mohli zařadit rozmanité tradiční zvyky, obřady a rituály, které mají za cíl přinést dítěti štěstí, zdraví a ochránit je před zlými duchy. Například hned při odchodu z porodnice hrozí dítěti nebezpečí od zlých sil, protože se věří, že jeho duše (*via*) je ještě velmi slabá a zranitelná. Proto osoba, která dítě vyzvedává, musí označit jeho čelíčko sazemi, dnes rtěnkou, aby ho ochránila, a mít u sebe malý nožik nebo větvičku morušovníku, aby je nepronásledovali zlí duchové a démoni. Takové opatření se provádí také při odchodu z domu. Po příchodu, než se překročí práh domu, se musí provést ještě jeden obřad, aby se dítěti očistila *via*. Před vchodem do domu se rozdělá v míse oheň, buď z uhlí, nebo z papíru, přičemž se někdy přidá i několik lusků dřezovce (*bò kêt* – *Gleditsia*) a žena s novorozencem musí tento oheň překročit. Pokud je to chlapec, překročí žena oheň sedmkrát, pokud je to dívka, tak devětkrát.¹⁵¹ Ochrana před zlými silami je taky hlavní příčinou, proč se dítěti hned od narození neříká skutečným jménem, ale nějakým (pejorativním) přízviskem, dětským jménem, aby se o ně zlí duchové nezajímali a neublížili mu a ze stejného důvodu se dítě také nechválí. Rituál *đốt via*¹⁵² je také hojně užívaný ochranný rituál. Provádí se, pokud je dítě po odchodu nějaké návštěvy neklidné, hodně plačtivé a je k neutišení. Věří se, že dítě vystrašila zlá *via* dané osoby a je potřeba ji spálit. Možností je několik a jedna z nejjednodušších je spálit kousek papíru nebo starý klobouk, přičemž se tyto věci obkrouží několikrát kolem dítěte a pronese se formule, např. „Dobrá *via* ať zůstane, špatná *via* ať odejde. Komu patří tato *via*, tomu ji vrátím,“ (*Via lành thì ở, via dữ thì đi. Via của ai thì tôi trả về người đày*) a vše se vyhodí ven.¹⁵³

Zásnuby a svatba jsou vnímány jako jedna z důležitých fází v životě člověka a jsou chápány i jako určitý vstup do „dospělosti“. Jedinec odchází od rodičů, osamostatňuje se a začne si budovat vlastní rodinu a domácnost, přičemž u dívky dochází k velké změně, protože po svatbě bude už „náležet“ pouze rodině manžela.¹⁵⁴ Ani v současné době si často nemůžou

¹⁵⁰ Ibid. S. 45-46.

¹⁵¹ Ibid. S. 41.

Počet překročení ohně závisí na počtu duší (*via*) chlapce a dívky.

¹⁵² Doslovný překlad je „spálení duše“.

¹⁵³ VU THI THU, Thuy. *Dětský svět ve Vietnamu*. S. 52.

¹⁵⁴ Výraz „náležet“ můžeme zde použít doslovně, protože od této doby bude žena mít na starost pouze rodinné záležitosti svého manžela, tj. péče o jeho rodiče, starost o rodinné obřady jako je uctívání jeho předků, příprava

snoubenci svobodně vybrat, kdy a jak uskuteční svůj svatební den. Svatba je spíše záležitostí jejich rodiny, tedy rodičů, kteří většinou vše naplánují, od prvotních příprav a jednotlivých obřadů a rituálů až po závěrečnou oslavu. Tyto přípravy a plány zahrnují především určení vhodného roku, měsíce, dne a u některých rituálů i přesný čas, aby to novomanželům přineslo štěstí. Ve Vietnamu existuje přísloví, které říká, že pokud se žení muž, vybírá se datum svatby podle data narození ženy, a pokud se staví dům, vybírá se datum podle narození muže (*Lây vợ xem tuổi đàn bà, làm nhà xem tuổi đàn ông*). Ani věk nevěsty není ponechán náhodě a pečlivě se zkoumá, aby se vyhnulo tzv. *tuổi kim lâu*, nevhodnému věku, kdy by se dívka neměla vdávat.¹⁵⁵ Tento nevhodný věk se dá vypočítat podle určitého vzorce¹⁵⁶ nebo ho lze dohledat v kalendáři (*lịch vạn sự*) a dnes také na internetu. Vedle toho se Vietnamci vyhýbají sedmému měsíci lunárního roku (*tháng ngâu*), který se považuje za nešťastný. V tomto měsíci se uctívají duše všech zemřelých rodinných příslušníků, ale také ztracené a zbloudilé duše, a navíc také velmi často prší.¹⁵⁷ Jedním z hlavních a důležitých okamžiků během svatebního obřadu je rituál vyzvedávání nevěsty (*lễ đón dâu*), kdy ženich s doprovodem vyzvedává nevěstu z jejího rodného domu a uvádí ji do nového domova. Jelikož je tento rituál vnímán jako přechod ze

svátků či jiných výročních oslav. Jedno lidové pořekadlo říká: „Vlastní dcera je dcera cizích a snacha je ta skutečná dcera, kterou si rodiče přivedli domů“ (*Con gái là con người ta, con dâu mới thật mẹ cha mang về*).

¹⁵⁵ QUẢNG TUỆ. *Một số phong tục nghi lễ dân gian truyền thống Việt Nam (Několik lidových obřadních zvyků ve vietnamské tradici)*. Thanh Hoá: NXB Thanh Hoá, 2010, s. 13.

Věří se, že později by se manželům narodili pouze holčičky nebo chlapečci, měli by pozdě děti, měli by mezi sebou neshody nebo by kvůli různým okolnostem nemohli být často spolu.

¹⁵⁶ Ibid. S. 14.

Ve Vietnamu je kromě obvyklého věku (*tuổi*), počítaného podle data narození, ještě jeden věk, tzv. *tuổi mẹ*. Ten se vypočítá tak, že se ke skutečnému věku připočte ještě jeden rok, kterým je myšleno devět měsíců, kdy dítě bylo v matčině lůně. Právě při zjišťování vhodného věku ke vdavkám se u dívek bere v potaz tento věk *tuổi mẹ*. Např. v roce 2021 je dívka (nar. roku 1996) 25 let, ale její *tuổi mẹ* je 26 let.

Výpočet nevhodného věku *tuổi kim lâu* se provádí tak, že se vezme *tuổi mẹ* dívky a vydělí se číslem devět. Pokud bude výsledek se zbytkem 1, 3, 6, 8 tak její věk spadá do *tuổi kim lâu* a dívka by se neměla vdávat. Např. dívka je 26, toto číslo se vydělí 9 a výsledek je 2,8. Vidíme, že výsledek je se zbytkem 8, tzn. věk 26 patří do *tuổi kim lâu*. V příštím roce bude dívka 27, přičemž po výpočtu podle daného vzorce získáme výsledek 3 beze zbytku, tzn. dívka bude mít vhodný věk na vdávání.

Často si lidé pamatují, jaký věk spadá do *tuổi kim lâu* (...21, 24, 26, 28, 30, 33...), nebo se podívají do kalendáře, anebo se půjdou poradit s věštcem.

¹⁵⁷ *Dračí král, vietnamské pohádky*. Praha, 2001, s. 11-14.

Podle jedné pověsti se víla zamilovala do smrtelníka, vzala si ho za muže a povila mu synka. Časem se jí zastesklo po rodném domě, a tak odlétla zpět na nebesa. Jakmile se však potěšila se svými blízkými, přepadl ji stesk po dítěti a po muži. Prosila svého otce Nefritového císaře, aby se mohla vrátit na zem, nebo aby jí dovolil si syna a manžela vzít k sobě na nebesa. Ten ji odmítl s tím, že pozemšťané patří na zem a nebešťané na nebesa. Mezitím se jí manžel se synem vydali hledat. Po dlouhém a strastiplném putování nakonec došli k nebeskému paláci. Nefritový císař dojat věrnou láskou obou manželů se nechal obměkčit, avšak přikázal synovi víly, který již vyrostl ve statného mládence, aby se vrátil zpět na zem. Manžela proměnil v nebeského pasáčka a dovolil mu zůstat, ale vykázal ho až za Stříbrnou řekou, která ho dělila od víly. Jen jednou do roka sedmého dne, sedmého měsíce se mohou oba manželé setkat. Toho dne oba prolévají slzy radosti nad svým shledáním, které ale záhy vystřídají hořké slzy smutného loučení.

Tento příběh je známý v mytologii celého Dálného východu (např. v Číně jako tzv. svátek dvou sedmiček – příběh o Nebeské tkadleně a pasáčkovi).

starého a známého do nového a neznámého prostředí, a také se tímto rituálem potvrzuje nový stav ženy, musí se proto pečlivě vybrat vhodný čas k jeho uskutečnění.

Ve Vietnamu existují tzv. kalendáře (*lich van sự*), kde se dají dohledat všechny důležité informace, jak vybrat správný měsíc, den i určité hodiny k uskutečnění důležitých věcí. Ale výběr správného okamžiku může být pro některé rodiče natolik důležitý, že si raději zajdou buď k věštci nebo k mnichovi do pagody, aby jim poradil a vybral také konkrétní datum a čas. Důležitost svatby dokládá i fakt, že se lze pořád setkat s rodinami, které zjišťují podle znamení horoskopu, zda se pár k sobě hodí nebo ne a v případě, že konstelace jejich horoskopu není příznivá, mohou nesouhlasit se svazkem a dokonce zrušit zasnoubení.

K budování nové domácnosti patří často koupě nebo spíše stavba nového domu¹⁵⁸, který může ovlivnit štěstí rodiny, zdraví, finance, práci, studium, vztahy aj. Pokud by nově zakoupený nebo postavený dům stál na špatném místě, na špatné půdě nebo byl špatně orientován, mohlo by to způsobit mnoho škod. Proto i zde je potřeba maximální pečlivost. Při stavbě domu je potřeba vybrat, někdy s pomocí věštce se specializaci na feng-šuej, vhodné místo, určit správnou orientaci domu a jeho hlavního vchodu, zkontrolovat půdu, zdali je „čistá“, tj. jestli tam nejsou hroby nebo ostatky, přičemž podobný postup bude i při koupi domu. Dále je důležité vybrat vhodný okamžik, často den a čas na započetí stavby nebo koupi domu a následně provést obřad uctění boha země (*thổ địa*).

Poslední etapa v životním cyklu je stáří, se kterým souvisí i smrt. Se smrtí se pojí pohřební obřady a mnoho rituálů, které se k nim váží. Stejně jako u svatebního obřadu, i tady dodržují Vietnamci mnoho tradičních zvyků a rituálů, které mají zajistit zesnulému hladký přechod na onen svět. Pečlivost a opatrnost při konání obřadů a rituálů zde hrají důležitou roli. Jedná se především o projev úcty k zesnulému a také o víru, že jeho duše může ovlivnit život rodiny, a proto je potřeba se o ní náležitě postarat. Z nejčastějších zvyků je to určení vhodného času k pohřbení, tj. buď k uložení rakve do země nebo ke kremaci, navazující obřady po pohřbu, nebo pravidelné uctívání výročí úmrtí. Ode dne úmrtí se na oltář zesnulého dávají jednou nebo dvakrát denně obětiny v podobě jídel, které rodina běžně jí, zpravidla rýže, polévka, maso, zelenina, a to po následujících 100 dní. Po této době se vše ukončuje větším obřadem (*cúng mốt trãm ngày*). Po roce se koná první výročí (*giỗ đầu*) a po dvou letech druhé výročí zesnulého (*giỗ hết*), které je posledním výročím patřícím do smuteční doby. Během výročí tvoří obětiny kromě jídla také votivní dary v podobě falešných peněz, někdy i papírového oblečení nebo

¹⁵⁸ V současné době ve velkých městech, zejména v Hanoji a Ho Či Minově Městě si mladí lidé pořizují spíše byty.

spotřebních věcí jako je televize nebo auto.¹⁵⁹ Jak jsem se už zmínila, péče o duchovní věci hraje v současném životě Vietnamců nezanedbatelnou roli. Prosperující potomci, často jako výraz úcty a vděčnosti ke svým předkům renovují či přestavují jejich hrobky nebo upravují celé rodinné pohřebiště do honosnější podoby¹⁶⁰, jelikož věří, že za jejich úspěchem stojí také předci. Při všech těchto úkonech se musejí poradit s věštcem. Nejčastěji se jedná o určení vhodné orientace nového hrobu, zjištění správného okamžiku k vyzvednutí ostatků a jejich uložení na nové místo nebo o různé obřady patřící k těmto úkonům. Jedná se totiž o velmi citlivé duchovní záležitosti a bez porady s věštcem si nikdo netroufne jakkoli přemísťovat ostatky svých předků nebo upravovat jejich hroby.

3.2.2 Pověry jako součást každodennosti

Kromě pověr a pověrečného jednání týkajících se životního cyklu se s nimi lze setkat jak během roku při svátcích a oslavách, tak i v každodennosti. Nový lunární rok (*Tết Nguyên đán*) je vnímán jako důležitý svátek. Je to období, kdy se starý rok chýlí ke konci a přichází nový, je to předěl mezi starými a novými, známými a neznámými věcmi. I proto jsou s tímto svátkem spojeny mnohé pověrečné praktiky, různé obřady a rituály i tradiční novoroční zvyky. Například se během prvních tří dnů nového lunárního roku nemá zametat a vynášet odpadky z domu, aby se neohrozila prosperita rodiny v novém roce.¹⁶¹ V této době také mnozí lidé považují za smůlu potkat ženu při odchodu za nějakou důležitou záležitostí.¹⁶² Ze stejného důvodu nevchází žena jako první do domu hostitele/hostitelky v novém lunárním roce. První návštěvník v novém roce má být vždy muž a zejména takový, který přinese do domu zdraví, štěstí a prosperitu.¹⁶³ Ti, co mají nějaký dluh, se ho snaží do konce roku splatit, aby si ho nepřenesli do nového roku, protože v novém roce by se lidé měli vyhnout dluhům a půjčkám. Vietnamci věří, že je potřeba vkročit do nového roku dobře, aby se jim dařilo po celý rok. Platí tu tak beze zbytku české rčení „jak na nový rok, tak po celý rok“. Během prvních měsíců, nebo dní v novém roce chodí někteří lidé často do pagody, aby se mohli pomodlit a někteří si vytáhnout novoroční horoskop (*lây quẻ, rút quẻ*). Jiní si spíše zajdou k věštci, aby zjistili, co je

¹⁵⁹ VU THI THU, Thuy. *Vietnamská rodina - tradiční rodinný cyklus*. S. 56-57.

¹⁶⁰ Je zvykem pohřbívat zemřelého tam, odkud pocházel, tzn. v jeho rodné vesnici (*quê*), přičemž žena „následuje“ svého manžela. Na vesnici však nebývaly hřbitovy, kde by se pohřbívalo na jednom místě. Každá rodina měla své rodinné pohřebiště, které bývalo často vedle rýžových polí nebo přímo na nich a bylo nějakým způsobem ohraničeno, například nízkou zídou.

¹⁶¹ NGOC HÀ. *Tín ngưỡng phong tục & Những kiêng kỵ trong dân gian (Myšlení, zvyky a některá tabu v lidové kultuře)*. Hà Nội: NXB Văn Hóa-Thông Tin, 2011, s. 81.

¹⁶² LÊ TRUNG VŨ. *Mê tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověřivosti)*. S. 12.

¹⁶³ NGOC HÀ. *Tín ngưỡng phong tục & Những kiêng kỵ trong dân gian (Myšlení, zvyky a některá tabu v lidové kultuře)*. S. 85-86.

čeká, čemu by se měli vyhnout, co by mohli změnit, mají-li něco důležitého v plánu (svatba, změna zaměstnání, stavba nebo koupě domu atd.), zda je možné to uskutečnit nebo jen se poptat, jestli bude v daném roce všechno v pořádku. V tomto období se také často provádí obřad *cúng sao giải hạn* (obřad k odvrácení neštěstí), jenž má zmírnit neštěstí konkrétní osoby v daném roce, a který může provést mnich v pagodě, věštec nebo jedinec sám u sebe doma podle různých návodů.¹⁶⁴

Ráda bych se ještě zmínila o jednom svátku, který je zajímavý především proto, že tu dochází k prolínání tradiční víry s buddhismem. Je to svátek (*tết Trung nguyên*) spadající do patnáctého dne, tedy úplňku, sedmého lunárního měsíce (*mùng rằm tháng bảy*). Tento svátek se nazývá podle buddhistické tradice *lễ Vu Lan* a buddhisté věří, že v tento den se otvírá podsvětí a všechny duše se mohou vrátit na svět. V pagodách se konají obřady za zemřelé a lidé se modlí nejen za své zemřelé předky, ale i za opuštěné a ztracené duše. Současně je tento den vnímán jako den, kdy lidé vzpomínají na své předky (*lễ báo hiếu*), přičemž uctěním jejich památky jim vyjadřují svoji oddanost a vděčnost. V rodině se obětují na domácím oltáři pokrmy, květiny a falešné peníze a v některých rodinách i různorodé votivní dary. Vedle toho se myslí i na opuštěné a hladové duchy bez rodiny, která by se o ně postarala. V těchto případech se připravují různé obětiny i pro tyto duchy a jako oltář zde slouží stůl umístěný venku, pod širým nebem. Vietnamci věří, že potulní a hladoví duchové mohou napáchat mnohé škody a je potřeba je uchlácolit právě obětinami a získat je na svoji stranu. Především obchodníci a podnikatelé obětují těmto duchům pravidelně, většinou prvního a patnáctého dne každého lunárního měsíce, aby předcházeli nevyžádaným následkům, které by mohly negativně ovlivnit jejich obchody a podnikání. Někdy také očekávají, že jim díky tomu duchové na oplátku přinesou bohatství a prosperitu. Z tohoto důvodu pro ně připravují jednou ročně, během úplňku sedmého lunárního

¹⁶⁴ LÊ, Đức Hạnh. Hiện tượng cúng sao giải hạn ở người Việt đồng bằng bắc bộ (Fenomén provádění obřadu k odvrácení neštěstí u Vietnamců v nížinné oblasti severního Vietnamu). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2008, č. 12. TOAN ÁNH. *Nếp cũ: Tín ngưỡng Việt Nam. Quyển hạ (Staré zvyky: Víry Vietnamu. Druhá kniha)*. Hồ Chí Minh: NXB TP. Hồ Chí Minh, 1991, s. 241-253.

Existuje devět hvězd, které mohou mít vliv na život člověka. A každý rok se může jedinec, podle svého věku (*tuổi mụ*) a pohlaví, setkat s jednou z nich, která vládne nad jeho osudem v daném roce.

Podle TUYỀN TRUNG THUỶ. *Lịch Vạn sự 2004 (Kalendář pro rok 2004)*. Sài Gòn, s. 16-18.

Např. v roce 2021 je jedinci 30 let (nar. 1992), pokud je muž, bude v tomto roce nad jeho životem vládnout hvězda *Thuỷ Diệu*, a pokud je to žena, bude to hvězda *Mộc Đức*. Pokud je někomu v tomto roce 24 let (nar. 1998) a je-li to muž bude mít na jeho život vliv hvězda *Vân Hán* a pokud žena, bude to hvězda *La Hậu*. Tyto hvězdy mohou být dobré i špatné, záleží však na pohlaví jedince, tzn. že určitá hvězda může mít špatný vliv na život muže, ale ne ženy a naopak, nebo může mít špatný vliv na oba.

Pokud je v konkrétním roce daná hvězda pro jedince nešťastná, musí se provést obřad *cúng sao giải hạn*, přičemž pro každou hvězdu je přesně určená barva obřadních papírků, počet svíček a směr světových stran k provedení obřadu.

měsíce, bohaté obětiny v podobě jídel, falešných peněz a velké množství votivních darů.¹⁶⁵

Pokud mluvíme o každodennosti, spadají sem mnohé „maličkosti“, zvyky, pověrečné jednání, které samozřejmě neprovádí každá rodina nebo každý Vietnamec. Ale pro ty, co je provádějí, jsou natolik běžné a zakořeněné v jejich povědomí, že se nad nimi vůbec nepozastavují, protože takto jednali i jejich rodiče a prarodiče. Jedná se zejména o tabuizované úkony spojené s pohřebními rituály, například zapichování hůlek do misky s rýží, nebo nošení bílého šátku kolem hlavy, a naprostým zákazem je ochutnávat pokrmy, které jsou určeny jako obětiny na oltář. Další běžná pověra je například to, že pokud jde student ke zkoušce, neměl by jíst vejce, protože jeho výsledná známka by mohla být nula¹⁶⁶ jako tvar vejce. Čeká-li na jedince něco důležitého, do čeho nemůže nijak zasahovat a sám to ovlivnit, obrací se nejen na své předky, ale také na různé duchy a božstva. Prosby jsou často zaměřeny na zdraví i na osobní a ekonomický prospěch jedince, jako jsou zkoušky, pohovory v práci, žádosti o nové zaměstnání, obchodní jednání nebo otevírání obchodu či restaurace. Někteří se také modlí, když odjíždějí na dalekou cestu nebo při koupi větších spotřebních věcí, například motorky nebo auta, a jiní si pro jistotu ještě zjisti vhodný okamžik, aby se jim nestala nehoda nebo jiné neštěstí.

3.2.3 Postoj mladých Vietnamců k pověrám

Pokud nahlédneme do současné vietnamské společnosti na mladou generaci, můžeme u ní, kromě výše zmíněných pověrečných jednání, nalézt ještě jeden jev, který je díky moderní vědě a medicíně na vzestupu. Jedná se o plánování rodiny, případný potrat a plánovaný porod císařským řezem. Založení rodiny je vnímáno napříč generacemi jako velmi důležitý krok. Dnešní mladí lidé chtějí ale napřed dostudovat a najít si zaměstnání, než se rozhodnou mít děti, protože to znamená zodpovědnost zajistit jim co nejlepší budoucnost, a to nejen pomocí výchovy, ale i předem naplánovaným příchodem na svět. Osud každého člověka můžeme zjistit podle jeho data a času narození, proto se ve Vietnamu vypracovávají osobní horoskopy (*tử vi*), aby se zjistily nejen jeho osobnost a charakter, ale také jeho budoucnost. Někteří rodiče nechávají svým dětem po narození vypracovat horoskop, aby je mohli „nasměrovat“ na tu nejlepší cestu. Někteří z nich si pečlivě naplánují, kdy začít s početím, aby narození dítěte vyšlo

¹⁶⁵ MAROUDA, Marina. *The neglected side of philanthropy: Gifts to hungry ghosts in contemporary Việt Nam*. Dostupné online z <https://www-tandfonline-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1177/0967828X17709548?needAccess=true>

Velmi zajímavý článek z prostředí Hue o obětování potulným a hladovým duchům. Lze si tak udělat představu, jak jsou tyto obřady pro některé důležité a to nejen z hlediska buddhistické víry, ale i vietnamské lidové víry.

¹⁶⁶ Ve Vietnamu se ve škole známkuje od nuly do deseti, přičemž známka nula je nejnižší.

na ten nejlepší rok a dítě mělo nejvíce vhodné znamení horoskopu. Věří se totiž, že díky pečlivému výběru budou tyto děti na rozdíl od ostatních zdravější, schopnější a úspěšnější.¹⁶⁷ A jiní chtějí být ještě pečlivější a naplánují si porod na přesný den a hodinu pomocí císařského řezu, protože podle některých tvrzení hraje právě čas při narození největší roli v osudu člověka.

Plánování rodiny s využitím antikoncepce je ve Vietnamu stále ještě na počátku a mnozí mladí lidé nejsou bohužel příliš obeznámeni s touto možností a využívají spíše interrupcí, které jsou zcela legitimní. Navíc je tento způsob podporovaný vládou, neboť jím lze omezit počet narozených dětí.¹⁶⁸ V současnosti jsou ve Vietnamu interrupce na vzestupu, nejen jako společensky tolerovaná možnost při plánování rodin, ale také někdy jako jediná možnost pro mladé neprovdané dívky, jak se nezostudit před svou rodinou a společností.¹⁶⁹ Mnohé z těchto žen a dívek, ač využívající moderní medicíny jako prostředku k dosažení svých cílů, vnímají interrupci jako hřích, neboť věří, že i nevyvinutý plod má duši. Víra v posmrtný život a vliv duší na žijící osoby je vede k tomu, že před zákrokem nebo po něm chodí do pagody se pomodlit a některé z nich navštíví věštky, aby ho požádali o provedení tzv. obřadu vysvobození duše (*lễ cầu siêu*) pro jejich nenarozené dítě.¹⁷⁰

Výše uvedené projevy pověřivosti jsou pouze zlomkem toho, co lze nalézt ve vietnamské společnosti a jsou také jen malým dílem toho, co patří k její duchovní kultuře, zvyklostem a tradici. Samozřejmě existuje celá škála projevů pověřivosti, od těch nejméně patrných až po těch zcela zjevných, které můžeme nalézt v obřadech a rituálech, v kalendářním cyklu, ve výročních svátcích nebo v každodennostech vietnamského člověka. Dále nemůžeme generalizovat a tvrdit, že všichni Vietnamci jsou „příliš“ pověřiví a všichni se podřizují nějakým pověrám kolující ve společnosti. Velký vliv na jedince má totiž společnost, zejména jeho nejbližší okolí, sousedé, známí a rodina. Z dotazníkového šetření vyplývá mimo jiné, že někteří provedou obřad či rituál nebo jednají určitým způsobem (např. zjištění vhodného data)

¹⁶⁷ DO, Quy-Toan a Tung Duc PHUNG. Superstition, family planning, and human development. *Policy Research Working Paper Series* [online]. The World Bank, 2006. Dostupné z <http://documents1.worldbank.org/curated/en/459921468127155014/pdf/wps4001.pdf>

¹⁶⁸ GAMMELTOFT, Tine. Between „science“ and „superstition“: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam. *Culture, medicine and psychiatry* [MEDLINE]. Netherlands: Kluwer Academic, 2002, roč. 26, č. 3, s. 315. Dostupné online <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=53abfb34-9079-4c4d-aa99-0bc02ab88e25%40sdc-v-sessmgr02>

¹⁶⁹ Společensky ideál je nadále zachování panenství před svatbou a otěhotnět před ní je vnímáno jako ostuda a morální zkaženost.

¹⁷⁰ GAMMELTOFT, Tine. *Between „science“ and „superstition“: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam*. S. 325-326.

Autorka zde uvádí velmi zajímavé výsledky ze svého výzkumu, který provedla mezi mladými vietnamskými dívkami, jež interrupci podstoupily. Poukazuje na jejich důvody a názory ohledně daného zákroku a na to, jaký vliv a psychologický účinek na ně měl. V pozadí celého výzkumu stojí důležitý popis současné vietnamské společnosti a její pohled na těhotné neprovdané dívky a také na pověřivost mladých lidí.

jen z toho důvodu, že to tak dělají i ostatní, nebo jen proto, aby je ostatní nepomluvili či nějakým způsobem neodsoudili, že daný úkon neprovedli. Tito respondenti tvrdili, že takové věci provádějí jen pro klid svědomí a rodinných i společenských vztahů. Také se stává, že sám (dospělý) jedinec nemá zájem o provádění nějakých pověřených úkonů a ani jim nevěří, ale podřizuje se rodičům, zejména matkám, které chtějí zajistit svým dětem to nejlepší.

Současný trend u mladých Vietnamců je takový, že i když jsou ovlivněni západním životním stylem a jeho myšlenkovými proudy a inspirují se novými názory na společnost, přesto v jejich jednání a uvažování hraje velkou roli tradiční výchova a nábožensko-filozofické prostředí Vietnamu. Mladí lidé se na jedné straně zdráhají mluvit o nějaké pověřivosti, protože to považují za nmoderní a zpátečnické, ale na straně druhé věří, že vedle našeho světa existuje ještě nějaký „jiný svět“, nadpřirozený, který je neviditelný.¹⁷¹ Věří v existenci duší a duchů, kteří mohou mít vliv na žijící bytosti, a proto se modlí ke svým předkům a různým božstvům. Vedle takto uvažujících mladých lidí jsou pak někteří, nezáleží na jejich vzdělání a sociálním postavení, kteří jsou ještě pověřivější než starší generace. Novodobá společnost jim skýtá tolik možností a zároveň přináší tolik nejistot, že se snaží dosáhnout maximální kontroly nad situací, svou budoucností nebo budoucností svých potomků a jsou za to ochotni utratit nejen nemalé částky, ale i podstoupit těžkosti, např. v podobě zdravotních komplikací při porodu císařským řezem či interrupci.

¹⁷¹ Ibid. S. 327.

4. Věštby a věštění

Lidská zvědavost pohání člověka od nepaměti a touha znát svůj osud nebo budoucí události je v lidech hluboce zakořeněna. Není proto překvapením, že každá kultura na světě praktikuje některou z forem věštění.¹⁷² Věštění neboli mantika může mít různou podobu, sloužit různým účelům, odlišovat se tématem nebo technikou provedení. Dále záleží, komu je výsledná věštba určena, anebo kdo věštby pronáší.

Ačkoli lidé využívají věštění k poznání budoucích věcí, jejich pozornost může být zaměřena i na současnost a minulost.¹⁷³ Ve většině kultur jsou právě každodenní starosti a problémy nejčastějšími příčinami, proč se lidé obracejí na věštce. Lze to vidět i ve vietnamském prostředí, kdy lidé navštěvují věštce zejména proto, aby mohli „konzultovat“ svoje konkrétní problémy, které se týkají nejen budoucnosti, ale také přítomnosti, např. při změně zaměstnání či při plánování daleké cesty, a minulosti, např. při hledání ostatků svých příbuzných. Z hlediska poznání budoucnosti jsou oblíbené také novoroční horoskopy buď tažené v pagodě, nebo získané u věštců. Tyto horoskopy zaměřené na blízkou budoucnost sledují jednotlivé oblasti života, jako je zdraví, finance, vztahy atd. v jednom konkrétním roce. Existují i tzv. osobní horoskopy (*ti vi*) vztahující se na celý život jedince, které jsou zaměřené na dalekou budoucnost a zároveň odkrývají povahu a osobnost daného jedince. Z dotazníkového šetření však vyplývá, že tyto osobní horoskopy nevlastní mnoho lidí.

V dnešní západní společnosti se mnozí dívají na věštění jako na něco neskutečného, nemožného, nebo je často vnímají jako náhodu a podvod. Lidé jsou přesvědčeni, že ve věštění věřili jen lidé v minulosti, kdy věda nebyla ještě na pokročilé úrovni, několik málo dnešních zaostalců, primitivů či blouzníků, ale ne průměrně inteligentní a vzdělaný evropský člověk.¹⁷⁴

Často se lidé také domnívají, že v současnosti věštění praktikují jen etnika v zaostalých zemích či domorodé kmeny někde v Africe, ale všimněme si, že je mnoho vyspělých zemí, zejména těch asijských, kde je věštění součástí kultury a mnohdy je praktikováno

¹⁷² TEDLOCK, Barbara. Divination as a Way of Knowing: Embodiment, Visualisation, Narrative, and Interpretation. *Folklore*, 2001, roč. 112, č. 2, s. 189.

¹⁷³ VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. S. 15.

Např. v případě krádeže se bylo možné ptát, jak či kdy bude ukradený předmět nalezen (budoucnost), kde se nachází (přítomnost), nebo kdo ho ukradl (minulost). Podobně mohly vypadat i otázky týkající se neúrody, nemoci nebo porážky v boji.

¹⁷⁴ VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. I., Od věštců k losům*. Praha: Herrmann & synové, 2010, s. 8.

v celospolečenském měřítku. Jako příklad mohu uvést Vietnam, Koreu¹⁷⁵, Čínu¹⁷⁶ nebo Japonsko.¹⁷⁷ Zároveň i v západních zemích můžeme nalézt věštění v různé podobě¹⁷⁸, ačkoli nemusí hrát v dané společnosti tak významnou roli. Například poznání budoucnosti umožňují oblíbené horoskopy, které lze najít téměř všude, ať už v časopisech, denním tisku nebo na internetu. Právě internet poskytuje v současnosti nepřehledné možnosti, jak „získat“ informace o své budoucnosti a o svém osudu. Nabízí nejen stránky a fóra věnující se věštění, ale zprostředkovává také kontakty na specialisty, jako jsou kartářky, jasnovidci nebo astrologové. Proto je důležité zdůraznit, že mantika není a nebyla omezena na tzv. primitivní kultury, nýbrž tvořila a dodnes tvoří různě silnou součást všech velkých a světových náboženství a civilizací.¹⁷⁹

Také nelze tvrdit, že věštění bylo doménou nevzdělanců a hlupáků, protože například ve starověku na ně mnoho inteligentních a učených lidí věřilo.¹⁸⁰ K vykonání některých věšebných postupů bylo mnohdy potřeba rozsáhlých znalostí, které byly shromažďovány po generace. Není také bez zajímavosti, že některé věšebné techniky byly součástí státních zkoušek¹⁸¹ nebo dokonce vyučovány na evropských univerzitách, např. astrologie a chiromantie, či měly vědecký charakter ještě v devatenáctém století, např. fyziognomie.¹⁸²

Z pohledu moderního člověka není věštění exaktní věda, věštby nelze vědecky prokázat, změřit ani vypočítat, a proto je na ně pohlíženo nedůvěřivě a s despektem. Je však nutno dodat, že zkoumáme-li jinou kulturu než svou vlastní, měli bychom mimo jiné brát v potaz odlišné formy reality příslušné kultury, které jsou vlastní její *historickému a kulturnímu světu*.¹⁸³ De Martino uvádí velmi zajímavý příklad: „*Existují duchové?*“ *Tradiční odpověď je: „Duchové nejsou a nikdy nebyli. Jsou výplodem pověr, nahodilé víry, pohřbených historických světů nebo také chorobných psychických stavů.“ To je však zjednodušující odpověď [...]. Duchové zřejmě neexistují, budeme-li jako jedinou formu reality brát tu, která odpovídá završené a zabezpečené přítomnosti a danému světu naší civilizace. Ale stačí, abychom z problému vyjmuli nejenom*

¹⁷⁵ JUNG-KIM, Jennifer. *Women and divination in contemporary Korea*.

¹⁷⁶ HOLMOLA, Stéphanie. *From Jianghu to Liutang: Working Conditions and Cultural Identity of Wandering Fortune-tellers in Contemporary China*.

¹⁷⁷ KENTARŌ, Suzuki. *Divination in Contemporary Japan: A General Overview and an Analysis of Survey Results*. *Japanese Journal of Religious Studies* [JSTOR]. Nanzan University, 1995, roč. 22, č. 3/4.

¹⁷⁸ BUDILOVÁ, Soňa. *Návštěva kartářky: motivace a dopady na klienta*. 2008, Magisterská práce, Masarykova univerzita.

JANZEN, Wolfram. *Wahrsagen: Schicksalsbefragung und Zukunftsdeutung*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verl. [u.a.], 1994.

¹⁷⁹ VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. I., Od věstců k losům*. S. 8.

¹⁸⁰ Ibid. S. 8.

¹⁸¹ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 121.

¹⁸² VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. I., Od věstců k losům*. S. 8-9.

¹⁸³ DE MARTINO, Ernesto. *Magický svět*. Praha: Argo, 2002, s. 180.

„duchy“, ale i naše pojetí „reality“, a už tu duchové existovat mohou.¹⁸⁴ Pokud tedy většina Vietnamců věří ve věštění, ve zvláštní schopnosti věštců nebo v existenci duchů a duší, není to tak, že by byli zaostalí nebo „nemoderní“, ale spíše proto, že jejich pojetí reality, podmíněno kulturním a historickým vývojem, je odlišné.

4.1 Věštění ve Vietnamu

Věštění má ve Vietnamu dlouhou historii a ačkoli se jeho postavení v průběhu dějin měnilo, nikdy ze společnosti nevymizelo. Stalo se pevnou součástí vietnamské kultury a dodnes se těší velké oblibě, a to nejen v rurálním, ale i městském prostředí. Avšak doposud neprobádané dějiny věštění ve Vietnamu u majoritního etnika Viêt (Kinh) nám bohužel neumožňují zjistit podrobné informace, jak vypadalo věštění v minulosti, jaký byl jeho vývoj či k jakým změnám docházelo, než nabylo současnou podobu. Kdy se začalo ve Vietnamu věštit a jakým způsobem se věštilo? Je věštění v současnosti podobné jako v minulosti? Jaký je původ jednotlivých věšebných technik, z čeho vycházely a čím nebo kým byly ovlivněny? Na tyto otázky a mnoho dalších nelze ještě s přesností odpovědět, a proto se musíme spokojit s tím, že současné informace o věštění ve Vietnamu jsou neucelené a pouze útržkovité.

Vietnam byl v mnoha ohledech ovlivněn Čínou, její kulturou i státním a vzdělávacím systémem.¹⁸⁵ Myšlenkové směry, jako je taoismus a konfucianismus, které Vietnamci převzali z Číny, tvoří jeden z hlavních náboženských a filozofických pilířů jejich duchovní kultury. Mnohé věci a jevy, které patří do čínského kulturního prostředí, tak najdeme ve vietnamské kultuře, např. lunární kalendář, osobní horoskop, učení pěti prvků, systém počítání času na základě kombinací nebeských kmenů a zemských větví atd. Z těchto skutečností můžeme vyvodit, že mantika praktikovaná ve Vietnamu byla určitě v mnoha směrech ovlivněna čínskou mantikou a některé věšebné techniky jsou buď čínského původu, nebo jsou od původních čínských odvozeny. Také magický a věštecský taoismus měly zřejmě velký vliv na celkovou podobu věštění a věšebných technik, které se dodnes praktikují.

Volkov ve svém článku *Astrology and Hemerology in traditional Vietnam* poukazuje na to, že mnoho vietnamských knih pojednávajících o různých věšebných systémech je překladem čínských pramenů nebo jejich kompilací.¹⁸⁶ Huard a Durand také zmiňují, že nejrozšířenější

¹⁸⁴ DE MARTINO, Ernesto. *Magický svět*. S. 198-199.

¹⁸⁵ Především během období tisícileté čínské nadvlády (111. př. n. l. – 939 n. l.), tzv. Severní závislosti (*Bác thuộc*).

¹⁸⁶ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 125-132.

věšteckou příručkou bylo astrologické pojednání *Từ vi đẩu số toàn thư* (Kompletní kniha horoskopů a čísel) inspirované dílem čínského autora žijícího v 10. století.¹⁸⁷ Nebo letmá zmínka v čínské sbírce zákonů z roku 1107, která naznačuje, že vietnamští vyslanci v Číně měli zvláštní zájem o knihy vztahující se k věštění.¹⁸⁸

Lze se domnívat, že v minulosti pravděpodobně existovalo věštění ve Vietnamu ve dvou podobách. První podobu představovala astrologie, která operovala s výpočty a konstelacemi hvězd a která zaujímal důležitá místa nejen ve společnosti, ale i na královském dvoře. Již v 11. století nechali tehdejší vietnamští vládcí vybudovat v hlavním městě Thanh Long (dnešní Hanoj) astronomická/astrologická zařízení a lidé, kteří s nimi uměli zacházet, tj. astronomové/astrologové, byli s největší pravděpodobností vyškoleni nejen k pozorování a interpretování astronomických či meteorologických jevů, ale také k provádění výpočtu kalendáře a určování příznivých okamžiků.¹⁸⁹ Druhá podoba věštění patřila spíše do lidového prostředí, kde byla rozšířena mezi obyčejnými obyvateli a mohly k ní být přidruženy magie a lidové léčitelství. V současné době jsou podoby věštění hodnoceny různě, podle toho, jaká technika je užitá. Věštění zakládající se na astrologii, jako je sestavení a výklad osobního horoskopu (*từ vi*) nebo věštění pomocí hexagramů jsou vnímány jako vědecké a přesnější, zatímco „lidové“ techniky, jako např. věštění z dlaně, z kohoutích pařátů nebo pomocí karet, jsou často vnímány jako nepřesné, nesmyslné či pošetilé a někdy je ně pohlíženo s pohrdáním.

4.1.1 Prameny a literatura – problematika bádání

Hlavní překážkou při výzkumu věštění ve Vietnamu je nedostatek dostupné literatury, a psaných pramenů. V západních jazycích není toto téma systematicky popsáno a ve Vietnamu mu není věnována příliš velká pozornost. Z tohoto hlediska je pro badatele velkou výhodou znalost čínského písma (*chữ Hán*) a starého vietnamského znakového písma *Nôm*, v nichž jsou psané mnohé staré texty.

Dochované knihy o věštění lze nalézt v současnosti ve dvou katalozích knih *Hán-Nôm*. Jeden z nich od Trần Nghĩa a François Gros je dvojjazyčný, psaný ve vietnamštině a

¹⁸⁷ HUARD, Pierre a Maurice DURAND. *Connaissance du Viêt-Nam*. Paris Hanoï: Imprimerie Nationale Ecole Française d'Extrême-Orient, 1954, s. 66.

Srovnej s VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 116.

¹⁸⁸ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 120.

¹⁸⁹ Ibid. S. 117, 120.

Například v díle *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens* je zmínka, že přesný den a hodinu k vykonání obětí určuje dvorní astrolog. CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (I)*. S. 9.

francouzštině, a druhý sestavil v čínštině Liu Chun-Yin, Wang Xiaodun a Trần Nghĩa.¹⁹⁰ V katalogu od Trầna a Grose z roku 1993, který vznikl ve spolupráci výzkumného ústavu *Hán-Nôm (Viện nghiên cứu Hán Nôm – Ústav výzkumu literatury v Han-Nom)* a Francouzské školy Dálného východu (*Học viện Viễn đông bác cổ Pháp*) jsou uvedeny knihy v *Hán-Nôm* z vietnamských a francouzských knihoven. Díla jsou řazena abecedně a jejich názvy jsou uvedeny ve vietnamštině a v čínštině nebo ve vietnamském znakovém písmu *Nôm*. Dále je zpravidla u každého díla, pokud je známo, uveden autor, datum vzniku, rozsah, rozměr, signatura a stručný popis, který je také ve francouzštině. Na konci katalogu je pak index, který umožňuje vyhledávání podle jednotlivých tematických okruhů. Tematický okruh lidová víra (*tín ngưỡng dân gian*) zahrnuje jak knihy o věštění, tak i jiné týkající se náboženství, magie, literatury a astrologie.¹⁹¹ Nevýhodou tohoto klasifikačního systému je obtížná identifikace knih týkajících se pouze věštění.

Katalog z roku 2002, který sestavili Liu a kol., čerpá z katalogu od Trầna a Grose, ale jeho uspořádání vychází z tradičního čínského systému tzv. čtyř kategorií, přičemž knihy o věštění se nacházejí v části numerologie v kategorií filozofických škol. Tato část je ještě rozdělena na pět podkategorií, a to na geomantii, astrologii, věštění založené na hexagramech, fyziognomii a věštění podle shod a znamení. Zde jsou však určité obtíže při identifikaci, jelikož některé věšební metody spadají pod vojenské záležitosti a knihy věnované I-ťingu jsou zařazeny do kanonických knih.¹⁹²

Podle průzkumu, který provedl Volkov, však vychází najevo, že mnohé texty o věštění, nacházející se ve sbírkách některých knihoven, nejsou uvedeny ani v jednom katalogu. Volkov se také domnívá, že mnohé knihy v *Hán-Nôm* z královské knihovny v Hue se sice dochovaly, ale bohužel jsou pro badatele nedostupné, jelikož jsou uloženy v soukromých sbírkách.¹⁹³

Mezi novější odbornou literaturu, která nám umožňuje zkoumat věštění ve Vietnamu, patří práce francouzských autorů, kteří byli prvními západními badateli, kteří se věnovali vietnamské kultuře, vietnamským zvykům a obyčejům. Mnohé z těchto informací byly zaznamenány během 19. a 20. století, zejména za francouzské koloniální správy¹⁹⁴. Z těchto

¹⁹⁰ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 116.

¹⁹¹ TRẦN, Nghĩa a Gros FRANÇOIS. *Di sản Hán-Nôm Việt Nam: thư mục đề yếu*. Hà Nội: NXB Khoa Học Xã Hội, 1993.

¹⁹² VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 116-117.

¹⁹³ Ibid. S. 117.

¹⁹⁴ Francouzská nadvláda nad celým Vietnamem byla ustanovena smlouvou z roku 1884. HLAVATÁ, Lucie a KOL. *Dějiny Vietnamu*. S. 119.

Tzv. Francouzská Indočína, která byla vytvořena v roce 1887 zahrnovala kromě Vietnamu ještě Laos a Kambodžu.

prací se dozvídáme nejen o věštčích a věštech technikách, ale také o rituálech a obřadech souvisejících s věštěním. Zaznamenané informace vytvářejí obraz tehdejší vietnamské společnosti a její postoj k věštění, ze kterého vyplývá, že věštění bylo tehdy obvyklou součástí společnosti, docházelo k němu na veřejných prostranstvích a práce věštců byla považována za obvyklou a užitečnou.

Historické události i společenské změny měly velký dopad na literaturu a prameny týkající se věštění. Během několika vládních kampaní, které proběhly v roce 1948-1949, 1956, 1968 a 1976 a byly zaměřené na vymýcení pověrčivosti, a tedy i věštění, z vietnamské společnosti, byly mnohé knihy o věštění zničeny. Profesionálním věštcům byly zkonfiskovány nejen jejich knihy, ale i nástroje. Dnes jsou mnohé staré knihy či texty vztahující se k věštění ztracené, zničené nebo pro badatele nedostupné.¹⁹⁵ Domnívám se, že důsledky společenských změn se odrážejí i v dnešní odborné literatuře, kdy je věštění téměř tabuizovaným badatelským tématem ležícím na okraji vědeckého zájmu. V současné vietnamské odborné literatuře či vědeckých pracích nenajdeme téměř nic o dané problematice. Zmínky o věštění a věštčích najdeme většinou v publikacích týkajících se vietnamských zvyků a obyčejů, kdy se však jedná převážně o definici daných pojmů a stručný popis základních věštech technik. Tyto informace se v různé míře většinou opakují a mnohdy jsou již neaktuální. V některých pracích se můžeme setkat i s negativním a kritickým tónem jejich autorů, kteří často popisují pověrčivost, a tedy i věštění, jako společenskou hrozbu a jejich pohled na problematiku není z badatelského hlediska příliš objektivní.

4.1.2 Současná podoba

V současném Vietnamu se věštění provádí skrytě, protože všechny praktiky s ním související jsou definovány jako pověrčivost a jsou vietnamskou vládou zakázány. Jak jsem však již dříve uvedla, státní kontroly ve skutečnosti nejsou moc spolehlivé. Samotní státní činitelé a vysokí úředníci k věštcům chodí, a tak je nepřímo podporují. Věštění je ve společnosti skrytě tolerováno a často se záměrně přehlíží jak aktivity věštců, tak i jejich klientů.¹⁹⁶ Přes vědecký a technický pokrok, vliv západního životního stylu, a dokonce i přes zákazy a vysoké pokuty se věštění neustále provádí a počet věštců podle mnohých Vietnamců stoupá. Z dotazníkového šetření vychází také najevo, že mnoho Vietnamců ve věštění věří a hodně

Francouzi byli však přítomni ve Vietnamu již mnohem dříve, a to především jako obchodníci a misionáři.

¹⁹⁵VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 117.

VŮ uvádí ještě rok 1957 a 1958. VŮ, Hồng Thuật. *Amulets and the Marketplace*. S. 244.

¹⁹⁶ Např. se jedna věštkyně chlubila, že se zná s mnohými policisty, protože to jsou její klienti.

z nich považuje věštcovy znalosti a schopnosti za přirozené nebo dané od boha. Služby dobrého věštce můžou dnes stát jmění a poptávka po nich je vysoká.

Ač se to může zdát nemožné, mnozí si na věštění založili svoji živnost. Vykazují své příjmy a platí státu řádně daně. Během terénního výzkumu jsem se setkala s věštcem, který nabízí různé služby týkající se věštění a feng-šuej. Tento věstec tvrdí, že stát nedokáže věštce dodatečně kontrolovat, proto zakázal všechny jejich aktivity. On sám však „podniká“ v tomto oboru více než deset let a prozatím neměl žádný problém. Důvodem je to, že svoje podnikání má vedené jako poradenské služby a v podnikatelské registraci má uvedené „školení a vyučování o kultuře“ (*giàng dâý vè vãn hoá*). Věštění je tu vedeno jako „jiné poradenské služby založené na kulturním základě“. Jeho služby jsou účtovány podle hodin, aby je mohl vykázat v závěrečné zprávě a v daňovém přiznání. Dále si vede účty a vykazuje pravidelnou činnost, přičemž výdělek z ní nijak nevybočuje z obvyklých měřítek. Bylo mi řečeno, že kdyby vydělával stovky milionů dongů měsíčně, stát by si toho určitě všiml a on by se nemohl věnovat tomuto oboru takhle dlouho. Například, když vypisuje daňový doklad pro klienta, který potřebuje poradit s feng-šuej, tak napíše „poradenství při realizaci interiéru podle východní kultury feng-šuej“. Podle státních měřítek totiž neexistuje žádná práce zaměřená na feng-šuej, ale existuje práce zaměřená na dekoraci interiéru. Tento věstec je pouze jeden z mnoha ve Vietnamu, který se živí věštěním „legálně“ a není jediný, jenž dokázal najít způsob, jak „obejít“ systém. Otázkou je, nakolik si to stát, respektive jeho úředníci uvědomují a nakolik pouze přivírají oči a takovému jednání tolerují.

Další zajímavým jevem v současném Vietnamu jsou kurzy zaměřené na poznávání a způsob využití různých věštebných technik. Tyto kurzy pořádají jak profesionální věštci, tak lidé, kteří mají věštění jako zálibu. Jedná se především o tradiční techniky, které jsou podloženy písemnými prameny a které se dají naučit a není k nim potřeba žádných speciálních schopností, jako je např. feng-šuej, věštění s pomocí hexagramů, osobní horoskopy (*từ vi*), čtyři pilíře (*tứ trụ*) apod. K jejich uvedení do praxe je však potřeba více než zájem a píle. Z rozhovoru s věstci vyplynulo, že o tyto kurzy je mezi Vietnamci velký zájem¹⁹⁷.

Všechny jevy, které souvisejí s věštěním, jsou v současné vietnamské společnosti stále velmi aktuální především z toho důvodu, že lidé věštění, přesněji řečeno věštce, stále „potřebují“ a vyhledávají je. Současná společenská témata a problémy se často řeší právě

¹⁹⁷ Věstec Cường se zmiňuje, že první kurz otvíral přibližně před 7 lety (rozhovor byl uskutečněn v r. 2018) a byl hned zaplněný, přičemž v jedné třídě bylo až 60 lidí. V současnosti má pouze kolem 20 lidí a vyučuje jen několik dní v týdnu, protože je tato činnost mnohem rozšířenější a nabídek na podobné kurzy je více.

s pomocí věstců a jejich znalostí či schopností. Jeden věstec během našeho rozhovoru poznamenal, že ve Vietnamu je mnoho věstců a lidí se zvláštními schopnostmi proto, že země prošla mnoha válkami s velkým počtem obětí, přičemž mnohé z nich nebyly řádně pohřbeny. A zvláštní schopnosti těchto lidí mají především pomoci rodinám najít ostatky jejich blízkých a umožnit jejich duším klid. Hledání ostatků padlých vojáků je tak jedním z velkých a bolestných témat současné vietnamské společnosti, a nejen jednotlivé rodiny, ale i stát vynakládají velké úsilí k jejich nalezení. Při hledání využívají různých prostředků a jedním z nich je i práce specializovaných věstců, kteří dokáží navázat kontakt s dušemi zemřelých a určit místo jejich posledního odpočinku.

Jedním z dalších důležitých témat je zajištění prosperity a stability v současné nejisté a rychle se měnící společnosti, ať už pro sebe nebo pro celou rodinu. Štěstí a prosperita se dají zajistit buď výběrem správného okamžiku při provádění důležitých rozhodnutí nebo činností, nebo vykonáním patřičného obřadu. K tomu se také váže touha poznat vlastní budoucnost, aby se člověk mohl vyhnout všem špatným věcem a neštěstím, které na něho čekají. Věštění je tak spojeno s mnohými potřebami a tužbami soudobé společnosti a z výsledků mého terénního výzkumu se zdá, že i v budoucnosti bude mít ve společnosti své stálé místo.

5. Vymezení základních pojmů

Z terminologického hlediska je pojem věštění spjat s termíny divinace a mantika, které jsou často užívány jako synonymum pro „*označení těžko definovatelného komplexu představ, hodnot a rituálů, které se pojí s odhalováním a výkladem věcí, které za normálních okolností zůstávají člověku skryty*“.¹⁹⁸ Oba termíny znamenají věštění, ale jsou odlišného původu, mantika má původ v řeckém slově „mantiké“ a divinace pochází od latinského slova „divinatio“.¹⁹⁹

Mantiku či divinaci lze rozdělit na dvě kategorie.²⁰⁰ V prvním případě se jedná o mantiku inspirovanou neboli také prorokování, která zprostředkovává kontakt z numinózní realitou, tzn. s bohem či bohy, s nižšími božskými bytostmi, mrtvými nebo démony. Druhá kategorie tvoří mantika induktivní, které se říká taky věštění umělé nebo naučené. Při užití tohoto typu věštění se užívalo velkého počtu technik, jejichž pravidla byla většinou pevně určena a systematicky utříděna. Přes určité terminologické rozdělení jsou dané pojmy užívány vesměs nejednotně a nemusí mít platnost ve všech kulturách. Také hranice mezi jednotlivými typy mantik jsou natolik propustné, že takovéto rozdělení je mnohými badateli zpochybňováno.²⁰¹ Stejný problém nastává i u termínů označující divinující osoby. Rozlišení mezi prorokem, který se většinou omezuje na prostředí židovské, křesťanské a arabské, šamanem, jehož hlavním rozpoznávacím znakem je extáze, při níž opouští duše tělo, médiem, které propůjčuje své tělo nějaké nadpřirozené síle a věštcem, který pomocí různých technik zprostředkovává lidem skryté věci, není vždy zřetelné a proti tomuto rozdělení se dá vždy něco namítnout.²⁰² Barbara Tedlock ve svém článku konstatuje, že v rámci etnografie, folklóru a dějin náboženství chybí dostatek srovnatelných pojmů ohledně věštění, protože většina používaných termínů se často

¹⁹⁸ VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. S. 9.

¹⁹⁹ JANZEN, Wolfram. *Wahrsagen*. S. 31

TEDLOCK, Barbara. *Divination as a Way of Knowing: Embodiment, Visualisation, Narrative, and Interpretation*. *Folklore* [JSTOR]. [Folklore Enterprises, Ltd., Taylor & Francis, Ltd.], 2001, roč. 112, č. 2, s. 190.

²⁰⁰ Rozdělení mantiky na dva typy pochází původně od Platóna. První typ věštění je tzv. věštění přirozené neboli inspirované zakládající se na určitém druhu šílenství nebo extázi při posednutí božstvem. Věšci tohoto typu podobní šílencům k věštění nepotřebovali rozum ani žádné vědomosti. Druhý typem je tzv. věštění umělé, kdy věšci věštili ze znamení pouze prostřednictvím svých znalostí a rozumu.

TEDLOCK, Barbara. *Divination as a Way of Knowing: Embodiment, Visualisation, Narrative, and Interpretation*. S. 190.

VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. S. 122.

²⁰¹ VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. S. 9-10.

²⁰² *Ibid.* S. 11.

vztahuje k jedné kultuře, nebo malých kulturních skupin.²⁰³

Ve vietnamském prostředí jsem se doposud s takovým rozdělením nesetkala a ani žádná literatura, kterou jsem prostudovala, se o ničem podobném nezmiňuje. Přesto v rámci této práce můžeme pro lepší představu rozdělit věštění ve Vietnamu do dvou výše uvedených kategorií. Jedná se však pouze o rozdělení umělé a v praxi se mohou tyto dvě kategorie prolínat. Dále mohou věštcí užívat jak mantiku inspirovanou, tak mantiku induktivní v závislosti na tom, k jakým účelům je potřebují.

Ve Vietnamu je mnoho věštců, kteří mají schopnost navazovat spojení s dušemi a duchy nebo vnímat démony či božské bytosti. Tyto schopnosti můžeme zařadit do mantiky inspirované, která však slouží spíše k nalezení ostatků padlých vojáků nebo k získání určitých informací či rad od zemřelých než přímo k věštění budoucích věcí. Věštců, kteří věští budoucnost s pomocí božstev nebo nějakého ducha, je malé množství a většinou to jsou také média.²⁰⁴ Z provedených rozhovorů s věštcí vyšlo například najevo, že pouze jedna věštkyně věští s pomocí ducha *câu*. Nejvíce se ve Vietnamu setkáme s mantikou induktivní. K provedení věštby slouží velké množství technik, které mohou být různě hodnoceny. Výsledky těch technik, které jsou vysoce oceňovány jsou také považovány za spolehlivější. Lidé například důvěřují více věštění z data narození (*tử vi*) než věštění z bankovek nebo květin.

Věštění se ve vietnamštině nazývá *bói*, nebo také *bói toán*. Výraz *bói toán* je složen ze dvou slov, přičemž slovo *toán* znamená buď matematika nebo odkazuje obecně k výpočtu. V článku od Volkova²⁰⁵ můžeme zjistit, že věštění se kdysi vztahovalo zejména k astrologii a hemerologii²⁰⁶. Autor také uvádí tři věšební systémy založené na astrologickém výpočtu, přičemž tradice jedné větve systému Tai Yi (*Thái Ất*) sloužila k sestavení osobního horoskopu (*tử vi*), což je dodnes ve Vietnamu velmi oblíbené.²⁰⁷ Vidíme tedy, že věštění neznamenal

²⁰³ TEDLOCK, Barbara. *Divination as a Way of Knowing: Embodiment, Visualisation, Narrative, and Interpretation*. S. 191.

²⁰⁴ Jedná se o lidi, kteří v rámci kultu matek (*Đạo Mẫu*) při obřadu *lên đồng, hầu bóng* „slouží“ různým bohům jako médium.

²⁰⁵ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 121.

²⁰⁶ Hemerologie je nauka o příznivých a nepříznivých dnech, které mohou mít vliv na úspěch nebo neúspěch určité činnosti.

Původně jsou tak označovány babylonské-asyrské texty, které určují příznivý nebo nepříznivý charakter dnů nebo měsíců v roce. Tyto texty jsou různého druhů a to buď jako seznam příznivých dnů nebo kalendáře. Viz <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html>

²⁰⁷ VOLKOV, Alexei. *Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam*. S. 125-131.

Jedná se o tři čínské věšební systémy známé jako „three cosmic boards“ (san shì, viet. *tam thúc*) převzaté Vietnamci. Jedná se o systém Tai yi (*Thái Ất*), Quimen dunjia (*Độn giáp*) a Liu ren (*Lục nhâm*). Kromě systému Quimen dunjia (*Độn giáp*) byly ostatní dva systémy ve Vietnamu velmi oblíbené. O jejich široké znalosti a oblibě svědčí mnoho dochovaných vietnamských textů.

pouze hádání a výklad znamení, k čemuž byly potřeba speciální znalosti a schopnosti věštce. Po roce 1945 se ale začalo pohlížet na věštění jako na něco ošklivého a špatného, co by se nemělo ve vyspělé společnosti vyskytovat. Toto negativní vnímání ovlivnilo i jiné pojmy týkající se věštění, např. se v současné vietnamštině užívá vedle *xem bóí* (věstit) také *tu vãn* (poradit), nebo kromě *thầy bóí* (věštec) také *nhà ngoai cãm* (člověk s mimosmyslovým vnímáním).

Slovo *xem bóí* znamená věstit, přičemž slovo *xem* znamená dívat se, podívat se. A tak chtějí-li Vietnamci zajít k věštci, používají spojení *đi xem bóí* (jít si nechat věstit). Slovo *xem* se užívá také ve spojení s věštebnými technikami, např. *xem tướng* (fyziognomie), *xem tay* (chiromancie), *xem tử vi* (osobní horoskop). Je zajímavé, že Vietnamci v běžné mluvě tato slovní spojení zkracují, přičemž pro neznalé to může být i matoucí. Pokud řeknou „*thầy xem cho con nãm nay như thế nào*” znamená to, že se ptají věštce, aby se podíval, jak to s nimi vypadá v tomto roce. Vidíme, že místo *thầy bóí* používají jen *thầy* (mistr) a místo *xem bóí* používají pouze *xem* (podívat se).

V následujících podkapitolách se budu věnovat jednotlivým pojmům týkajících se věštění nebo těm, které s věštěním úzce souvisejí. Je potřeba tyto pojmy poznat a pochopit, protože nesouvisejí jen s tématem věštění, ale většinou se jedná o základní součásti a projevy vietnamské kultury.

5.1 Jin-jang (*Âm dương*)

Jin a jang jsou dvě protikladné síly, které se zároveň vzájemně doplňují. Původně označoval jin severní, od slunce odvrácenou stranu svahu a byl spojován s chladným, pošmourným počasím a zamračenou oblohou, zatímco jang označoval k slunci přivrácený jižní svah a byl spojován s jasem a teplem.²⁰⁸ Pojetí jin-jangu je spojováno s taoismem, a i když nebylo původně taoistické, díky slučitelnosti s taoistickými představami bylo včleněno do jeho učení a stalo se ústředním bodem jeho nauky.²⁰⁹

„*Jin a jang svým střídáním a vzájemným působením daly vzniknout celému vesmíru*“.²¹⁰ Každá změna je okamžik přechodu od jinu k jangu, tj. proces tvoření, a od jangu k jinu, tj.

²⁰⁸ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 198.

Srovnej s PREGADIO, Fabrizio. *The Routledge encyclopedia of Taoism*. London; New York: Routledge, 2011, s. 1164.

²⁰⁹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

²¹⁰ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. S. 198.

proces rozplývání a návratu.²¹¹ Proces vytváření všech věcí a jevů je vnímán cyklicky, je to nekonečný proces vznikání a zanikání.²¹² Také zobrazení symbolu jin-jangu ukazuje, že obě síly tvoří celek, přičemž tečky opačné barvy v nich obsažené znamenají zárodek jedné síly v druhé. Bez jinu není jangu a naopak.

Jin a jang jsou také spojovány s mnohými věcmi a jevy, které mohou na první pohled působit jako protiklady, ale podíváme-li se pozorněji, uvědomíme si, že jeden bez druhého nemohou existovat a jeden vychází z druhého. Jin symbolizuje země je to princip ženský, pasivní, přijímací, tmavý a měkký. Oproti tomu jang symbolizuje nebe, mužský princip, který je aktivní, tvořivý, světlý a tvrdý. Další spojení přiřazené k jin a jangu jsou např. noc a den, zima a léto, dítě a otec, dole a nahoře, chlad a teplo, měsíc a slunce.²¹³

Ve vietnamské kultuře je princip jin-jangu základem všeho. Pomocí jeho mnohočetných kombinací se vysvětlují všechny možné jevy i všechny šťastné a nešťastné události.²¹⁴ Například jevy duchovního charakteru nepatřící do našeho světa jsou označovány jako jin (*âm*). Nejzřetelněji je to vidět u označení světa živých a světa mrtvých, kde je určité vnímání toho, co je dole (jin- *âm*) a nahoře (jang- *duong*) nebo temné a světlé. Vietnamci mluví o říši zesnulých jako o *cõi âm* (podsvětí) nebo *âm phủ* (peklo) a o jejích obyvatelích jako o *ngườì cỡi âm* (zemřelí, dosl. překlad - lidé z podsvětí) a svět živých je pro ně *cõi duong* (svět živých). Součástí votivních darů bývají i falešné papírové peníze určené pro zesnulé. Tyto bankovky se mimo jiné nazývají *tiền âm phủ* (dosl. překlad - pekelné peníze). Pokud Vietnamci chtějí poukázat na nemoc, která má duchovní původ a nelze ji vyléčit běžným způsobem, nazývají ji *bệnh âm* (jinová nemoc)²¹⁵. V tomto případě se jedná především o posednutí zlým duchem a k uzdravení je potřeba již specialistu.

Na principu jin-jangu je založena i vietnamská tradiční medicína a její vnímání lidského těla. Každý orgán v těle je přiřazen k jinu nebo jangu a pokud je jejich činnost v nerovnováze, je na tom stejně i tělo a člověk může onemocnět. Dále rozdělení potravin ve vietnamské kultuře stravování na horké (*nóng*) a chladné (*lạnh*) vychází z principu jin-jangu, přičemž se nejedná o jejich teplotu, ale o energii, kterou v sobě nesou²¹⁶.

²¹¹ WONG, Eva. *Taoismus*. S. 132.

²¹² *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. S. 199.

²¹³ PREGADIO, Fabrizio. *The Routledge encyclopedia of Taoism*. S. 1164.

²¹⁴ GIRAN, Paul a Gustave LE BON. *Magie & religion annamites*. Paris: A. Challamel, 1912, S. 31.

²¹⁵ Srovnej s NGUYỄN, Thị Hiền. Yin Illness: Its Diagnosis and Healing within Lèn Đông (Spirit Possession) Rituals of the Việt. *Asian Ethnology* [JSTOR]. Nanzan University, 2008, roč. 67, č. 2.

²¹⁶ Studená jídla jsou např. ryby, kachní maso, buvolí maso, meloun, a horká jsou např. zázvor, chilli, mango, ananas.

Jak dále uvidíme, principy jin a jang jsou přítomné i v dalších jevech týkající se vietnamské duchovní kultury a jsou součástí základních prvků užívaných ve věštebném umění, jako jsou např. trigramy, pět prvků, nebeské kmeny, zemské větve atd.

5.2 Pět prvků (*Ngũ hành*)

„*Smísením jin a jangu vzniká pět prvků; ty jsou zase základem pro vznik deseti tisíce věcí.*“²¹⁷ Pět prvků neboli pět fází proměny či pět sil určují běh přírodních jevů. Jsou to voda (*thủy*), oheň (*hỏa*), dřevo (*mộc*), kov (*kim*) a země (*thổ*). Těchto pět prvků je chápáno jako abstraktní síly a symboly pro určité základní vlastnosti látky. Jejich povaha je taková, že voda vlhčí a sestupuje, oheň hřeje a stoupá, dřevo se ohýbá a znovu narovná, kov je tvárný a země je úrodná.²¹⁸ Pět prvků je také spojeno v cyklu tvoření (*trung sinh*), kdy se navzájem podporují, a v cyklu ničení (*trung khắc*). „*V cyklu tvoření živí kov v žilách země podzemní vody, voda dává život vegetaci a vytváří dřevo, dřevo živí oheň a oheň vytváří popel, z něhož se skládá země. Cyklus je dokončen, když se v žilách země vytvoří kovy. Cyklus ničení začíná tím, že kov kácí a ničí dřevo, dřevo vládne zemi svými podzemními kořeny, země vládne nad vodou a brání v toku řekám a mořím, voda ničí oheň a konečně oheň rozpouští kovy.*“²¹⁹ Cyklus tvoření a ničení je přirozené povahy, vyjadřuje pouze změny, ke kterým dochází, a které nejsou vnímány ani jako dobré, ani jako špatné.

Pět prvků vytváří systém vztahů a je dáváno do spojení s různými jevy či kategoriemi. Například ve vztahu ke světovým stranám je dřevo přiřazeno k východu, kov k západu, oheň k jihu, voda k severu a země ke středu.²²⁰ V souvislosti s ročními obdobími je jaro dáváno do vztahu se dřevem, léto s ohněm, země je opět přiřazena ke středu (tj. třetímu letnímu měsíci)²²¹, podzim je dáváno do vztahu s kovem a zima s vodou. Každému prvku odpovídá také barva, chuť, určité číslo, rozličný tělesný orgán, různé emoce atd.

Stejně jako jin a jang prostupuje učení o pěti prvcích celou vietnamskou kulturou, přičemž nejvýrazněji se projevuje ve věštebném umění, ve feng-šuej, nebo v astrologii. Lidé o učení pěti prvků mají obecné povědomí a kromě znalostí předávaných ústně, lze o něm nalézt

²¹⁷ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen.* S. 198.

²¹⁸ *Ibid.* S. 526.

²¹⁹ WONG, Eva. *Taoismus.* S. 139.

²²⁰ V čínském pojetí je střed také považován za světovou stranu.

²²¹ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen.* S. 526.

mnoho informací i v literatuře²²².

5.3 Kniha proměn (*Kinh dích*)

Kniha proměn²²³ je spojována s osmi trigramy, 64 hexagramy (*quẻ Kinh dích*), s věštěním a předpovídáním budoucnosti. I v současnosti může být její obsah aktuální a přinést odpovědi těm, kteří s ní umějí pracovat.

„I“ znamená v čínštině změnu, proměnu a „t'ing“ znamená kanonickou knihu, klasickou knihu. Svůj název dostala kniha za dynastie Chan (206 př.-220 n. l.), kdy byla zařazena mezi konfuciánské kanonické knihy. Kniha proměn není jeden ucelený text, ale jedná se o soubor textů pocházející z různých historických období a navzájem velmi odlišných, které spojuje „jistá ideologie a symbolický systém“. Texty v ní obsažené lze rozdělit na dvě části, a to na základní text neboli Čouské Proměny a tzv. komentáře.²²⁴

Základní text se vztahuje bezprostředně k hexagramům, trigramům a jednotlivým jinovým a jangovým čarám, které tvoří bázi celého systému a celé knihy. Ze základního textu vyplývá „[...] na 64 jmen 64 hexagramů a osm jmen osmi trigramů, na 64 věštebných formulí operujících se čtyřmi fundamentálními mantickými hodnotami, na 64 výroky jednotlivých hexagramů a konečně na 384 výroky čar v 64 hexagramech“. Autorství je připisováno legendárnímu vládci Fu Simu, který je i autorem osmi trigramů a 64 hexagramů, legendárnímu čouskému králi Wenovi, který zformuloval základní interpretace jednotlivých hexagramů a jejich jmen a synovi krále Wena Čou-kungovi, kterému bylo přisouzeno autorství nejstručnějších výklad magických čar v hexagramech.²²⁵

Komentáře tzv. Deset křídel je deset komentářových textů připojený k Čouským Proměnám, které dávají divinačním textům hlubší rozměr. Autorství komentářů je tradičně připisováno Konfuciovi. Pravděpodobně je Konfucius autorem některých textů „[...] s tím, že řada dalších textů rozličné hodnoty a smyslu zahrnutých do zbylých Deseti křídel, nese pečeť jeho osobnosti a rukopis jeho žáků a stoupenců. To všechno přesto, že celý myšlenkový svět

²²² Jedná se o literaturu týkající se vietnamské kultury, nebo specializovanou literaturu zaměřenou na věštění a věštebné techniky.

²²³ Jedná se o jednu z pěti základních knih konfuciánského učení, tzv. pět Klasických knih. Původ knihy je spojován s čínskou dynastií Sia v 18. století př. n. l.

Viz *Kniha proměn*. S. 12.

²²⁴ Ibid. S. 12, 19.

²²⁵ Ibid. S. 19-20.

*Knihy proměn byl zpočátku nepochybně mnohem bližší ranému taoismu a prototaoismu [...].*²²⁶

Knihy proměn ve svém základním rozsahu byla používána jako věštecká kniha během 12. století př. n. l. za dynastie Čou. Věštění v tradiční podobě se provádělo pomocí 50 stébel řebříčku sibiřského nebo zjednodušeným a rychlejším způsobem s pomocí tří mincí.²²⁷ Mezi věštci v současném Vietnamu je Kniha proměn hodnocena vysoko a technika věštění s pomocí hexagramů je považována za pokročilou techniku, která není všem přístupná. K věštění užívají věštci mince, nebo karty, které znázorňují 64 hexagramů.

5.4 Osm trigramů (*Bát Quái*)

Osm trigramů tvoří základ Knihy proměn (I-t'ing, viet. *Kinh dịch*). Jejich původ je tradičně připisován legendárními vládci Fu-simu, který je také uvedl do vztahu se světovými stranami a ročními obdobími. Toto jeho uspořádání je známé jako „pre-kosmické pořadí“ zvané také Dřívější nebe. Autorství trigramů i hexagramů je však někdy přisuzováno králi Wenovi, zakladateli dynastie Čou, od něhož pochází uspořádání osmi trigramů známé jako „post-kosmické pořadí“ zvané Pozdější nebe.²²⁸

Trigramy se skládají z kombinací přerušovaných neboli jinových ☯ a nepřerušovaných neboli jangových ☰ čar, přičemž kombinací vždy dvou trigramů postavených na sebe vzniká 64 hexagramů.²²⁹ Zatímco osm trigramů symbolizuje společně celý vesmír, každý jednotlivý trigram reprezentuje jednu z osmi kategorií bytí a objektů. Grafické uspořádání osmi trigramů také vyjadřuje kosmologický systém a sociální řád i jejich neustálé změny.²³⁰

²²⁶ Ibid. S. 20-21.

²²⁷ Detailní popis, jak při věštbě postupovat, lze najít v překladu knihy I-t'ing od O. Krále. Ibid. S. 35-40.

²²⁸ Pojem Dřívější a Pozdější nebe převzat z knihy *Knihy proměn*. V Lásenici: Maxima, 2008. S. 43.

V knize Taoismus od Evy Wong se pro pre-kosmické pořadí uvádí Dřívější nebesa (doslovně to znamená „před existencí nebeské říše“) a pro post-kosmické pořadí Pozdější nebesa („po existenci nebeské říše“). V taoistické kosmologii před nebeskou říší poukazuje ke stavu nerozlišenosti, před tím, než došlo k oddělení oblohy a Země. Po existenci nebeské říše poukazuje na stav existence, kdy obloha a Země se staly oddělenými jednotkami. Viz WONG, Eva. *Taoismus*. S. 135.

Srovnej s PREGADIO, Fabrizio. *The Routledge encyclopedia of Taoism*. S. 1094.

²²⁹ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. S. 188.

²³⁰ PREGADIO, Fabrizio. *The Routledge encyclopedia of Taoism*. S. 201.

Některé příklady zobrazení konkrétních skutečností spojené s jednotlivými trigramy:²³¹

 Trigram čchien (*Càn*) představuje čistý jang neboli mužský princip, který je tvořivý, a symbolizuje sílu, nebe, otce, manžela, vládce. Je spojován se severozápadem a obdobím mezi podzimem a zimou.

 Trigram kchun (*Khôn*) představuje čistý jin či ženský princip, který je přijímací a symbolizuje ústupnost, zemi, matku, manželku, poddaného. Je spojován s jihozápadem a obdobím mezi létem a podzimem.

 Trigram čen (*Chán*), probuzení, symbolizuje pohyb, hrom a prvorozeného syna. Je spojován s východem a jarem.

 Trigram kchan (*Khâm*), propastnost, symbolizuje nebezpečí, vodu, řeku, druhorozeného syna. Je spojován se severem a zimou.

 Trigram ken (*Cán*), soustředěnost, symbolizuje klid, horu, nejmladšího syna. Je spojován se severovýchodem a obdobím mezi zimou a jarem.

 Trigram sun (*Tón*), proniknutí, symbolizuje mírnost, pokoru, vítr, prvorozenou dceru. Je spojován s jihovýchodem a obdobím mezi jarem a létem.

 Trigram li (*Ly*), zář, symbolizuje přitažlivost, oheň, druhorozenou dceru. Je spojován s jihem a létem.

 Trigram tuej (*Doài*), radost, symbolizuje radost, jezero, nejmladší dceru. Je spojován se západem a podzimem.

Ve Vietnamu se trigamy využívají nejen ve věštění, ale také hojně ve feng-šuej (*phong thủy*), podle jehož pravidel se řídí téměř každá stavba, ať už pro živé nebo zemřelé, tj. jejich hroby/hrobky. Například u stavby domu je důležité nejen okolí, kde stojí, ale také umístění jeho hlavního vchodu, rozmístění jednotlivých pokojů v domě i zařízení interiéru.

²³¹ *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen.* S. 329.

Kniha proměn. S. 25, 30.

Vietnamské názvy jednotlivých trigramů viz NAM HOÀI CẦN. *Kinh dịch tạp thuyết (I-t'ing: rozličné názory).* Hà Nội: NXB Hồng Đức, 2017, s. 15.

5.5 Vietnamský kalendář

Ve Vietnamu se používá tzv. lunisolární kalendář²³², který je kombinací lunárního a solárního kalendáře, přičemž délka měsíců se řídí podle měsíčního cyklu, ale délka roku se řídí solárním neboli také tropickým rokem²³³. Můžeme říci, že lunisolární kalendář funguje jako solární kalendář, nicméně jeho základní jednotkou není sluneční den, ale lunární měsíc. Mezi lunárním a tropickým rokem je však rozdíl v jejich trvání, přičemž lunární rok trvá asi 354 dní a tropický rok asi 365 dní. Aby se překlenul tento rozdíl jedenácti dní, přidává se každé tři roky tzv. přestupný měsíc (*tháng nhuận*).²³⁴

V každodenním životě využívají Vietnamci oba kalendáře, jak solární, tak lunisolární. Vietnamský kalendář proto vždy uvádí oba údaje, datum slunečního dne i datum lunárního měsíce spolu s konkrétním rokem a názvy jednotlivých dnů. Pravidelné sledování měsíčního cyklu v lunárním kalendáři je pro mnohé Vietnamce vlastně nezbytné, protože se vždy prvního a patnáctého dne každého lunárního měsíce (v novoluní a při úplňku) dělá malý obřad (*cúng mùng một* a *cúng mười rằm*), kdy se zapalují na domácím oltáři vonné tyčinky a v mnohých rodinách se dávají také obětiny v podobě čerstvých květin a různých druhů ovoce.

5.5.1 Lunární kalendář (*Lịch âm*)

Lunární kalendář, neboli jinový kalendář, má velkou důležitost pro všechny vietnamské duchovní záležitosti. Podle něj se určují všechny výroční svátky (např. Nový lunární rok - *Tết Nguyên Đán*, svátek bloudících duší - *Tết Trung Nguyên*), zjišťují se příznivé a vhodné dny k uskutečnění důležitých věcí (např. svatba, pohřeb, stavba domu) a do něj se také převádí datum narození potřebné k vytvoření osobního horoskopu nebo při věštění.

Jak bylo uvedeno výše, lunární kalendář je „součástí“ lunisolárního kalendáře, kdy se používá lunární měsíc a solární rok dohromady. Z terminologického hlediska se nejedná o čistý lunární kalendář, i když sami Vietnamci tento kalendář nazývají lunárním (*lịch âm*). V této

²³² HUARD, Pierre a Maurice DURAND. *Connaissance du Viêt-Nam*. Paris Hanoï: Imprimerie Nationale Ecole Française d'Extrême-Orient, 1954, s. 76.

Lunisolární kalendář se používá i v Číně a princip jeho fungování je stejný.

²³³ Tropický rok je doba od slunovratu do slunovratu, během níž se vystřídají roční období. Doba oběhu Země kolem Slunce je u tropického roku asi o 20 minut kratší než u o oběžného neboli také hvězdného roku. Viz <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/1996/cislo-4/vime-co-je-rok-co-den.html>
Srovnej s ASLAKSEN, Helmer. *The Mathematics of the Chinese Calendar* [online]. 2005. S. 7. Dostupné z: https://www.academia.edu/6842007/The_Mathematics_of_the_Chinese_Calendar.

²³⁴ Ibid. S. 12.

HUARD, Pierre a Maurice DURAND. *Connaissance du Viêt-Nam*. S. 76.

disertační práci používám pojem lunární kalendář jako synonymum k pojmu lunisolárního kalendáře.

5.5.2 Nebeské kmeny a Zemské větve (*Thiên Can, Địa Chi*)

V lunárním kalendáři se uplatňuje šedesátiletý cyklus podle tzv. systému *Can Chi*, který je velmi důležitý ve věšteckém umění. Tento cyklus je tvořen kombinacemi tzv. deseti nebeských kmenů (*Can* nebo také *Thiên can*) a dvanácti zemských větví (*Chi* nebo také *Địa Chi*). Deset nebeských kmenů je *Giáp, Ất, Bính, Đinh, Mậu, Kỷ, Canh, Tân, Nhâm, Quý*. Tyto nebeské kmeny jsou spojovány také s učením o pěti prvcích (*ngũ hành*)²³⁵ a spolu tvoří pět pomyslných dvojic, které souvisejí s principem jin-jang (*âm dương*).

Princip Jang (*Dương*)

1. *Giáp* - dřevo (*mộc*)
3. *Bính* - oheň (*hỏa*)
5. *Mậu* - země (*thổ*)
7. *Canh* - kov (*kim*)
9. *Nhâm* - voda (*thủy*)

Princip Jin (*Âm*)

2. *Ất* - dřevo
4. *Đinh* - oheň
6. *Kỷ* - země
8. *Tân* - kov
10. *Quý* - voda

Dvanáct zemských větví je dále spojováno s dvanácti zvířaty, která tvoří vietnamský zvěrokruh (*12 con giáp*).

Princip Jang (*Dương*)

1. *Tý* (*Con Chuột*) – krysa
3. *Dần* (*Con Hổ*) – tygr
5. *Thìn* (*Con Rồng*) – drak
7. *Ngọ* (*Con Ngựa*) – kůň
9. *Thân* (*Con Khỉ*) – opice
11. *Tuất* (*Con Chó*) – pes

Princip Jin (*Âm*)

2. *Sửu* (*Con Trâu*) – buvol
4. *Mão* (*Con Mèo*) – kočka
6. *Tỵ* (*Con Rắn*) – had
8. *Mùi* (*Con Dê*) – koza
10. *Dậu* (*Con Gà*) – kohout
12. *Hợi* (*Con Lợn*) – vepř

Každý rok je tak označen určitou kombinací nebeských kmenů a zemských větví, přičemž

²³⁵ V publikaci *Connaissance du Viêt-Nam* jsou nebeské kmeny přiřazeny k pěti prvkům jinak. *Giáp a Ất* jsou přiřazeny k vodě, *Mậu a Kỷ* jsou přiřazeny k dřevu a *Nhâm a Quý* jsou přiřazeny k zemi. Viz HUARD, Pierre a Maurice DURAND. *Connaissance du Viêt-Nam*. S. 75.

název nebeského kmene předchází vždy názvu zemské větve. Například rok 2024 není jen rok draka (*Thin*), ale jeho přesné označení je *Giáp Thin* („dřevěný drak“) a vzhledem k šedesátiletému cyklu se bude tento rok opakovat až za šedesát let. Systém počítání času s dvanácti zvířaty je méně přesný než šedesátiletý cyklus, protože nereflektuje důležitý tok energií v rozdílných nebeských kmenech. Vezměme si např. rok 1984, který je podle zvířecího schématu rokem krysy, v šedesátiletém cyklu je to rok *Giáp Tý*. Rok 1996 je opět rokem krysy, ale v šedesátiletém cyklu je to *Bính Tý*.²³⁶

Podle zemských větví se určují také měsíce v lunárním kalendáři (*tháng âm lịch*). První měsíc lunárního kalendáře je vždy měsícem tygra (*tháng Dần*) a další měsíce následují v pořadí uvedené výše, tzn. po měsíci tygra následuje měsíc draka (*tháng Thìn*), pak koně (*tháng Ngọ*) atd. a poslední dvanáctý měsíc je měsíc buvola (*tháng Sửu*).²³⁷ Je potřeba upozornit, že názvy měsíce mohou být také označeny podle systému *Can Chi*, tedy podle některých kombinací nebeského kmene a zemské větve²³⁸. Jedná se ale již o detailní označení, které se užívá především v astrologii.

Nejen rok, měsíce, ale také dny v lunárním kalendáři jsou označeny podle systému *Can Chi*. Proto jejich názvy nejsou stálé, ale cyklicky se opakují podle tohoto systému a nedají se příliš snadno odvodit. Existují sice návody, jak určit označení konkrétního dne, ale nemyslím si, že je mnoho Vietnamců, kteří to znají nebo dokonce ovládají. Názvy konkrétních dnů, stejně jako detailní názvy měsíců nejsou totiž běžně užívány a pro každodenní potřeby nejsou příliš důležité. Kromě toho se dají i snadno zjistit, a to podle podrobných vietnamských kalendářů (tzv. *Lịch vạn sự*) i obyčejných nástěnných, nebo v současnosti také na internetu.

5.5.3 Určení hodin podle lunárního kalendáře (*Giờ âm lịch*)

Čas je poslední důležitý údaj nezbytný při věštění, např. k vytvoření osobního horoskopu (*tử vi*) jsou potřeba vždy následující čtyři základní údaje - rok, měsíc, den a čas narození jedince podle lunárního kalendáře. Podle některých je hodina narození dokonce ten nejdůležitější údaj, který nejvíce ovlivňuje lidský osud. Na čas se klade důraz i při výběru

²³⁶ WONG, Eva. *Taoismus*. S. 140.

²³⁷ Proč první zemská větev (větev krysy) koresponduje s jedenáctým lunárním měsícem, a ne s prvním lunárním měsícem vysvětluje Aslaksen takto: jedenáctý lunární měsíc zahrnuje zimní slunovrat, který je zásadní pro čínskou astronomii. Viz ASLAKSEN, Helmer. *The Mathematics of the Chinese Calendar*. S. 37.

²³⁸ Systém *Can Chi* nereflektuje přestupné měsíce a kombinace nebeského kmene a zemské větve pro přestupný měsíc je stejná jako pro předchozí měsíc. V jistém smyslu můžeme totiž považovat daný měsíc a jeho následující přestupný měsíc za jeden dlouhý měsíc. Ibid. S. 37.

správného okamžiku, nejlépe je to vidět na svatebních a pohřebních obřadech, kdy příznivý čas zde hraje velmi důležitou roli.

Čas lunárního kalendáře má vlastní označení. Každá hodina nese název podle jedné zemské větve a je ekvivalentem dvou hodin solárního kalendáře, počítáme-li s 24 hodinami.

Čas podle lunárního kalendáře	Čas podle solárního kalendáře
<i>Giờ Tý</i> – hodina křesy	23-1 hod.
<i>Giờ Sửu</i> – hodina buvola	1-3 hod.
<i>Giờ Dần</i> - hodina tygra	3-5 hod.
<i>Giờ Mão</i> - hodina kočky	5-7 hod.
<i>Giờ Thìn</i> - hodina draka	7-9 hod.
<i>Giờ Tỵ</i> - hodina hada	9-11 hod.
<i>Giờ Ngọ</i> - hodina koně	11-13 hod.
<i>Giờ Mùi</i> - hodina kozy	13-15 hod.
<i>Giờ Thân</i> - hodina opice	15-17 hod.
<i>Giờ Dậu</i> - hodina kohouta	17-19 hod.
<i>Giờ Tuất</i> - hodina psa	19-21 hod.
<i>Giờ Hợi</i> - hodina vepře	21-23 hod.

5.5.4 Kalendáře (*Lịch vạn sự, Lịch vạn niên*)

Lịch vạn sự můžeme přeložit jako kalendář mnohých věcí nebo záležitostí. *Lịch* znamená kalendář, *vạn* znamená deset tisíc, mnoho nebo hodně, a *sự* je věc či záležitost. *Lịch vạn niên* v překladu znamená víceroční kalendář (význam slova *niên* je rok).

Jedná se o lunisolární kalendáře, které jsou ve Vietnamu velmi oblíbené a najdeme je jak v tištěné, tak elektronické verzi dostupné na internetu²³⁹. V tištěné verzi mají kalendáře podobu knížky, která je zaměřena buď na jeden konkrétní rok nebo na více roků. Kalendáře poskytují především podrobné informace k jednotlivým dnům v celém roce. Jde zejména o

²³⁹ Např. <http://lichvansu.vn/index.aspx?param=8-7-2021>

převod solárního data na lunární, přičemž zde najdeme i název roku, měsíce a dne v systému *Can Chi*. Kromě toho jsou tu uvedeny jeden z pěti prvků (*ngũ hành*) pro daný den, hvězda ovlivňující daný den, příznivé časy i činnosti, které jsou vhodné nebo nevhodné k vykonání. Jako příklad si můžeme uvést jedno konkrétní datum. Úterý 25. 5. 2004 je datum solárního kalendáře, které v převodu do lunárního kalendáře vychází na 7. 4. 2004. Jedná se o rok *Giáp Thân*, měsíc *Kỷ Ty*, den *Giáp Thìn*. Prvek pro daný den je oheň (*Hoả*) a souhvězdí, které ho ovlivňuje, je *Dực* (*Sao Dực*²⁴⁰). Příznivé hodiny jsou hodina draka (*Giờ Thìn*), hodina hada (*Giờ Tỵ*), hodina kohouta (*Giờ Dậu*), hodina opice (*Giờ Thân*) a hodina vepře (*Giờ Hợi*). Vhodné činnosti na daný den: stavba domu, zásunbní a svatební obřady, aukce, stěhování do nového domu. Nevhodnými činnostmi by bylo hloubení studny a rybníka.

Kalendáře (*lịch vạn sự*) v tištěné podobě jsou zároveň velmi praktickou pomůckou, protože obsahují mnoho návodů, např. jak provést nějaký konkrétní obřad, jak určit příznivé a nepříznivé dny k uskutečnění důležitých věcí, nebo jak vybrat vhodnou osobu, která přinese do domu štěstí a prosperitu prvního dne nového lunárního roku. Dále tu mohou být také modlitební texty ke konkrétním obřadům, horoskop na daný rok, různé tabulky, které slouží k rychlému vyhledání nebo určení konkrétních věcí, např. tabulka s příznivými hodinami na každý den, tabulka vhodných dnů pro každý měsíc nebo tabulka určující rok narození a jeho název v systému *Can Chi* i konkrétní věk osoby v daném roce.²⁴¹ Výše uvedený výčet doplňkového obsahu nemusí mít každý kalendář, protože záleží především na nakladatelství, které je vydává, a kromě toho se mohou lišit i jednotlivá vydání.

5.6 Výběr příznivých a vhodných okamžiků (*Chọn ngày, giờ tốt*)

Určení správného okamžiku k provedení důležitých věcí a činností patří neodmyslitelně k vietnamské kultuře. Ani mladí lidé v současném Vietnamu se od tohoto zvyku neodvracejí a nadále ho praktikují. Z dotazníkového šetření také vyplývá, že více než 60 % respondentů, kteří k věštci nechodí a nepovažují se za pověřivé, si zjišťuje vhodné okamžiky. A u těch respondentů, kteří věštce navštěvují, je to více než 80 %. U některých důležitých věcí je pro téměř každého Vietnamce nezbytné si zjistit příznivý okamžik k jejich provedení. S nadsázkou

²⁴⁰ Podle vietnamské astrologie náleží souhvězdí *Dực* (Křídla) k většímu seskupení hvězd nazývaný Rumělkový pták (*Chu Tước*), který představuje jižní světovou stranu a léto. Viz. <https://mogi.vn/news/nhi-thap-bat-tu-163826/>. Vietnamská astrologie vychází z čínské, proto lze mnohé informace k této problematice nalézt také zde: http://www.astropis.cz/Rocniky/txt1999_34.pdf, http://bonnetbidaud.free.fr/chine/idp_bl_uk/sky.html

²⁴¹ Např. z kalendáře *lịch vạn sự* z roku 2004: narodí-li se někdo v roce 1996, budeme vědět podle tabulky, že se narodil v roce *Bính Tý* a v daném roce je mu devět let.

můžeme i říci, že je to společenská povinnost. Pokud to jedinec z nějakého důvodu neprovede, udělá to za něho jeho rodina. To, že tento zvyk někdo provádí, nemusí však nutně znamenat, že tomu věří. Někteří respondenti z dotazníkového šetření tvrdili, že se dívají na příznivé okamžiky jen kvůli tomu, aby je ostatní neodsoudili a měli tak klid. Jiní se na to dívají jako na zvyk, který jim přináší čisté svědomí, a navíc to tak dělají všichni.

Takovou důležitou věcí může být např. svatba, pohřeb, stavba domu, stěhování se do nové domácnosti nebo otevírání nových provozoven (obchod, restaurace, salon atd.). Mnozí si však zjišťují vhodné okamžiky i při nákupu motorových vozidel²⁴², nebo když odjíždějí na dalekou cestu, jdou na obchodní jednání či zkoušku. Věří, že pokud se určitá činnost vykoná v příznivé době, výsledkem bude štěstí, prosperita a úspěch.

Za příznivý okamžik můžeme považovat vhodný rok, měsíc, den i čas. Většinou záleží, k jaké činnosti se to váže. Čím je záležitost pro jedince důležitější, tím bude přesnější určení daného okamžiku. Například svatební obřady jsou pro Vietnamce velmi důležité, proto se pečlivě vybírá datum svatby a u jednotlivých svatebních rituálů se klade důraz i na přesný čas. Naopak u koupě motorky stačí určit jen příznivý den a nemusí se už dbát na přesný čas. Je to ale také záležitost jednotlivce a jeho vnímání důležitostí konkrétních věcí. Pro někoho je koupě televize obyčejná věc, ale pro jiného to může znamenat natolik významnou událost, že si musí zjistit vhodný okamžik k jejímu uskutečnění. Jsou i tací, kteří hledají vhodný okamžik a vhodnou dobu pro všechny své záležitosti, protože jsou natolik svázáni strachem a obavou, že pokud provedou něco náhodně, stane se neštěstí nebo se jim danou záležitostí nepodaří uskutečnit.

Je několik možností, jak určit příznivý nebo vhodný okamžik a záleží to nejen na konkrétní osobě, ale také na činnosti, kterou je potřeba provést. Někomu stačí podívat se do kalendáře (*lịch vạn sự*), jiný považuje prvního a patnáctého dne každého lunárního měsíce za příznivé dny a někteří potřebují konkrétní datum a přesný čas určený přímo od věštce nebo buddhistického mnicha. Jedná-li se o svatbu, pohřeb nebo stavbu nového domu, chtějí mít mnozí jistotu a vhodný okamžik si radši zjišťují u věštce, mnicha v pagodě nebo obřadního mistra. Na dané téma existuje také mnoho knih, podle kterých se lze naučit vhodný okamžik samostatně určit nebo vypočítat.

²⁴² Jedna respondentka mi vyprávěla, že jednou si koupila motorku, aniž se podívala, jestli byl nebo nebyl příznivý den a s motorkou měla pak nehodu. Po druhé si už vhodný den zjistila a od té doby se jí nic nestalo.

5.7 Znamení zvěrokruhu (*Mười hai con giáp*)

Vietnamský zvěrokruh obsahuje dvanáct zvířat, která jsou přiřazena k jednotlivým rokům a cyklicky se opakují každých dvanáct let. Ve vietnamské kultuře se těší velké oblibě podobně jako zvěrokruh v západních zemích. Podle lidových zvyků se obvykle k jednotlivým znamením, což jsou *tuổi Tý* (krysa), *tuổi Sửu* (buvol), *tuổi Dần* (tygr), *tuổi Mão* (kočka), *tuổi Thìn* (drak), *tuổi Tỵ* (had), *tuổi Ngọ* (kůň), *tuổi Mùi* (koza), *tuổi Thân* (opice), *tuổi Dậu* (kohout), *tuổi Tuất* (pes) a *tuổi Hợi* (vepř) přiřazují vlastnosti daných zvířat. Například narodí-li se někdo ve znamení opice, tak je to osoba chytrá, společenská, mající široké znalosti, ale ne příliš pracovitá, nebo je-li někdo ve znamení koně, tak je veselé povahy, upovídaný, všestranně nadaný, ale povahově náročný.²⁴³ Také podle tohoto schématu se často usuzuje o „nepříznivém“ a „příznivém“ znamení, např. buvol je zvíře určené k práci a život člověka narozeného v tomto znamení bude namáhavý a plný dřiny, a naopak život ve znamení vepře je snadný a bez námahy, protože si nemusí obtížně shánět obživu. Kromě tohoto jednoduchého a ne příliš vážného popisu daných znamení existují ještě další varianty výkladu, které jsou detailnější a přesnější. Abychom mohli přesněji popsat povahu daného člověka podle znamení, musíme znát jeho rok narození, tzn. název roku v systému *Can Chi*, k jakému z pěti prvků (*ngũ hành*) je přiřazeno jeho znamení, v jakém ročním období či měsíci se narodil a samozřejmě v kolik hodin se narodil.

Informace o jednotlivých znamení zvěrokruhu lze nalézt v kalendářích (*lịch vạn sự*), v různé literatuře zaměřené na tradiční zvyky a tradice, v publikacích týkající se přímo této problematiky a také samozřejmě na internetu. Jednotlivá znamení mohou být popsána stručně a obecně, tzn. každému znamení náleží určitá obecná charakteristika, nebo podrobně v závislosti na jednotlivých měsících a hodinách narození, např. popis znamení buvola narozeného v hodině tygra v pátém lunárním měsíci je zcela jiný než popis osoby téhož znamení narozené v hodině krysy prvního lunárního měsíce.

Znamení zvěrokruhu jsou součástí věštebného umění a jejich znalost a umění výkladu patří do komplexu vědomostí, které má většina věštců. Hrají významnou roli při vytváření osobního horoskopu (*tử vi*) a věštcům slouží k rychlému určení základních povahových rysů klienta.

²⁴³ HẰNG NGA, ed. *Mười hai con giáp và những năm tháng cuộc đời (Dvanáct znamení zvěrokruhu a roky života)*. Hà Nội: Văn hóa-Thông tin, 2003, s. 15-16.

5.8 Votivní předměty (*Đồ mã*)

Ve Vietnamu patří votivní předměty k velmi oblíbenému a často užívanému obřadnímu zboží, které můžeme zakoupit. Jsou součástí většiny obřadů a během velkých svátků jako je nový lunární rok (*Tết Nguyên Đán*) nebo svátek bloudících duší (*Tết Trung Nguyên*) je jejich spotřeba obrovská.

Vietnamci chápou svět zemřelých jako svět živých. Vše, co potřebujeme my živí, potřebují i naši zemřelí předci („*trần sao âm vậ*“). Votivní dary určené pro zesnulé jsou pro Vietnamce vyjádřením úcty a zájmu. Důvodem péče o potřeby zesnulých rodinných příslušníků je víra, že zesnulý, o jehož památku je dobře dbáno, může přinést rodině štěstí, přičemž nejhorší je zanedbávaný předeek, který se může stát pro rodinu velkou hrozbou.

Vietnamské votivní předměty určené pro zesnulé předky nebo jiné rodinné příslušníky jsou zhotovené z papíru nebo bambusového proutí. Mezi nejčastěji používané votivní předměty patří zejména papírové zlaté pláty (*vàng*), mince nebo bankovky rozličných měn (*tiền âm phủ*). Kromě toho mohou být však votivní předměty velmi různorodé, od oděvů, spotřebičů, elektroniky, hraček, kosmetiky, nábytku až po dopravní prostředky, nebo dokonce celé domy. Některé votivní předměty jsou provedeny do nejmenších detailů, se záměrem, aby vypadaly jako skutečné a některé jsou dokonce zhotoveny ve skutečných velikostech. Od toho se pak samozřejmě odvíjí jejich cena. Mnohdy se cena za nákup votivních předmětů může vyšplhat až do několika milionů vietnamských dongů.

Ve Vietnamu můžeme nalézt votivní předměty téměř všude. Lze je koupit na trzích, u pouličních prodavačů nebo v různých obchodech specializujících se na věci určené k obřadům. Ve větších městech existují celé ulice s obchody, které jsou zaměřené jen na toto zboží, např. v Hanoji je ulice *phố Hàng Mã*, kde prodávají pouze votivní předměty.²⁴⁴

Votivní dary jsou obětovány zesnulým tak, že při obřadu jsou nejprve kladeny na oltář, nebo k oltáři, pokud jsou větších rozměrů, s jinými obětinami a poté jsou zemřelým „poslány“ tím, že se spálí. Obřady, u kterých se nejčastěji setkáváme s pálením votivních předmětů (*đốt vàng mã*) jsou obřad patnáctého dne prvního měsíce (*cúng rằm tháng một*), obřad vyprovázení boha domácího krbu k Nefritovému císaři (*cúng ông Táo*) dvacátého třetího dne dvanáctého

²⁴⁴ V současné době lze votivní předměty koupit také např. na internetu s doručením až domů. Jejich online nákup je však určitou novinkou, která vznikla v době epidemie covidu-19. Viz např. <https://baophapluat.vn/tap-nap-nhap-chuot-dat-mua-khau-trang-vang-ma-va-nhung-do-xa-xi-post360832.html> [cit. 23. 9. 2021]

měsíce, obřad přivítání Nového roku (*cúng giao thừa*) třicátého dne dvanáctého měsíce, obřady během svátku zbloudilých duší (*Tết Trung Nguyên, lễ Vu Lan*) patnáctého dne sedmého lunárního měsíce a při výročí úmrtí předka (*giỗ*). Kromě toho jsou hojně využívány při obřadu *hầu bóng* patřící ke kultu matek (*Đạo Mẫu*), při obřadech vysvobození duší, ke zmírnění neštěstí nebo k získání štěstí a prosperity. Zkrátka vždy, když je potřeba navázat styk se světem zemřelých, přičemž votivní předměty zde slouží jako dar nebo úplatek duším a duchům. Votivní předměty se mohou pálit na různých místech, např. ve vlastním domě, v pagodách, ve svatyních nebo u hrobu zemřelého.

V současné době je spotřeba votivních předmětů mnohem vyšší než v minulosti, kdy se používaly jen papírové zlato a peníze, protože je jich nepřehledné množství. Současná obrovská spotřeba votivních předmětů je kritizována jako plýtvání a také škodí životnímu prostředí. Nguyễn Thị Hải Yến uvádí ve svém článku, že během jednoho roku se spálí přibližně desetitisíce tun papíru, což znamená, že stovky miliard dongů shoří na popel. Dále, že spotřeba papíru k výrobě votivních předmětů u známých výrobců dosahuje dva až tři tisíce kilogramů papíru denně.²⁴⁵

5.9 Obřady ke zmírnění neštěstí nebo k získání štěstí a prosperity (*Lễ*)

Lễ je obecný vietnamský výraz pro obřad. Na tomto místě se chci zaměřit pouze na ty obřady, které provádějí především věštcí. Jedná se o obřady, jejichž cílem je pomoci klientovi zmírnit neštěstí, zbavit se zlých duchů nebo mu přinést štěstí a prosperitu v nějaké oblasti jeho života. Tyto obřady dávají mnohým klientům určitou naději, že se dá vše vyřešit, a to i problémy duchovního charakteru či ty, které nepatří do našeho světa.

Tyto speciální obřady mohou být malé a jednoduché s minimem votivních darů a obětí, ale mohou být rovněž velké a velmi nákladné, přičemž celková cena za provedení takových obřadů se může vyšplhat až do několika stovek milionů vietnamských dongů. U většiny těchto obřadů se musí vytvořit speciální oltář (*lập đàn*)²⁴⁶ a nakoupit určité obětiny a votivní předměty, jejichž druhy a množství závisí na typu prováděného obřadu. Tyto obřady

²⁴⁵ NGUYỄN, Thị Hải Yến. *Bài trừ mê tín dị đoan - vấn đề của ngày hôm nay (Odstranění pověr-současný problém)*. S. 52.

²⁴⁶ Výraz *lập đàn* se také používá jako synonymum pro velké obřady, u kterých je potřeba postavit speciální oltář.

provádějí zejména věštcí, i když ne všichni to umějí, jako „doplňkovou službu“ k věštění, ale mohou je provést i jiní specialisti, jako jsou obřadní mistři nebo budhističtí mniši. Například tzv. obřad vysvobození duše (*lễ cầu siêu*)²⁴⁷ může provést jak věstec, tak i mnich. Obřady se provádějí především doma u klienta a pokud je provádí mnich, také v pagodě.

Mezi časté důvody k provedení obřadu je smůla nebo neštěstí (*hạn*), které čekají klienta v daném roce. Pokud se jedná o něco vážného, doporučí věstec klientovi provést obřad, který tuto smůlu nebo neštěstí může zmírnit, nebo dokonce odstranit. Některé důvody klientů pro vykonání obřadu mohou být zcela pragmatické, např. povýšení, získání pracovní pozice či pracovní zakázky. Jiné mohou být citového charakteru, jako je přání mít syna, vdát dceru nebo uzdravit manžela. Za některými zdůvodněními, proč je potřeba provést obřad, se však mohou skrývat rozzlobení, nespokojení nebo zlí duchové. Například nespokojený předek nedopřává svým potomkům úspěch a prosperitu, rozzlobený duch se mstí rodině kvůli minulým křivdám, zlý a hladový duch způsobuje nemoci atd.²⁴⁸ Účelem obřadu je uspokojit požadavky a přání zemřelých nebo usmířit jejich hněv.

Na jedné straně jsou tyto obřady vnímány jako prostředek k dosažení určitých cílů, nebo jako cenná pomoc v případě potřeby, ale na straně druhé vyvolávají také předsudky a obavu. Má se za to, že věštcí se chtějí především obohatit, a tak nabízejí obřad jako řešení na každý problém a vyvíjejí psychický tlak na své klienty. Lidé jsou také přesvědčeni, že všechny obřady jsou nákladné a drahé a pokud by je neprovedli, budou mít neustále obavy a strach. Kvůli tomu někteří lidé nechodí k věštcí, bojí se totiž, že nebudou mít dostatek peněz zaplatit obřad, který by jim věstec doporučil.

5.10 Amulety (*Bùa*)

Amulety jsou předměty, které mají chránit lidi před nemocí, zlými duchy, neštěstím či jinými pohromami. Mohou mít různé podoby, tvary a formy. Ve Vietnamu jsou amulety převážně v podobě papírového listu obdélníkového tvaru, na kterém jsou natištěné nebo namalované znaky, obrazy a symboly. Mohou být zhotoveny věstcem, obřadním mistrem,

²⁴⁷ *Lễ cầu siêu* je obřad, který má osvobodit duše zemřelých od pozemských pout. Srovnej GAMMELTOFT, Tine. *Between „science“ and „superstition“: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam.*

Během terénního výzkumu jsem měla možnost zúčastnit se obřadu vysvobození duše nenarozené holčičky. Příprava obřadu i celý jeho průběh jsem popsala a zařadila na konci práce do příloh.

²⁴⁸ Např. MAILAN GUSTAFSSON. *Hungry Spirits.*

MAROUDA, Marina. *The neglected side of philanthropy: Gifts to hungry ghosts in contemporary Việt Nam.*

čarodějem nebo mnichem. Amulety jsou různého druhu a mohou sloužit různým účelům. Mohou vyhnat zlé duchy, přinést štěstí, lásku, reputaci, chránit domácnost, léčit nemoci atd. Také mohou být zhotoveny na přání zákazníka a přizpůsobeny jeho konkrétním požadavkům.

Amulety jsou zhotovovány buď tiskem na papír pomocí ručně vyřezávané dřevěné matrice, která je považována za magický předmět a dědí se v rodině, nebo se ručně malují na papír či látku. V současné době jsou také vyráběny ve velkém množství tiskem pomocí kovové šablony. Aby amulety fungovaly, musí být jejich moc aktivována pomocí speciálních obřadů a rituálů.²⁴⁹

Ve Vietnamu existují i „amulety“ (*bùa*), které mohou škodit, respektive mohou být aktivovány tak, aby škodily. Amulety jsou mocné předměty, jejichž moc je však dvojsečná a mohou chránit, ale i ničit, v závislosti na osobě, která amulet vytvořila a aktivovala.²⁵⁰

²⁴⁹ VŮ, Hồng Thuật. *Amulets and the Marketplace*.

V tomto článku popisuje autor velmi zajímavě výrobu a aktivaci amuletů, jejich účinky a současnou situaci, kdy se amulety téměř ručně nezhotovují, protože se dají pořídit strojově tištěné, které jsou levnější. Viz. S. 244-245. Z tohoto důvodu již málokdo umí celý proces výroby amuletu.

²⁵⁰ Např. během terénního výzkumu jsem se setkala s případem, kdy klient žádal věštkyni o deaktivaci amuletu, který mu způsoboval bolesti hlavy a nesnáze v životě.

6. Věšebné techniky

V této podkapitole bych ráda popsal některé věšebné techniky, které jsou uvedené v literatuře, a se kterými jsem se také setkala během terénního výzkumu. Věšebných technik je však velké množství a v rámci své disertační práce se chci zaměřit pouze na ty nejnámější a nejčastěji praktikované.

Během jednoho interview jsem se dozvěděla, že existuje klub *Phong thủy thăng long*²⁵¹, který sdružuje badatele ovládající různé jazyky, aby prováděli rešerše zaměřené na jednotlivé věšebné techniky, a to zejména z Asie. Jejich cílem je získat informace o konkrétní technice, přeložit je, poté si je osvojit, a nakonec je aplikovat ve výuce v kurzu. Badatelé jsou do klubu vybíráni podle velmi přísných kritérií a jsou rozděleni do jednotlivých skupin, které jsou zaměřené buď na překlad nebo na ovládnutí daných technik. Přístup k informacím o jednotlivých technikách má vždy jen jedna vybraná skupina badatelů, tzn. že každá skupina badatelů má přístup jen k omezeným počtům věšebných technik a nesmějí si je osvojit všechny. Badatelé jsou také kontrolováni, aby takto složitě získané informace neunikly ven, protože se mnohdy jedná o časově náročnou a nákladnou činnost.

Je třeba si uvědomit, že osobní návštěva věštce není v současné době ve Vietnamu jediný způsob, jak si nechat věštit budoucnost. Díky moderním technologiím mohou klienti věštce kontaktovat přes telefon, online, přes e-mail, na různých sociálních sítích nebo webových stránkách. Z terénního výzkumu vyplynulo, že klienty věštců nejsou jen Vietnamci z domácího prostředí, ale také ze zahraničí. Vietnamci žijící dlouhodobě v zahraničí využívají nejen rodinné příslušníky jako prostředníky mezi nimi a věštcem, ale právě i moderní technologie.

Kromě možnosti přímého kontaktu s věštcem existují i různé internetové stránky či přímo počítačové programy, kde si může jedinec zjistit potřebné informace týkající se jeho budoucnosti. Jedná se o softwary²⁵², které jsou vytvořeny tak, aby lidem na základě určitých

²⁵¹ *Phong thủy* - znamená feng-šuej

Thăng long – doslovný překlad je vzlétající drak, je to však také původní jméno města Hanoje

²⁵² Například věstec Cường, který je vystudovaný IT inženýr, vytváří specializované softwary zaměřené na různé věšebné techniky.

osobních údajů „vyložily“ jejich blízkou budoucnost. Často se jedná o techniky využívající datum a čas narození jedince, jako je osobní horoskop (*tử vi*) nebo čtyři pilíře (*tứ trụ*).²⁵³

6.1 Osobní horoskop (*Tử vi*)

Věšebné techniky zakládající se na astrologii (*chiêm tinh học*) jsou ve Vietnamu považovány za vědecké, protože vycházejí z určitých písemných podkladů a jsou starobylého původu. Nejznámější a nejužívanější je osobní horoskop (*tử vi*), který je mezi Vietnamci velmi oblíbený.

Jednou z možných definic horoskopu je, že se jedná o postavení hvězd a dalších astrologických prvků v okamžiku něčího zrození.²⁵⁴ Věří se, že hvězdy a jejich konstelace v okamžiku narození člověka mají vliv na jeho osud, přičemž umění je zaznamenat a interpretovat umožnilo číst v lidských osudech a předpovídat budoucnost. Osobní horoskopy se kdysi zhotovovaly v čínštině a až poté se překládaly do vietnamštiny. Dnes se zhotovují již přímo ve vietnamštině a mohou být vytvořeny buď ručně nebo počítačovým programem. K výkladu horoskopu je však stále potřeba věštce a kvalita a přesnost interpretace záleží na věštcových schopnostech a zkušenostech.

Horoskopy mohou být několika druhů, a to v závislosti na délce sledovaného období v životě jedince. Rodiče mohou nechat dětem vypracovat osobní horoskop na celý život. Takový horoskop má za cíl zjistit povahu dítěte, jeho silné a slabé stránky, odkrýt různé životní překážky nebo prozradit, co mu přinese štěstí a prosperitu. Podle toho mohou pak rodiče „nasměrovat“ dítě na tu nejlepší možnou cestu a zajistit mu tak lepší budoucnost. Dospělí jedinci se spíše soustředí na kratší životní období, kdy chtějí hlavně vědět, co je čeká a čemu se vyhnout. Může se jednat o časové rozmezí jednoho měsíce (*hạn tháng*), jednoho roku (*tiểu hạn*) či deseti let (*đại hạn*). Zpravidla však lidé chodí k věštci na začátku nového lunárního roku a nechávají si vypracovat horoskop na jeden rok.

K vytvoření horoskopu je potřeba znát alespoň učení pěti prvků, učení jin-jang, jednotlivé nebeské kmeny a zemské větve a lunární kalendář. Dále je zapotřebí znát osobní

²⁵³ Dva věštci, se kterými jsem provedla interview, mají vlastní webovou stránku, kde je možnost takového věštění. Jsou to stránky <https://lyso.vn> a <https://tuvivietnam.vn>. Kromě nich existuje samozřejmě mnoho jiných, které jsou podobného rázu, např. <http://tuvia.cohoc.net/index.html>.

Srovnej s KENTARŌ, Suzuki. *Divination in Contemporary Japan: A General Overview and an Analysis of Survey Results.*, který pojednává mj. o „počítačovém“ věštění a jeho oblíbě v současném Japonsku.

²⁵⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon magie*. Praha: Ivo Železný, 1993, s. 115.

údaje jedince, a to rok, měsíc, den a hodinu narození podle lunárního kalendáře. Rok musí být uveden v systému *Can Chi*, tj. nebeských kmenů a zemských větví a čas musí být přesný. Právě zde je čas narození nejdůležitějším údajem, který rozhoduje o přesnosti horoskopu.

Schéma osobního horoskopu (*lá só tũ vi*) má podobu obdélníku/čtverce, který je rozdělený na 13 políček. Po vnitřním obvodu obdélníku/čtverce je umístěno kolem dokola 12 políček odpovídajících dvanácti zemským větvím. Tato políčka jsou hlavní „nositelé“ nejdůležitějších informací, ze kterých se dá vyčíst osud a budoucnost jedince. Uprostřed těchto dvanácti políček leží třinácté políčko, které je určeno pouze k zaznamenání osobních údajů jedince, tj. jeho jména, data a času narození a vztahu jeho osoby k jednomu z pěti prvků a učení jin-jang.

Do dvanácti políček se zanesou tzv. dvanáct paláců (*Cung*), které jsou pojmenovány podle určitých faktorů ovlivňujících jedince a v horoskopu jsou uspořádány v závislosti na měsíci a času narození jedince. V daném pořadí vypadá dvanáct paláců, následovně:

Cung Mệnh (osud) – ukazuje na osobnost jedince a jeho život

Cung Phụ mẫu (rodiče) – ukazuje na rodiče jedince

Cung Phúc đức (štěstí) – ukazuje na požehnání předků, které může ovlivnit život jedince

Cung Điện trạch (domov) – ukazuje na nemovitý majetek, např. dům, pozemky, pole

Cung Quan lộc (kariéra) – ukazuje na povolání, úspěch, slávu

Cung Nô bộc (přátelé) – ukazuje na přátele a vztahy s nimi a také na lidi, kteří hrají nějakou úlohu v jeho životě

Cung Thiên di (cestování) – ukazuje, co čeká jedince, pokud vycestuje ze své rodné domoviny, např. štěstí, prosperita, nepřítel

Cung Tật ách (nemoc a zdraví) – ukazuje také schopnost zdolávat neštěstí v životě

Cung Tài bạch (bohatství) – ukazuje na štěstí a majetek jedince

Cung Tử tũc (děti) – ukazuje na počet dětí, jejich schopnosti, povahu a štěstí v jejich životě

Cung Phu thê (manželství) – ukazuje na zevnějšek a povahu manžela/manželky, jeho/její schopnosti a jeho/její vliv na jedince

Cung Huynh đê (sourozenci) – ukazuje na počet sourozenců a jejich schopnosti

Jako první je potřeba určit podle měsíce a času narození jedince polohu paláce, který je spojený s osudem (*Cung Mệnh*) a teprve poté se můžou zanást další paláce do jednotlivých políček v pořadí uvedeném výše, a to po směru hodinových ručiček. Dalším krokem je pak zanesení tzv. těla (*thân*) do určitého paláce a nakonec je potřeba určit, v jakém paláci bude ležet vládnoucí hvězda *Tử vi*, podle které získal jméno i tento typ horoskopu. Postupně se zanesou i další hvězdy do jednotlivých paláců, přičemž jejich uspořádání závisí nejen na datu narození jedince, tj. roku v systému *Can Chi*, měsíci, dnu a času, ale také na tom, jestli je daný jedinec jinový nebo jangový muž či žena.²⁵⁵

Počet hvězd se většinou uvádí kolem stovky²⁵⁶. Jsou rozděleny na hlavní (*sao chính, chính tinh*) a vedlejší (*sao phụ, trung tinh*) a na příznivé (*sao thiện, cát tinh*) a nepříznivé (*sao ác, hung tinh*). Pro každé znamení zodiaku existuje jedna hlavní hvězda, která má na jeho život největší vliv. Hvězdy ovlivňují osud člověka nejen podle toho, zda jsou příznivé či nepříznivé, ale také podle svých postavení v jednotlivých palácích. Pokud zaujímá příznivá hvězda špatné postavení, neprojeví se její příznivý vliv naplno. Naopak nepříznivá hvězda nezpůsobí příliš velké neštěstí, pokud je její postavení dobré. Hvězdy se v jednotlivých palácích také mohou navzájem ovlivňovat. Pokud je více příznivých hvězd než těch nepříznivých, nebo má-li příznivá hvězda větší moc než nepříznivá, může být neštěstí zmírněno. Naopak více nepříznivých hvězd může „přemoci“ štěstí příznivé hvězdy.²⁵⁷

Literatury k tomuto tématu najdeme ve Vietnamu hodně a dnes existují i různé knižní návody, pomocí nichž si může teoreticky každý vytvořit svůj vlastní horoskop a naučit se ho interpretovat. Zanást údaje a hvězdy do jednotlivých paláců s využitím návodů a pomocných tabulek sice nevyžaduje žádné speciální schopnosti ani zkušenosti, ale umět ho „přečíst“ a přesně interpretovat vyžaduje již zkušenosti a praxi. Osobní horoskop je totiž „mnohovrstevnatý“ a každý faktor, který ho ovlivňuje, je potřeba brát na zřetel. Jednodušším řešením je nechat si horoskop vytvořit a vyložit na některých webových stránkách, které se na to specializují. Nevýhodou je však to, že člověk vidí pouze výsledek a nemá vhléd do celého procesu tvorby.

²⁵⁵ Např. v publikaci VŨ, Đức Huynh ed. *Lập & giải tử vi (Sestavení a výklad horoskopu)*. Hà Nội: NXB Thời Đại, 2011. je podrobně krok za krokem vysvětleno, jak sestavit svůj osobní horoskop a poté ho i správně vyložit.

²⁵⁶ Počet užívaných hvězd není jednotný. Některé prameny uvádějí 111, některé 123 a jiné i více. Viz MINH ĐĂNG KHÁNH. *Đời người dưới con mắt nhà chiêm tinh (Život člověka očima astrologů)*. Hà Nội: NXB Văn Hoá - Thông Tin, 2000.

²⁵⁷ LAM, Tri. *Encyclopedia of Chinese astrology*. Montreal: Lam Inter Media Corp., 1999, s. 176.

Většina věstců specializujících se na osobní horoskop, se kterými jsem se setkala během terénního výzkumu, vytváří horoskop přes počítačový program. Je to pro ně mnohem rychlejší než ruční vypracování a pravděpodobně i přesnější, jelikož tam nehraje roli žádný lidský faktor, který by se mohl zmýlit.

6.2 Fyziognomie, věštění z těla (*Xem tướng*)

Vzhled člověka vždy hrál a neustále hraje velkou roli téměř ve všech kulturách a dobách. Jedná se o první věc, které si všimneme u druhých a občas i nevědomky hodnotíme cizího člověka na základě jeho vzhledu. V závislosti na kulturních a dobových kritériích krásy a ušlechtilosti může na nás vzhled druhého působit dobře nebo špatně, může nás zaujmout či v nás vyvolat strach.²⁵⁸ Ve vietnamštině se říká o člověku, který dokáže dobře odhadnout charakter jiného člověka, že „*có con mắt nhìn người*“ (má oči na lidi). Vietnamci však věří, že ze vzhledu se dá vyčíst nejen charakter dané osoby, ale také jeho osud a budoucnost.

Věštění z lidského těla se nazývá též fyziognomie (*nhân dạng*) a zaměřuje se nejen na tělo, ale také na pohyby, mimiku, gesta, držení těla, způsob vyjadřování a mluvy člověka a dokonce i na jeho hlas. Jedná se o starou a velmi propracovanou techniku, která je někdy považována téměř za vědeckou, jelikož se opírá o velké množství písemných pramenů a stojí na základech dlouhodobého pozorování. Kromě určování lidského charakteru a věštění osudu je fyziognomie využívána také v tradiční medicíně a léčitelství k určování různých nemocí.

Fyziognomie sleduje tělo jako celek, přičemž postupuje vždy od větších celků k detailům. Za nejdůležitější část těla, která má zároveň největší vypovídající hodnotu, je považována hlava, respektive obličej. Výklad zaměřující se na tvář člověka je jednou z nejpropracovanějších částí celé nauky o fyziognomii. Z obličeje jako celku lze číst různým způsobem, jedním z nich je rozdělení obličeje na dvanáct částí nazývané paláce (*cung*)²⁵⁹, které ukazují na jednotlivé oblasti života. Například palác osudu (*cung mệnh*) leží uprostřed mezi obočím. Pokud je světlý a hladký, znamená to, že jedinec je vzdělaný a bude mít v životě štěstí, pokud je však ponurý a nerovný, jedná se o člověka hloupého, jehož život bude obtížný. Palác týkající se majetku (*cung tài bạch*) se nachází na nose. Je-li nos rovný a plný, znamená to

²⁵⁸ VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. II., Tělo a sny*. Praha: Herrmann & synové, 2013, s. 11.

²⁵⁹ Podle vietnamské literatury se jedná o paláce (*cung*). Viz TOAN ANH. *Nếp cũ: Tín ngưỡng Việt Nam. Quyển hạ (Staré zvyky: Víry Vietnamu. Druhá kniha)*. S. 259.

V anglicky psané literatuře jsem našla označení chrámy (temple). Viz LESSA, William Armand. *Chinese body divination*. Los Angeles: United World, 1968, s. 48.

bohatství, vypadá-li však nos jako orlí zobák nebo jsou-li nosní dírky otočeny nahoru, znamená to chudobu. Palác týkající se zdraví a nemoci (*cung tât ách*) se nachází u kořene nosu. Pokud je kořen nosu rovný, plný a stejně vysoký jako nos, tak život jedince bude dlouhý a šťastný, pokud je však křivý a propadlý, znamená to časté onemocnění a namáhavý život.²⁶⁰ Kromě celého obličej je také třeba se zaměřit na oči, které jsou vnímány jako okno do duše a jako nejdůležitější část obličej ukazující nejen budoucnost jedince, ale také jeho přirozenost, charakter a vnitřní pocity²⁶¹, dále na ústa, včetně zubů a jazyka, uši, čelo, obočí, bradu, barvu pleti, mateřská znamínka, případně i na vousy. Zajímavým jevem je, že tvary některých uvedených části jsou mnohdy přirovnávány ke zvířecím, např. sloní oči znamenají laskavost, bohatství a čest, malé myší uši značí tvrdohlavost a neštěstí a špičatá kozí ústa s tenkými rty značí chudobu a zlo.

Další části těla, které mohou prozradit charakter daného člověka a jeho osud, jsou např. nohy a ruce, které jsou zdrojem pro jednu z věštebných technik, tzv. chiromantie (věštění z ruky), dále krk, hrud', břicho či záda. Vedle toho je potřeba soustředit se i na stavbu kostry, a to včetně lebky, na pokožku a její zbarvení a na vlasy a ochlupení.

Výše uvedený výčet toho, na co všechno je potřeba se soustředit, nám prozrazuje, že se jedná o jednu z velmi obtížných věštebných technik. Stejně jako u osobních horoskopů, i zde platí to, že naučit se ji sice může každý, ale uvést ji do praxe je už mnohem obtížnější. U fyziognomie záleží mnoho na všímavosti a schopnosti pozorovatele vnímat detaily, které jsou potřebné k určení přesné věštby. I v této technice se využívá učení o jin-jangu a pěti prvcích či znalosti nebeských kmenů a zemských větví.

Během terénního výzkumu jsem zaznamenala, že většina věstců kombinuje tuto techniku s jinými technikami. Především věstci specializující se na osobní horoskop doplňovali svůj výklad poznatky z fyziognomie. Jejich znalosti nemusejí být hluboké, ale postačí jim k tomu, aby mohli určit osobní rysy a povahu klienta. I proto je pro mnohé věstce osobní setkání s klientem velmi důležité. Zkušeného věstce, který by věstil pouze z těla, jsem potkala pouze jednou, a to během svých návštěv v roli klientky. V dotazníkovém šetření je však fyziognomie uváděna jako jedna z častých technik, kterou lidé vyhledávají.

²⁶⁰ TOAN ÁNH. *Nép cũ: Tín ngưỡng Việt Nam. Quyển hạ (Staré zvyky: Vírý Vietnamu. Druhá kniha)*. S. 259-263.

LESSA, William Armand. *Chinese body divination*. S. 48.

LÊ, Giảng. *Khoa học nhân dạng (Věda o fyziognomii)*. Hà Nội: NXB Văn Hóa Dân Tộc, 2000, s. 224-228.

²⁶¹ LESSA, William Armand. *Chinese body divination*. S. 55.

6.3 Chiromantie, věštění z ruky (*Xem tay*)

Chiromantie neboli věštění (čtení) z ruky je věštebná technika, která se snaží „vyčíst“ povahu jedince a jeho osud či budoucnost z ruky. Tato technika je součástí fyziognomie, ale může být užitá i samostatně, nicméně je často kombinována s jinými technikami. Při věštění se berou v potaz nejen linie na dlaních a hrbolky - tzv. pahorky - na nich, ale také tvar ruky a prstů, jejich délka, zbarvení pokožky jak dlaní, tak celé ruky, či nehty a jejich tvar. Často se říká, že se věští z levé ruky u mužů a z ruky pravé u žen, není to však pravidlem. Věštec se může zaměřit v případě nejasnosti nebo pochybnosti na obě ruce.²⁶²

Liníí dlaní (*chỉ tay*) je mnoho, ale ty hlavní a nejdůležitější jsou linie života (*đường sinh mệnh*), která ukazuje, jak napovídá její název, na život člověka a konkrétní životní podmínky, na jeho kvalitu a na jeho schopnosti. Linie hlavy (*đường trí tuệ*) ukazuje na myšlení člověka, na jeho charakter, inteligenci a moudrost či jeho kreativitu. Linie srdce (*đường tâm huyết*) ukazuje na city a emoce. Linie osudu (*đường định mệnh*) odkrývá osud člověka a to, co ho v životě čeká. A nakonec linie manželství (*đường hôn nhân*), která ukazuje na vztahy. Při „čtení“ z jednotlivých linií je potřeba brát na zřetel jejich délku, hloubku a zřetelnost, a také to, zda je rovná nebo pokřivená, zlomená nebo přetrnutá, či úzká nebo široká.

Během věštění se zohledňuje celkový stav a vzhled celé ruky, které mohou také vypovídat o mnohých aspektech života. Například silná a dlouhá dlaň znamená ušlechtilost, tvrdá dlaň značí poštilého či hloupého a upracovaného člověka, pokud je dlaň tvrdá a suchá, značí to člověka otažitého a chladného.²⁶³

V dotazníkovém šetření byla chiromantie jako věštebná technika uváděna často a ti respondenti, kteří uváděli chiromantii, uváděli také fyziognomii. Je tedy pravděpodobné, že chiromantie byla zahrnuta do fyziognomie a během věštění se věštec soustředil na všechny důležité části těla, tedy včetně rukou. Osobně jsem se s chiromantií setkala pouze jednou, a to jako součást věštění z těla u věštce, kterého jsem navštívila jako klientka.

²⁶² Ibid. 89.

Např. v LÊ, Giảng. *Khoa học nhân dạng (Věda o fyziognomii)*. S. 275-340., jsou jako příklady uvedeny jak levá, tak pravá ruka.

LAM, Tri. *Encyclopedia of Chinese astrology*. S. 121. Zde je uvedeno, že se věští z té ruky, která je pro jedince dominantní, tj. kterou užívá zpravidla k většině činností.

²⁶³ LESSA, William Armand. *Chinese body divination*. S. 90.
LÊ, Giảng. *Khoa học nhân dạng (Věda o fyziognomii)*. S. 332.

6.4 Tahání horoskopů (*Xin quě, Xin xām*)

Do této kapitoly jsem se rozhodla zařadit i tento způsob „věštění“, vzhledem k jeho oblíbě a rozšířenosti mezi Vietnamci. Tzv. tahání horoskopů je způsob věštění, kdy není potřeba přítomnost věstce a je prováděn především v pagodách a svatyních. Z toho vyplývá, že daný způsob věštění je spojován s náboženstvím a mnozí Vietnamci jej proto nepovažují za pověřčivost, ale je spíše vnímán jako jev, který je součástí vietnamské kultury. Tahání horoskopů se provádí zejména v prvních dnech nového lunárního roku a „věštba“ má prozradit, jaký bude nový rok. Věštba se většinou týká všech oblastí lidského života, jako je zdraví, práce, studium, finance, vztahy, rodina či potomci.

Jednotlivé horoskopy (*quě*) jsou v podobě plochých bambusových tyčinek, na kterých jsou napsané číslice od jedničky do sta a které jsou uloženy v kulaté schránce. Tato schránka s tyčinkami je umístěna před oltářem a člověk, který si chce vytáhnout horoskop, se musí předem pomodlit, oznámit svoje jméno, bydliště a požádat o něj. Poté začne třást schránkou s tyčinkami a třese s ní tak dlouho, dokud mu jedna z tyčinek nevypadne ven. Podle čísla, které je napsané na tyčince, si vyzvedne věštbu, která je napsána zvlášť na papírku. Věštba je většinou veršovaná a někdy může být pro jedince nesrozumitelná. V takovém případě se lze obrátit na mnicha v pagodě, který mu věštbu objasní.

Xin quě je natolik oblíbené, že je možné ho nalézt i v České republice. Například ve Varnsdorfu, městečku ležícím na severu Čech, je maličká pagoda, která je v novém lunárním roce naplněná kouřem z vonných tyčinek a šumem návštěvníků, kteří se přišli pomodlit a často si také vytáhnout horoskop, ať už pro sebe, nebo pro celou svou rodinu.

6.5 Věštění z hracích karet (*Xem bói bài tây*)

Věštění z karet není jedna konkrétní technika, ale jsou to spíše různé techniky, jejichž společným znakem jsou hrací karty. Během svého terénního výzkumu jsem zaznamenala mnoho způsobů věštění s užitím karet, přičemž ani jeden nebyl stejný. Tato věštechbná technika patří mezi často nabízenou techniku a podle dotazníkového šetření je i technikou oblíbenou.

K věštění se užívají především hrací karty francouzského typu, kdy balíček obsahuje čtyři barvy (srdce, kára, kříže a píky) s hodnotami od dvou do desíti, dále kluka (J), královnu (Q) a krále (K) a eso (A). Věštění probíhá tak, že si klient vytáhne určitý počet karet, které věstec rozloží určitým způsobem a klient je pak obrací, někdy jen některé z nich, jindy všechny.

Z obrácených karet pak většinou věštec věští jeden časový úsek, např. týden, měsíc či rok. Během sezení se takovýto úkon provede několikrát v závislosti na počtu klientových dotazů, přičemž počet a způsob rozložení karet se může měnit. Někdy klient karty sám rozloží podle věštcových instrukcí, a nakonec je i sám obrací.

Jedna z mých respondentek, věštkyně Thoř, používá karty jako „koření“ dodávající jejímu věštění více autentičnosti, ačkoli může věštit i bez pomůcek. Tvrdí, že osobní energie klienta, ať dobrá nebo špatná, proudí z jeho rukou do různých předmětů. Když si klient tahá nebo obrací karty, tak právě jeho osobní energie ovlivňuje karty, kterých se dotýká, a ona sama na ně nemá žádný vliv. U této věštkyně si klient tahá karty z balíčku a počet tažených karet souvisí s tím, na co se chce zeptat. Během jednoho sezení jsem si všimla, že si klient vytáhl nejdříve tři karty, pak pět, a nakonec devět karet. Karty poté zamíchal a pak je vždy po jedné obrátil.

Jako klientka jsem navštívila několik věstců, kteří věštili s pomocí hracích karet, přičemž jeden z nich použil k věštění pouze karty, zatímco ostatní je užívali jako doplněk k dalším technikám. U věstce, který věštil pouze s pomocí hracích karet, jsem si měla vytáhnout z balíčku devět karet, které poté rozložil dokola s jednou kartou uprostřed. Z těchto karet mi předpověděl události do konce roku. Na otázku týkající se potomků jsem si měla vytáhnout sedm karet, které rozložil pod sebe. U věštkyně, která použila hrací karty s kombinací arekového oříšku a betelového listu, jsem si z balíčku vytáhla také devět karet, jež poté rozložila do tří řad nad sebou. Poté jsem měla otočit čtyři karty podle vlastního výběru a zbytek otočila ona. Tyto karty byly zaměřeny obecně na všechny životní oblasti, jako je zdraví, finance, práce, vztahy atd. K doplňujícím otázkám jsem si musela pokaždé vytáhnout z balíčku tři karty, které rozložila do řady a poté je sama otočila. U věstce, který se zaměřoval na osobní horoskop a karty užíval k věštění nejbližší budoucnosti, jsem nejdříve musela zamíchat karty v balíčku devětkrát a poté si vytáhnout pět karet. Z těchto karet mi věštil, co mě čeká v daném roce.

Věštění z hracích karet je velmi variabilní a z uvedených příkladů lze vidět, že každý věštec užil k výkladu jiný postup. V literatuře jsem nezaznamenala žádné konkrétní popisy k této technice, proto se domnívám, že nemusí existovat jednotný postup, ale naopak postupů, jak dojít ke stejným výsledkům, může být mnoho.

6.6 Věštění pomocí hexagramů v Knize proměn (*Xem/gieo que Kinh dịch*)

Věšebná technika využívající hexagramy vychází z knihy I-t'ing a výkladu v ní. Ačkoli je to technika velmi známá, během svého výzkumu jsem se s ní téměř nesetkala. Ani jeden respondent v dotazníkovém šetření neuvedl tuto techniku a osobně jsem se s ní setkala pouze jednou, a to ještě v neúplné verzi. Věštění s pomocí hexagramů je považováno za techniku náročnou, kterou je zapotřebí správně aplikovat a poté dobře vyložit.

K věštění se používá 64 hexagramů, které se skládají vždy ze dvou trigramů postavených na sebe.²⁶⁴ Setkala jsem se však i s verzí, která využívala pouze poloviční počet hexagramů. Avšak podle pana Cùnga, který je specialista na různé věšebné techniky, je věštění s polovičním počtem hexagramů nepřesné a velmi povrchní. Věštění pomocí hexagramů se využívá v případě zjišťování jedné konkrétní otázky, která má například pomoci při rozhodování a není zaměřena na výklad dlouhodobého životního úseku. Přesnost věštby záleží hodně na věštcově umu, jak tuto techniku ovládá, a na jeho zkušenostech.

Abychom získali hexagram a s pomocí knihy poté zjistili věštbu, je potřeba se nejdříve soustředit na svůj dotaz, který má být jasný a přesně zformulovaný. Hexagramy lze získat různým způsobem, jedním z nich je technika za pomoci 50 suchých stébel z lodyh řebříčku obecného (*Achillea millefolium*). Celá operace se stébly je vcelku náročná a zdlouhavá, přičemž „složitost a pomalost celé operace není náhodná“, protože je kladen důraz na „psychofyzický aspekt celého jednání s Knihou, význam jasné a soustředěné mysli a jistou posvátnost [...] aktu tázání a odpovídání“.²⁶⁵ Další způsob, jak získat hexagram, je házení tří mincí, které je mnohem jednodušší a také mnohem rychlejší. K hodům se užívají staré čínské mince, které mají uprostřed čtvercový otvor a svým tvarem reprezentují dvojici nebe (kruhová mince) a země (čtvercový otvor). Tyto tradiční mince jsou popsány pouze na jedné straně, přičemž tato strana představuje jinovou hodnotu a nepopsaná strana mince představuje jangovou hodnotu. Avšak jak uvádí Král, kdysi to byl způsob pouze náhradní, který svou rychlostí a přímočarostí nemohl být v souladu s myšlením a stylem Knihy.²⁶⁶ Ve Vietnamu jsem zaznamenala, že daná technika

²⁶⁴ Podrobnější informace jsou uvedené v podkapitole „Osm trigramů“ a „Kniha proměn“.

²⁶⁵ *Knihy proměn*. S. 38.

V Knize je podrobně popsána celá operace se stonky řebříčku a návod, jak získat výsledný hexagram.

²⁶⁶ *Ibid.* S. 38.

Zde najdeme popis celého procesu hodů mincí a způsobu výpočtu jejich výsledných hodnot k získání hexagramu.

může pracovat i s hracími kartami a jejich číselnými hodnotami, nebo se specializovanými kartami přímo k tomu určenými.

„[...] zvládnutí techniky, kterou dostáváme „své“ hexagramy a „své“ čáry, je pouze minimální předpoklad k tomu, abychom uměli číst a rozuměli, co nám Proměny říkají. Platnost a váha odpovědi závisí na tom, jak se s knihou radíme, jak se jí ptáme, jak ji vnímáme a jak jí nasloucháme.“²⁶⁷

6.7 Feng-šuej (*Phong thủy*)

Feng-šuej znamená v překladu „vítr a voda“ a je často vnímáno jako učení, které má nastolit harmonii a pozitivní energii v obytných prostorách. V současné době se stává na západě populárním, jelikož je spojováno s moderním bydlením a také se objevuje v souvislosti s designem interiéru. Mnohdy je však z důvodu neznalostí nebo dezinterpretací celá nauka zjednodušena a zúžena pouze na určité prvky.

Ve Vietnamu má feng-šuej velmi významné postavení, je to učení, které je komplexní a není zaměřeno pouze na bydlení a interiér, jak si mnozí mohou myslet. Feng-šuej lze považovat za pozemské věštění neboli geomatii (*địa lý*), které je „založeno na interpretaci struktury“²⁶⁸ a energie země. Jeho základní myšlenkou je to, že země je plná energie *čchi* (*khí*) a tato energie proudí také všude kolem nás. Důležité je však to, že daná energie má vliv na lidi, kteří v těchto místech žijí. Pozitivní energie může „posílit zdraví, dlouhověkost, harmonii, bohatství a úspěch“ a negativní energie může „vést k nemocím a pohromám“.²⁶⁹

V praxi je tak potřeba uvážlivě a pečlivě vybírat místa, kde bude stát dům nebo hrobka, protože „energie v obydlí bude ovlivňovat nejen obyvatele domu, ale bezprostředně i členy rodiny, kteří žijí jinde a energie shromážděná v hrobě bude ovlivňovat i potomky toho, kdo je v něm pohřben.“²⁷⁰ Specialista na feng-šuej (*thầy phong thủy*) je tak povolán, pokud se staví nebo kupuje dům, a také při stavbě hrobky. V případě domu je důležité nejen místo a okolí, ale také samotná stavba, kdy se klade důraz na umístění hlavních vchodových dveří, dispozici jednotlivých místností v domě a neposlední řadě i na zařízení interiérů. U hrobky je

²⁶⁷ Ibid. S. 39.

²⁶⁸ WONG, Eva. *Taoismus*. S. 145.

²⁶⁹ Ibid. S. 146.

²⁷⁰ Ibid.

nejdůležitější místo a pokud se vybírá prozatímní hrob, tak i podloží, aby se pohřbené ostatky mohly dobře rozložit.²⁷¹

Ve feng-šuej existují určitá pravidla, která jsou Vietnamcům často známá, a z osobní zkušenosti vím, že se je snaží pečlivě dodržovat. Avšak postavit či koupit dům nebo zřídit hrob nese natolik velkou zodpovědnost, nejen vůči sobě nebo svým předkům, ale především vůči svým potomkům, že jen málokdo se neporadí se specialistou.

Učení feng-šuej využívá principy pěti prvků, jin a jangu nebo trigramy. Příkladem je tzv. zrcadlo Pa-kua (*guong bát quái*). Jedná se o diagram trigramů, který má podobu osmihranného obrazce a se zrcadlem uprostřed slouží jako určitý amulet. Zrcadla Pa-kua jsou různého druhu, mohou být buď plochá, konvexní (vypouklá směrem ven) nebo konkávní (vydutá dovnitř) a jsou určena k zavěšení buď venku nad hlavním vchodem do domu, nebo v domě na různých místech podle určitých pravidel. Tato zrcátka mají nejen chránit před negativními energiemi, ale také udržovat pozitivní a prospěšné energie v domě. Můžeme je nalézt v mnoha vietnamských domácnostech, a to nejen ve Vietnamu, ale i v České republice.

Podle provedených interview s věstci, kteří se specializují i na feng-šuej, je jejich práce velmi žádaná. Například věstec Long jezdí po celém Vietnamu a někdy jsou jeho služby využívány i v sousedních asijských zemích. Tito věstci nabízejí většinou široké spektrum služeb související s feng-šuej, např. výběr vhodných pozemků, kde se bude stavět nějaká stavba, a jejich „vyčištění“ od negativních sil²⁷², určení vhodného místa k založení oltáře, řešení problémů souvisejících s negativními silami v domě, které se projevují neštěstím v rodině, kontrolu ostatků pro znovupohřbení, uspořádání interiéru k nastolení prospěšné energie v domácnosti aj.

²⁷¹ „Silnice, řeky a údolí jsou cesty, kudy proudí energie. Energie, která proudí dolů po strmých silnicích, roklích nebo svazích, je ničivá. Energie v údolí nebo v rovině je prospěšná. Nejméně žádoucími místy ke stavbě domu nebo zřízení hrobu jsou konce křižovatek ve tvaru T nebo silničních křižovatek ve tvaru Y. V místech ve tvaru T se valí energie na dům stejně jako se vlny rozbíjí o pobřeží. Na křižovatkách ve tvaru Y je obydlí stlačeno mezi dvěma silnicemi.“ Ibid. S. 146.

²⁷²Pod některými pozemky nebo domy se mohou nacházet ztracené lidské ostatky, které nejsou řádně pohřbené a jejichž zbloudilá duše mohou napáchat mnoho škod. Proto je někdy potřeba dané místo od těchto ostatků „vyčistit“, a to buď vyzvednutím a řádným pohřbením nebo provedením určitých obřadů. Kromě lidských ostatků mohou působit na obyvatele také jiné negativní energetické síly, které je potřeba zneutralizovat.

6.8 Jiné techniky věštění

V současném Vietnamu existuje ještě mnoho jiných věšebných technik, které jsou však prováděny v menší míře ve srovnání s výše uvedenými technikami, jelikož je mnozí Vietnamci neberou příliš vážně a nevyužívají je v případě důležitých problémů. Z mého dotazníkového šetření vyplynuly některé techniky, které nejsou příliš známé a s mnohými z nich jsem se osobně nikdy nesetkala. Respondenti uváděli věštění z rýže, vajec, podle bankovek, utrženého listu či květů, dohořelých vonných tyčinek nebo betelových listů a arekových oříšků. Mnoho z těchto technik nemá dlouhou tradici a pravděpodobně se vyvinuly až v současné době. Další věšebné techniky, které lze nalézt v literatuře, jsou např. věštění z kohoutích pařátů, věštění ze snů, věštění z knihy *Kiêu* od autora Nguyễn Du²⁷³, nebo věštění z různých znamení.²⁷⁴

²⁷³ *Truyện Kiều* je román ve verších, který byl napsán na přelomu 18. a 19. st. a je považován za nejvýznamnější dílo vietnamské literatury.

²⁷⁴ PHAN, Kê Bình. *Việt Nam phong tục*. Hà Nội: NXB Văn Học, 2006, s. 291-292.

TOAN ÁNH. *Nếp cũ: Tín ngưỡng Việt Nam. Quyển hạ (Staré zvyky: Víry Vietnamu. Druhá kniha)*. S. 153-165.

7. Věštec jako fenomén

Obecné označení pro věštce ve vietnamštině je *thầy bói*. Podle vietnamského slovníku i jiných literárních pramenů se *thầy bói* rozumí člověkem, který se zabývá věštěním.²⁷⁵ Věštce lze však nazývat i jinak, a to podle jejich zaměření nebo specializací. A tak věštec zabývající se horoskopem *tử vi* se nazývá *thầy tử vi* nebo *thầy số*, věštec zabývající se fyziognomií se nazývá *thầy tướng*, věštec zaměřený na feng-šuej je *thầy phong thủy*. Všechna tato označení věštce mají jedno společné, a to je slovo *thầy*, které znamená učitel nebo mistr a je to výraz vyjadřující úctu.²⁷⁶ Často se pro věštce užívá také samotné slovo *thầy*, někdy ve spojení s jeho jménem, například *thầy Thịnh* nebo ve spojení se slovem *ông thầy* (pán mistr) pro zdvořilejší označení.²⁷⁷

V současné vietnamské společnosti získalo označení *thầy bói* natolik negativní až hanlivou konotaci, že se ho Vietnamci zdráhají vyslovovat nebo i přímo užívat. Namísto toho používají pouze slovo *thầy* nebo výraz *nhà ngoại cảm* jako označení pro člověka se schopností mimosmyslového vnímání. Negativní chápání slova *thầy bói* a jeho omezené užívání bylo způsobeno nejen obavami vyplývajícími ze státního přístupu k věštění, ale také špatnou pověstí mnoha věštců, kteří využívají lidskou důvěru k vlastnímu obohacení.

7.1 Obraz věštce

Postava věštce může vyvolávat mnoho otázek, dohadů a různých představ. Jak vypadá vietnamský věštec a odlišuje se nějak od ostatních lidí? Současné vietnamské věštce bychom s těžší rozeznali od obyčejných lidí. Podle vlastních zkušeností si dokonce myslím, že bychom je nepoznali vůbec. Ani způsob oblékání, ani jejich celkové vzezření totiž nevypovídá o jejich řemeslu. Věštcům, se kterými jsem provedla interview, se oblékali zcela běžně. Muži měli většinou kalhoty a košile a ženy nosily šaty nebo kalhoty a blůzu. Ti, kteří mě přijímali doma, měli na sobě domácí oděvy. Věštcům, u kterých jsem byla jako klientka, se také nijak zvlášť neodlišovali. Pouze jedna věštka mě přijímala v košili a širokých kalhotách hnědé barvy, oděvu buddhistických věřících, kteří docházejí do pagody.

²⁷⁵ NGUYỄN KIM THÂN, HỒ HẢI THUY, a NGUYỄN ĐỨC DƯƠNG. *Từ điển tiếng việt (Vietnamský slovník)*. TP. Hồ Chí Minh: NXB Văn Hoá Sài Gòn, 2005, s. 1508.

²⁷⁶ BERTRAND, Didier. *The Thầy*. S. 272.

²⁷⁷ COULET, Georges. *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*. S. 29.

Na rozdíl od současných věštců byli věštci v minulosti snadno rozeznatelní, přičemž jejich hlavním poznávacím znamením bylo oblečení. Věštci se oblékali zpravidla do bílých širokých kalhot a dlouhé černé tuniky (*áo dài*) a na hlavě měli černý skládaný šátek (*khăn xếp*),²⁷⁸ připomínající turban. Zobrazení takového věštce je velmi časté, a to nejen na historických fotografiích, ale také v současných karikaturách věštců. Typickým jevem, který je věštcům často přisuzován, je slepota, proto k jejich vzezření patřily ještě černé slepecké brýle.²⁷⁹ Další popis věštce nalezneme v publikaci z roku 1906 od Digueta. Autor zde píše, že rozlišovacím znakem věštce byla mitra, která byla spojena dvěma vyšívanými pásky visící vzadu za zády. Tuto mitru si nasazoval pouze během práce a na cestách ji svěřoval svým pomocníkům. Součástí jeho výbavy byla kytara, na kterou hrál během obřadů a jeho pomocníci ho doprovázeli na různé smyčcové nástroje nebo na bubínek. Podle dobové fotografie ze stejné publikace můžeme také vidět, že věstec je oděn do bílých širokých kalhot, dlouhé tuniky (*áo dài*) a svrchního dlouhého kabátu kimonového střihu a jeho dva pomocníci jsou oděny podobně, tj. širokých bílých kalhot a dlouhé tuniky.²⁸⁰ Podle Bertranda, který zkoumal věštce v Hué, se nejbohatší věštci oblékali při obřadu do hedvábné dlouhé tuniky, vyšívaných bot a zdobeného klobouku.

7.1.1 Pohlaví

Ve starších pracích, které se zabývají věštcí, není nikdy uváděno pohlaví věštců. Popis typů věštců je uváděn vždy v mužském rodě a zmínku o ženách-věštkyňích zde nenajdeme. I typické zobrazení věštce znázorňuje pouze muže. *Thầy bói* byli v minulosti totiž nazýváni pouze muži a nejznámější a nejvěhlasnější věštci byli především muži. Proto informace týkající se věštkyň v takových publikacích nenajdeme, to však neznamená, že neexistovaly. Podle novější literatury z 20. stol. a mého výzkumu je zřejmé, že ženy-věštkyně jsou ve společnosti zastoupeny.²⁸¹ V současné době se označení *thầy bói* stalo obecným „zastřešujícím“ termínem pro věštce obou pohlaví, tedy pro všechny osoby věnujícímu se danému řemeslu. Pokud chceme

²⁷⁸Viz BERTRAND, Didier. *The Thầy*. S. 278.

Srovnej s LÊ TRUNG VŨ. *Mé tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověřivosti)*. S. 16.

²⁷⁹Viz DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite*. S. 306.

²⁸⁰DIGUET, Édouard Jacques Joseph. *Les Annamites, société, coutumes, religions*. S. 280-281.

²⁸¹PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 398.

BERTRAND, Didier. *The Thầy*. S. 282.

<https://www.cochinchine-saigon.com/chuyen-ke-ve-cac-thay-boi-dat-sai-gon-xua/>

explicitně označit ženu-věstkyni, lze užít *bà thây/ thây bà* nebo oslovením *cô* či *bà* (paní) ve spojení s konkrétním jménem.²⁸²

Zastoupení žen a mužů, kteří se zabývají věštěním, lze také víceméně určit podle jednotlivých věšebných technik a specializací. Autoři článku zabývající se věštcí v Hanoji uvádějí, že u těch technik, kde je potřeba více znalostí a hlubšího studia (např. u osobního horoskopu, geomancie), převažují muži.²⁸³ Toto potvrzuje i můj výzkum. Setkala jsem se s mnohem více muži, kteří se specializovali na osobní horoskopy, než s ženami. Ženy spíše věští z karet nebo užívají zvláštní duchovní síly, které mají. Z rozhovoru s věštcem Cường, který pořádá kurzy zaměřené na různé věšebné techniky, také vyplynulo, že se těchto kurzů zúčastňují především muži. Podle něho mají ženy mnoho starostí, vedle své práce mají na starost ještě rodinu a domácnost, proto na tyto kurzy už nemají čas a kapacitu.

7.1.2 Věk

K vykonávání věšteckého řemesla není věk věstců nijak pevně určen a v dnešní době se lze setkat i s velmi mladým věštcem. Pokud jsou však jeho věštby správné, nemá o klienty nouzi. Věří se, že ti věštcí, kteří mohou náhle věštit, získali dar „shora“, a proto nezáleží na jejich věku. Výzkum z roku 1992 ukazuje, že nejčastější věk věstců je mezi 40 a 55 lety.²⁸⁴ Věštcí, se kterými jsem provedla rozhovor (r. 2015, 2018), byli všichni, kromě jedné věstkyně, starší 40 let. Ti věštcí, se kterými jsem se setkala v rámci návštěv jako klientka, byli také všichni středního (cca 40–60 let) a staršího věku (cca 60 let a více) a nikdo z nich nebyl mladého věku (cca 20–40 let). V úvahu však stojí i délka doby, po jakou věštcí dané řemeslo provozují. Někteří je provozují již desítky let, jiní zatím jen pár let.

V literatuře jsem bohužel nenašla žádnou zmínku o stáří věstců. Podle vyprávění a z různých poznámek respondentů a rodinných příslušníků se domnívám, že kdysi byli věštcí spíše staršího věku, jejich znalosti byly na velmi dobré úrovni a také měli s věštěním letité zkušenosti. Jedná se zejména o *thây tư vi*, kteří se zabývali osobním horoskopem. Také vyobrazení věstců z dobových pramenů a fotografií nám ukazují častěji spíše muže staršího než mladého věku.²⁸⁵

²⁸² Ačkoli je slovo *thây* (mistr) mužského rodu a užívá se pro označení věstce, během terénního výzkumu jsem zaznamenala, že někteří klienti oslovují takto během sezení i věstkyni.

²⁸³ PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 398.

²⁸⁴ Ibid. S. 398.

²⁸⁵ Např. DIGUET, Édouard Jacques Joseph. *Les Annamites, société, coutumes, religions*. S. 281. DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite*. S. 305.

7.1.3 Vzdělání

Práce věstců není omezena vzděláním, proto lze najít věstce s různým stupněm vzdělanosti. Podle výzkumu z roku 1992 je nejvyšší dosažené vzdělání věstců vysokoškolské a nejnižší je první a druhá třída základní školy. Průměrně měli věstci ukončenou pátou až šestou třídu.²⁸⁶ Z mého vlastního výzkumu vyplývá, že většina věstců, kteří pracovali s osobním horoskopem *tu vi*, tj. uměli ho sestavit a poté i vyložit, měli středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Věstci, kteří využívali „duchovních sil“ k věštění, měli dokončenou základní školu, nebo ji ani nedokončili.

I když nezáleží na vzdělání věstců, mnozí Vietnamci věří, že ti věstci, kteří umějí čínské a staré vietnamské písmo (*chữ hán nôm*), jsou lepší a zkušenější. Díky těmto znalostem se mohou také těšit větší důvěře svých klientů. Interview s věstci ukázalo, že ti, kteří znali čínské a staré vietnamské písmo, měli vyšší vzdělání a dále měli často v rodině někoho, kdo tato písmena ovládal a zpočátku je i učil.

7.1.4 (Původní) zaměstnání

Většina současných vietnamských věstců má vedle svého věšteckého řemesla ještě jiné zaměstnání.²⁸⁷ Zaměstnání věstců jsou velmi různorodá a zahrnují téměř všechny profese, které se ve společnosti vyskytují. V roce 1992 se jednalo o státní zaměstnance v různých oborech, dělníky, úředníky, ale také lidi na volné noze, obchodníky a vojenské úředníky. Dále se věštění mohli věnovat lidé v důchodu, lidé bez práce nebo lidé postižení. Pokud měli věstci dostatek klientů, mohli skončit v zaměstnání a naplno se věnovat svému řemeslu. Autoři výzkumu také poukazují na to, že věštění je sice vhodné pro různé typy lidí, ale většina z nich nepatří do vyšších společenských vrstev.²⁸⁸

Výsledky provedených interview ukázaly, že část věstců se věnuje věštění v důchodu, část na plný úvazek a někteří se mu věnují jen okrajově jako svému koníčku. Původní nebo současné zaměstnání věstců bylo různorodé a zahrnovalo prodej jídel, zemědělskou práci,

ĐÀO DUY ANH. *Việt Nam văn hoá sử cương (Náčrt vietnamských dějin a její kultury)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2014, s. 281, 283.

<https://ngobadung.blogspot.com/2016/08/thay-boi-xua.html>,

https://saigonchuyenchuake.files.wordpress.com/2015/10/19144396762_65346bb1e5.jpg, <https://danviet.vn/loat-hinh-cuc-doc-ve-thay-boi-o-viet-nam-xua-77771041775.htm>

²⁸⁶ PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 398.

²⁸⁷ Srovnej s Ibid. S. 408.

²⁸⁸ Ibid. S. 399.

vojenskou službu, práci v IT, vodohospodářské inženýrství, obchodování, podnikatelskou činnost nebo vysoké posty v různých oborech. Z mého bádání vyplývá také to, že ne všichni věštcí patří do nižší společenské třídy. Ti věštcí, kteří mají vysokoškolský titul a zastávají nebo zastávali ve společnosti vysoké a důležité funkce, mají také vyšší společenské postavení.

7.1.5 Místo působení

Prostředí, ve kterém se věstec pohybuje, je různorodé, přičemž záleží na jeho specializaci a také na jeho renomé. Nejčastěji pracují věštcí ve svém domě nebo jezdí za klienty, někteří mají „kanceláře“ a pracují pouze tam a ti věštcí, kteří provádějí i obřady, se mohou zdržovat v soukromých, nebo ve veřejných svatyních.²⁸⁹ V minulosti bylo také běžné, že věštcí nepůsobili jen na jednom místě, ale měli různá působiště, tzv. kočovní věštcí věštili na veřejných místech, na trzích nebo na rozcestí.²⁹⁰ V současnosti tyto věstce už skoro nepotkáme a pokud ano, tak velmi zřídka, například jako „atrakce“ na turistických místech.²⁹¹ Výzkum hanojských věstců ukázal, že v některých částech Hanoje se shromažďují věštcí s různými specializacemi. Jsou to celé ulice, kde vedle sebe pracují různí věštcí nebo to mohou být celé domy, ve kterých je větší počet věstců, přičemž se mnohdy jedná o příbuzné, kteří provozují stejné řemeslo.²⁹²

Věštcí zabývající se hledáním ztracených lidských ostatků, učením feng-šuej nebo prováděním obřadů, cestují nejvíce, mnohdy po celém Vietnamu, nebo tam, kde je klienti potřebují.²⁹³

7.2 Umění věštit

Vzhledem k vysokým počtům věstců v současnosti se zdá, že věštit umí skoro každý. Zadáme-li do internetového vyhledávače například výraz „věstec s dobrou pověstí“ (*thầy bói*

²⁸⁹ Viz COULET, Georges. *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*. S. 32.

BERTRAND, Didier. *The Thây*. S. 282.

PHAM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 399.

²⁹⁰ DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite*. S. 306.

²⁹¹ Podobného věstce jsem viděla v roce 2008 v Ninh Bình, u turisticky velmi známé krajinného komplexu Tràng An.

²⁹² PHAM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 399-400.

²⁹³ Například věstkyně Lan, která dokáže navázat spojení s dušemi zemřelých a jiných duchů pobývá často v jižním Vietnamu nebo věstec Long, který se specializuje na hledání lidských ostatků, cestuje kvůli své práci i do Laosu, Kambodži nebo Malajsii.

uy *tín*) zobrazí se nám tolik možností, že nebudeme skoro vědět, k jakému věštci zajít dřív. Dá se však věštění snadno naučit a je potřeba učitele a dlouhodobého studia? Zvládne to každý nebo musí mít člověk talent a určité speciální schopnosti?

Podle Bertranda se věštci učí svému řemeslu u mistra nebo samostudiem z knih. U mistra se studuje několik let a adept buď žije přímo u něho, nebo k němu dochází. Studium je placené, ale za obřady, které během této doby adept sám provede, dostane zapláceno.²⁹⁴ Převážná většina věštců, se kterými jsem provedla interview, se naučila věštit sama s pomocí knih a jen zlomek z nich měl také učitele. Všichni tito věštci však tvrdili, že se jedná o osudové předurčení, kvůli kterému se danému řemeslu věnují a také říkali, že jejich zájem o věštění vychází z osobních předpokladů a určitého nadání. Byli však i tací, kteří věští bez konkrétních naučených znalostí, protože získali dar „shora“.²⁹⁵

Věštci tedy nikdy nezačali praktikovat svoje řemeslo náhle, ze dne na den. Vždy tomu předcházela určitá doba, kdy si museli nejdříve osvojit znalosti nebo si projít nějakou nemocí a zdravotními potížemi, než získali dar věštit. Zájem o věštění či o jiné podobné jevy bývá u většiny věštců dlouhodobý, a to často již od dětství nebo mládí. Tento zájem mohl být kontinuální nebo přerušovaný. Všichni věštci, s nimiž jsem provedla rozhovor, věští minimálně deset let, někteří dokonce více. Zpočátku praktikovali svoje znalosti na rodině, přátelích a známých o svých volných chvílích a až později, podle životní situace, se tomu začali věnovat naplno. Jednomu z věštců to do současnosti zůstalo jako koníček, kterému se však vášnivě věnuje.

Každý věstec měl vlastní důvody, proč začal provozovat svoje řemeslo. Podle autorů, kteří provedli výzkum o hanojských věstcích, mají téměř všichni věštci za cíl si věštěním vydělat. Věštění je tak povolání, které je živí. Někteří však považují věštění za jakousi laskavost, chápou je jako službu, která má lidem pomoci. A jiní je vnímají jako duchovní útěchu ve svém životě.²⁹⁶ Mohu konstatovat, že také výsledky mého bádání jsou podobného rázu. Mnoho věštců vnímá svoje řemeslo jako osudové předurčení a jako celkové vyústění své životní cesty. Někteří chtějí svým darem přispět společnosti a pomoci těm, kteří to potřebují. Byli však i tací, kteří neměli příliš na výběr, protože údajně byli vybráni samotnými duchy a museli přijmout svoji roli, jinak by trpěli. Žádný z věštců se nezmínil, že věští pouze kvůli

²⁹⁴ BERTRAND, Didier. *The Tháy*. S. 274, 282.

²⁹⁵ Např. věštkyně, která je zároveň médiem věští s pomocí ducha, který se do ní vtěluje. Podobnou informaci nalezneme i u Bertranda. Viz *Ibid.* S. 279.

²⁹⁶ *Ibid.* S. 401.

výdělku. Podle dotazníkového šetření si však mnozí Vietnamci myslí opak, tedy, že současní věštcí se chtějí jen obohatit, protože věštecké řemeslo je v současnosti velmi výnosné.

Naučené znalosti nebo získané schopnosti tvoří základ, díky kterému mohou věštcí věštit. Vedle něj však věštcí užívají ještě určitých nástrojů, s jejichž pomocí věštbu „vyjadřují“ nebo ji z nich vyčtou. Většina věštců, které jsem poznala, věští bez konkrétních a stálých nástrojů, ale zaznamenala jsem, že k nejběžnějším stálým nástrojům patří hrací karty, které uvádí i Bertrand.²⁹⁷ U Dumoutiera můžeme nalézt informaci, že věštcovy nástroje se skládaly jenom z měděné nebo porcelánové misky a několika měděných mincí.²⁹⁸ Některé nástroje jsou pouze dočasného rázu, slouží pro jednu konkrétní věštbu a nejsou součástí věštcovy výbavy. Zpravidla to jsou věci, které jsou spojené s klienty, kteří si je sami donesou, jako například utržený květ, betelové listy, arekové oříšky, dohořelé tyčinky atd. Vezmeme-li to do důsledku, věštemným nástrojem může být i klientovo tělo, které slouží fysiognomikům k věštění. Je ale nutné mít na zřeteli, že k věštění není vždy potřeba nějakých nástrojů a také ne každý věstec je používá. Někteří věštcí je dokonce považují pouze za doplněk, nikoli za nezbytnost.

7.3 Typy věštců

Věštcí můžeme rozdělit do několika typů, a to podle různých kritérií. Jedním z těchto kritérií jsou například jejich schopnosti, které mohou být naučené nebo získané darem od vyšších bytostí. Věštcí, kteří se své řemeslo naučili díky studiím, ať už samostudiem z literatury nebo s pomocí učitele, jenž jim své znalosti předá, užívají často k věštění určité písemné podklady. Tyto písemné podklady jsou nejen věštcí, ale i klienty, považovány za důkaz toho, že daná věštemná technika má historický původ, je tedy starobylá a vychází z určitých vědeckých základů. Zde se jedná především o věštcí vykládající osobní horoskopy (*thầy tử vi*), zabývající se fysiognomií (*thầy tướng*) nebo věnující se feng-šuej (*thầy phong thủy*). Ti věštcí, kteří nabyli určité síly, jež jim byly dány vyššími bytostmi, většinou bohy či duchy věští bez ničeho. Stačí se totiž pomodlit k dané bytosti a je jim vyjeveno to, co potřebují vědět. Podle mého výzkumu i podle častých tvrzení Vietnamců prošli takoví věštcí určitým „vývojovým procesem“ než začali věštit. Zpočátku se jedná o nemoc ať duševní nebo fyzická, která vyústí v duchovní proměnu dané osoby a uvědomění si svých věšteckých schopností. Ve Vietnamu se lze často setkat s případy, kdy nějaký věstec má zničehonic mnoho zákazníků. U takových

²⁹⁷ BERTRAND, Didier. *The Thầy*. S. 282.

²⁹⁸ DUMOUTIER, Gustave. *Études d'ethnographie religieuse annamite*. S. 306.

Srovnej s LÊ TRUNG VŨ. *Mê tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověrčivosti)*. S. 16.

věštců se říká, že nedávno získali dar (*lộc*) a jimi vyřčené věštby jsou velmi přesné. Avšak většina těchto případů rychle proslavených věštců upadá za nekrátkou dobu v zapomnění.

Další kritérium, které lze použít, je způsob věštění. Rozlišujeme, jestli věštcí věští s pomocí svých znalostí a osobních schopností nebo s pomocí vyšších nadpřirozených bytostí. V prvním případě se věstec spoléhá hlavně sám na sebe, na své vědomosti a zkušenosti. V druhém případě potřebuje věstec určité spojení s nadpřirozenými bytostmi, ať už vědomé například skrze obřady nebo nevědomé, kdy se daná bytost „zjevuje“ sama. Někteří věštcí, se kterými jsem provedla rozhovory, tvrdili, že zpočátku se jim zjevovaly bytosti nebo hlasy, aniž by si to přáli. Až po přijetí svých schopností a svého „údělu“ mohli udržet dané spojení s nadpřirozenou bytostí pod určitou kontrolou.

Nakonec věstce můžeme rozdělit také podle toho, jakou věštebnou techniku užívají. Takovéto rozdělení je ve Vietnamu nejčastější a projevuje se to i v odlišném označení jednotlivých věštců. Avšak ne každý věstec užívající určitou techniku má speciální označení.

Věštcí, které rozlišujeme podle věštebných technik:

- *Thầy tử vi* je věstec, který se věnuje osobnímu horoskopu (*tử vi*), jeho vytváření a výkladem. Tento věstec se odjakživa těšil, a i v současné době se těší, velkému respektu. Vietnamci ho považují za člověka vzdělaného, sečtělého a užívající k věštění podklady, které jsou v určitém smyslu vědecké. Někteří pokládají osobní horoskop za vědecký a nevnímají ho jako něco pověřčivého, proto jak jeho tvorbu, tak jeho výklad vlastně nepovažují za věštbu. Během dotazníkového šetření mi někteří respondenti dokonce tvrdili, že k věštcům (*thầy bói*) nechodí, ale k *thầy tử vi* ano.²⁹⁹
- *Thầy tướng* je dalším typem věstce, jenž se zabývá fyziognomií (*xem tướng*), k níž patří i chiromantie, tj. čtení z ruky. Věštců zabývajících se pouze fyziognomií není mnoho, je však mnoho věštců, kteří ji využívají jako doplněk ke své jiné specializaci.
- *Thầy phong thủy* je věstec věnující se feng-šuej (*phong thủy*). Na tyto věstce se lidé obracejí například při hledání vhodných míst ke stavbě domu nebo hrobky, při zakládání nových oltářů, nebo při harmonizaci prospěšných energií ve svém domě.
- *Thầy địa lý* (geomant) má podobné zaměření jako předchozí věstec, ale jeho znalosti se týkají především povrchu země, jeho vlastností a také toku energie, která v něm proudí. Dokáže tak poradit vhodné místo ke stavbě domu či umístění hrobu, provádí obřady týkající se

²⁹⁹ Podobné smýšlení zaznamenali i autoři výzkumu o hanojských věštcích z roku 1992. Viz PHAM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 404.

pohřbívání, obřad otvírání země (*lễ động thổ*) nebo umí určit správnou dobu k znovupohřbení.

- *Nhà ngoạ cảm* je člověk s mimosmyslovým vnímáním, který může mít různé schopnosti. V současné době se toto označení používá i pro věštce, který „vidí“ budoucnost. Avšak mnohem častěji je jako člověk s mimosmyslovým vnímáním označována osoba, která hledá a dokáže díky svým schopnostem nalézt ztracené ostatky padlých vojáků.

Vedle těchto věstců lze ještě zmínit některé jiné osoby, kteří se věnují určitým činnostem, jež mohou vykonávat i věštcí.

- *Thầy cúng* (mistr obřadu) se specializuje na provádění různých obřadů, i na ty buddhistické. Může provést obřad díkuvzdání, pohřební obřady, obřad vysvobození duše (*lễ cầu siêu*) aj.
- *Thầy pháp* (mistr magických formulí) můžeme označit za čaroděje, který umí ovládat duchy a léčit nemocné, zejména ty posedlé zlým duchem.³⁰⁰ Bertrand popisuje *thầy pháp* z prostředí města Huế jako jednoho z nejznámějších „*thầy*“. Kromě léčení nemocných vypracovává *thầy pháp* manželské horoskopy, konzultuje s klienty výběr vhodného času či provádí obřady.³⁰¹
- *Thầy phù thủy* (mistr amuletu a vody)³⁰² je dalším mistrem, kterého můžeme označit za čaroděje, jenž má podobné schopnosti jako *thầy pháp*. Ke své práci užívá amulety, které umí sám zhotovit a aktivovat.

Teoreticky mají všichni věštcí jednu svoji specializaci, které se věnují nejčastěji, a kterou se prezentují. Ve skutečnosti však mnoho z nich užívá více věštech technik nebo se věnují i jiným činnostem, jako je provádění obřadů, léčení nemocných, aktivace amuletu aj. Nemusí proto vždy platit, že *thầy tử vi* se věnuje pouze osobním horoskopům nebo *thầy tướng* jen fyziognomii. Terénní výzkum ukázal, že většina věstců umí a používá i jiné techniky než pouze jedinou. Nejlepším příkladem je věstkyně Nga, která je jak *thầy tử vi* věnující se osobním horoskopům, přičemž během výkladu horoskopu užívá i znalosti z fyziognomie, *thầy phong thủy* (mistrem feng-šuej), tak i *thầy cúng* (obřadním mistrem). Tím, že věštcí ovládají vícero technik či mohou nabídnout také jiné služby, získávají širší a rozmanitější okruh klientů a také vyšší výdělek.

³⁰⁰ DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite*. S. 288.

COULET, Georges. *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*. S. 29-30.

³⁰¹ BERTRAND, Didier. *The Thầy*. S. 273-274.

³⁰² Mistr vody se nazývá z toho důvodu, že ke své práci užívá často svčenu vodu. DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite*. S. 286.

7.4 Postavení věštce a jeho role ve společnosti

Je zřejmé, že současní věštci se nechtějí odlišovat, ale snaží se spíše „zapadnout“ do davu. Po roce 1975, kdy na celém území Vietnamu byly zakázány všechny pověřivé jevy a jejich provádění, se z věštců stali společensky vyloučení jedinci, kteří musejí skrývat své řemeslo.³⁰³ Z tohoto důvodu vykonávají věštci svoji práci v utajení, nenápadně nebo tak, aby na ni neupozorňovali. Na rozdíl od věštců v minulosti, kteří měli svoje určité místo ve společnosti, je postavení současných věštců svým způsobem „nedefinovatelné“.

Práce věštců byla v minulosti vnímána jako každá jiná, své služby mohli nabízet veřejně a vykonávat je na veřejných prostranstvích. Také vzezřením se odlišovali od ostatních, protože tím, jak se oblékali, dávali svému okolí jasně najevo, že jsou věštci. Lidé se na ně běžně obraceli jako na jakékoli jiného odborníka, a to mnohdy i v případě nemocí.³⁰⁴ Jejich postavení i společenská role byly jasně určeny. Někteří věštci mohli dokonce získat svými znalostmi a umem natolik dobrou reputaci, že se stali váženými a velmi vyhledávanými osobami.³⁰⁵ Se změnou ve společnosti se sice změnilo jejich postavení, avšak jejich role zůstala a přizpůsobila se současné společnosti a její potřebě.

K současným věštcům se vážou protikladné postoje, smýšlení i rozporuplný vztah. Z právního hlediska nemají současní vietnamští věštci žádné místo ve společnosti. Jsou to marginální jedinci, kteří stojí na okraji společnosti a jsou dokonce považováni za kriminálníky. Avšak jejich role je oproti jejich společenskému postavení velmi významná. Důkazem nám může být jejich kontinuální existence v moderní vietnamské společnosti a zároveň zvyšující se poptávka po jejich službách, a to i přes všechny těžkosti spojené s vykonáváním daného řemesla. Věštci hrají natolik důležitou úlohu v životě Vietnamců, že jsou přítomni jak při běžných činnostech, jako je výběr správného okamžiku, tak mnohdy i při důležitých rozhodnutích týkající se osobních až intimních rodinných záležitostí. Také jejich role může být někdy velmi rozmanitá, a tak kromě role věštce mohou zastávat ještě roli rádce, léčitele, obřadníka, ale i psychologa.

³⁰³ Např. viz BERTRAND, Didier. *The Thày*. S. 273.

TRUÔNG THÌN (ED.). *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit)*. S. 60-69.

<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Quyet-dinh-56-CP-The-le-to-chuc-viec-cuoi-tang-ngay-gio-hoi-44673.aspx> [cit. 10. 11. 22]

³⁰⁴ DIGUET, Édouard Jacques Joseph. *Les Annamites, société, coutumes, religions*. S. 280

³⁰⁵ Viz <https://www.tuvilyso.org/forum/topic/29186-thuc-hu-ve-nghe-thay-boi-truoc-nam-1975/> [cit. 25.10. 22], <https://www.cochinchine-saigon.com/chuyen-ke-ve-cac-thay-boi-dat-sai-gon-xua/> [cit. 25.10. 22]

Ambivalence vůči věštcům a jejich práci je ve vietnamské společnosti velmi zřetelná a všudypřítomná. Na jedné straně tu jsou státní zákazy a restrikce věšteckého řemesla a také negativní vnímání a hanění věštců ze strany společnosti, na straně druhé lze zaznamenat zvyšování poptávky po věštcích a jejich službách, dostupné informace o nich a relativně volné podmínky, na kterých se dá založit i dobře fungující podnikání. Pro Vietnamce jsou služby věštců v současnosti díky moderní technice velmi dostupné. Jejich adresy a kontakty jsou na internetu, je jich mnoho, stačí si zadat do vyhledávače, vybrat si konkrétního věštce nebo věštechbnou techniku a poté k věštci zajít. Ani literatura o tomto tématu není příliš cenzurovaná, a tak v knihkupectví lze najít knihy o věštechbných technikách nebo se dokonce dají pořídit i autobiografické knihy o lidech s mimosmyslovým vnímáním, kteří jsou naopak oficiálně často označováni jako podvodníci.³⁰⁶

³⁰⁶ Např. V knize od HOÀNG THỊ THIÊM. *Trò chuyện với cõi vô hình (Rozhovory s neviditelnou říší)*. Ho Chi Minovo Město: NXB Hội Nhà Văn, 2017. nám autorka, jako člověk s telepatickými schopnostmi (*nhà ngoại cảm*) a často označována jako “osoba se třema očima” přibližuje neviditelný svět, který existuje paralelně s naším světem. Nebo kniha HOÀNG ANH SUỐNG. *Nhà ngoại cảm Phan Thị Bích Hằng. (Phan Thị Bích Hằng, člověk s mimosmyslovým vnímáním)*. Hà Nội: NXB Hội Nhà Văn, 2016., kde autor vyzpovídává nejznámější věštkyni, která se zaměřuje na hledání ztracených ostatků padlých vojáků.

8. Klientela

Věštci a jejich řemeslo přetrvávají ve vietnamské společnosti z jednoho prostého důvodu, a to je neustálá poptávka po jejich službách. Princip nabídky a poptávky zde funguje velmi dobře a v podstatě jsou věštci a klienti na sobě závislí. Mluvíme-li tedy o věstcích, musíme se zmínit i o jejich klientech. Klientela představuje druhou stranu „mince“ fenoménu věštce, díky které můžeme pochopit daný fenomén v jeho celistvosti. Skrze ni lze nahlédnout na fenomén věštce z jiného úhlu. Můžeme tak zjistit, jak jsou věštci vnímáni, jakou úlohu hrají v životě klientů a jak velkou měrou ho mohou ovlivnit. Možná pak pochopíme, proč v současné moderní době navštěvují nadále Vietnamci věštce a jaké důvody je k tomu vedou.

Z výsledků terénního výzkumu provedenými mezi vietnamskými obyvateli a s pomocí některých prací³⁰⁷ na dané téma si můžeme utvořit částečný obrázek o lidech, kteří věštce navštěvují. Uvidíme, že zažitá názory na jejich věk, pohlaví či vzdělání mohou být mnohdy mylné, jelikož nehrají téměř žádnou roli v tom, zda jedinec k věstci chodí, nebo ne. Lidé navštěvující věštce také nemusejí být nutně pověřiví nebo inklinující k nadpřirozenu. Mnohdy stačí, že se potýkají s nějakým problémem, který nelze vyřešit, nebo je trápí strach či nejistota. Proto mezi klienty lze najít i lidi, kteří o sobě tvrdí, že nejsou pověřiví a za běžných okolností to jsou reálně a prakticky uvažující osoby.

To, jak jsou současní věštci ve společnosti vnímáni, se promítá i do výběru konkrétního věštce. Klienti si věštce nevybírají náhodně, ale na základě určitých kritérií a svých osobních potřeb. Spoléhají se také často na doporučení a málokdo si zajde k neznámému věstci. Od návštěv věstců mají lidé různá očekávání, v nichž se odrážejí jak jejich přání, tak i naděje. Je potřeba si však uvědomit, že návštěvy mohou na jedné straně přinést očekávané výsledky, ale na straně druhé mohou mít pro jedince i určité důsledky. Nejen samotná věštba, ale nakonec i věstec ovlivňuje svým způsobem jedince, přičemž tento vliv se může odrazit jak v jeho myšlení a uvažování, tak i v chování.

³⁰⁷ PHẠM HƯƠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hà Nội hiện nay (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době).*

PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věsteckého řemesla v Hanoji).*

8.1 Popis klientely

Je zajímavé, že ve společnosti často přetrvává názor, že lidé chodící k věštci musí být nutně nevzdělaní, nebo to jsou důvěřiví hlupáci, pověřiví blázni či nezaměstnaní krátící si svůj čas. Ze zjištěných informací z dotazníkového šetření lze však zjistit, že to tak v žádném případě není. Lidé navštěvující věštce jsou velmi různorodí, nepodléhají konkrétním kritériím a tak je nelze nijak zaškatulkovat.

8.1.1 Pohlaví

K věštčům chodí jak ženy, tak muži, ale počet žen je mnohem vyšší. Můžeme tvrdit, že návštěva věštců je spíše ženská záležitost.³⁰⁸ Ženy navštěvují věštce často spolu s jinými ženami, s přítelkyněmi, příbuznými a málokdy chodí samy. Často se chodí ptát za celou rodinu a řeší s věštcem nejen rodinné, ale i osobní problémy. Věštec pro ně mnohdy zastupuje psychologa, člověka, kterému se mohou svěřit a popřípadě od něho získat radu. Sami věštcí říkají, že k nim chodí mnohem více žen a často se jim svěřují i s velmi osobními věcmi. Jedna respondentka mi během rozhovoru řekla, že k věštci chodí, když potřebuje vypustit „páru“. Obecně se dá říci, že ženy participují na duchovních záležitostech mnohem více než muži, ať se už jedná o návštěvy pagod a svatyní nebo návštěvy věštců. Mnohdy je totiž potřeba velkého úsilí, aby byly tyto návštěvy zdárné. Jedná se především o čas, který se musí vynahradiť na hledání věštce, dlouhé čekání u něho a trpělivost, která je pro takové činnosti potřeba.³⁰⁹

Muži chodí většinou k věštci pouze v případě, když například musí řešit pohřeb a jeho složité rituály, stavbu nebo koupi domu, anebo své obchodní či pracovní záležitosti. Dále mohou muži doprovázet své ženy k věštci, aniž by byli přítom nějak aktivní.

8.1.2 Věková skladba

Klienti navštěvují věštce nezávisle na věku. Pouze některé věkové kategorie jsou v tomto ohledu mnohem aktivnější než jiné. Z mého výzkumu vyplývá, že nejaktivnější bývá věková skupina mezi 26 a 39 lety. Podobné výsledky lze vyčíst z práce Phạm Hương Gianga,

³⁰⁸ Hezkým příkladem pro srovnání je článek o ženách a věštění v současné Koreji. Viz JUNG-KIM, Jennifer. *Women and divination in contemporary Korea*.

³⁰⁹ PHẠM HƯƠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době)*. S. 43.

kteřá uvádí věkové rozmezí 30 až 39 let.³¹⁰ Jedním z důvodů může být to, že v této skupině se nacházejí respondenti v produktivním věku, kdy zakládají rodinu, začínají podnikat nebo uvažují o postupu v práci. V těchto případech se mnohdy potýkají s problémy, obavami a nejistotou. Je to období, kdy se budují „základy“, ať už rodinné nebo pracovní, a kdy také dochází k velkým změnám. V této skupině jsou také lidé mající rodinu a děti a právě péče o ně a starosti s nimi spojené je mohou často přivádět k věštcům. Autoři článku o hanojských věštcích tvrdí, že mladí lidé chodí k věštcovi více než starší generace, protože nemají žádné silné ideály, žádné morální opěrné body a uchylují se tak více k věštění a osudu.³¹¹

V každém případě lidé staršího věku chodí k věštcovi mnohem méně a respondenti nad 60 let věštcovi téměř nenavštěvují, protože jak často tvrdí, nemají už důvod.³¹² Tito respondenti jsou také méně mobilní a často je pro ně problém se k věštcovi dostat. Také mladí lidé do 25 let nejsou příliš aktivní, přičemž jejich nízký počet může být vysvětlen tím, že jsou ještě v mnoha ohledech zastoupeni rodiči, kteří rozhodují o důležitých a zásadních věcech. Dalším důvodem mohou být i poplatky za věštcovi, které se mohou vyšplhat do vysokých částek a mladý člověk s žádným nebo nízkým příjmem si nemůže dovolit utrácet tak velké sumy.

8.1.3 Vzdělání a zaměstnání

Jak jsem již předestřela výše, vzdělání není hlavním ukazatelem, zda lidé k věštcovi chodí, nebo ne. Představa, že pouze lidé nevdělání a s malým kulturním rozhledem navštěvují věštcovi, je v současnosti velmi mylná. Nejen můj výzkum, ale také práce jiných autorů ukazují, že i lidé vysokoškolsky vzdělání k věštcovi chodí a není jich málo.³¹³ Avšak tyto vzdělání lidé považují některé věštecbné techniky za vědecktější než jiné. Jsou jimi například osobní horoskopy (*tử vi*), věštění pomocí hexagramů (*bói dịch*) nebo fyziognomie (*trường số*), a proto jim důvěřují.³¹⁴

Ve vietnamské společnosti je známo, že k věštcovi chodí hlavně obchodníci (*người buôn bán*), kteří jsou závislé na „vrtkavém štěstí“ a s pomocí věštcovi se snaží předejít jakémukoli neúspěchu. V současnosti to však neplatí úplně, protože kromě nich věštcovi navštěvují i lidé,

³¹⁰ Ibid. S. 46.

³¹¹ PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věštecského řemesla v Hanoji)*. S. 406.

³¹² Srovnej s PHẠM HUỠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay (Návštěvy věštcovi obyvatel Hai Phong v současné době)*. S. 46.

³¹³ Ibid. S. 48.

PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věštecského řemesla v Hanoji)*. S. 406.

³¹⁴ PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věštecského řemesla v Hanoji)*. S. 406.

kteří jsou zabezpečeni a nemusejí se spoléhat na vnější okolnosti, jako jsou studenti, úředníci, státní zaměstnanci v různých veřejných sektorech nebo výzkumníci.³¹⁵ Tuto tendenci potvrzují také výsledky mého bádání, kdy respondenti navštěvující věštce měli různorodé zaměstnání, od zemědělců, řemeslníků a dělníků až po vědecké výzkumníky, bankovní úředníky, podnikatele či armádní činitele.

Z mého dotazníkového šetření vyplývá, že respondenti s vyšším vzděláním (např. vědečtí pracovníci, IT pracovníci, bankovní úředníci, státní úředníci atd.) a mnohdy na vysokých postech chodí k věštci nejvíce. Je to dáno mimo jiné tím, že tito lidé mají více času a také více finančních možností. Na návštěvu věštce je potřeba si vyhradit čas. Někdy je potřeba dojet daleko a čekat dlouho, protože čím známější věstec, tím bude mít víc klientů a tím déle musí člověk čekat, než na něho dojde řada. Finanční stránka tu hraje taky svoji roli, protože lidé, kteří mají nízkou kvalifikaci, pracují často v oboru, který není příliš výdělečný a nemají tak dostatečné finance k návštěvě věštce. Mnohdy jsou tito lidé také pragmatičtější, protože vědí, že návštěvy věstců a věštby jim nemusí ještě zajistit lepší živobytí. Výzkum tak potvrzuje soudobý vietnamský trend, že čím bohatší člověk, tím více navštěvuje věštce a tím více je ochotný utratit nemalé sumy za další služby, které s věštěním souvisejí.

8.2 Návštěva věštce a kritéria při jeho výběru

Výběr věštce není téměř nikdy náhodnou, ale většinou promyšlenou záležitostí. Vietnamci si málokdy zajdou k neznámému věštci, o kterém nic nevědí. Z mého výzkumu vyplývá, že téměř všichni respondenti se dozvěděli o nějakém věštci z doslechu, nebo jim byl doporučen či představen rodinou, přáteli nebo známými. Málokdo si hledal věštce sám. Věštci jsou vybíráni podle toho, jak dobře věští, zda mají hodně klientů, jakou věšebnou techniku ovládají a na co se zaměřují. Magisterská práce o klientele v Hải Phòngu poukazuje, že hlavními kritérii pro výběr věštce je početná klientela, nabyté věšebné schopnosti (*ăn lộc*), dlouhodobá praxe v daném řemesle nebo doporučení od přátel.³¹⁶

Jedním z kritérií pro výběr věštce může být i stanovená cena za věštbu, tj. zda je pro konkrétního jedince tato cena vůbec dostupná. Poplatek za služby věstců není pevně stanoven a bývá velmi různorodý. Jeho výše se liší od věštce k věštci a také v závislosti na jednotlivých

³¹⁵ Srovnej s PHẠM HUƠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době)*. S. 47.

³¹⁶ Ibid. S. 76.

městech. Můžeme ale říci, že v současné vietnamské společnosti lze najít věštce ve všech cenových kategoriích. Během mých osobních návštěv věštců jsem zaznamenala vyšší ceny v Hanoji než v Nam Đinh. Podle dotazníkového šetření se dolní hranice ceny za jednu „konzultaci“ pohybovala kolem 50 tisíc dongů a v horních hranicích se ceny pohybovaly kolem 100 až 200 tisíc dongů. V dotaznících uváděli respondenti také „podle sebe“, tzn., že si ceny za návštěvu určovali sami. Někteří věštci pohlížejí na věštbné řemeslo jako na dar, který by se neměl zneužívat, proto si neurčují žádnou konkrétní částku a nechávají klienty, aby jim platili podle svého uvážení. Na druhou stranu jsou věštci, kteří považují věštění za práci jako je každá jiná a v ceně jejich služeb je zahrnut i čas a úsilí, jež vynaložili na své studium. Například jeden takový věstec, se kterým jsem provedla interview, si účtuje za jednu hodinu jeden milion dongů.

Zajímavé bylo zjištění, že málokdo chodí pouze k jednomu věštci. Většinou lidé navštěvují více věštců, podle toho, co potřebují zjistit, protože někteří věštci jsou zaměřeni na pozemky, hroby a nemovité majetky, jiní na osud a budoucnost a další na rodinné a milostné problémy. Návštěva více věštců má další důvod, a tím je určitá kontrola a ověření správnosti věštb, z čehož může vyplývat, že lidé nemají stoprocentní důvěru ve věštce a jejich znalosti. Někteří jsou také toho názoru, že čím více věštců, tím toho zjistí více a zároveň mohou dané informace porovnat.

Návštěvu věštce lze také považovat za „společenský“ jev, tzn., že málokdo k němu chodí sám. Většinou se chodí ve dvojici nebo ve skupince, ať už s rodinou, kolegy nebo přáteli.³¹⁷ Někteří respondenti říkali, že k věštcům sice nechodí, ale pokud je někdo z přátel nebo kolegů pozve, rádi se přidají. Z toho vyplývá jedna zajímavá skutečnost a to, že mnohé osobní informace, které se týkají jedince, jsou dostupné i pro jeho doprovod. Všimla jsem si však, že nedostatek soukromí u věštce obecně nepředstavuje pro klienty příliš velký problém, jelikož většina věštců nepracuje v odděleném prostoru, ale tam, kde čekají i jiní klienti. Během výzkumu jsem se mnohokrát přesvědčila, že soukromí během věštění není vyžadováno ani od věštců ani od klientů, a tak klient, který je na řadě, se svěřuje se svými problémy za přítomnosti jiných čekajících klientů.

³¹⁷ Srovnej s Ibid. S. 62.

8.3 Důvody a motivy k návštěvě věštců

Lidé navštěvující věštce mají zpravidla své důvody, i když to někteří mohou považovat pouze za zábavu a nemusí mít k návštěvě žádný opodstatněný důvod. K věštci se tak chodí většinou v případě potřeby vyřešit nějaký problém, nebo na začátku nového lunárního roku (*Tết Nguyên Đán*) a zřídka se k němu chodí pravidelně.³¹⁸ Nový rok je ve Vietnamu považován za velmi důležitý, očekávají se změny i příchod nových a neznámých událostí, a proto je potřeba se na ně řádně připravit. Lidé se chodí modlit do pagod a svatyní a taky k věštci se poptat, jak bude vypadat daný rok z hlediska jejich zdraví, vztahů, práce či rodiny, a mnozí z nich si nechávají vypracovat i roční horoskop. Také podle věštců chodí nejvíce klientů na začátku roku a mnohdy musí čekat ve dlouhé frontě, než na ně přijde řada.

Mnozí respondenti tvrdili, že kdyby neměli žádné starosti a byli by pořád spokojeni, tak věštce nebudou potřebovat. Právě problémy a starosti, jež se nedají vyřešit obvyklým způsobem, nebo snaha jim předcházet, vedou často jedince k věštci. Nejčastější uváděný důvod k návštěvě věštce byl nějaký rodinný a pracovní problém. Do pracovních důvodů spadá hlavně změna zaměstnání, snaha o povýšení, hledání zaměstnání nebo řešení problémů v práci. Rodinné důvody tvoří velmi široké spektrum záležitostí, od těch drobných každodenních až po ty velmi důležité, které mohou zásadně ovlivnit život jedince. Mladí lidé, kteří se usazují, se zajímají o zařizování nové domácnosti a plánování potomků, stávající rodiče si dělají často starosti o vzdělání dětí nebo při plánování jejich svatebních záležitostí, a naopak děti se potýkají s nemocemi svých rodičů či záležitostmi týkajícími se pohřebních obřadů. Důvodů, proč zajít k věštci, může být však mnoho a záleží na každém, co zrovna v danou chvíli potřebuje a s čím se potýká. Jedna respondentka dokonce uvedla, že si u věštce zjišťuje, zda její manžel nemá milenkou. Důvod této respondentky nám může připadat zvláštní až komický, není však nezvyklý. Slyšela jsem od samotných věštců, že se chodí ženy často ptát na věrnost svých partnerů.

Závěrem je třeba se zmínit, že kromě konkrétních důvodů jsou zde také určité motivy, které vedou Vietnamce k věštci. Tyto motivy mohou být často ovlivněny společností a její kulturou, výchovou, tradicemi nebo zvyklostmi. Podle mého zjištění jsou nejčastějším motivem k návštěvě věštce prostá víra, která jde ruku v ruce s pověřivostí. Ačkoli je věda v současnosti na velmi vysoké úrovni, víra ve věštění je pořád natolik silná, že lidé věštce neustále navštěvují. Dále to je nejistota, ať už psychická nebo materiální, která může být pro některé jedince stěžejním problémem. Určitý „vzorec“, který je zakotven v rodině nebo celé společnosti, může

³¹⁸ Srovnej s Ibid. S. 50-51.

být dalším motivem, který vede jedince k věštci. Pokud rodiče, přátelé nebo kolegové navštěvují věštce, je pravděpodobné, že ho jedinec navštíví také. A konečně jedním z nejjednodušších motivů k návštěvě věštce je lidská zvědavost, která je ve vietnamské společnosti ještě podpořena tím, že služby věstců jsou snadno dostupné a využívá je nemalá část společnosti.

8.4 Očekávání klientů

Ohledně návštěv u věstců mají lidé určitá očekávání a představy.³¹⁹ Jak jsem se již výše zmínila, většina klientů přichází k věštci za konkrétním účelem a je málo těch, kteří chodí ze zvědavosti. Proto nejčastěji očekávají od věštce pomoc nebo radu, zejména v případech, kdy už nenacházejí jiná východiska. Kromě toho chtějí znát svůj osud a budoucí události, aby je mohli mít pod určitou kontrolou a vyhnout se tak nejistotám, které v současné společnosti trápí mnoho lidí. Samozřejmě chtějí mnozí slyšet příznivou věštbu, že v jejich životě bude všechno dobré, ale ani nepříznivá věštba nemusí nutně značit neštěstí. Tím, že klienti věštbu znají, mohou předejít špatným věcem a událostem, nebo je alespoň určitým způsobem zmírnit. Někteří respondenti se zmiňovali, že navštěvují věštce, aby měli „klid v duši“. V některých případech se chtějí klienti poradit nebo se ujistit ve svých rozhodnutích, nebo třeba jen potřebují, aby jim někdo dodal odvalu k provedení něčeho důležitého. U žen se jedná často o sdílení a potřebu se svěřit někomu jinému než rodině či přátelům, nebo si psychicky ulevit v určitých situacích, kdy nemají kolem sebe jinou podporu. Věštce Thor se zmínila, že vietnamské ženy mají mnoho rodinných starostí a musejí snášet mnohá tradiční znevýhodnění, která se zachovala do současné doby, a proto se ženy nechodí jen ptát a hledat řešení či pomoc, ale zároveň se chodí svěřovat a popovídat si o svých problémech a starostech.

8.5 Vliv a dopad věštby na klienta

Myslím si, že každá návštěva u věštce má na člověka nějaký dopad, byť nemusí být vždy znatelný a nemusí mít dlouhodobý efekt. Zprvu to mohou být pocity a emoce z vyslechnuté věštby nebo i z věštce a jeho počínání. Pokud přinesla věštba pro klienta něco

³¹⁹ Pro srovnání s českým prostředím viz práce BUDILOVÁ, Soňa. *Návštěva kartářky*. S. 60.

důležitého a zásadního, začne o ní přemýšlet, a nakonec pod jejím vlivem může i jednat či provádět různá rozhodnutí.³²⁰

V případech, kdy jsou klienti s věštcem nebo věštbou nespokojeni, se pravděpodobně už věštbou nezaobírají. Z návštěvy u věštce si však mohou odnést zklamání či rozčarování, které může mít za následek, že dalšího věštce už nikdy nenavštíví. Mohou být také rozzlobeni, že slova věštce nesouhlasila se skutečností, cítit se oklamáni, nebo mít pocit, že návštěva byla zbytečná, nic jim nepřinesla a v ničem jim nepomohla. Z osobní zkušenosti mohu potvrdit, že pokud byla věštba fádni, nepřesná nebo příliš obecná, nevěnovala jsem jí dále pozornost. Jen mě poté mrzelo, že jsem vynaložila čas a peníze za neadekvátní „službu“. Vedle těchto negativních pocitů mohou přinést návštěvy u věštce ale i pocity pozitivní, jako je nadšení, uklidnění nebo úlevu, a to zejména tehdy, pokud byla věštba příznivá nebo potvrdila to, v co klient doufal.

Je zajímavé, a respondenty potvrzené, že mnohdy nemusejí být všechny informace o klientovi vyřčené věštcem přesné, ale stačí pouze některé, aby mu klient důvěřoval. Mají-li tedy klienti pocit, že věštcovy výroky jsou pravdivé, začnou o nich více přemýšlet, zaobírat se jimi v myšlenkách a dávat jim prostor ve svém životě. V důsledku toho začnou vědomě a mnohdy i nevědomě jednat podle věštby nebo se na jejím základě rozhodovat. Výroky věštce se mohou dále odrážet v jejich chování a uvažování nebo mohou změnit jejich způsob nahlížení na svět.

Největší vliv a zátěž na lidskou psychiku má nepříznivá věštba. Pro mnohé je to takový „strašák“, že se bojí chodit k věštci, aby si pak nemuseli dělat starosti nebo si vyčítat, že se neřídili podle věštby.³²¹ S nepříznivou věštbou přichází snaha hledat možnosti a řešení, jak věštbu zmírnit nebo jí předejít. Mnohdy nabízejí sami věštci různá řešení, od jednoduchých úkonů až po složité a nákladné obřady. Právě obřady jsou v dnešní době velmi rozšířenou záležitostí a pro mnohé představují účinný způsob, jak s jejich pomocí ovlivnit věštbu a zajistit si štěstí a prosperitu. Obřady jsou také součástí služeb mnohých věštců, přičemž mohou tvořit velkou část jejich příjmů.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že velká část klientů se řídí podle věšteg, tzn. podle určitých pokynů a rad z nich vyplývajících. Pro upřesnění si můžeme uvést jeden příklad. Klient

³²⁰ Zde jsem se inspirovala prací Soni Budilové viz Ibid. S. 69-77., která rozděluje dopady návštěvy kartářky na tři úrovně, a to na úroveň emocí, úroveň myšlení a úroveň chování.

³²¹ Ve Vietnamu je jedno přísloví, které říká: „Věštění přinese duchy/přízraky, zametání domu přinese smetí“ (*Bôi ra ma, quét nhà ra rác*). Znamená to, že pokud jdeme k věštci, vždycky se v našem životě něco najde, stejně tak se vždy najde nějaké smetí, pokud se zametá dům.

podle věštby zjistí, že na něho v daném měsíci čeká nehoda na motocyklu, která může být velmi vážná a je mu doporučeno se tomuto vozidlu vyhýbat. Rozhodne se danou radu následovat a místo motocyklu bude jezdit autem. Pokud by však přesto neměl jistotu a měl z předpovězené nehody příliš velké obavy, může požádat věštce o provedení obřadu, který by zmírnil účinky věštby. Jak vidíme, nejen věštba, ale i věštec mohou mít značný vliv na jedince a celkově na jeho život. Pokud si klient zajde k věštci, málokdy se rozhodne nedbat jeho rad nebo doporučení.

Tomáš Vítek uvádí, že věštění neboli mantika poznamená určitým způsobem obraz světa člověka. Jeho přijetím totiž uznává, že existuje osud a určité síly, které na něho a skrze něho působí, a nakonec je zde oslabení „*tzv. svobodné vůle a jednání, neboť je zřejmé, že pokud různé indicie (znamení) dopředu zvěstují, co se člověku stane nebo co udělá, je jeho vůle svobodná pouze k něčemu a v omezené míře.*“³²²

³²² VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. I., Od věštců k losům.* S. 9-10.

9. Pohled současné vietnamské společnosti na věštce jako fenomén

Aktuálnost fenoménu věštce ve vietnamské společnosti se odráží nejen ve zvýšené návštěvnosti věštců a zájmu o věštění a věštebné techniky, ale také v jejím každodenním životě. Věštec a věštění se stávají předmětem diskusí, námětem karikatur, vtipů a skečů nebo hlavním tématem novinových a televizních zpráv. Je to téma, které je velmi živé, neustále víří ve vietnamské společnosti, podněcuje mnohé debaty a „čeří“ ustálené názory. Ačkoli se na první pohled může zdát, že ve vietnamské společnosti existují pouze zastánci a odpůrci věštců, tak při bližším zkoumání můžeme zjistit pravý opak. Terénní výzkum nám odhalil pestrou škálu názorů a smýšlení o věštcích a jejich pracích, která ukazuje mnohotvárnost soudobé vietnamské společnosti a jsou také dokladem toho, že daný fenomén je součástí společnosti a patří do ní i se všemi svými stinnými stránkami.

Za jedno z velkých tajemství věštců jsou považovány jejich schopnosti, které jim umožňují věštit. Z dotazníkového šetření vychází mnoho různých názorů, jak tyto speciální schopnosti a znalosti mohli věštcí získat. Kromě toho se objevují ale i názory, že schopnosti věštců nejsou skutečné, protože věštění není reálné. Věštcí prý jsou ve skutečnosti manipulátoři, kteří umějí dobře mluvit a vyznají se dobře v lidské psychice. Velká skupina respondentů však připouští, že věštcí mohou mít skutečné schopnosti, talent nebo dar od boha a znají věci či jevy, které zůstávají běžnému člověku skryty. Za velmi zajímavý považuji fakt, že lidé, kteří k věštcům nechodí a nepovažují se za pověřivé, mají podobné smýšlení jako ti, kteří věštce navštěvují. Nemůžeme proto automaticky tvrdit, že Vietnamec, který k věštcí nechodí, věštce a věštění odsuzuje a zaujímá pouze negativní postoj. Takový člověk naopak nemá mnohdy problém přijmout věštce jako součást společnosti a považovat jeho řemeslo za práci jako každou jinou.

Podle mého názoru velká část vietnamské společnosti nepovažuje věštce a věštění za nějaké sociální zlo, které by se mělo úplně odstranit. Od mnohých respondentů jsem spíše slyšela názory, že sice k věštcí nechodí, protože jim osobně nevěří, ale nepovažují je nutně za zlé nebo špatné. Jejich existenci ve společnosti nevnímají jako nepatřičnou či nevhodnou a velká část respondentů je dokonce toho názoru, že věštcí mohou lidem pomoci, byť se nemusí jednat o pomoc v pravém slova smyslu, ale pouze o psychickou podporu.

Autoři článku o hanojských věštciích z roku 1992 si myslí, že věštění, stejně jako nové zboží, ztratí jednoho dne lesk novoty a zajímavosti a zájem o ně poklesne.³²³ V současnosti můžeme však s jistotou tvrdit, že to tak není. Věštění neztratilo nic ze své zajímavosti a zájem o ně neklesá, ale naopak narůstá. Z mého dotazníkového šetření vyplývá téměř jednoznačný názor, že fenomén věštce ve vietnamské společnosti přetrvává. Důvody jsou uváděny různé, přičemž nejvíce je zmíněna nejistota současné společnosti, útěcha a zmírnění psychického napětí, víra ve věštění a především to, že věštění je součástí vietnamské kultury a je spjata s jejími zvyky.

9.1 Věštci v masmédiích

Masmédia jsou v současnosti všude kolem nás, zprostředkovávají nejen různé informace, ale prezentují také určitým způsobem obraz konkrétní společnosti, a především ovlivňují svoji činností širokou veřejnost.³²⁴ Dá se říct, že věštci jsou ve vietnamských masmédiích prezentováni spíše negativně. Objeví-li se o nich zpráva v televizi, rozhlasu nebo v novinách, zpravidla se jedná o kriminální činnosti, které provedli. Stěží bychom o nich našli informaci, která by byla pozitivní či v jejich prospěch. V předchozích kapitolách jsem již uvedla, že věštění je ve Vietnamu zakázaná činnost, a je proto pochopitelné, že věštci nejsou veřejně za svoji práci chváleni nebo obdivováni. To potvrdil i terénní výzkum, kde jsem zjistila, že i když jsou věštci hledající ostatky padlých vojáků žádáni, a najímání dokonce i státem, tak se nikdy neobjeví v závěrečných zprávách. Pracují pouze v pozadí a za nález jim nejsou připisovány žádné zásluhy.

Z hlediska masmédií je tu ještě internet, který je v současné době velmi oblíbený a státní kontrola tu není tak zřetelná jako u ostatních médií. Proto se na něm dají najít různorodé informace o věštciích a jejich práci, přičemž jejich výběr si určuje čtenář sám a není závislý na „přednastaveném“ obsah jako v televizi nebo novinách. I zde nejsou však nalezené výsledky hesla „*thầy bói*“ (věštec) příliš pozitivní. Velké množství článků pojednává o trestné činnosti věštců³²⁵, další jsou varovného charakteru, jak jejich činnost může lidem uškodit a jiné zase

³²³ PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. *Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji)*. S. 412.

³²⁴ https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komunikace_masova

³²⁵ Například <https://vnexpress.net/mat-260-trieu-dong-vi-tin-thay-boi-co-vang-trong-vuon-4411004.html> [cit. 13. 07. 22], <https://vnexpress.net/lua-hang-tram-trieu-dong-de-giai-han-tu-xa-4029936.html> [cit. 13. 07. 22], <https://nld.com.vn/phap-luat/lo-su-that-kho-ngo-ve-mot-thay-boi-co-tieng-tam-o-quang-binh-20220407151136536.htm> [cit. 13. 07. 22], <https://tienphong.vn/khoi-to-thay-boi-lua-chua-benh-bang-cung-bai-chiem-doat-hon-3-ty-dong-post1407941.tpo> [cit. 13. 07. 22],

upozornují na jejich současné nekalé praktiky.³²⁶ Článků, které pojednávají čistě neutrálně o věštčích, je pouze malý zlomek a člověk musí vynaložit značné úsilí, aby je ve zmeti jiných informací našel. Online svět ale skýtá mnohé možnosti, a to nejen pro uživatele a zájemce o věštění, ale také pro věštce. Současní věštci mohou využívat internet ke svému řemeslu a nabízet své služby přes webové stránky, na sociálních sítích nebo i v živých vysíláních tzv. livestream. Tyto praktiky se sice stávají předmětem kritiky³²⁷ i terčem vtipů, přesto o sledující není nouze.

Je zajímavé, že i když mediální obraz věštce v současném Vietnamu není prezentován nejpříznivěji, lidi to příliš neodradilo a nadále věštce navštěvují. Na druhou stranu si však myslím, že daný obraz má určitý dopad na to, jak lidé v současné době věštce vnímají. Není mnoho těch, kteří ho považují za osobu vzdělanou nebo snad váženou, ke které by mohli mít respekt a důvěru. Namísto toho jsou klienti obezřetní a radši si ověřují věštby u jiných věštců, aby měli srovnání a určitou jistotu. Věštci budí v lidech spíše rozporuplné pocity a postoje, které jsou umocněné rozdílem mezi přístupem státu k dané problematice a zakořeněnými kulturními tradicemi.

9.2 Obraz věštců v anekdotách a karikaturách

Odlišný pohled na věštce ve vietnamské společnosti nám přinášejí anekdoty, vtipy, karikatury i skeče. Avšak ani ty nevykreslují věštce v nejlepším světle, ale spíše jako vykutáleného lháře a skvělého podvodníka. Autoři těchto děl s využitím nadsázky a humoru zlehčují a zesměšňují schopnosti věštců a poukazují na jejich časté klamné praktiky. V anekdotách, karikaturách i skečích můžeme zaznamenat kritiku věštce i jeho práce, avšak tato kritika zde není explicitní, ale jedná se spíše o „rýpnutí“ v pozadí. Z tohoto hlediska si myslím, že věštci nejsou z těchto děl vnímáni negativně, ale stávají se pro Vietnamce spíše oblíbeným zdrojem zábavy.

Lze si všimnout, že u karikatur i skečů je postava věštce téměř vždy zobrazena v tradičním oděvu, tj. v dlouhé tunice (*áo dài*) a širokých kalhotách, na hlavě se skládaným šálem (*khăn xếp*) a s tmavými brýlemi. Tmavé brýle odkazují na slepotu věštce, která je i známkou jeho výjimečnosti a ukazuje na jeho schopnost vidět „neviditelné“. Avšak slepota je

³²⁶ <https://tienphong.vn/xem-boi-thoi-cong-nghe-khi-thay-livestream-post1063652.tpo> [cit. 13. 07. 22],

³²⁷ Např. <https://tienphong.vn/xem-boi-thoi-cong-nghe-khi-thay-livestream-post1063652.tpo> [cit. 20. 07. 22], <http://www.baodongnai.com.vn/bandoc/202103/canh-giac-voi-xem-boi-online-3045702/index.htm> [cit. 20. 07. 22], <https://cand.com.vn/Vu-an-noi-tieng/Xem-boi-online-va-manh-loi-lua-đao-i585728/> [cit. 20. 07. 22]

zde vždy hraná a věštcí využívají tmavé brýle, aby svému vzezření dodali důvěryhodnost „skutečného věštce“.³²⁸ Tento detail lze vidět nejvíce u skečů, kdy si věstec nasazuje tmavé brýle až po příchodu klienta a tvrdí jim, že je nevidomý. Během konzultace je zřejmé, že věstec vidí, ale klient ho nikdy neprokoukne a nadále si myslí, že věstec disponuje nadpřirozenými schopnostmi. Kromě toho i vzhled odkazuje k tradičnímu vnímání věštce jako muže středního nebo staršího věku s bradkou nebo dlouhým knírem, které jsou mnohdy přehnaně zdůrazněny a přeháněny do komičnosti. Dané vzezření a způsob oblékání věstců, ač již v současnosti neaktuální, slouží neustále jako určité atributy jejich osoby, které jsou velmi často využívány k jejich vizuálnímu zobrazení.

U vtipů a anekdot o věstcích se nejčastěji hraje s jazykem a využívá se jeho bohatosti a pestrosti ke zdůraznění komických situací a zobrazených výjevů. Autoři těchto děl používají slovní hříčky, různé dvojznačnosti, ustálené výrazy a slovní spojení, které však aplikují v jiných souvislostech, než je běžně známé. Díky tomu vyplývají z daných výjevů nečekané a vtipné závěry. Na internetu kolují například vtipy, které jsou hezkým příkladem výše uvedeného popisu. Tyto vtipy se skládají jak ze slovních, tak obrazových prvků, které se navzájem doplňují a často začínají větou „*Thầy bói phán* (Věstec vyřkl)“, „*Đi xem bói, thấy báo* (Na návštěvě u věštce, řekl věstec)“ nebo „*Hồi nhỏ đi xem bói, thầy phán* (V dětství u věštce, vyřkl věstec)“. Následuje věštba, která je vždy příznivá a ve prospěch klienta, ale pouze pokud je výrok brán doslovně. Například výrok „*Mai này con sẽ sống trong nhung lụa*“ (Jednou budeš žít v sametu a hedvábí), následuje však obraz prodavačky sedící mezi štůčky látek. Nebo výrok „*Ra trường làm cho công ty nước ngoài, được đi đây đi đó*“ (Po škole budeš pracovat pro zahraniční firmu, budeš moci jezdit sem a tam), který je doprovázen obrazem řidičů motocyklů se zelenými bundami a logem Grab³²⁹, kteří dopravují zákazníky nebo rozvázejí jídlo po městě. Z těchto vtipů číší očividná ironie, která poukazuje na vágnost věštb, jež mohou být ve skutečně úplně jiné.

Závěrem lze říci, že obraz věštce v současném Vietnamu může být velmi různorodý a proměnlivý. Jednou je věstec výjimečná osoba, na kterou se lidé obrací, protože disponuje schopnostmi vidět věci, jež jsou obyčejnému člověku skryty. Jindy je to podvodník a kriminálník, na kterého si musí lidé dávat pozor a raději se mu vyhnout. A nakonec je to také

³²⁸ Např. v této hrané scéně si věstec nasazuje tmavé brýle po příchodu klientky a tvrdí, že ji nevidí https://www.youtube.com/watch?v=aZLprahd_t0. I v této skeči hraje věstec slepce <https://www.youtube.com/watch?v=3ZGOgyrK-Cc>

³²⁹ Grab je singapurská nadnárodní firma, která poskytuje ve Vietnamu podobné služby jako Uber v České republice. Kromě přepravy zákazníků autem, nabízejí i levnější variantu dopravy s pomocí motocyklu, ve Vietnamu známá jako *xe ôm*. Tato firma má i donáškovou službu zaměřenou na jídlo a zboží.

osoba, která je zbavena všech výjimečnosti a hrozeb, stala se místo toho terčem vtipů a zdrojem zábavy. Lidé si dělají legraci na jeho účet, jeho schopnosti jsou zesměšňovány a celkově není vůbec brán vážně.

10. Terénní výzkum

Pro hlubší vhled, pochopení fenoménu věštce i celé problematiky týkající se věštění v současném Vietnamu a pro doplnění teoretických informací vznikla potřeba terénního výzkumu. Terénní výzkum ve Vietnamu jsem neprováděla poprvé a vzhledem k mému původu a znalosti vietnamského jazyka jsem neočekávala příliš velké komplikace. Avšak získat informace o věštcích a věštění bylo obtížnější, než jsem čekala, protože jsem nebyla připravena, že lidé neposkytují tyto informace neznámému člověku jen tak na potkání. Mylná byla také představa, že věštce potkám na každém rohu, a že je přesvědčím, aby se mnou udělali interview. Přílišnou důvěru jsem nevzbudila ani v řadách různých badatelů z Etnologického ústavu (*Viện dân tộc học*), z Ústavu kulturních studií (*Viện nghiên cứu văn hoá*) a Ústavu religionistiky (*Viện nghiên cứu tôn giáo*) Vietnamské akademie společenských věd (*Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam*), kteří nechápali, proč se takovým tématem zabývám. Přes všechny neočekávané komplikace se mi nakonec podařilo shromáždit zajímavé a věřím, že i přínosné informace k danému tématu, které, doufám, poslouží i budoucím badatelům zajímajícím se o tuto problematiku.

Na tomto místě je potřeba upozornit, že v rámci své práce jsem nezkoumala ani nijak nezjišťovala věrohodnost věštění nebo pravdivost věštev. Mou snahou bylo je pouze popsat a vysvětlit, jak se mi jevíly během samotného výzkumu. Abych mohla přiblížit práci věštců v nezkreslené podobě, rozhodla jsem se je navštívit v roli klienta. Kromě toho jsem chtěla pochopit pocity klientů, sama zažít průběh takové návštěvy a také vidět prostředí, kde věštění probíhá. Blíže se o tom zmiňuji v kapitole věnované přímo těmto návštěvám, ve které popisuji postup při hledání a výběru věštců, průběh jednotlivých návštěv, a kde jsem také shrnula své subjektivní pocity a uvedla přínos výzkumu pro samotnou práci.

Při vyhodnocování poznatků jsem postupovala především induktivním způsobem. Zprvu jsem shromáždila veškerá data z interview, z dotazníků, ze zúčastněného i nezúčastněného pozorování, z mých terénních poznámek i z různých spontánních rozhovorů, které vznikly během mého terénního výzkumu a poté vyvodila z těchto informací závěr. Tyto poznatky jsem interpretovala a zasadila do širšího kontextu v teoretické části práce, kde se částečně prolínají s informacemi získanými z literatury, dále je zpracovala v samostatné kapitole jako výstup z terénního výzkumu a také je zařadila do několika příloh na konci práce.

V přílohách jsou uvedené dotazníky pro vietnamskou veřejnost a okruhy otázek pro věštce v českém a vietnamském jazyce. Pro zajímavost jsem sem zařadila i popis obřadu

vysvobození duše, přičemž jsem rozhodla tyto přímé zkušenosti nehodnotit, ale pouze je popsat, jak se mi v daném tom okamžiku jevily, a zaznamenat své postřehy, které se mi zdály důležité. Některé rozhovory s věstci jsem uvedla v přílohách jako zkrácený přepis, nebo jako krátké shrnutí. Na konci každého rozhovoru jsem provedla pasportizaci dat daného věstce, kdy jsem vycházela z publikace *Úvod do etnologického výzkumu*³³⁰ a to především podle uvedeného příkladu pasportizace etnologických dat od Petra Janečka. Část rozhovorů jsem zpracovala v samostatné kapitole jako výsledek terénního výzkumu, přičemž jsem informace o věstcích shrnula ve formě jejich životního příběhu. Na konci každého příběhu jsem vždy uvedla osobní charakteristiku daného věstce a doplnila popis jeho osoby.

10.1 Výzkumné prostředí

Za výzkumnou oblast jsem zvolila severovýchodní Vietnam, konkrétně jsem se zaměřila na hlavní město Hanoj a dále na města Nam Định a Ninh Bình, která leží zhruba sto kilometrů jihovýchodně od Hanoje. Hlavním důvodem pro jejich výběr bylo rodinné zázemí a také moje částečná znalost místních poměrů z předchozích pobytů. Během svého výzkumu jsem většinu času pobývala v Hanoji a do ostatních dvou měst jsem dojížděla podle potřeby. Příbuzní mi zpočátku pomohli překlenout nelehké období v hlavním městě, než jsem si našla ubytování, zvykla si na prostředí, dokázala si obstarat každodenní věci na trhu, a zorientovala se v městské hromadné dopravě. Hanoj jako hlavní město poskytla více možností k bádání než ostatní dvě města, ať už to byly výzkumné instituce, knihovny, univerzity nebo bohatá paleta lidí, kteří pocházeli z různých sociálních vrstev a do Hanoje dojížděli za prací. V současné době je Hanoj s více než 8,3 miliony³³¹ obyvatel druhé nejlidnatější město po Ho Či Minově Městě, přičemž pod její správu spadá ještě devět metropolitních oblastí³³². V Nam Định, které je mým rodným městem a kde jsem se díky rozvětvené rodině a předchozím výzkumům mohla obrátit na již známé respondenty, byla počáteční situace snazší. Získat však zde kontakty na věstce, kteří by byli ochotní mluvit se mnou o své práci, bylo stejně obtížné, jako kdekoli jinde. Výzkum v Ninh Bình trval nejkratší dobu a zde se mi povedlo získat pouze informace z dotazníků, a to zejména od zaměstnanců nově otevřeného pivovaru. Jednalo se především o mladé lidi s nepříliš vysokým vzděláním.

³³⁰ DOUŠEK, Roman. *Úvod do etnologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 288.

³³¹ <https://danviet.vn/dan-so-ha-noi-bao-nhieunguoi-va-dung-thu-may-ca-nuoc-20220512161644322.htm>

³³² <https://tuoitre.vn/vung-thu-do-ha-noi-co-9-tinh-1153087.htm>

10.2 Výzkumné období

Celkem se mi podařilo uskutečnit dvě výzkumné cesty, během nichž jsem se pokusila získat směřodatné informace, které by poskytly odpovědi na mé otázky ohledně věštců a věštění v současné vietnamské společnosti. První výzkum, který jsem provedla v letech 2014-2015, trval sedm měsíců, od listopadu roku 2014 do března 2015 a od června do července roku 2015. Tento dlouhodobý výzkum zahrnoval v sobě i přípravnou fázi, kdy jsem se zaměřila na rešerši literatury, která je v ČR nedostupná a kterou jsem vyhledávala zejména v knihovnách Etnologického ústavu (*Viện dân tộc học*), Ústavu kulturních studií (*Viện nghiên cứu văn hoá*) a Ústavu religionistiky (*Viện nghiên cứu tôn giáo*) Vietnamské akademie společenských věd (*Viện Hán lâm Khoa học Xã hội Việt Nam*), v národní knihovně (*Thư viện Quốc gia Việt Nam*) a v knihovně Vietnamské národní univerzity v Hanoji (*Đại học Quốc gia Hà Nội*). Dále jsem navázala kontakty, které mi později pomohly při bádání. Již v této fázi jsem zjistila, že výzkum na téma věštců a věštění nebude tak jednoduchý, jak jsem si původně myslela. Návštěva věštců je citlivé téma, o kterém se obvykle veřejně nemluví a ani samotný věstec není běžným výzkumným objektem. Mezi největší komplikace tak patřilo nalezení takových věštců, kteří by byli ochotni mluvit o sobě a své práci. Z této skutečnosti pak vyplynuly problémy při pořizování obrazových dokumentů, protože fotografovat se nedalo vždy a všude. Mezitím jsem průběžně během celého výzkumu prováděla dotazníkové šetření ve všech třech zmiňovaných městech (Hanoj, Nam Định a Ninh Bình).

Získané výsledky tohoto výzkumu považuji za základní a stěžejní část své disertační práce. Výsledky z interview, dotazníků, rešerše literatury a zúčastněného pozorování se staly nejen cennými podkladovými materiály, které doplňují informace získané z literatury, ale zároveň vytvořily základ pro další bádání.

Druhý terénní výzkum, který vnímám jako doplňující a rozšiřující, byl realizován na přelomu května a června roku 2018. Tento výzkum, ač krátkodobý, přispěl přesto výrazně k prohloubení tématu, širšímu vhledu do problematiky a k navázání dalších potřebných kontaktů. Mou snahou bylo především získat další interview s věštcí a zaměřit se na návštěvy věštce v roli klienta. Tento druhý výzkum nakonec přinesl mnohem zajímavější výsledky, než jsem očekávala. Především se mi povedlo navázat kontakty s některými věštcí, se kterými jsem spolupracovala během prvního výzkumu a díky nim jsem získala kontakty na jiné věštce a také hlubší vhled do jejich práce a „komunity“. Díky této spolupráci jsem se mohla zúčastnit soukromého obřadu vysvobození duše i setkání členů klubu Ústavu pro výzkum a aplikaci

lidského potenciálu (*Viện nghiên cứu và ứng dụng tiềm năng con người*) a měla jsem také možnost nahlédnout, byť jen krátce, do jejich „světa“. Během společného výletu do chrámu a pagody³³³ s několika věštcí jsem se z jejich rozhovoru dozvěděla zajímavé informace. Například, že věštcí fungují jako určitá uzavřená komunita, kde se jedinci často navzájem znají, vytvářejí se zde přátelské svazky, uzavírají se spolupráce a vznikají společné projekty, ale stejně jako v jakékoli jiné mezilidské skupině jsou i v ní rozepře, pomluvy a konkurence.

10.3 Předmět a cíl výzkumu

Za objekt svého bádání jsem zvolila majoritní etnikum Kinh, neboli Viety, kteří tvoří více než osmdesát procent populace ve Vietnamu. Výběr respondentů v dotazníkovém šetření byl často nahodilý a nebyl nijak omezen určitými hranicemi. Snažila jsem se pouze o to, abych získala informace od různých věkových skupin, a aby byla zastoupena obě pohlaví. U interview s věštcí jsem neměla příliš na výběr, rozhovory jsem provedla s těmi, kteří byli ochotni zodpovědět moje otázky. Nakonec se mi však povedlo získat respondenty různé věkové škály a vzdělanosti a zastoupeni byli jak muži, tak i ženy.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké postavení má věštec v současné vietnamské společnosti, jak je nahlíženo na jeho práci a jakou roli hraje věštec a věštění v každodenním životě Vietnamců. Odpovědi na dané otázky je potřeba zkoumat z několika úhlů, proto i terénní výzkum byl prováděn pomocí několika metod, které reflektují tyto různorodé pohledy.

10.4 Druh a metodologie výzkumu

Pro svůj terénní výzkum jsem se rozhodla aplikovat kvantitativní a kvalitativní metodu. V rámci kvantitativní metody jsem použila dotazníky, abych mohla shromáždit co nejvíce informací o názorech veřejnosti na danou problematiku. Díky tomu se mi podařilo zjistit, jak vietnamská společnost vnímá věštce, jakou roli hrají v životě Vietnamců a nakolik je pro ně důležitá. Proč v současné moderní době navštěvují nadále Vietnamci věštce a jaký je předpoklad, že se věštění nadále ve společnosti udrží.

V případě kvalitativního výzkumu se jednalo především o interview s věštcí s pomocí již předem připraveného dotazníku, který byl formulován jako polostrukturovaný, kdy jsem si

³³³ Návštěva chrámu (*Đền thờ*) *Thái sư Lê Văn Thịnh* a pagody (*Chùa*) *Bút Tháp* – oboji v Bắc Ninh.

připravila pouze okruhy témat a k nim návodné otázky, které mi měly pomoci během rozhovoru. Dále jsem měla možnost doplnit tento výzkum o zúčastněné i systematické pozorování, přičemž u druhého zmiňovaného způsobu jsem zaznamenávala určitou situaci nebo jevy, aniž bych na nich participovala.

10.4.1 Kvalitativní výzkum

Provést interview s věstci patřilo mezi jeden z nejobtížnějších úkolů během mého výzkumu, protože bylo velmi těžké navázat s nimi kontakt. Měla jsem totiž o nich velmi zkreslenou představu vycházející z obrazu „tradičního“ věstce, tedy postaršího muže oděného v dlouhé tunice, majícího na hlavě skládaný šátek a věštícího na ulici, kde jsem však žádného takového věstce nepotkala. Zároveň se první dotazovaní respondenti tvářili, že o žádném věstci nevědí a pokud ano, tak pouze z doslechu, protože jak mě ubezpečovali, oni sami nejsou v žádném případě pověřiví. Mohla jsem tedy zajít za nějakým věstcem, vysvětlit mu, co potřebuji, a provést s ním rozhovor. Jednalo se však o natolik citlivé téma, že jsem se hned na začátku osobně přesvědčila, že to nebude fungovat. Hledala jsem tedy někoho, kdo mi věstce osobně představí a zaštití tak můj výzkum. Příslib setkání s některými věstci jsem získala od několika osob, od vyučujícího z Ústavu antropologie Vietnamské národní univerzity v Hanoji, dále od pracovníka Ústavu religionistiky Vietnamské akademie společenských věd, a také od příbuzných. Bohužel jsem se nakonec setkala pouze s věstci, které mi představili příbuzní z Nam Đinh.

Pro mé bádání bylo zásadní získání kontaktu na pana Cùంగా, bývalého pracovníka Ústavu religionistiky Vietnamské akademie společenských věd, který se osobně zajímal o věštění a jeho různé techniky a sám je také praktikoval. V dané době pracoval pan Cùంగా v Ústavu pro výzkum a aplikaci lidského potenciálu, zkráceně v Ústavu (*Viện nghiên cứu và ứng dụng tiềm năng con người*). Díky jeho ochotě a vstřícnosti jsem se mohla v Ústavu zúčastnit sezení s věstkyní a jejími klienty, být přítomna při volávání duší předků i léčení pomocí meridiánové masáže.³³⁴ Potřebné kontakty na některé věstce, kteří pracují v Ústavu

³³⁴ Meridiánová masáž se provádí kovovou tyčinkou s kuličkou na konci, která je velká jako špendlíková hlavička. Při práci vyvíjí terapeut na tuto kuličku jemný tlak bříškem prstu, zatímco tahem pera (tužky) sleduje dráhu příslušného meridiánu.

<https://www.spektrumzdravi.cz/wellness/wellness-akupunktorni-neboli-meridianova-masaz-pracuje-s-energetickymi-drahami-v-tele>

Meridiány, energetické proudy jsou podle čínské medicíny přesně dané dráhy lidského těla, kterými proudí životní energie člověka. Tvoří ucelenou síť, která spojuje jednotlivé orgány. Dráhy probíhají 3-5 mm pod kůží a v určitých bodech vystupují na povrch v tzv. akupunkturních bodech.

<https://www.spektrumzdravi.cz/ezoterika/meridiany-energeticke-drahy-lidskeho-tela>

nebo s ním spolupracují, jsem získala také díky němu. Při setkání věštců v Ústavu mě osobně představil a laskavě podpořil můj výzkum. Při druhé výzkumné cestě jsem využila těchto předešlých kontaktů a obrátila se konkrétně na věštkyňi Nga a věštce Longa. Na základě jejich doporučení jsem tak mohla provést další tři zajímavé rozhovory, přičemž dva z nich byly s relativně netypickými věštcí.

Většina věštců, se kterými jsem uskutečnila interview, nepracuje na jednom místě, ale převážně jezdí za klienty nejen do okolí svého bydliště, ale i po celém Vietnamu. Někteří z nich pracují u sebe doma, často v hlavní místnosti domu nebo v pracovně, a jiní mají „kanceláře“ mimo své bydliště. Všechny rozhovory s věštcí z Nam Định jsem pořídila u nich doma, ať už venku na dvorku nebo uvnitř v domě. U věštců z Hanoje se rozhovory odehrávaly na různých místech, v Ústavu, v kavárnách, u nich doma nebo v „kancelářích“. S jedním věštcem jsem dokonce část rozhovoru provedla v autě během společného výletu do chrámu a pagody nedaleko Hanoje. Vzhledem k citlivému tématu jsem neměla mnoho příležitosti k obrazové dokumentaci. Podařilo se mi pořít pouze několik fotografických záznamů, například z obřadu vysvobození duše, včetně jeho přípravy, „kanceláře“ věštkyňi Nga, kde přijímá klienty, Ústavu a místností, kde se věští a léčí nebo se provádí výše uvedená meridiánová masáž.

Během dvou terénních výzkumů jsem uskutečnila dvanáct interview, které byly prováděny s pomocí polostrukturovaného dotazníku. Daný dotazník jsem rozdělila na jednotlivé tematické okruhy, které jsem doplnila o návodné otázky. Tyto otázky v dotazníku jsem používala především jako záchytné body, abych během interview neztratila přehled. V případě potřeby jsem během rozhovoru pokládala další upřesňující nebo doplňující otázky. Aby rozhovor plynul co nejpřirozeněji, nechávala jsem věštce mluvit o konkrétním tématu, které bylo často jejich specializací, aniž bych je přerušovala. S některými věštcí probíhal rozhovor velmi plynule, jiní rádi vyprávěli různé příhody nebo se zmiňovali o obtížných a zajímavých případech, avšak s některými byl průběh interview těžkopádný a zdlouhavý, respondent často odbíhal od tématu, nebo odpovědi byly neurčité. I přesto jsem získala zajímavé a přínosné informace, díky nimž jsem si mohla vytvořit určitý obraz věštců v současném Vietnamu, který se mnohdy odlišoval od mých původních představ. Hlavně jsem se dozvěděla některé informace, které přispěly k mému hlubšímu vhledu do jejich práce.

Ze dvanácti rozhovorů bylo devět pořízeno na diktafon a tři ručně zaznamenány na papír, jelikož si daní respondenti nepřáli být nahráni a jeden z nich dokonce naznačil obavu z případné represe vzhledem k současnému režimu ve Vietnamu. Následně jsem všechny

rozhovory přepsala do počítače v programu Microsoft Word, přičemž během přepisu jsem rovnou překládala z vietnamštiny do češtiny a přepsány byly pouze relevantní informace, týkající se tématu.

V dotazníku jsem měla dotaz na původ a historii věštění ve Vietnamu, bohužel jsem zjistila, že dotaz jako takový je velmi problematický, protože nikdo z věstců o tomto tématu nic nevěděl. Dotaz v dotazníku sice zůstal, ale vzhledem k jeho obtížnosti nebyl nikým řádně zodpovězen, nebo odpovědi byly tak vágní, že jsem je během zpracování nerefletovala jako dostatečně hodnotné informace.

Jeden netypický a hned na začátku obtížný rozhovor proběhl s věstkyní, která pokládala moje otázky za příliš osobní a nechtěla se ke své práci vůbec vyjadřovat, proto jsem ho také nezařadila do celkového počtu provedených rozhovorů. Podařilo se mi však se s ní domluvit, že mi pošle několik případů, na kterých pracovala a zdokumentovala je. Její dva zaznamenané případy jsem přeložila do češtiny a zařadila na konci práce do příloh.

Součástí kvalitativního výzkumu bylo i zúčastněné a nezúčastněné pozorování, v rámci něhož se mi podařilo získat velmi zajímavé informace, které doplnily celý výzkum. V Ústavu jsem se díky panu Cùngovi mohla zúčastnit sezení s věstkyní a jejími klienty. Byla to moje první přímá zkušenost, kdy jsem mohla sledovat věstce při práci a vyslechnout si osobní starosti klientů. Další zajímavou zkušeností byla účast při vyvolávání duchů předků, kdy se jedna rodina přišla zeptat na znovupohřbení svých rodičů a jiný klient potřeboval „mluvit“ se svým dědečkem, který zemřel během války, protože chtěl najít jeho ztracené ostatky. Při druhém výzkumném pobytu jsem měla možnost se podílet na přípravě obřadu vysvobození duše nenarozené holčičky s věstkyní Nga a jejím manželem a poté se zúčastnit samotného obřadu s danou rodinou, která si ho objednala. Účast na setkání klubu Ústavu pro výzkum a aplikaci lidského potenciálu považuji za neméně důležitou pro hlubší poznání vietnamské duchovní kultury, do které lze zařadit i věštění. Při tomto setkání se návštěvník mohl přihlásit do klubu a jako jeho člen pravidelně informován o všech aktivitách Ústavu a daného klubu. Při každém setkání se diskutuje o jiném tématu a tentokrát to bylo na téma *Duchovní kultura při uctívání předků a při obřadech v pagodách*. Hlavním hostem byla paní Phan Oanh, která se touto problematikou zabývá.

10.4.2 Kvantitativní výzkum

Dotazníky pro vietnamskou veřejnost jsem se snažila šířit mezi co nejvíce lidí, proto jsem je připravila jak v tištěné, tak v elektronické podobě, kdy byly šířeny pomocí e-mailu i Googlu drive jako sdílený soubor. Vytisknuté dotazníky měly vyšší návratnost než jejich elektronická verze, která byla vyplněna pouze mladými lidmi. V tomto ohledu se domnívám, že kvůli citlivému tématu zde hrál velkou roli osobní kontakt a lidé vyplnili spíše dotazník od někoho, koho buď znají, nebo ho alespoň mohou vidět a přesvědčit se o jeho úmyslech, než aby důvěřovali neosobnímu elektronickému dotazníku od anonymní osoby. Tištěné verze dotazníků jsem předkládala respondentům osobně nebo je šířila pomocí příbuzných a známých či jiných osob, se kterými jsem přišla během výzkumu do kontaktu, jako byl například vyučující Thành z Ústavu antropologie (*Khoa nhân học*) Vietnamské národní univerzity v Hanoji. S některými respondenty jsem dotazníky vyplňovala osobně, a to zejména se staršími lidmi, s lidmi, kteří byli hodně zaneprázdněni svojí prací (pouliční prodavači, krejčí, opraváři, kadeřníci...), nebo pokud se jednalo o jednorázovou akci v nestálém prostředí, jako je nemocnice, kde čekali rodinní příslušníci na pacienty.

Hlavní obtíží během dotazníkového šetření byla nedůvěra lidí. Vzhledem k restrikcím týkajícím se všech pověřených aktivit ze strany státu, bylo pochopitelné, že se oslovení respondenti zdráhali mluvit o daném tématu s někým cizím a projevovali určitou obezřetnost a obavu z možných důsledků vyplnění dotazníku. U těch, kteří mě již znali z předchozích výzkumů, u sousedů nebo u respondentů, kteří bydleli ve stejné ulici, to nebyl problém. K tomu, aby mi ochotně vyplnili dotazník, jim často stačilo vysvětlit příbuzenský vztah k mé rodině a upřesnit předmět mého bádání. Problém nastal především u těch, kteří mě neznali, což bylo nejen v cizím prostředí, ale stačilo jít jen o ulici dál, kde nebydleli moji příbuzní. Nejčastějším odmítnutím na moji žádost o vyplnění dotazníku bylo „*nejsem pověřivý(a)*“, ale někdy jsem narazila i na takové odmítnutí, které bylo nevybíravé a někdy nepříjemné až hrubé. Během výzkumu jsem se mnohokrát přesvědčila, že oslovím-li někoho neznámého s doporučením od někoho, koho zná, je vstřícnější a většinou také získám kladnou odpověď na svoji žádost o vyplnění dotazníků. Zvláště, pokud se jedná o takto citlivé téma.

Dotazníky, které jsou uvedené v příloze, jsem rozdělila do tří částí. První část tvoří osobní údaje respondenta, pohlaví, věk, bydliště a zaměstnání. Ve druhé části byly otázky věnované těm, kteří k věštci nikdy nechodili nebo už aktuálně nechodí. Chtěla jsem znát jejich názor na téma věštci a věštění v současné vietnamské společnosti a také důvody, proč věštce

(už) nenavštěvují. Třetí a nejrozsáhlejší část dotazníku je zaměřena na ty respondenty, kteří věštce navštěvují. Vytvořila jsem dotazník tak, aby se respondenti rozhodli sami, kterou část vyplní, a zároveň tak, aby mi to usnadnilo distribuci dotazníků a jejich následné zpracování. První otázka, která měla respondenty nasměrovat dále, zněla „*Chodíte k věštci?*“. Pokud by byla odpověď záporná, respondenti by vyplnili druhou část dotazníku, a pokud by byla kladná, vyplnili by jeho třetí část. Otázky byly formulované pomocí jak uzavřených, tak otevřených typů otázek. U uzavřených typů otázek se daly získané informace snadněji interpretovat a také lépe zpracovat do tabulek a grafů. Avšak otevřené otázky přinesly cenné informace a více osobní pohled na danou problematiku. Celkově se mi podařilo během dvou terénních výzkumů shromáždit 174 dotazníků, které byly řádně a čitelně vyplněny. Pokud byly dotazníky neúplné a neobsahovaly odpovědi u relevantních otázek, do celkového počtu jsem je nezahrnula. Shromážděné dotazníky jsem nejprve roztřídila a poté přepsala do počítače v programu Microsoft Excel. V daném programu jsem také vytvořila procentuální bilance a grafy znázorňující výsledná data.

11. Výsledky terénního výzkumu

Cílem mého terénního výzkumu ve Vietnamu bylo popsat věštce jako fenomén současné společnosti, objasnit jeho proměnlivé společenské postavení a poukázat na roli, kterou hraje v životě Vietnamců. Výzkum měl současně danou problematiku ukázat i z jiného úhlu pohledu, tj. pohledu společnosti. Jak společnost vidí a vnímá věštce a věštění a nakolik jsou jimi ovlivněni.

Ačkoli jsou empirické výsledky výzkumu proložené v celé práci, kdy doplňují ty teoretické, získané z literatury, chci je ještě v této kapitole celkově shrnout, interpretovat a vyvodit z nich závěry v širších souvislostech. Myslím si, že výsledky mého bádání jsou natolik zajímavé a zároveň je toto téma relativně atypické, že si zaslouží být prezentovány v samostatné kapitole.

11.1 Získané poznatky z interview s věštcí

Celkově se mi podařilo oslovit dvanáct věštců, přičemž osm z nich byli muži a ostatní čtyři byly ženy. Devět provedených rozhovorů je v podobě zvukových záznamů a ostatní tři jsou ručně zaznamenané. Většina věštců byla středního věku. Nejmladší z nich byla věštkyne Thọ, narozena roku 1979, a nejstarším věštcem byl pan Hoi, narozen roku 1946.

Z celkového počtu čtyř věštců z Nam Định neměl nikdo z nich vysokoškolské vzdělání, nejvyšší dosažené vzdělání představovala střední škola, přičemž jedna věštkyne neměla dokončené ani základní vzdělání. Věštcí, se kterými jsem provedla interview v Hanoji, měli téměř všichni, až na tři z nich, vysokoškolské tituly.

Původní nebo současná profese věštců byla různorodá. Ti, co měli nižší vzdělání, se živili prodejem jídla, prací na poli, obchodováním či podnikáním nebo jinou manuální prací. Věštcí s vysokoškolským vzděláním pracují nebo pracovali na vysokých pozicích a většinou v oboru, který vystudovali. Jednalo se zejména o technické obory, jako je IT, stavební, strojní a elektro inženýrství.

Věštcí, se kterými jsem provedla interview, se vzezřením nijak neodlišovali od ostatních Vietnamců. Nenosili ani žádný zvláštní oděv, pouze při provádění obřadu si někteří oblékají hnědou tuniku, kterou lze běžně vidět u věřících navštěvující buddhistickou pagodu. Někteří z nich svým zevnějškem vůbec neodpovídali mým představám o věštcích, jako paní Nga, která

byla vždy elegantně oblečená a působila distingovaně, nebo pan Cùong, který působil v obleku spíše jako podnikatel než jako věštec.

Téměř všichni věštcí se naučili věštit sami, osvojili si tuto znalost s pomocí literatury a praxí si své schopnosti dále rozvíjeli. Všichni však shodně tvrdili, že jejich zájem o tuto problematiku byl už dlouhodobý a většinou se o ni začali zajímat buď sami, nebo k tomu byli vedeni některými rodinnými příslušníky již v dětství. Zároveň mnozí z nich podotýkají, že je zde určité osudové předurčení, nadání a osobní předpoklady pro věštění. Tři věštcí začali věštit až po nemoci. Jednalo se o duševní problémy jako je nespavost, deprese a projevy šílenství. Po určité době začali vidět, slyšet a vnímat hlasy a znamení, které jim říkaly, co se stane nebo začali mít věštecké sny. Jedna věštkyně, která je zároveň i médiem, věští pouze při vtělení ducha *câu*³³⁵. Jen nepatrná část věštců měla učitele, který jim předal své učení, a někteří dokonce tvrdí, že se učí od duchů a božstev.

Nejvíce se věštcí zabývají osobním horoskopem (*từ vi*), který sestavují podle data a času narození a poté provedou jeho výklad. Aby byl výklad horoskopu přesný, využívají věštcí i vzhled a osobnost (osobní auru, energii) klienta. Dále je také potřeba klientova spolupráce, aby potvrdil nebo vyvrátil informace, které o něm řeknou. Věštcí věří, že pokud to klient myslí vážně a chce se dozvědět nějaké informace, musí mít víru ve věštění a důvěru ve věštec, jinak to nebude fungovat. Jeden z věštců se specializuje na hledání ztracených ostatků (*tìm mộ*) a často spolupracuje s věštkyní, která se umí spojit s duchy zemřelých. Tři věštkyně se nespécializují na žádnou konkrétní techniku. Mohou věštit z data narození, ale neumějí sestavit horoskop, dále věští z tváře a postavy klienta. Umějí tedy předpovědět budoucnost a říct co se stalo v minulosti, ale využívají pouze duchovních sil, které jim byly dány. Jedna z nich používá k věštění karty nebo mince, ale pouze jako „podpůrný prostředek“, který má klienty přesvědčit, že si nevymýšlí, protože oni sami obracejí karty, nebo jejich špatná energie působí, že si vytáhnou špatnou kartu. Pouze jeden věštec se specializuje na hexagramy a také na věšτεbnou techniku *từ trư*³³⁶ (tzv. čtyři pilíře).

Převážná většina věštců se vedle svých specializací zaměřují i na feng-šuej a jeden jeho principy dokonce vyučuje na vysoké škole v oboru architektury. Také znalosti fyziognomie, tedy věštění podle těla a tváře patří mezi základní znalosti většiny věštců. Obřady k získání něčeho nebo ke zmírnění neštěstí provádí jen čtyři z nich. Cenu a provedení jednotlivých obřadů

³³⁵ Duch *câu* patří do panteonu kultu matek, který se inkarnuje do média během rituálu *lên đông*. Více viz kapitola „Duchovní svět Vietnamců“.

³³⁶ Jedná se také o techniku věštění z data a času narození, která ale pracuje na jiném principu.

si určuje každý věstec sám a ne všichni souhlasí s tím, že čím větší obřad, tím bude lepší výsledek.

Naprostá většina věstců pracuje buď doma nebo jezdí za klienty. Pouze dva věstci přijímají klienty v jiném, pronajatém prostoru, kde mají stabilní pracovní dobu. Ostatní pracují tak, jak jim to vyhovuje. Někteří věští také přes telefon nebo poradí přes internet na různých věšteckých fórech.

Kontakty na věstce se dozívají klienti od svých známých nebo přátel, nebo také přes Ústav, který jim věstce doporučuje. Sami věstci si žádnou reklamu nedělají. Tvrdí, že pokud věští správně a dobře, klienti se vrací.

Poplatek za služby si každý věstec určuje sám. Někteří výši poplatku nechávají na klientovi a někteří si účtují podle toho, co přesně vykonali. Věstci z Nam Đinh nežádají příliš vysoké částky. V Hanoji je to jiné, protože se jedná o hlavní město s vysokou poptávkou po dobrých věstcích a také obyvatelé jsou zde majetnější. Celkově se dá říct, že čím je věstec známější a je po něm větší poptávka, tím je platba u něho dražší.

11.1.1 Vyhodnocení a interpretace poznatků

Z dvanácti interview jsem se rozhodla tři zpracovat jako životní příběh a interpretovat je zde. Ze zbylých jsem vybrala takové, aby svojí výpovědní hodnotou mohli zastoupit různé typy věstců v současné vietnamské společnosti. Tyto interview jsem zařadila do příloh na konci práce. Část rozhovorů v příloze jsem zpracovala v první osobě a část jako přepis informací, kdy jsem uvedla pouze relevantní informace týkající se tématu. Důvodem byla forma rozhovoru, kdy jsem se řídila polostrukturovaným dotazníkem s návodnými otázkami a většinu času jsem nechávala věstce volně hovořit o konkrétním tématu a usměrňovala je pouze v případě, pokud od něj příliš odbíhali. Rozhovory tak plynuly přirozeně a přepsat některé do doslovné podoby bylo velmi obtížné. Vyplývalo to také z osobností konkrétního respondenta, někteří byli velmi konkrétní a jasní ve svých odpovědích, drželi se tématu, ale jiní byli váhaví, nejasní ve svých formulacích a zároveň velmi rádi vyprávěli své zážitky spojené s jejich prací.

V další podkapitole jsou uvedeny příběhy tři různých věstců. Každý z těchto příběhů zastupuje jednu skupinu věstců, kteří získali určitým způsobem své schopnosti a dovednosti. Z uskutečněných rozhovorů vplynuly tři možnosti, jak věstci mohou věštit. První způsob je naučený, kdy si věstec pomocí literatury a jiných dostupných prostředků, např. internetu, osvojil různé techniky věštění a poté je začal aplikovat v praxi. Druhý způsob je získaný od

duchů, božstev nebo jiných duchovních bytostí. Tento způsob zahrnuje určitý proces, během něhož prochází jedinec psychickou změnou. Na začátku je to nemoc, často psychického rázu, která do určité míry ovlivní osobnost daného jedince a jeho vnímání. Po určité době si uvědomí nebo zjistí, že může vidět, slyšet nebo cítit věci, které ostatní nemohou. Někteří mají i věštecké sny a předtuchy, které se časem naplní. U posledního způsobu je zastoupeno několik faktorů, přičemž některý z nich měl v menším či větším měřítku vliv na jedince, především během jeho dětství a dospívání, a pomohl mu odhalit a uvědomit si jeho věštecké nadání. Patří sem rodina, jejíž někteří členové byli sami věštci nebo jsou s věštěním nějak spjati, a duchovní prostředí, ve kterém vyrůstal. Hlavní roli tu ale hraje vlastní vrozená schopnost, která byla postupně rozvíjena pomocí učitele. Výše popsané způsoby, jak jedinec může získat věštecké schopnosti, se nemusejí navzájem vylučovat, ale naopak se mohou navzájem prolínat. A tak jedinec s vrozenou nebo získanou schopností může své znalosti prohloubit studiem příslušné literatury, nebo naopak ten věstec, který věští na základě samostudia, si může uvědomit, že vlastně má k věštění určité vrozené předpoklady.

11.1.2 Příběhy větců

Příběh pana Tuê

Pan Tuê patří do skupiny větců, kteří se zajímají o věštění čistě z osobního zájmu, aniž by se tím živili. Jeho zájem o věštění pochází už z dětství a poháněla ho zejména touha poznávat. Zpočátku si načetl dostupnou literaturu a od roku 2005, kdy se internet ve Vietnamu začal rozvíjet, četl články na různých webech a zúčastňoval se diskuzí ve fórech na toto téma. V roce 2007 založil s jedním partnerem webovou stránku *lyso.vn*, ale nakonec se nepohodli a rozešli se a na přelomu let 2012/2013 založil sám jinou webovou stránku *phongthuythanglong.vn*. Od roku 2007 funguje i stejnojmenný klub *Phong thủy thang long* shromažďující badatele, kteří překládají knihy, provádějí rešerše nebo vyučují na téma věštění.

Jeho služby vyhledávají hlavně návštěvníci jeho dalších webových stránek *tuvietnam.vn.*, které založil v roce 2012. Pan Tuê ale nepřijímá každého, záleží totiž na tom, jestli potřebují opravdu jeho pomoc nebo je vede pouze zvědavost. Dále je také důležité, aby měl klient doporučení od někoho z řad jeho známých.

Hlavním cílem pana Tuê je badatelský zájem o tuto problematiku a možnost pomoci lidem. Své získané znalosti převádí do praxe, aby si je mohl upevnit, zdokonalit a rozšířit. Nejvíce se věnuje feng-šuej a osobnímu horoskopu, které jsou známé a hodně využívané. Ale vyzná se i v jiných věštebných technikách, jako je výklad hexagramů z Knihy proměn (*dịch*

học), fyziognomie (*trường học*) nebo v méně rozšířených a známých technikách, jež málokdo umí používat, a které patří mezi nejtěžší nauky o predikci (*định đoán học*), jako je systém Tai Yi, Quimen dunjia a Liu ren (*tam thức - Thái Ất, Độn giáp, Lục nhâm đại độn*). Znalosti získává četbou zahraničních knih, které jsou pořizovány a překládány právě ve výše zmíněném klubu.

Pan Tuệ říká, že u věštění je potřeba víra. Klient musí mít víru ve věštění a sám věštec musí mít víru ve své znalosti. To proto, aby věštec mohl klientovi poradit, a aby klient uvěřil tomu, co mu věštec radí.

Osobní charakteristika

Pan Tuệ se narodil roku 1975 a v současné době žije v Hanoji. Vzděláním je vystudovaný stavební inženýr, který se zaměřuje na zavlažování a od začátku pracuje ve svém oboru. V současné době pracuje ve vodohospodářské firmě, která projektuje zásobování vody do Hanoje.

Pan Tuệ na mě působil jako velmi vzdělaný a sečtělý muž, vyzná se nejen dobře ve věštění a věštebných technikách, ale ovládá i čínštinu. On sám hodnotí své vědomosti velmi vysoko, avšak o znalostech některých jiných věstců se vyjadřoval se značným despektem.

Příběh paní Tho

Schopnost věštit získala paní Tho darem a nezná přesně důvod, proč se to stalo. Od roku 2009 docházelo u ní ke stavům, kdy byla přes den velmi unavená, ale v noci nemohla spát. Většina nocí probděla, a nebo se jí zdály sny, které se během několika dnů vyplnily. Poté do ní začaly vstupovat duše mrtvých (*bị nhập vong*), přičemž se dostávala do různých stavů podobných transu. Hrozně se bála a vždy, když procitla, modlila se k předkům. Modlila se více než měsíc a prosila je, aby se uzdravila a mohla využít tento dar. Nyní to chápe tak, že získala určitou kapacitu, která jí pomáhá otevřít svoji mysl a změnit svoje nahlížení na svět, aby pomohla ostatním dosáhnout rovnováhy v jejich nynějším životě.

Od roku 2010 začala pracovat v Ústavu pro výzkum a aplikaci lidského potenciálu, kam ji přivedla jedna hanojská rodina. Do Ústavu dojíždí asi 70 km z místa bydliště jednou týdně, ale pracuje i doma nebo dojíždí za klienty. V roce 2012 už nezvládla skloubit svoji původní práci, kterou bylo obdělávání polí, s věštěním, a své pole tak pronajala.

Při věštění používá hlavně svoji intuici, která se ale prý těžko vysvětluje, protože se to nikde nenaučila. Zkušenosti získává díky četným klientům. Stejně je to s výkladem horoskopu, který umí vyložit, ale neumí ho vytvořit, protože to nestudovala. Umí klientům říct co je čeká,

protože to „vidí“, je to dar, který získala. Dále k věštění využívá i fyziognomii klienta a navíc karty, nebo mince. Paní Tho říká, že tyto věci používá během věštění jako doplněk, který slouží především jako „koření“ dodávající jejímu věštění více autentičnosti. Tím, že si klient obrací nebo vytáhne sám karty, které potvrzují její slova, je přesvědčen o správnosti jejích výroků a o tom, že si nevymýšlí. Dodává však, že dokáže věstit z různých věcí, které si klient donese (betelový list, arekový oříšek, květina). To hlavní, na čem záleží, je osobní energie klienta, která je buď špatná nebo dobrá, a která proudí do těchto věcí. A aby jí klienti naslouchali a věřili, dává jim také určité abstraktní důkazy, například poukáže na skrytou pihu na jejich těle.

Osobní charakteristika

Paní Tho se narodila v roce 1979, pochází z rurálního prostředí, má základní vzdělání a než se začala živit věštěním, pracovala na svých polích.

Na první pohled působí příjemným, ale obyčejným až skromným dojmem. Měla jsem však možnost ji pozorovat i během věštění, kdy byla její mluva jasná a důrazná a její vystupování sebejisté a z hlediska klientů velmi přesvědčivé.

Příběh paní Nga

Paní Nga se narodila do rodiny, která se duchovním světem zabývala. Její předek vyučoval prince v Hue a součástí jeho výuky byla i témata týkající se víry a duchovního světa. Její dědeček se zabýval osobním horoskopem a jeho věštby ohledně její osoby se vždy potvrdily. V její rodné vesnici, kam často jezdila, jí věstkyně předpověděla, že jednou z ní bude *thầy* (mistr, učitel). S nadsázkou však říká, že nevěděla, jaký *thầy* se z ní stane.

V 11 letech se začala zajímat o náboženství a zpočátku poslouchala v rádiu křesťanské kázání. Avšak zjistila, že ji vábí kouř z vonných tyčinek a modlitby (*Chú đai bi*) za vyhnání zlého ducha z posedlého člověka jí připadají povědomé. Její zájem o buddhismus byl natolik hluboký, že se chtěla stát mniškou. Její dědeček ji však od toho úmyslu odradil, s tím, že praktikování buddhismu v pagodě není pro ni.

Už v útlém dětství byla tedy obklopena prostředím, kde duchovní víra a věštění hrály velkou roli a během dospívání se její zájem ještě prohluboval. Ve svých 22 letech začala mít věštecké sny o úmrtích v rodině, které se splnily. Do věšteckého umění ji poté zasvětil její učitel, zároveň však tvrdí, že se učila i od neviditelných bytostí (*vô hình*) v různých ženských podobách. Věštění podle data a času narození začala praktikovat ve svých 25 letech, ale pouze pro známé a bez honoráře, jako vedlejší činnost. A až o 6 let později se věštění stalo její hlavní pracovní náplní.

Vedle vytváření osobního horoskopu a jeho výkladu se dále věnuje feng-šuej a vykonávání obřadů. A tak je paní Nga nejen věštkyní, ale také obřadním mistrem. Hlavním výchozím bodem při věštění je pro paní Nga datum a čas narození klienta. Z těchto údajů vypracuje horoskop, který poté klientům vyloží. Dodává však, že pouze informace z horoskopu nestačí. Je potřeba klientova víra ve věštění a jeho spolupráce, kdy dodá potřebné doplňující informace, například, jestli se určitá událost už stala nebo ne. I bez dodatečných informací může vyložit dobře horoskop, ale v podstatě nejdou informace do hloubky a takový horoskop neřekne nic důležitého. Kromě toho potřebuje věštkyně také osobní kontakt s klientem, protože při věštění používá i své znalosti z oblasti fyziognomie, tedy věští z klientova těla a tváře. Přitom jí pomáhají také její „osobní pocity“, které cítí z klientovy osobní aury.

Paní Nga tvrdí, že věštění ji jen živí a je vyústění její cesty v tomto životě, ale jejím cílem je praktikovat buddhismus. Proto nechce, aby její okolí poznalo, zvláště pak její sousedi, že je věštkyně. Se svými klienty se tak setkává v pronajaté kanceláři a pouze v nejnutnějším případě si je zve k sobě domů.

Osobní charakteristika

Paní Nga se narodila roku 1974 a v současné době žije a pracuje v Hanoji. Středoškolské vzdělání zaměřené na účetnictví se jí hodilo později v podnikání. Do svých 30 let vlastnila čtyři obchody s módou, než je postupně zavřela a začala se živit pouze věštěním.

Na první pohled nepůsobí paní Nga jako věštkyně, ale spíše jako úspěšná podnikatelka. Je to velmi hezká žena, která se obléká elegantně, nosí vysoké podpatky a je vždy naličená. Pouze v případě, kdy se modlí před oltářem ve své „kanceláři“ nebo provádí obřad, na sebe navléká hnědé buddhistické roucho.

V malé „kanceláři“, které má zvenku nápis phong thủy (feng-šuej), je hned u vchodu malý oltář, na policích jsou knihy a také různé koule z polodrahokamů. Naproti vchodu je psací stůl a na zdech visí různé obrazy související s její prací. Zde přijímá klienty, ale pouze po předchozí telefonické domluvě.

11.2 Získané poznatky z dotazníkového šetření

Kvantitativní metoda výzkumu s pomocí dotazníků mi umožnila nahlédnout na fenomén věštce i z jiného úhlu a doplnila moji práci o další hodnotné údaje. Aby dotazníky přinesly směřodonné informace, použila jsem v nich nejen uzavřené otázky, které se dají procentuálně vyhodnotit, ale také otázky otevřené, které mají nejen doplňující funkci, ale také

větší vypovědní hodnotu. Hodnoty z tabulek a grafu nejsou totiž vždy zcela signifikantní, protože nám neukážou, jak vnímají respondenti problematiku věštění a nakolik ovlivňuje společnost a duchovní kultura jejich myšlení.

Celkově se mi podařilo během dvou terénních výzkumů získat 174 dotazníků. Získané informace z uzavřených otázek jsem procentuálně vyhodnotila a pro lepší přehlednost jsem téměř všechny výsledky uvedla v grafické podobě. Tabulky a grafy jsem okomentovala, podrobila je určité analýze a doplnila je o poznatky z otevřených otázek, které uvádějí číselné hodnoty do širší souvislosti. Z tohoto důvodu jsou tak všechny tabulky a grafy uvedeny zde, v této kapitole a nejsou zařazeny na konci práce do příloh.

V tabulce níže jsou shrnuté výsledky sebraných dotazníků. Vyplývá z ní, že výzkumu se zúčastnilo mnohem více žen než mužů, a to až o 26 % více. Jedním z faktorů může být to, že toto téma je ženám bližší, protože jak dále uvidíme, jsou to právě ženy, kteří navštěvují věstce častěji než jejich protějšky. Dalším faktorem je, že ženy zůstávají v domácnosti nebo často vykonávají taková zaměstnání, které jim umožňuje pracovat doma, je to např. provoz kadeřnického salonu, krejčovství, prodej drobného zboží, dodavatelství svatebních služeb atd. Proto jsem během svého výzkumu potkávala mnohem více žen než mužů. Co se týče věkové kategorie, respondenty jsem rozdělila do čtyř skupin, přičemž nejmladšímu z dotázaných bylo 18 a nejstaršímu 83 let. Nejvyšší procentuální zastoupení je u kategorie od 26 do 39 let s 34 % respondenty. Můžeme ale vidět, že procentuální bilance je u jednotlivých věkových skupin celkem rovnoměrně rozložená, kromě starší generace nad 60 let, u které je zastoupeno pouze 11 %. Starší osoby jsem osobně potkala mnohem méně a jen díky mé babičce a starším příbuzným jsem si je mohla dovolit oslovit s prosbou o vyplnění dotazníků. U dotazníků, které byly šířeny pomocí jiných osob, nebyli zastoupeni žádní respondenti vyššího nebo důchodového věku. Bylo to z toho důvodu, že tyto osoby-zprostředkovatelé byli především lidé mladého nebo středního věku, a proto i okruh lidí, se kterými se stýkali, byl podobného věku. U povolání uvedli někteří „na volné noze“, přičemž už neupřesnili, jakému oboru se věnují, tato skupina tvoří však jen 3 %. Stejně procento je zastoupeno i u respondentů, kteří uvedli, že jsou v domácnosti. Výzkumu se nejvíce účastnili lidé s vysoce kvalifikovanou prací, kterých bylo 34 %, ale také 29 % osob s nízkou kvalifikací. Do povolání s nízkou kvalifikací jsem zařadila takové, u kterých nebyla potřeba středoškolského a vysokoškolského vzdělání. Většinou se jednalo o zemědělce, dělníky, švadleny, kadeřnice, prodavače, číšníky a pomocné síly v domácnosti. Respondenti vykonávající práce s vyšší kvalifikací byli často státní zaměstnanci (úředníci), bankovní

úředníci, vědečtí a výzkumní pracovníci, armádní činitelé, IT pracovníci, účetní nebo podnikatelé. Nejvíce respondentů jsem získala v Hanoji a nejméně v Ninh Bình. Někteří z dotazovaných bydleli jinde a do uvedených měst, především do Hanoje, jezdili pouze za studiem, prací nebo kvůli jiným záležitostem. Bydliště těchto respondentů jsou pak uvedena jako jiná, přičemž nejvíce takových respondentů bylo z řad studentů a rodinných příslušníků čekajících na pacienty v nemocnici.

Respondenti

Tabulka 1

	Počet	Procenta
Pohlaví		
ženy	110	63%
muži	64	37%
Věk		
18-25 let	52	30%
26-39 let	59	34%
40-59 let	44	25%
> 60 let	19	11%
Povolání		
student	35	20%
práce s vysokou kvalifikací	59	34%
práce s nízkou kvalifikací	51	29%
v důchodu	17	10%
v domácnosti	6	3%
na volné noze	6	3%
Bydliště		
Nam Định	51	29%
Hanoj	77	44%
Ninh Bình	13	7%
jiné	33	17%
nevyplněn	4	2%
Celkem	174	100%

11.2.1 Bilance výsledků z dotazníků

Otázka č. 1: Chodíte k věštci?

Tabulka 2

	Ano		Ne	
Pohlaví				
ženy	53	48%	57	52%
muži	17	27%	47	73%
Věk				
18-25 let	16	31%	36	69%
26-39 let	33	56%	26	44%
40-59 let	15	34%	29	66%
> 60 let	6	32%	13	68%
Povolání				
student	9	26%	26	74%
práce s vysokou kvalifikací	33	56%	26	44%
práce s nízkou kvalifikací	17	33%	34	67%
v důchodu	5	29%	12	71%
v domácnosti	2	33%	4	67%
na volné noze	4	67%	2	33%
Bydliště				
Nam Đinh	17	33%	34	67%
Hanoj	34	44%	43	56%
Ninh Bình	3	23%	10	77%
jiné	16	55%	13	45%
nevyplněn	0	0%	4	100%
Celkem	70	40%	104	60%
	Ano		Ne	

První otázka měla rozdělit respondenty na dvě skupiny, na ty, co věštce navštěvují a na ty, co je nenavštěvují. Z celkového výsledku můžeme vidět, že záporných odpovědí je až 60 %, tedy víc než polovina z dotázaných respondentů k věštci nechodí. Podíváme-li se blíže na jejich důvody, můžeme z nich vyčíst, že nedůvěra k věštci a celkově k věštění je sice nejčastější, ale ne jedinou příčinou. Kromě ní uváděli někteří, že neměli čas a příležitost k nějakému zajít, nebo neměli s kým. Vyskytly se i takové důvody, jako křesťanská víra, která jim to nedovolí, strach a obava, aby jim následně vyřčená věštba nedělala starosti, nebo zákaz ze strany rodičů. Jiní

uvedli, že nechodí k věštci, protože to nemají zapotřebí, nebo místo nich chodí někdo z rodiny, že nejsou pověřiví anebo že věštění je nepřesné a nereálné. Viz graf G2O2 (graf 2, otázka č.2).

U pohlaví vidíme, že věštce navštěvují mnohem více ženy než muži. Jak jsem již výše zmínila, téma věštění a vše kolem duchovní víry je ve Vietnamu spíše ženskou záležitostí. Muži se tomu nevěnují, protože to většinou nechávají právě na svých ženách či matkách nebo v případech nutností chodí s nimi. Sami chodí k věštci málokdy.

Z věkových kategorií můžeme vyčíst určité potřeby, vyplývající z jednotlivých životních etap vietnamského člověka. Ve věkové skupině od 18 do 25 let bylo nejvyšší zastoupení záporných odpovědí, které činí 69 %. V této skupině jsou zastoupeny především studenti, mladí lidé, kteří nepotřebují řešit časté či náhlé životní změny. Někteří jsou mnohdy ještě závislí na rodičích a pokud je potřeba, chodí k věštci právě oni, a to zejména matky. Naopak ve skupině od 26 do 39 let bylo nejvíce kladných odpovědí, které činí 56 %. V této životní fázi čekají na jedince mnohé změny, kdy zakládají rodinu nebo se řeší rodinné záležitosti jako je výchova a vzdělání dětí, začínají podnikat, nastupují do nové práce či ji chtějí změnit nebo v ní získat povýšení. Je to etapa, kdy hledají kolem sebe oporu, protože v jejich životě dochází k velkým změnám a ztrácejí stabilitu a jistotu. Ve věkové skupině od 40 do 59 let jsou jedinci již ve stabilnější fázi života a mnozí už nemají potřebu věštce často navštěvovat. U respondentů nad 60 let jsem se dozvěděla, že nemají již moc zájem, potřebu a mnohdy ani možnosti. Pokud je k věštci něco zavede, tak to jsou zejména starosti o jejich děti a vnoučata. Někteří by rádi věštce navštívili, ale nemohou, protože nedisponují žádným dopravním prostředkem.

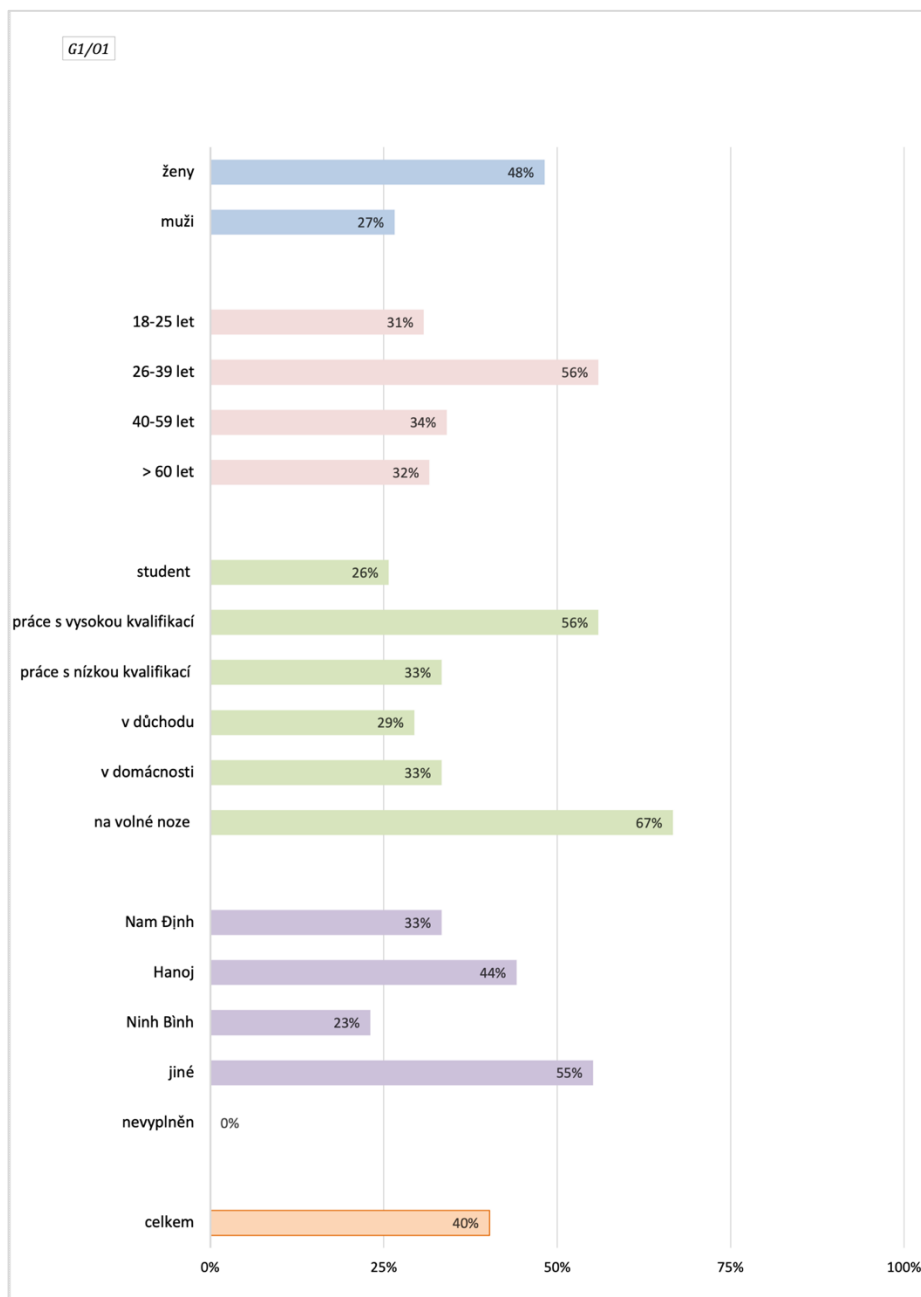
Často máme za to, že věštce navštěvují pouze lidé málo vzdělaní. Z průzkumu však vyplývá, že to není tak jednoznačné. Podle procentuální bilance u povolání vidíme, že nejvíce navštěvují věštce lidé na volné noze. Avšak tito respondenti neuvedli nikdy přesný obor, ve kterém pracují, nelze proto adekvátně určit, co přesně dělají. Co však může u nich značit vysoké procento návštěvnosti je nestabilita jejich práce, jejíž úspěch závisí na mnohých faktorech. V souvislosti s tím dochází v jejich životě k častým změnám, které potřebují s někým pravidelně konzultovat a předvídat je. Co je však zajímavé, je vysoká návštěvnost u těch, kteří vykonávají vysoko kvalifikovanou práci. Tito lidé jsou vzdělaní, mnozí pracují i v technických oborech, nebo to jsou výzkumníci a vědci. Proč tito lidé chodí nejvíce k věštci? Podle výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že vzdělání není překážkou víry ve věštbu. Je potřeba si také uvědomit, že i tito lidé mají problémy a starosti, zažívají nejistoty a obavy, nebo mají svá přání a touhy. Dále to jsou většinou lidé poměrně majetní, kteří jsou ochotni zaplatit nemalé částky

za dobrého věštce nebo za jeho obřady. Mnozí z nich mají také mnohem více času, nejen na hledání dobrého věštce, ale také na absolvování návštěvy. Často se za dobrým věštcem musí dojíždět z velké dálky a čekat dlouho. Nízké procento návštěvnosti mají studenti, lidé v domácnosti a v důchodu, což potvrzují i věkové kategorie výše.

Počty respondentů a jejich procentuální bilanci podle místa bydliště jsem také vyhodnotila, ale pro samotný výzkum nejsou tyto údaje příliš relevantní, jelikož mým cílem bylo zjistit, jak vnímají Vietnamci, nezávisle na místě jejich bydliště, věštce a věštění v současné společnosti.

Pro větší a snazší přehlednost jsem ještě kladné odpovědi na otázku, zda respondenti věštce navštěvují nebo ne, převedla do grafu, který uvádím níže.

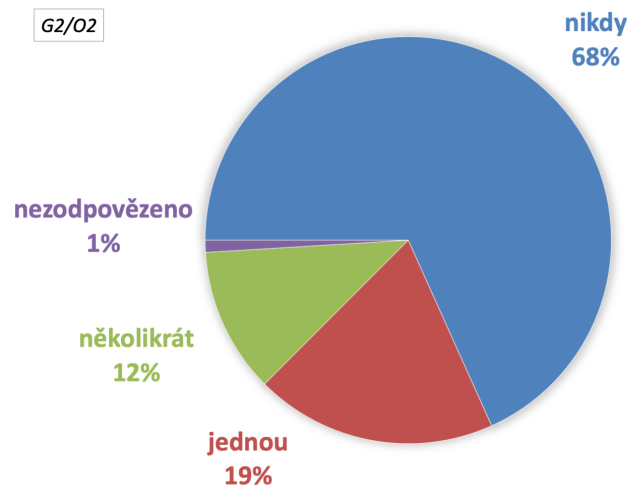
Graf 1

11.2.1.1 Respondenti, kteří v současné době nechodí k věštci

Otázka č. 2: Byl/a jste někdy u věštce?

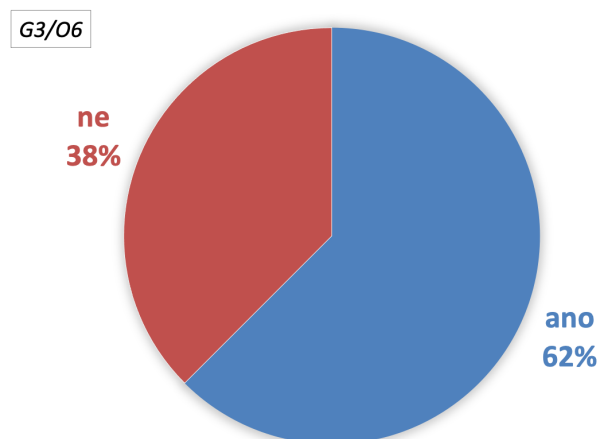
Graf 2

Na tomto grafu můžeme vidět, že mezi ty respondenty, kteří v současnosti věštce nenavštěvují, je 68 % těch, jež u něho nikdy nebyli. Těch, co ho navštívili pouze jednou, je 19% a 12 % respondentů bylo u něho dokonce několikrát. Důvody, proč tito respondenti u věštce nebyli nebo proč už k němu nechodí, jsem už popsala výše. Jinými důvody může být i zklamání jak z věštce, tak z věštby. Někteří uvedli, že v mladém věku byli v tomto směru velmi aktivní a u věštce byli často a jiní sice nechodí aktivně sami, ale doprovází přátele nebo rodinu.

Otázka č. 6: Zjišťujete si vhodné okamžiky k provedení určitých činností?

Graf 3

I když více než polovina respondentů k věštci nechodí a mnozí z nich o sobě tvrdí, že nejsou pověřiví, přesto až 62 % respondentů si zjišťuje vhodné okamžiky, pokud chtějí uskutečnit něco důležitého. Kromě velkých událostí, jako je svatba, stavba domu, pohřeb nebo otevírání nového obchodu, si někteří zjišťují vhodné datum a (nebo) čas i v případě, pokud chtějí koupit něco „velkého“, tj. např. auto, motorku, když se vydávají na dalekou cestu, chtějí-li opravit dům, kvůli studiu, anebo podnikání. Někteří se spoléhají na první a patnáctý den lunárního měsíce, kdy je měsíc v novu a v úplňku, jiní si to zjišťují sami s pomocí kalendáře, (*lịch vạn sự*) a několik málo respondentů se obrací na ty osoby, které vhodný okamžik umějí určit. Jedná se o mnichy v pagodě, protože jsou považováni za vzdělané a sečtělé a lidé jim tak více důvěřují, ačkoli mohou používat stejné podklady jako věštci. Někteří se ale obracejí i na věštce nebo na obřadního mistra. Respondenti, kteří si zjišťují vhodné okamžiky, to dělají pro svoji psychickou pohodu a klid vlastního svědomí a jistotu, že udělali vše, co měli.

Názory na věštce od respondentů, kteří k věštci nechodí, jsou různorodé. Převažují však spíše takové, které v nich vidí osoby s určitým nadáním a mající speciální schopnosti, např. že rozumí lidské psychice, dokážou odhadnout povahu klientů nebo jsou přesvědčiví a výřeční. Někteří věří, že schopnost věstit je dar pocházející od boha, protože se to nelze naučit. Jiní zase tvrdí, že se to věštci museli naučit ať už z knih nebo od učitele. Jen malá část respondentů vnímá věštce negativně, především jako podvodníky věstící na základě dodaných informací od klientů, kteří zneužívají důvěřivé klienty k vlastnímu obohacení. Nemálo z nich však věří osobním horoskopům. Jsou totiž přesvědčeni, že jsou přesnější než věštby a na rozdíl od nich mají vědecký základ, jelikož se vypracovávají s pomocí určité literatury, přičemž ne každý je umí zhotovit.

Níže uvádím některé odpovědi respondentů na otázku „*Co si myslíte obecně o věštění, horoskopech a zjišťování vhodných okamžiků?*“

- Moc tomu nevěřím, ale pokud se to opírá o vědecký přístup, lze se na to spolehnout při uskutečnění důležitých věcí.
- Částečně tomu věřím, ale spoléhám se sám na sebe. Zjišťování správného okamžiku je důležité a nesmí se zanedbat.
- Nejsem pověřivý, ale nemyslím si o věštčích nic špatného. Víru ve správný okamžik nám zanechali předkové. Osud je daný, ale záleží i na okolnostech, člověk se musí snažit sám.
- Věřím v osud a v to, že člověk musí na sobě neustále pracovat a věřit sám sobě a nespoléhat se jen na osud a věštění. Moc tomu všemu nevěřím, ale na vhodné dny se dívám, protože to dělá každý.

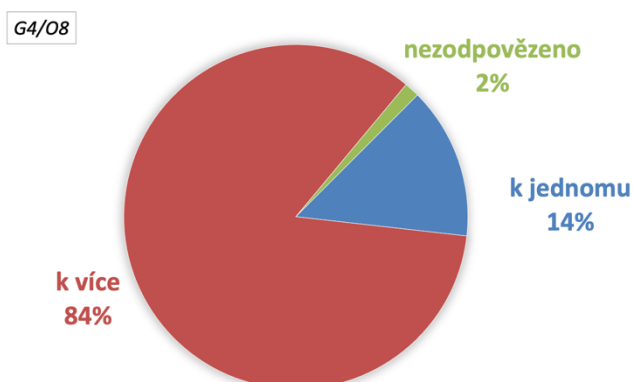
- Věřím více osobním horoskopům a výběru správného okamžiku než věštění.
- Nemělo by se tomu příliš věřit, pouze do té míry, aby se člověk cítil klidný.
- Je to taky dobré pro společnost, ale nesmí se to přehánět a věštcí by toho neměli zneužívat. Věřím horoskopům, ale ne každý ho zvládne dobře sestavit.
- Opírají se (věštcí) často o naše informace. U horoskopu je to vědecktější, jsou na to staré knihy. Je lépe si vybrat dobré dny, cítím se pak jistější.
- Někteří věštcí mají opravdu talent, jiní ne. Lidé mají určitý osud a většinou to souhlasí. U horoskopu jsou na to knížky, nemůžou si (věštcí) vymýšlet, někteří jsou v tom opravdu dobří.
- Horoskop se opírá o knihy, je to přesnější. Věřím v nich, asi z osmdesáti procent je to pravdivé.
- Společnost se vyvíjí, lidé jsou pověřivější. Když lidé mají hlad, nemyslí na to, ale čím je společnost vyspělejší a bohatší, tím si více vymýšlí. Stanovení dobrých dnů se dělá kvůli ostatním, když soused, tak musím i já.
- Dnešní společnost je pod tlakem, neví, čeho se chytit, je to jako poslední záchrana.
- Věštění bude určitě existovat i nadále, nelze ho oddělit od života.

Závěrem je nutno uvést, že ačkoli mnoho respondentů o sobě tvrdí, že nejsou pověřiví a věštcům nedůvěřují, nemají přesto problém tento fenomén ve společnosti akceptovat. Z odpovědí respondentů také vyplývá, že na věštění není nic špatného, pokud se to nepřehání a někdy může i pomoci, aby se lidé cítili psychicky lépe. Věštění tedy považují za povolání jako každé jiné, jen si myslí, že tato výdělečná činnost může sloužit k rychlejšímu zbohatnutí. Neméně zajímavé jsou tvrzení, že věštění patří k vietnamské kultuře, a slouží jako určitá opora v současné nejisté společnosti.

11.2.1.2 Respondenti, kteří v současné době k věštci chodí

Otázka č. 8: Ke kolika věštcům chodíte?

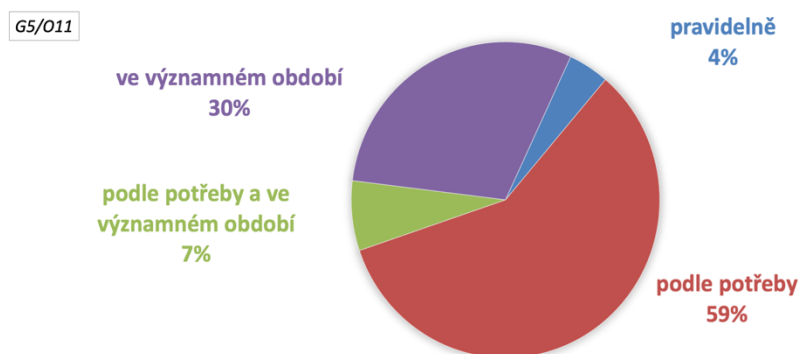
Graf 4

Z výsledků odpovědí na tuto otázku vyplývá, že respondentů, kteří navštěvují více věštců, je až 84 % a pouze 14 % respondentů chodí k jednomu věštci. Důvodů je mnoho, jedním z nich je, že si chtějí ověřit správnost a přesnost věštby a „zkontrolovat“ věštce a jeho schopnosti. Tyto důvody tak naznačují, že mnoho Vietnamců věří věštcům pouze do určité míry a ohledně jejich znalostí a schopností mají neustále pochybnosti. Dalším důvodem je, že někteří chodí k různým věštcům-specialistům podle toho, co potřebují vyřešit a nespolehají se jen na jediného. Nebo se také stává, že lidé po čase změní věštce, protože „přestává“ věštit správně. Říká se, že věštec ztratil svůj dar (*mát lợc*). V současné vietnamské společnosti dochází ale také k případům, kdy honba za nejlepším věštcem a touha po nejpřesnější věštbě dovedly některé jedince až k psychickým a finančním problémům.

Otázka č. 11: Jak často k věštci chodíte?

Graf 5

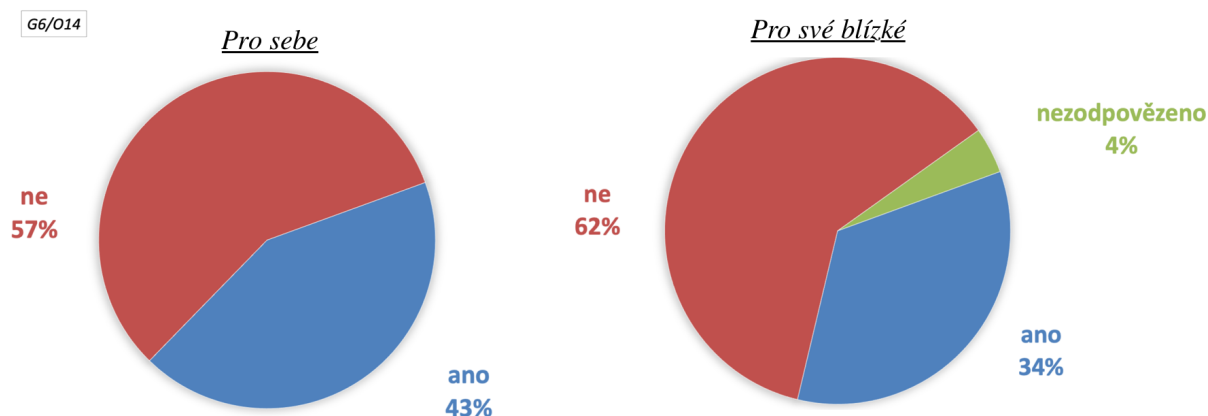

Více než polovina dotázaných respondentů chodí k věštci pouze tehdy, když potřebují něco vyřešit, něco je tíží nebo mají nějaký problém. Ve významném období navštěvuje věštce 30 % respondentů. Jedná se především o nový lunární rok, kdy chtějí vědět, co je čeká, na co si mají dát pozor, čemu se vyhnout, co změnit, a dále také o výročních svátcích. Dalším častým důvodem je snaha dozvědět se o negativních budoucích událostech a věcech a mít tak možnost se jim vyhnout nebo je zmírnit. Respondenti jsou také zvědaví na svoji budoucnost a někdy k věštci zašli, aby uvolnili určitý psychický tlak od svých každodenních starostí nebo se ubezpečili ve svých rozhodnutích.

Z některých odpovědí také vyplynulo, že návštěvu věstců považují někteří za zábavu. Tito lidé chodí k věštci nejčastěji s přáteli nebo kolegy, a to i tehdy, když nepotřebují nic vyřešit.

Otázka č. 14: Nechávali jste sobě, nebo svým blízkým vypracovat osobní horoskop?

Graf 6

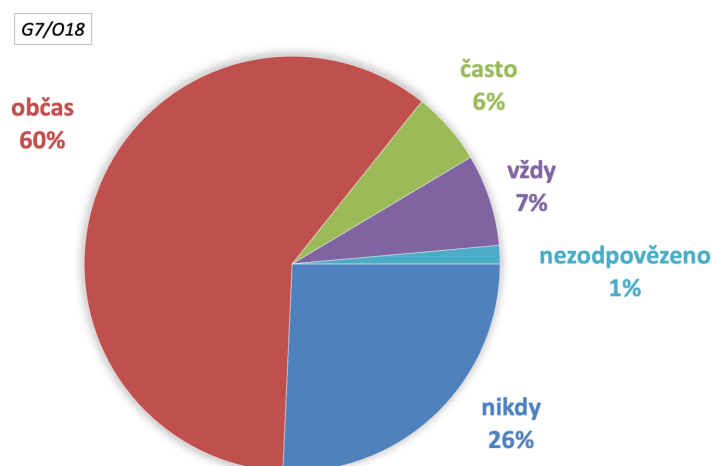
Z grafů můžeme vyčíst, že respondenti, kteří si nechávají vypracovat osobní horoskop, ať už pro sebe nebo pro své blízké, tvoří menšinu. Většina respondentů takový horoskop nevlastní nebo je neobjednávají pro své blízké, primárně pro své děti nebo vnoučata. Z následné otázky, která zněla „U koho jste si nechával/a vypracovat osobní horoskop?“ vychází však najevo, že mnozí, nejčastěji mladí lidé, si horoskop nenechávají vypracovat, protože ho už mají. Většinou se takový horoskop zhotovuje po narození dítěte a nechají ho vypracovat buď jeho rodiče, nebo prarodiče. Ti respondenti, kteří si nechávají pro sebe a (nebo) pro své blízké vypracovat takový horoskop, se obracejí především na věštce-specialistu (*thây tú vi*), někteří na mnichy a v současné době k tomu využívají také internet.

Přesnost takového horoskopu záleží na schopnosti toho, kdo horoskop vykládá. Mnozí respondenti jsou toho názoru, že určitá část nebo některé věci z jejich horoskopu souhlasí se

skutečností a některé ne, a že se v budoucnosti ještě uvidí, např. u malých dětí se to ještě nedá moc zjistit. Pouze malá část respondentů odpověděla, že horoskop odpovídá skutečnosti. Jiní chtějí mít horoskop, aby měli vlastní osud „pod kontrolou“, mohli se nad ním čas od času zamyslet, a tak jim ani nevádí, že není stoprocentně správný.

Otázka č. 18: Řídíte se podle věštby?

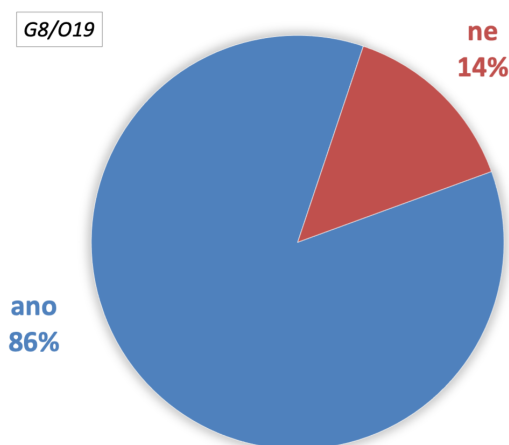
Graf 7

Jak velký vliv mají věštci a věštění na jedince, můžeme zřetelně vidět z výše uvedených výsledků. Až 73 % respondentů se řídí podle věštby, přičemž možnost „vždy“ označilo 7 % a „často“ 6 % respondentů, zbylých 60 % uvedlo „občas“. Pokud se tedy jedinec vydá k věštci, bude se zpravidla řídit jeho doporučeními a pokyny, protože, jak jsem se osobně přesvědčila, často má věštba na jedince určitý psychický dopad. Samozřejmě ale záleží na každém, jak se s věštbou vypořádá a do jaké míry bude ochoten následovat věštcovy pokyny. To je jeden z důvodů, proč se někteří lidé obávají věštce navštěvovat, aby si nemuseli dělat starosti nebo nebyli „psychicky dotlačeni“ do něčeho, co nechtějí udělat. Mnohdy do doporučení věštců spadá i provádění různých obřadů, přičemž některé stojí víc, než si klienti mohou dovolit.

Otázka č. 19: Necháváte si vypočítat správný okamžik k vykonání určitých činností?

Graf 8

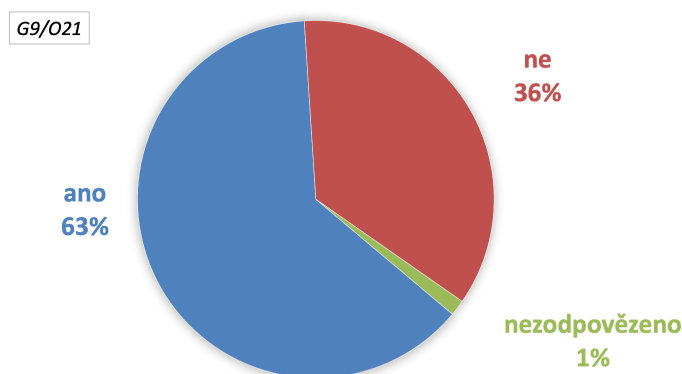
Víra, že výběr vhodného data a času má vliv na výsledek určité činnosti, převládá u 86 % respondentů. Tato víra je totiž hluboce a pevně zakořeněna v uvažování Vietnamců. Povšimněme si, že i lidé o sobě tvrdící, že nejsou pověřiví (viz graf 3) si vybírají příznivé okamžiky, pokud chtějí uskutečnit něco důležitého.

Mezi nejdůležitější události, které se neobejdou bez výpočtu vhodného okamžiku, patří svatební a pohřební obřady a ceremonie, stěhování do nové domácnosti, stavba domu, nebo otvírání nové živnosti (restaurace, obchod, salon atd.). Další události, u kterých si lidé dávají pozor a dívají se na vhodné datum a (nebo) čas, je nákup nákladnějších věcí (např. auto, motorka), stěhování nebo zakládání nového oltáře, nebo změna v zaměstnání. Ti jedinci, co jsou hodně opatrní, dbají například na vhodný čas při odchodu na obchodní jednání, když jdou ke zkouškám, či odjíždějí na dalekou cestu. Celkově můžeme říct, že k provedení či vykonání čehokoli, co konkrétní jedinec považuje za důležité, je zapotřebí využít toho nejlepšího okamžiku.

Téměř všichni si nechávají vhodný okamžik určit od věštců, někteří také od mnichů. Ti, co si ho zjišťují sami, používají k tomuto účelu kalendáře (*lịch vạn sự*) nebo jiné knihy, anebo se zeptají svých rodičů a prarodičů. Zaznamenala jsem však i odpovědi, kdy se respondenti řídí podle horoskopu nebo se podívají na internet.

Otázka č. 21: Byl/a jste někdy s věštcem nespokojen/a?

Graf 9

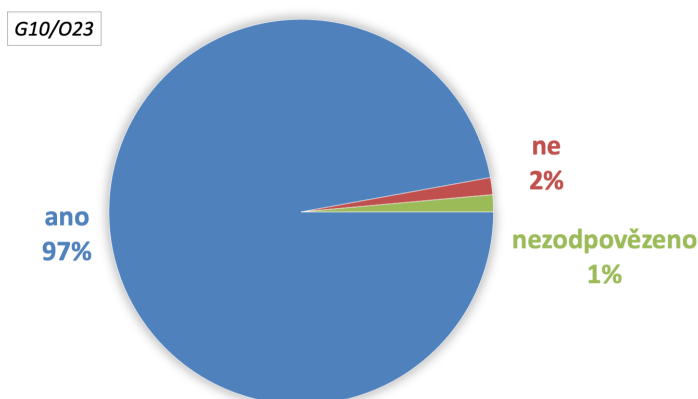

To, že mnozí Vietnamci navštěvují často věšce ještě neznamená, že jsou s nimi také spokojeni. Z grafu vyplývá, že více než polovina respondentů byla někdy s věštcem nespokojená a někteří kvůli tomu už k danému věštci nechodí. Častým důvodem byla nepřesnost nebo dokonce nepravdivost věštby. Někdy to byla i osobnost nebo chování věšce, které jedince odradily, nebo jeho vysoké poplatky za poskytnuté služby. Mnoho respondentů byli nespokojeni se způsobem, jakým věštec pracoval, tj. jeho znalosti nebyly dostatečné a potřeboval dodat mnoho informací a při věštbě se opíral primárně o ně.

Tato otázka souvisí i s počtem navštěvovaných věštců, viz výše. Málokdo je natolik spokojený s jedním věštcem, že chodí pouze k němu. Klienti tak často mění věšce a hledají toho nejvhodnějšího nebo toho nejlepšího, tj. toho, který bude věštit co nejlépe.

Otázka č. 23: Myslíte si, že věšci a věštění budou nadále ve vietnamské společnosti existovat?

Graf 10

Získané výsledky z dotazníků zřetelně dokládají, jak vnímají respondenti věštění a jeho budoucí vývoj ve vietnamské společnosti. Téměř všichni dotazovaní odpověděli na výše uvedenou otázku kladně. Pouze jedna respondentka si myslí, že věštění postupně zanikne, protože lidé už nejsou tolik pověřiví a k věštciům již nechodí.

Respondenti jsou přesvědčení, že věštci a věštění budou nadále existovat, protože Vietnamci kladou velký důraz na duchovní stránku života a jsou pověřiví. Někteří jsou toho názoru, že věštění přetrvá, protože je spjata s vietnamskou kulturou a jejími zvyky, kultem předků i lidovou vírou. Jiní si myslí, že věštění slouží taky jako prostředek ke zmírnění psychického napětí, nebo jako duševní útěcha. Vývoj věštění se řídí též pravidlem nabídky a poptávky, a pokud budou lidé věštce nadále navštěvovat, budou mít i věštci nadále své místo ve společnosti.

Zde uvádím některé odpovědi respondentů:

- Poptávka společnosti se setkává s psychologickou i duchovní potřebou jedinců.
- Vietnamská společnost je taková, lidé jsou pověřiví a čím jsou bohatší, tím si více vymýšlí.
- Je to práce, která patří do společnosti a přetrvá do dalších generací.
- Protože lidé jsou nejistí, tak hledají věštce, aby zmírnili tu nejistotu a našli oporu ve svém rozhodnutí.
- Čím víc se společnost vyvíjí, tím více tomu lidé věří.
- Vietnamci chtějí neustále, aby bylo všechno dobré. Proto neustále vyhledávají obřady a věštce, aby uspokojili svou mysl. Myslí si, že potom bude všechno lepší a v pořádku.
- Ještě hodně lidí připisuje různým záležitostem duchovní rozměr a věštění může léčit.
- Ano, čím bohatší, tím pověřivější, hlavně obchodníci, aby ještě více vydělávali.
- Ano, některé věci jsou pravdivé a ani vědci je nedokážou vysvětlit.
- Lidé věštciům pořád ještě věří a je to bohatá výtěžná činnost.

Každý člověk má vlastní důvody, proč navštěvuje věštce. Ale ať jsou jeho důvody jakékoli, zpravidla se týkají podobných oblastí lidského života. Jejich cíle jsou však stejné a to, že chtějí znát budoucí události, ať už špatné, kterým je potřeba se vyhnout, nebo ty dobré, na které by se měli zaměřit. Jdou za věštci s očekáváním dozvědět se více o svém životě a chtějí slyšet příznivou věštbu. Chtějí „*mít iniciativu a mít věci pod kontrolou...*“, nebo prostě měli „*klid v duši*“.

Tito respondenti navštěvující věštce mají o nich a jejich schopnostech podobné smýšlení jako ti, kteří je nenavštěvují. Věštcovy schopnosti považují za dar, získaný „shora“, kterému se nelze naučit. Někteří si myslí, že mají vrozený talent, nadání, jenž obyčejní lidé nemají, a jiní věří, že díky studiu a s kombinací určitých schopností a zkušeností lze také věštit. Každopádně věštění vnímají jako práci, které může lidem pomoci a dodat jim klid. Rozlišují ale věštce na ty dobré a na podvodníky, kteří se snaží lidi pouze oklamat. Zároveň je zajímavé, že podle některých respondentů nejsou již současní věštci tak schopní a vzdělaní jako kdysi a víceméně se snaží si pouze vydělat.

11.3 Závěry vyplývající z terénního výzkumu

Získané výsledky ze dvou terénních výzkumů nám umožnily poznat blíže fenomén věštce a téma věštění ze dvou odlišných úhlů. Přestože stěžejním výzkumným předmětem byli především věštci, k ucelenému pohledu na daný fenomén bylo zapotřebí i respondentů z řad vietnamských obyvatel. Jejich různorodé názory a odlišné vnímání věštce i jejich rozporuplný vztah k věštění představuje zajímavý a zároveň plastický obraz současné vietnamské společnosti a její duchovní kultury.

V současném Vietnamu je přístup ke službám věštců relativně snadný, získat však přístup k samotným věštcům, moci poznat blíže jejich práci a nahlédnout do jejich uzavřeného „světa“ je již mnohem obtížnější. Proto považuji výsledky kvalitativního výzkumu s pomocí interview za velmi cenné a přínosné. Dozvěděla jsem se, že znalosti věštců nemusejí být pouze naučené, ale věštci je mohli určitým způsobem získat a také, že osudové předurčení hraje v jejich životě velkou roli. Také jsem došla ke zjištění, že současní věštci se svým vzhledem od obyčejných lidí neliší, přičemž mezi nimi najdeme nejen jedince s nízkým, ale i s vysokým vzděláním. Věštci, se kterými jsem provedla rozhovor, ač se navzájem odlišovali povahovými rysy, způsobem vnímání světa, svojí specializací i měrou svých schopností, si přesto byli určitým způsobem podobní. Jejich víra ve věštění, které může prozradit skryté věci a události, v existenci neviditelného světa a jeho obyvatel, a také jejich přesvědčení o svých schopnostech, které mohou lidem přinést úlevu, byly velmi pevné a silné. Z toho vyplývá i jejich vnímání duchovního světa a prožívání duchovna, jež je mnohem hlubší a uvědomělejší než u jiných lidí.

Pokud se jedná o respondenty z řad vietnamských obyvatel, jejich pohled na věštce není tak negativní, jak bychom očekávali. Mnozí z nich vnímají věštění jako povolání a nemají problém to přijmout jako jeden z aspektů společnosti. Často se ale stává, že lidé mají neurčité

představy nebo mylné či předpojaté názory na věštky vycházející z neznalostí nebo z běžně přejatých představ kolujících ve společnosti. A tak na jedné straně může být věstec vnímán jako tajemná osoba, která vidí duchy a duše zemřelých, mající a ovládající speciální schopnosti získané „shora“, nebo člověk, který se věštebné techniky naučil a k tomu má určitý talent a nadání. Na straně druhé je na něho hleděno jako na chytrého podvodníka zneužívající lidskou důvěru, který si chce pouze vydělat. Je zde také všeobecné přesvědčení, že tímto povoláním se dá velmi lehce a rychle zbohatnout. Ačkoli názory respondentů na věštky nekorrespondují příliš se získanými poznatky z interview, s ohledem na současnou společenskou situaci ve Vietnamu se však domnívám, že mohou být přesto oprávněné a z určitého hlediska i pochopitelné.

Závěrem svého terénního výzkumu mohu konstatovat, že věštky hrají v současné vietnamské společnosti významnou roli a jejich vliv v životě jedince není nezanedbatelný. Osoba věštky je však pro Vietnamce mnohdy obestřena tajemstvím nebo je na něho nahlíženo s určitým despektem. Poznatky získané z interview však věštky ukazují v podstatě jako obyčejné lidi, kteří mají ale vrozené nebo získané schopnosti a znalosti vnímat duchovní svět jiným způsobem a díky nimž mohou také porozumět duchovním jevům v mnohem širším a hlubším významu.

Téma věštky a věštění je obtížné i vzhledem k jeho provázanosti s náboženstvím, tradiční vírou a zvyky. Má natolik široký záběr, že je potřeba dalšího dlouhodobého výzkumu, jenž by vedl jak k prohloubení dosavadních, tak k získání dalších poznatků. Pro další výzkum bych navrhovala především provést více interview s věštky, zúčastnit se obřadů, které provádějí a doprovázet je během práce, tj. věštění, hledání hrobů, vyvolávání duší atd. Dále bych doporučila provést i kvalitativní výzkum mezi vietnamskými obyvateli k hlubšímu pochopení jejich duchovního světa a pohledu na dané téma.

12. Návštěva věštců v roli klienta

Pro doplnění terénního výzkumu a osobního vhledu do daného tématu jsem se rozhodla navštívit věstce v roli klienta. Rozhodnutí vyplynulo z okolností, které nastaly během výzkumu. Zpočátku jsem předpokládala, že provedu rozhovory s neznámými věstci, které navštívím. Moje představa byla taková, že si vyhledám nějakého věstce, navštívím ho, aby mi vyložil budoucnost a na konci návštěvy ho požádám o interview. Tato představa byla bohužel naprosto mylná a neproveditelná. Proto jsem se rozhodla tyto dva kroky rozdělit a oddělit interview od návštěv konkrétních věstců.

Přemýšlela jsem také, zda je eticky v pořádku zatajit svůj badatelský úmysl při návštěvě jednotlivých věstců, jelikož daní věstci budou mým výzkumným objektem. Nakonec jsem se však rozhodla projekt uskutečnit. Přihlédla jsem ale k tomu, že se jedná o téma obtížné a velmi citlivé a také jsem měla na zřeteli nutnost zachovat naprostou anonymitu daných věstců.

Mým cílem bylo prožít návštěvu u věstce jako klientka a získat určitý vhled do celého procesu, od výběru konkrétního věstce, po domluvě s ním až k osobní návštěvě a interakci během věštění. Velkou výhodou byla možnost nahlédnout na danou problematiku z druhé strany, očima klienta.

Během dvou výzkumných pobytů jsem navštívila sedm věstců, tři z nich byli z Nam Đinh a čtyři z Hanoje, přičemž z celkového počtu věstců byly dvě ženy a zbytek byli muži. Pokud byla možnost, vybírala jsem věstce tak, aby se každý specializoval na odlišné věštbé techniky. Část kontaktů na věstce jsem získala díky doporučení rodinných příslušníků a část jsem získala ze seznamu, který mi poslala jedna známá. Kromě jednoho případu, kdy jsem byla sama, jsem šla k věstci vždy s doprovodem. Výběr věstce není nikdy náhodný a téměř vždy je to na doporučení někoho, ať už z rodiny, přátel nebo známých. Zjistila jsem však, že seznamy s adresami a někdy i telefonními čísly věstců lze najít v současnosti také na internetu. Zadáme-li do Google například věštění s dobrou pověstí (*xem bói uy tín*), získáme mnoho výsledků. V těchto seznamech můžeme nalézt jméno daného věstce, na co se specializuje, jeho adresu, případně i telefonní číslo a někdy i osobní komentáře toho, kdo seznam vytvořil, jak byl s věstcem spokojený. Pokud se jedná o věstce z Hanoje, je mnohdy obtížné nalézt jeho přesný dům, pokud se nechceme ptát sousedů a zůstat v anonymitě. Kdo někdy navštívil Hanoj, ví, že ve spleti úzkých uliček, kde jsou domy na sebe doslova namačkané a občas chybí i číslo popisné, lze těžko bez pomoci místních najít konkrétní dům. Osobně jsem hledala na seznamu takové věstce, kteří měli uvedené telefonní číslo, abych se mohla dohodnout na určitém termínu

a hlavně získala přesný popis, kde bydlí. I tak se mnohdy stalo, že jsem bloudila a dům našla až na několikátý pokus.

Než přejdu k popisu jednotlivých návštěv, chtěla bych se zmínit, že jsem konkrétní informace o své osobě, jako je datum, čas a místo narození, informace o rodičích a sourozencích nebo rodinný stav, které byly potřeba při věštění, nezatajila ani jinak nepozměnila a uvedla jsem je podle skutečnosti. Jedině, co jsem neuváděla, bylo to, že žiji v zahraničí a mám za manžela cizince. Vytyčeným cílem měl být zpočátku pouze osobní prožitek, jak na mě bude věstec působit, jaký vliv a účinek, zejména psychický, bude na mě mít věštba a jak se s ní vypořádám. Neměla jsem v úmyslu nijak „zkoušet“ schopnosti věstců ani hodnotit jejich práci, ale abych mohla objasnit svoje určité pocity a postoje, které jsem z těchto návštěv měla, určitěmu hodnocení jsem se přeci jen nevyhnula.

12.1 Návštěvy věstců v Nam Đinh

Prvního věstce, který se zaměřuje na osobní horoskopy, jsem navštívila v Nam Đinh. Kontakt jsem získala od své příbuzné, s tím, že k němu chodí každoročně její sestra, a že věští celkem dobře. Od mého strýce, který ho zná, jsem však slyšela různé „historky“, jak je zadlužený a na jeho nedostavěný dům čeká několik věřitelů, že věští přes internet, jeho schopnosti nejsou dostatečné, a tedy je to podvodník.

Rozhodla jsem tyto informace ignorovat a přes strýcovy výhrady jsem daného věstce bez doprovodu navštívila. Na popsané adrese jsem našla relativně honosný, několikapatrový dům. Po zazvonění mi přišel otevřít samotný věstec, který mi byl už od pohledu nesympatický. Na krku měl tlustý, zlatý řetěz a na prstu masivní prsten, měl knír a obarvené vlasy. Po otevření si oblékl košili a na můj dotaz, jestli je věstec, kývl a pozval mě dál. Řekla jsem mu, že mi ho doporučila příbuzná, a jestli by se mohl „podívat“ na můj horoskop. Souhlasil, vzal si sešit a zapsal si moje datum a přibližný čas narození. Poté šel do mezipatra, kde měl počítač, chvíli tam seděl a pak si vytiskl dva listy horoskopu, kde bylo zaznamenáno postavení hvězd (viz obrazová příloha). Jelikož jsem mu neřekla přesný čas narození, že si ho nepamatuji, začal se vyptávat na různé věci, aby zjistil, který horoskop je ten pravý. Pokud kladené otázky souhlasily se skutečností, měla jsem mu to potvrdit. Nakonec řekl, že našel můj správný horoskop a začal s jeho výkladem. Popisoval moji povahu, z jaké rodiny pocházím, jak bude vypadat moje budoucnost, jednalo se konkrétně o zaměstnání, potomstvo, manželství, v jakém roce a na co

bych si měla dávat pozor. Pro doplnění jsem se zeptala na několik konkrétních otázek, ale odkázal mě opět na svůj výklad s tím, že si to mám nejdříve pořádně přečíst, než se budu ptát.

Na závěr návštěvy jsem se dopustila té chyby, když jsem se začala vyptávat na jeho práci. Chtěla jsem vědět, jak dokáže věštit, tedy jestli se to lze naučit, jaká klientela k němu chodí a také, jak už dlouho věští. Na první dotaz reagoval pouze ironicky, ale na další otázky reagoval už velmi hrubě a vulgárně, odkazoval přitom na zloděje, prostitutky a jiné klienty, kteří k němu chodí poslouchat, co jim říká, a pak odejdou a neptají se jako já. Poslední kapkou pak bylo, že jsem neměla dostatečný obnos, který požadoval za svoji službu. Nepočítala jsem s tím, že bude požadovat tak vysokou částku, tj. 300 tisíc vietnamských dongů. Po tomto oznámení byl už celý rozzlobený a chtěl mi vzít diktafon a vytištěný horoskop. Snažila jsem se ho uklidnit, že nikam nepůjdu, a že zavolám někomu z rodiny, aby donesl chybějící částku. Mezitím, co jsme čekali na příchod strýce, jsem se omlouvala za svoje zvědavé otázky s tím, že studuji společenský obor a toto téma mě velmi zajímá. Zarazil mě však vždy gestem ruky, že to nechce poslouchat. Vulgárně mi popisoval, jak mu majetní klienti platí, přičemž z peněženky vyndal štos dolarových bankovek a hodil je přede mnou na stůl a také, jak ho obdarovávají drahým alkoholem a ukazoval na vitrínu za sebou, a že oproti tomu 300 tisíc dongů nic neznamena. Také mě upozornil, že když je naštvaný, „vyhazuje“ klienty na ulici. Nechtěla jsem radši vědět, co si pod slovem „vyhazovat“ představuje. Konečně dorazil strýc a po zaplacení zbylé částky se věštec uklidnil a já mohla odejít a oddechnout si, že to mohlo dopadnout hůř.

Shrnu-li svoji první návštěvu u věštce, mohu jen konstatovat, že rozumím těm, kteří kvůli jednomu věštci nechtějí jít k jinému. Zvědavost je zavede k někomu, kdo je vyleká nejen vysokou částkou, ale i špatným chováním a k tomu jim neřekne nic moc přesného, ale pouze obecně napoví, co se stane. Osobně jsem se také přesvědčila, že je mnohem lepší jít k věštci v doprovodu někoho dalšího a neklást otázky, které se netýkají věštby.

V Nam Đinh jsem navštívila ještě další dva věštce. Jeden z nich věštil s pomocí hracích karet a jeho věštba byla zaměřena zejména na jednotlivé měsíce v konkrétním roce. Za věštění jsem zaplatila velmi málo, pouze 50 tisíc vietnamských dongů. Strávila jsem u něho jen krátkou dobu a vcelku mi neřekl nic konkrétního. Během mé návštěvy přišly ještě další tři ženy a čekaly na rohožce na zemi ve stejné místnosti, kde mi věštec vykládal karty. Teta, která k němu občas zajde, tvrdí, že byl dříve dělníkem v továrně a nyní v důchodu provozuje toto řemeslo. Pracuje nejvíce na začátku nového lunárního roku, kdy je jeho maličký dům plný klientů. Kromě věštění budoucnosti se zaměřuje hodně na určení vhodného času ke stavbě nového domu nebo na

svatební obřady. Z této návštěvy jsem si neodnesla nic, co by mě zaujalo. Ani z věštby, která byla naprosto vágní, jsem si nic nezapamatovala a už po odchodu od věštce jsem nad ní nepřemýšlela.

Posledním věštcem z Nam Đinh byl starší pán, který měl zdravotní problémy, jelikož nemohl hýbat jednou rukou a při přesouvání z jednoho místa na druhé musel používat kolečkové křeslo. Podle tety, která mi ho doporučila, se jedná o jeho nový stav, protože předtím byl zdravý. Věštec bydlel ve vesničce asi pět kilometrů od města Nam Đinh, která náleží pod jeho správou. Tentokrát jsem se telefonicky dohodla na konkrétním dni, kdy mohu přijet. Ačkoli se jeho dům nacházel v malé uličce, našli jsme ho snadno. Už na hlavní silnici, před odbočkou do vesničky, věděli lidé, o koho se jedná. Přivítal mě v místnosti, kde přijímal klienty, a která mu sloužila pravděpodobně i k odpočinku, protože se zde nacházelo i malé lůžko. V místnosti byl také počítač, knihovna a oltář, pod kterým se věštilo. Důležitá otázka před vypracováním horoskopu byla, kdy jsem se narodila, tj. přesné datum a čas narození. Během věštění nepoužíval žádné tabulky ani knížky, nepracoval s internetem, ani ho nevyužil ke zjištění postavení hvězd a vše říkal z hlavy. Pouze k převedení data ze solárního do lunárního kalendáře použil knížku. Stejně jako první věštec i tento věštec začal výkladem osobního horoskopu tím, že popsal moji osobnost a charakter, poté přešel k důležitým etapám v budoucnosti, zaměřil se na zaměstnání, milostný život, potomky a zdraví. Celkově byla věštba ohledně mé osoby dost negativní, tj. že to nebudu mít v životě jednoduché. Po celkovém popisu se podíval ještě na roční horoskop, kdy mi řekl, co mě čeká důležitého v daném roce a jak bude úspěšný. Předtím jsem ale musela zapálit jednu vonnou tyčinku a položit ji na oltář, poté zamíchat devětkrát balíčkem hracích karet a vytáhnout si z něho pět karet. Z těchto vytažených karet mi věštec vyložil nejbližší budoucnost.

Za věštcovy služby jsem zaplatila 100 tisíc vietnamských dongů, což je průměrný poplatek u „obyčejných“ věštců. Ačkoli vypadal tento věštec přívětivě a laskavě, trpělivě vyslechl moje otázky a dokázal je i jakžtakž k mé spokojenosti odpovědět, nebyla jsem touto návštěvou nijak ovlivněna, ať už v negativním nebo v pozitivním smyslu. Přišlo mi zajímavé, že věštec byl zcela přesvědčený o své věštbě a moc nevnímal mé reakce, které byly mnohdy rozpačité a nejisté. Například tvrdil, že nejsem ještě vdaná a byl si natolik jistý touto skutečností, že nepotřeboval ani moje jasné ujištění a ani si nevšiml prstýnku na mé ruce³³⁷.

³³⁷ V tradiční vietnamské kultuře není zvykem si předávat během svatebního obřadu prstýnky. Je tedy možné, že prstýnek na mé ruce neměl pro věštce žádný význam. V současné době se to však mění a mladá generace si již prstýnky předává.

12.2 Návštěvy věstců v Hanoji

Ze čtyř věstců v Hanoji jsem si dva našla na seznamu od známé, tedy bez žádného doporučení, ale pouze na základě toho, zda mají telefonní číslo a podle čeho věští. Jednalo se o dvě ženy středního věku, přičemž jedna žila ve velkém domě a druhá v malém bytě o dvou samostatně oddělených místnostech.

První věstkyni jsem si zvolila z toho důvodu, že měla věstit podle betelového listu (*lá trầu*) a arekového oříšku (*quả cau*). Tyto dvě věci jsem si měla donést s sebou. Po telefonu jsem se dohodla na termínu a také se poptala na její přesnou adresu. I když jsem jela s tetou taxíkem, bloudili jsme docela dlouho a musela jsem jí několikrát zavolat, aby nás mohla navigovat. Na první pohled se jednalo o drobnou ženu s hrubými rysy, která měla na sobě hnědou košili s krátkým rukávem a široké hnědé kalhoty, oblečení, které si často oblékají věřící do buddhistického chrámu. Už z rozhovoru po telefonu měla úsečný a chraplavý hlas a při oslovení užívala *mày* (ty) a *tao* (já).³³⁸ Věštění probíhalo ve vstupní hale u stolu s křesly. Na stole měla talíř s už použitými nakrojenými arekovými oříšky a betelovými listy a talíř plný bankovek od předchozích klientů. Vyzvala mě, ať napíši na papír své jméno a datum narození, dále datum narození manžela a případně i svých dětí. Na talíř jsem měla položit přinesený arekový oříšek a betelový list. Poté vzala balíček hracích karet a nahřála je nad petrolejovou lampou a vyzvala mě, ať vyberu z balíčku devět karet, které postupně rozložila do tří řad nad sebou. Postupně jsem otočila čtyři karty podle vlastního výběru a zbytek otočila sama. Z těchto karet mi věštila, jak to bude v budoucnosti se zaměstnáním, zdravím, financemi, manželstvím, dětmi atd. Na další jednotlivé dotazy jsem si měla vždy vytáhnout z balíčku tři karty a podle nich mi odpověděla. Zklamaně jsem ale zjistila, že v půlce sezení rozpůlila pouze arekový oříšek a zběžně se na něj podívala, nic k tomu neřekla a betelového listu se ani nedotkla. Za svoje služby si neřekla přesnou cenu, ale jelikož jsem viděla, že na talíři měla převážně stotisícové bankovky, také jsem zaplatila 100 tisíc vietnamských dongů.

K druhé věstkyni jsem šla se sestřenicí a dům, ve kterém bydlela, jsme našly relativně snadno. Sousedé, kteří posedávali venku, nás bez otázek nasměrovali ve spleti malých uliček až k jejímu domu. Před námi čekala ještě jedna slečna, a když věstkyně přišla, pozvala nás všechny dál do malé, skromně zařízené místnosti, která sloužila jako obývací pokoj s oltářem

³³⁸ Mày a tao je hovorové oslovení, které se buď používá mezi přáteli, nebo v rodině, kdy takto starší oslovuje mladšího. Užití takovéto oslovení mezi neznámými lidmi je považováno za neslušné a hrubé.

a několika dalšími kusy nábytku. Věštkyňe přijímala klienty na zemi u malého stolečku a věštila pomocí hracích karet podle hexagramu (*quẻ dịch*), ale místo 62 karet (hexagramů) použila pouze 32 karet. Věštba týkající se mé osoby se zaměřovala na věci, které se stanou v nejbližší budoucnosti, tj. do konce roku. Dále se zaměřila na milostný život, který jak jsem si všimla, ji hodně zajímal, nebo předpokládala, že klientky to zajímá, protože u něj zůstala vždy nejdéle, jak u slečny, tak i u nás.

Ještě předtím než jsem se dostala na řadu, nabízela sestřenici řetízek s přívěskem, který měl sloužit jako amulet přinášející štěstí a chránit ji před zlými věcmi. Přívěsek v podobě kruhu z polodrahokamu, přichycený širším stříbrným plátem, na němž byl vyryt jeden hexagram ze 64 stál milion pět set tisíc vietnamských dongů. Věštkyňe tvrdila, že ne pro každého může zhotovit tento amulet. Klient si to musí pomoci karet vyprosit, tzn. pokud mu padne král z jím vybraných šesti karet, amulet může být zhotoven, jinak ne. Určitý hexagram se zhotovuje pomocí data a času narození klienta, pokud by mu však podle těchto osobních údajů padl špatný hexagram, který se k němu nehodí, věštkyňe může vyprosit pro budoucího nositele vhodnější hexagram.

Věštkyňe měla přátelské vzezření a byla velmi upovídaná, například u první klientky, než došla k samotnému věštění, jí radila ohledně jejího vzhledu, jak by se měla učesat, namalovat obočí atd. Také se chlubila, že má mezi známými klienty i policisty, a že se lze o ní dočíst i na internetu. Během sezení se vyjádřila, že při věštění je potřeba určitá energie, jak od klienta, tak od ní. Pokud klient jejím věštáním moc nevěří, nevydává dostatečnou energii a ona nemůže dobře věstit a její věštby jsou pak „mdlé“. Za její služby jsem zaplatila 100 tisíc vietnamských dongů jako předchozí slečna, pro kterou to nebyla první návštěva.

Pokud bychom si mysleli, že všichni věštcí pracují v utajení, hodně bychom se zmýlili. Velmi mě překvapilo, když jsem získala kontakt na jednoho věštce, který je šestou generací v řadě pokračující v tomto řemeslu. V současné době navazuje na tuto tradici jeho syn, který je už v důchodu a prozatím mu pomáhá při zpracování horoskopu. Tento věstec se svojí rodinou se stará o svatyni rodu Tràn stojící vedle jeho domu a zde i věští. Lidé se sem chodí modlit, a když něco potřebují, mohou se na něho rovnou obrátit. Svatyně je přibližně 200 let stará a získala pět různých ustanovení od králů a dodnes se zachovaly základní pilíře budovy (viz obrazová příloha). Pokud provádí věstec obřad, nebo se modlí před oltářem, je oblečen do tradičního vietnamského oděvu *áo dài* (široké kalhoty a dlouhá tunika) a na hlavě nosí skládaný

šátek (*khăn vắn, khăn xếp*)³³⁹, při věštění je však oblečen do civilního oděvu. Věštec přijímal klienty u stolečku hned vedle vchodu do chrámu, před oltářem, a jeho syn, který ručně zhotovuje horoskop (viz obrazová příloha) seděl kousek opodál. Než jsem došla k samotnému věštci, musela jsem oznámit svoje datum a čas narození jeho synovi, aby mi mohl vyhotovit horoskop, který poté vyloží jeho otec. Během výkladu horoskopu se věštec zaměřil i na moje ruce, aby mi řekl, kolik budu mít dětí a také některé poznatky ohledně zaměstnání. Ačkoli se jednalo o výklad budoucnosti pomocí osobního horoskopu, stejně jako u dvou prvních věstců v Nam Định, byla jeho věštba celkově pozitivní. Měla jsem pocit, že se mi bude dobře dařit a co se nevyřešilo doteď, tak se to určitě v budoucnosti podaří. I tady jsem zaznamenala, že si věštec často vedl svou, aniž by bral ohled na to, co mu říkám. Na některé věci se ptal pořád dokola a nakonec mě stejně přesvědčoval o své pravdě.

Díky věštcově vstřícnosti a také tetě, známé zpěvačce, jsem se mohla dozvědět některé informace o jeho osobě. V roce 2018 mu bylo osmdesát tři let, ale na svůj věk vypadal aktivně a měl jasný hlas. Věšterné řemeslo převzal po svém otci, když odcházel jako státní zaměstnanec do důchodu. Vše, co potřeboval ohledně věštění, se naučil od svého otce a z knížek, které zanechali jeho předkové, přičemž během práce získal také mnoho zkušeností. Kromě výkladu horoskopu nabízí klientům i obřady, které můžou zmírnit či odklonit nějaké neštěstí, přinést jim úspěch nebo jiné vytoužené přání. I mně nabízel provedení obřadu, který by zmírnil budoucí zdravotní problémy mých rodičů. Tvrdil také, že zde konané obřady jsou velmi úspěšné a jako příklad uvedl obřad, který provedl pro svou snachu. Jeho snacha toužila po chlapečkovi, ale u doktora na ultrazvuku zjistila, že to bude holčička. Věštec pro ni uspořádal obřad a nakonec porodila vytouženého chlapečka.

Poslední věštec, kterého jsem navštívila, byl trochu výstřední 77letý starý pán, s dlouhou řídkou bradkou a slepý na jedno oko. To, že po úrazu oslepl na jedno oko bych nezaznamenala ani nijak nepostřehla, kdyby nám to sám neřekl. Specializoval se na věštění podle těla, tzv. fyziognomii (*xem tướng*), přičemž se díval na rysy v obličeji, na ruce a chodidla. Přijel nás vyzvednout na hlavní silnici, protože bylo příliš složité vysvětlovat, kde ve spleti uliček bydlí. Na sobě měl zažloutlé široké kalhoty a košili s krátkým rukávem a stojáčkovým límcem. Ihned po příjezdu nám ukázal hlavní část domu, jak ji nazval, kde měl obrovský oltář zabírající celou jednu místnost. Poté nás vzal do jiné části domu, do patra, kde měl menší oltář, pod ním stůl a křesla k přijímání klientů. Nevím, jak vážně to myslel, ale zval nás na oběd, a že nám k němu jeho manželka připraví kuře. S díky jsme odmítly, ale jakmile jsme se usadily,

³³⁹ *Khăn vắn, khăn xếp* je pevný pruh látky stočený do kruhu a nosí se na hlavě na způsob turbanu.

začal nám nabízet alkohol. Po naší záporné odpovědi si sám nalil do šálku, přičemž během věštění si nalil ještě jednou. Nechtěl ode mě nic slyšet a ihned začal u tety, která mě pouze doprovázela a nechtěla si nechat nic věstit. Věštec však na naše vysvětlení vůbec nereagoval a pokračoval ve věštění. U mě se při věštění zaměřil na tvář, uši, bradu, čelo, okolí obočí a na ruce, díval se zejména na prsty, rýhy na dlani, hrbolky, pihy, také se mi zběžně podíval na chodidla a paže. Nakonec se zeptal na můj a také manželův rok narození. Na dřevěné tabuli si poté načrtl postavení hvězd a stručně popsal osobnost manžela a to, jestli se k sobě hodíme. Krátce se zmínil, jak nám to funguje a jak to bude v budoucnosti vypadat. Občas během věštění chtěl, abychom potvrdily jeho slova, a to tak, že si s ním přitůkne.

Během věštění často vyprávěl vlastní příběhy týkající se někdy velmi intimních věcí, například jak pomohl bezdětnému páru počít potomka. Z jeho vyprávění jsem také pochopila, že se angažuje při stavbě pagod a spolupracuje s Ústavem pro výzkum a aplikaci lidského potenciálu. Většinu věcí znal nazpaměť a jen občas během věštění pomocí roku narození se podíval do okopírované, ručně psané útlé knížky. Bylo vidět, že jeho znalosti nepramenily pouze z jeho talentu, ale i ze studia. Sám to potvrdil, když říkal, že tyhle věci musí být podepřené vědou, a že nelze jen tak hádat. Občas volil zastaralá slova, slova přejatá z čínštiny, nebo slova mnohovýznamová, kterým jsem příliš nerozuměla a tápala jsem, co tím myslel. Celkově byla jeho věštba velmi správná, co se týkalo výkladu mé osobnosti a osobnosti manžela a toho, co se stalo v minulosti. Na začátku jsem měla pocit, že jen tak hádá, ale měl velmi dobrý postřeh, a i když byl slepý na jedno oko, při věštění si všiml jemných a drobných detailů na těle. Po této návštěvě jsem se cítila psychicky vyčerpaná a měla jsem plnou hlavu jeho slov. Jako jediný věštec na mě udělal skutečný dojem.

Když došlo na platbu, neřekl žádnou konkrétní částku, ale vyjádřil se v tom smyslu, že potřebuje zrovna v tuto chvíli jeden až dva milionu vietnamských dongů. Zcela nás to vylekalo, protože tolik jsme u sebe s tetou ani neměly, ale nakonec z jeho řeči vyplynulo, že když tolik nemáme, nic se neděje. Nakonec nám na naši přímou otázku, kolik máme zaplatit, odpověděl, že mezi 100 až 500 tisíci vietnamských dongů. I zde bylo vidět, že si věštec rád „hraje“ a říká věci v hádankách, které nejsou vždy jasné.

12.3 Celkové zhodnocení

Jak dokáže výzkumné prostředí ovlivnit badatele, jeho postoj i způsob uvažování vyjádřil velmi přesně již Evans-Pritchard ve svém díle *Hexerei, Orakel und Magie bei den*

Zande: *“Často se mě ptají, zda jsem musel přijmout představy Zandů o čarodějnictví, když jsem u nich žil. Na tuto otázku je těžké odpovědět. Možná lze říct, že jsem je přijmul. Neměl jsem jinou možnost. V mé vlastní kultuře, v myšlenkovém světě, do kterého jsem se narodil, ve kterém jsem vyrostl, a který mě formoval, jsem odmítal představy Zandů o čarodějnictví a nadále je odmítám. V jejich kultuře, v níž jsem žil a ve vztahu k jejich představám, jsem je přijal a v určitých ohledech jsem jim uvěřil. [...] Kdyby čarodějnictví nebylo považováno za samozřejmost, jakákoli komunikace by byla téměř nemožná.”*³⁴⁰ Autor také tvrdí, že *„etnolog během svého výzkumu žije současně ve dvou odlišných myšlenkových světech, v kategoriích, pojmech a hodnotách, které se dají obtížně uvést v soulad. Badatel tak stojí dočasně na okraji dvou společností.”*³⁴¹

Během svého výzkumu jsem došla k podobnému závěru. Můj počáteční nedůvěřivý a nechápavý postoj vůči věštění a věštcům se během pobytu změnil. Zprvu jsem vnímala věštky spíše jako lidi, kteří se určitým způsobem vyznačí v lidské psychice a věšteckému řemeslu se naučili. Slýchávala jsem také od rodiny, že ti „praví věštky“ musejí umět čínské a staré vietnamské znakové písmo. Představa o věštcích a jejich práci byla na začátku výzkumu relativně mlhavá a nepřesná. Ačkoli jsem věděla, že věštění je součástí vietnamské kultury a brala jsem to jako fakt a také jako velmi zajímavé výzkumné téma, osobně jsem věštění nepovažovala za reálné. Být však přímo ve vietnamském prostředí, mezi lidmi, kteří věštky navštěvují, slyšet o věštcích (zázračné) příběhy, pobýt v kulturním prostředí, kde jsou jejich služby využívány pravidelně a některé jimi prováděné úkony jsou součástí každodenního života, je jiné. Také po prvních setkáních s věštky jsem začala cítit zvědavost, která někdy přešla v údiv a nakonec vyústila v určité porozumění.

Pokud bych zůstala pouze v roli badatele a tedy pozorovatele, a provedla jen rozhovory s věštky, nikdy bych nepoznala, jak funguje vztah mezi klientem a věštkem. Tím, že jsem se stala jedním z nich, jsem získala možnost tento vztah blíže prozkoumat a přesvědčit se, že chodit k věštky není pouze o tom, jestli je člověk pověřivý nebo ne, a že nezáleží na sociálním postavení ani na výši vzdělání. Důležitým faktorem je vliv společnosti a její kultury, dále lidská potřeba a touha najít řešení svých problémů, které mohou být neobvyklé, nebo které nejdou vyřešit obvyklým způsobem, strach z toho, co může neočekávaně přijít, a nakonec i zvědavost na svoji budoucnost, která pohání člověka od nepaměti.

³⁴⁰ EVANS-PRITCHARD, Edward E. *Hexerei, Orakel und Magie bei den Zande*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2016, s. 331-332.

³⁴¹ *Ibid.* S. 331.

Během návštěv jsem poznala různé typy věstců. Nejhorší zkušenost jsem zažila při návštěvě prvního věstce v Nam Đinh, který mě vylekal svým chováním a zanechal ve mně špatný dojem. Nad některým setkáním jsem se musela zamyslet, nechat si projít hlavou některé myšlenky jak o věstci, tak o věštbě, zhodnotit nakolik jsou důležité a jak s nimi naložit. A pouze jednou jedinkrát mě věštba ovlivnila natolik, že jsem se jí zaobírala velmi intenzivně a také jsem cítila, jak mě velmi ovlivnila. V tomto případě jsem se sama sebe ptala, jak bych se zachovala, pokud bych měla opět možnost k takovému věstci zajít? Pokud jsem silně ovlivněna duchovní kulturou své společnosti a výchovou své rodiny a zrovna mám potřebu vyřešit některé své starosti a obavy, šla bych znovu, i když věštění neuznávám?

Zhodnotím-li celkově všechny návštěvy u věstců, mohu konstatovat, že přinesly velmi zajímavé poznatky a také osobnější vhled do dané problematiky. Z mého pohledu měl tento doplňující výzkum pro práci velký přínos a potvrdil mi informace vyplývající z dotazníkového šetření a interview. Díky němu jsem zároveň získala jiný úhel pohledu na danou problematiku a osobní zkušenost s věštěním, která nelze ničím nahradit.³⁴²

³⁴² Pro srovnání viz JANZEN, Wolfram. *Wahrsagen: Schicksalsbefragung und Zukunftsdeutung*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verl. [u.a.], 1994, s. 17-31. Autor, dr. teologie a farář, navštívil v rámci svého výzkumu jasnovidku, aby měl představu, jak taková návštěva probíhá. Svoji zkušenost popsal velmi detailně a závěrem dodal, že to, co zažil je spíše způsob určitého poradenství, přičemž vysoká cena neodpovídala službě. Přesto však uznává, že věštba měla na jeho život určité účinky. V odpovídajících životních situacích ho totiž napadaly předpovědi jasnovidky, které svým způsobem ovlivňují i způsob jeho života.

Závěr

Ve své disertační práci jsem se zabývala fenoménem věštce v současné vietnamské společnosti. Snažila jsem se popsat vzhled věštců, jejich věk a vzdělání, jejich práci, tj. věštbé techniky, které ovládají, jejich společenské postavení i jejich roli ve vietnamské společnosti. Zajímalo mě, proč v dynamicky se rozvíjející zemi, která se snaží o co největší ekonomický, vědecký i kulturní rozvoj, je věstec a jeho práce nadále aktuální. Co vede Vietnamce k návštěvám věštců a jak nahlíží současná společnost na danou problematiku?

Ve Vietnamu má věštění dlouhou historii a ačkoli se jeho postavení v průběhu dějin měnilo, nikdy ze společnosti nevytizelo a kontinuálně pokračovalo do současnosti. Věštění je také součástí vietnamské duchovní kultury a prolíná se s různými náboženskými představami. Je spojeno nejen s lidovou vírou, domácími kultury, ale i s některými rozšířenými náboženstvími a filosofickými směry, jako je např. buddhismus nebo taoismus. Co dále významně ovlivňuje jeho přítomnost ve vietnamské společnosti je zakořeněná pověřčivost Vietnamců, která mnohdy hraje významnou roli v jejich každodenním životě.

Disertační práci jsem vypracovala nejen na základě literatury, ale také na základě empirických dat získaných z terénního výzkumu. Díky terénnímu výzkumu jsem mohla adekvátně doplnit informace, které nejsou uvedené v žádné dostupné literatuře. Bohužel téma věštění ve vietnamském prostředí není prozatím příliš zpracované, a to ani ve vietnamských publikacích. Zde je potřeba upozornit, že některé informace z vietnamských publikací je potřeba brát kriticky a s rezervou, jelikož se někdy jedná o velmi jednostranné pohledy na danou problematiku.

V terénním výzkumu jsem zvolila jak kvalitativní, tak kvantitativní metodu, které se navzájem doplňovaly a přinesly dva různé pohledy na danou problematiku. Součástí kvalitativní metody byly interview s věštcí, které přinesly velmi zajímavé informace nejen o jejich osobě, ale také poznatky ohledně jejich práce. U kvantitativní metody se jednalo o dotazníkové šetření mezi vietnamskou veřejností, které ukázalo její pohled na věštění a věstce a také prozradilo její důvody k jejich návštěvě. Za jednu z velmi zajímavou zkušeností během terénního výzkumu považuji účast na obřadu vysvobození duše nenarozené holčičky, který prováděli věštcí u klienta doma. Měla jsem možnost podílet se nejen na přípravě celého obřadu, ale být přítomna i během něj.

Díky terénnímu výzkumu jsem zjistila, že věštcí v současném Vietnamu se od obyčejných lidí vůbec neliší a na ulici bychom si jich ani nevšimli. Nenosí žádné speciální oděvy a svým vzezřením nijak nevybočují z „davu“. Ani jejich vzdělání, (původní) zaměstnání nebo věk nám o jejich řemeslu nic neprozradí, protože mezi věštcí lze najít lidi jak se základním, tak vysokoškolským vzděláním a jejich zaměstnání i věk jsou velmi různorodé a nemají žádné společné rysy. Při bližším zkoumání jsem však zjistila, že věštcí mají podobné smýšlení a uvažování o duchovním světě a jejich prožívání duchovna je velmi intenzivní. Dále jsem se dozvěděla, že hlavním důvodem, proč se věštcí věnují svému řemeslu, je tzv. osudové předurčení, přičemž je důležité mít také určité nadání a osobní předpoklady

Zajímavou skutečností je, že věštcí jsou ve vietnamské společnosti vnímáni ambivalentně. Na jedné straně je jejich práce řazena do pověřčivých jevů, které se snaží stát ze společnosti odstranit, protože jsou považovány za zpátečnické a zastaralé, avšak na straně druhé je lidmi žádaná a věštcí se mohou těšit velké přízni, vyplní-li se jejich věštby. Současná vietnamská společnost tak nahlíží na věštce buď jako na váženou osobu, nebo jako na kriminálního, přičemž je často zobrazován v karikaturách a lidových vtipech jako podvodník a vykutálený lhář.

Z výzkumu dále vyplývá, že věštcí hrají v životě Vietnamců velkou roli. Věštec i věštba zasahují do života jedince a můžou ho i různou měrou ovlivnit. Na věštce se lidé obracejí nejen při hledání odpovědí týkající se minulosti a budoucnosti, ale také tehdy, když potřebují pomoc či radu při řešení svých problémů. Věštcí se podílejí nejen na každodenních činnostech, jako je určení vhodného okamžiku k vykonání důležitých činností, určení správného směru při stavbě domu nebo přenesení oltáře do nového domova, ale mohou také participovat na osobních a závažných rozhodnutích, která mohou mít dalekosáhlé důsledky. Jejich role v současné vietnamské společnosti může být proto velmi pestrá a zahrnovat jak práci věštce, léčitele a obřadníka, ale třeba i rádce a psychologa.

Z dotazníkového šetření vyplynul jeden zajímavý jev a to, jak je pověřčivost spolu s věštěním různě vnímána ve vietnamské společnosti. Ti, co k věštcí nechodí, jsou přesvědčeni, že jen pověřčiví lidé je navštěvují, protože věštby jsou nevědecké a nereálné. Pokud se však zeptáme na určování vhodných okamžiků, které lze zařadit pod „pověřčivé“ jevy, tak vychází najevo, že si vhodný den a (nebo) čas také zjišťují, přičemž to nepovažují za pověřčivost, ale za součást vietnamské kultury. Dále ti, co věštce navštěvují, mnohdy dávají důraz na osobní horoskopy, které považují za vědecké, protože pouze věštcí s určitým vzděláním, nebo mniši je

dokážou vypracovat. Neuvědomují si však, že horoskop je potřeba také vyložit a tento výklad patří mezi jednu z technik věštění.

Závěrem lze říci, že věštění je ve Vietnamu praktikováno v celospolečenském měřítku a návštěvy věstců nejsou záležitosti jen několika jednotlivců. K věstci chodí pestré spektrum lidí, nezávisle na věku, pohlaví, vzdělání nebo společenském postavení. Můžeme tak vidět, jak jsou mladí Vietnamci i přes své vzdělání, technické znalosti a inspiraci západním světem silně ovlivněni duchovní kulturou své země, prostředím, ve kterém vyrůstali, stejně jako lidmi, se kterými přicházejí do styku.

V současné moderní, ale nejisté době, která nabízí obrovské možnosti, hledají Vietnamci určitou jistotu a kontrolu nad svým životem. Díky věstcům mohou nahlédnout do své budoucnosti, vyhnout se nepříznivým situacím, udělat nejlepší rozhodnutí či využít štěstí ke svému prospěchu. Věstci dokážou pomoci svým klientům i v případech, kdy jiné řešení selhalo nebo neexistuje. Věšební řemeslo se také neustále proměňuje a vyvíjí podle potřeb a požadavků dané společnosti. Není proto překvapením, že podle většiny respondentů věštění v budoucnu nezanikne, ale spíše se bude dále rozmáhat.

Bibliografie

Obecná literatura

- ASLAKSEN, Helmer. *The Mathematics of the Chinese Calendar* [online]. 2005. Dostupné z: https://www.academia.edu/6842007/The_Mathematics_of_the_Chinese_Calendar
- BARNARD, Alan a Jonathan SPENCER, eds. *Encyclopedia of social and cultural anthropology*. London: Routledge, 2003. World reference.
- BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999.
- BÙI PHỤNG. *Từ điển Việt-Anh (Vietnamsko-anglický slovník)*. NXB Thế Giới, 2000.
- BUI XUAN MY. *Tu Dien Viet Nam Van hoa, Tin nguong, Phong tục (Slovník vietnamské kultury, myšlení a zvyků)*. Ha Noi: NXB Văn Hóa - Thông Tin, 2005.
- *Dračí král, Vietnamské pohádky*. Praha, 2001.
- ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006.
- FRAZER, James George. *Zlatá ratolest*. Pelhřimov: Aleš Čeněk, 2007.
- HLAVATÁ, Lucie a KOL. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- HUARD, Pierre a Maurice DURAND. *Connaissance du Viêt-Nam*. Paris Hanoi: Imprimerie Nationale Ecole Française d'Extrême-Orient, 1954.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007.
- LANGLET, Eugène. *Le peuple annamite*. Paris: Berger-Levrault, 1913.
- LEACH, Maria, ed. *Dictionary of folklore mythology and legend. Vol. 1*. New York: Funk and Wagnalls, 1949.
- LEACH, Maria, ed. *Dictionary of folklore mythology and legend. Vol.2*. New York: Funk and Wagnalls, 1950.
- NGUYỄN KIM THÂN, HỒ HẢI THUY, a NGUYỄN ĐỨC DƯƠNG. *Từ điển tiếng việt (Vietnamský slovník)*. TP. Hồ Chí Minh: NXB Văn Hoá Sài Gòn, 2005.
- PROCHÁZKA, Tomáš. *Funkce stravy v kontextu tradiční vietnamské medicíny*. 2011, Bakalářská práce, Karlova univerzita.
- TRẦN, Nghĩa a Gros FRANÇOIS. *Di sản Hán-Nôm Việt Nam: thư mục đề yếu (Dědictví vietnamského písemnictví v Hán-Nôm)*. Hà Nội: NXB Khoa Học Xã Hội, 1993.

- TYLOR, Edward B. *Primitive Culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom (1871) - Vol. 1.* reprint. vyd. Hansebooks, 2020.
- TYLOR, Edward B. *Primitive Culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom (1871) - Vol. 2.* reprint. vyd. Hansebooks, 2018.
- VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

Metodologie

- BEER, Bettina. *Methoden ethnologischer Feldforschung.* Zweite, überarbeitete und erweiterte Auflage. vyd. Berlin: Reimer, 2008.
- DOUŠEK, Roman. *Úvod do etnologického výzkumu.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- GIRTNER, Roland. *Methoden der Feldforschung.* 4., völlig neu bearbeitete Auflage. vyd. Wien Köln Weimar: Böhlau Verlag, 2001. UTB für Wissenschaft Soziologie 2257.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* 2016.
- KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2010.
- MAREŠ, Jiří. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika.* 2015, roč. 65, č. 2, s. 113–142.
- PAVLÁSEK, Michal et al. *Když výzkum, tak kvalitativní : serpentinami bádání v terénu.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Etnologické studie ; 14.
- ROBBEN, Antonius C. G. M. and SLUKA, Jeffrey A. eds. *Ethnographic fieldwork: an anthropological reader.* Malden, Mass. u.a.: Blackwell, 2007.
- SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii.* Praha: Karolinum, 2014.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury.* Praha: Portál, 2011.

Náboženství

- ANDO, Vladimír. *Malá encyklopedie taoismu.* 1. vyd. Praha: Libri, 2010.
- BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2008.
- ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství.* 1. vyd. OIKOYMENH, 1996. Oikúmené.

- ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení IV, Od epochy objevů po současnost*. 1. vyd. OIKOYMENH, 2007. Oikúmené: sv. 117.
- ELIADE, Mircea. *Slovník náboženství*. Praha: Argo, 2001.
- HARTZ, Paula R. *Taoismus*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.
- HARVEY, Peter. *An introduction to Buddhism: teachings, history and practices*. 2. vyd. New York: Cambridge University Press, 2013.
- HOOBLER, Thomas a Dorothy HOOBLER. *Konfucianismus*. Praha: Lidové noviny, 1997.
- HOSKINS, JANET ALISON a THIEN-HUONG T. NINH. Globalizing Vietnamese Religions. *Journal of Vietnamese Studies* [JSTOR]. University of California Press, 2017, roč. 12, č. 2, s. 1–19.
- KANDERT, Josef. *Náboženské systémy. Člověk náboženský a jak mu porozumět*. 1. elektronické. vyd. Praha: Grada, 2010.
- LANGLET, Philippe. *La sagesse bouddhiste aux débuts du Viet Nam*. Les Indes savantes, 2012.
- LÊ ANH DŨNG. *Con đường tam giáo Việt Nam. (Cesta tří učení ve Vietnamu)*. NXB Thành phố Hồ Chí Minh, 1994.
- LOPEZ, Donald S. *Příběh buddhismu*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010.
- NGUYEN, Huong. Buddhism-based exorcism and spirit-calling as a form of healing for mental problems: Stories from Vietnam. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought* [APA PsycInfo]. Taylor & Francis, 2014, roč. 33, č. 1, s. 33–48.
- NGUYỄN, Kim Hiền. *Những thực hành tôn giáo ở Việt Nam, một số suy nghĩ và phân tích dựa trên các cuộc điều tra 1995 - 1998 (Některé náboženské praxe ve Vietnamu, několik myšlenek a analýz opírající se o výzkum mezi lety 1995-1998)*. Hà Nội: NXB Khoa Học Xã Hội, 2007.
- NGUYEN, Tai Thu a Thi Tho HOANG, eds. *The history of Buddhism in Vietnam*. Washington, D.C.: Council for research in values and philosophy, 2008. Cultural heritage and contemporary change. Series IIID, Southeast Asia: 5.
- NGUYỄN, Thế Anh. Buddhism and Vietnamese society throughout history. *South East Asia Research* [JSTOR]. 1993, roč. 1, č. 1, s. 98–114.
- NOVÁKOVÁ, Kateřina. *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. zvykst.*. 2004, Magisterská práce, Karlova univerzita.

- PALS, Daniel L. *Osm teorií náboženství*. Praha: ExOriente, 2015. ISBN 978-80-905211-2-4.
- PELZER, Kristin. On Defining „Vietnamese Religion“: Reflections on Bruce Matthews’ Article. *Buddhist-Christian Studies* [JSTOR]. University of Hawai’i Press, 1992, roč. 12, s. 75–79.
- POSPÍŠIL, Leopold. Systémy víry: náboženství a magie. *Český lid*. 1993, roč. 80, s. 388–412.
- PREGADIO, Fabrizio. *The Routledge encyclopedia of Taoism*. London; New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-67815-5.
- SAUNDERS, E. Dale. Symbolic Gestures in Buddhism. *Artibus Asiae* [JSTOR]. Artibus Asiae Publishers, 1958, roč. 21, č. 1, s. 47–63.
- SMITH, Huston. *Die sieben großen Religionen der Welt: eine Wahrheit, viele Wege*. 1. vyd. München: Goldmann, 2004. Goldmann Arkana 21682.
- TRAN, Anh Q. *Gods, heroes, and ancestors: an interreligious encounter in eighteenth-century Vietnam*. New York: Oxford University Press, 2018.
- WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení*. 1. vyd. Praha: ExOriente, 2011.
- WONG, Eva. *Taoismus*. Praha: Pragma, 1997.
- *Lexikon východní moudrosti: buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*. Olomouc: Votobia, 1996.
- WERNER, Karel. *Náboženské tradice Asie 2*. Bratislava: CAD Press, 2009.

Tradiční a duchovní kultura

- BÙI, Thành Phần. *Học thuyết âm dương-ngũ hành (Učení o Jin a Jangu a pěti elementech)*. Hà Nội: NXB Hồng Đức, 2013.
- CADIÈRE, Léopold. *Croyances et pratiques religieuses des Vietnamiens (1-3)*. Paris: École Française d’Extrême Orient, 1992. Réimpression de l’École Française d’Extrême-Orient.
- ĐÀO DUY ANH. *Việt Nam văn hoá sử cương (Náčrt vietnamských dějin a její kultury)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2014.
- DIGREGORIO, Michael a Oscar SALEMINK. Living with the Dead: The Politics of Ritual and Remembrance in Contemporary Vietnam. *Journal of Southeast Asian Studies*

- [JSTOR]. [Cambridge University Press, Department of History, National University of Singapore], 2007, roč. 38, č. 3, s. 433–440.
- DIGUET, Édouard Jacques Joseph. *Les Annamites, société, coutumes, religions*. Paris: Augustin Challamel, 1906.
 - ENDRES, Kirsten W. „Die Regeln der Gottheiten“: Formalität, Innovation und performative Ästhetik in nordvietnamesischen Lèn Đòng-Ritualen. *Zeitschrift für Ethnologie* [JSTOR]. Dietrich Reimer Verlag GmbH, 2008, roč. 133, č. 1, s. 145–171.
 - ENDRES, Kirsten W. Engaging the spirits of the dead: soul-calling rituals and the performative construction of efficacy. *Journal of the Royal Anthropological Institute*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 755.
 - FJELSTAD, Karen a Thị Hiền NGUYỄN, eds. *Possessed by the Spirits : Mediumship in Contemporary Vietnamese Communities* [online]. Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publications, 2006. Southeast Asia Program Series. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1815966&lang=c&site=ehost-live>
 - HẰNG NGA, ed. *Mười hai con giáp và những năm tháng cuộc đời (Dvanáct znamení zvěrokruhu a roky života)*. Hà Nội: Văn hóa-Thông tin, 2003.
 - HIỀN, Nguyễn Thị. „Seats for Spirits to Sit upon“: Becoming a Spirit Medium in Contemporary Vietnam. *Journal of Southeast Asian Studies* [JSTOR]. [Cambridge University Press, Department of History, National University of Singapore], 2007, roč. 38, č. 3, s. 541–558.
 - HOÀNG, Quốc Hải. *Văn hoá phong tục (Kultura a zvyky)*. Hà Nội: NXB Phụ Nữ, 2005.
 - HỒNG THANH a NGUYỄN DƯƠNG, eds. *Phong tục thờ cúng các ngày lễ, tết (Zvyky při uctívání ve výročních svátcích)*. Hà Nội: NXB Lao Động-Xã Hội, 2006.
 - LAUSER, A. Hero worship and spirit possession. Religion and politic in contemporary late-socialist Vietnam. *Zeitschrift für Ethnologie* [online]. 2008, roč. 133, č. 1, s. 121–144.
 - LÊ, Đức Hạnh. Hiện tượng cúng sao giải hạn ở người Việt đồng bằng bắc bộ (Fenomén provádění obřadu k odvrácení neštěstí u Vietnamců v nížinné oblasti severního Vietnamu). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2008, č. 12, s. 51–58.
 - LƯƠNG, Trương Kính Văn Lưu Thiết a TRIỆU BÁ ĐÀO. *Mười hai con giáp. Những điều lý thú (Dvanáct znamení zvěrokruhu. Někteří její zajímavosti)*. Hà Nội: NXB Văn Hoá Thông Tin, 2003.

- MAI LAN GUSTAFSSON. Hungry Spirits. *Anthropology Now* [JSTOR]. Taylor & Francis, Ltd., 2013, roč. 5, č. 1, s. 46–53.
- MAROUDA, Marina. The neglected side of philanthropy: Gifts to hungry ghosts in contemporary Việt Nam. *South East Asia Research* [Political Science Complete]. 2017, roč. 25, č. 3, s. 251–267.
- MCALLISTER, Patrick a Thi Cam Tu LUCKMAN. The Kitchen God Returns to Heaven [Ông Táo Về Trời]: Popular Culture, Social Knowledge and Folk Beliefs in Vietnam. *Journal of Vietnamese Studies* [JSTOR]. University of California Press, 2015, roč. 10, č. 1, s. 110–150.
- NGÔ, Đức Thịnh. *Đạo Mẫu Việt Nam (Kult matek ve Vietnamu)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2012.
- NGÔ, Đức Thịnh. *Lên đồng, hành trình của thần linh và thân phận (Lên đồng, cesta duše a osudu)*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2014.
- NGỌC HÀ. *Tín ngưỡng phong tục & Những kiêng kỵ trong dân gian (Myšlení, zvyky a některá tabu v lidové kultuře)*. Hà Nội: NXB Văn Hóa-Thông Tin, 2011.
- NGUYỄN, Đăng Duy. *Các hình thái tín ngưỡng tôn giáo ở Việt Nam (Různé formy náboženské víry ve Vietnamu)*. NXB Văn Hóa Thông Tin, 2001.
- NGUYỄN, Đăng Duy. *Văn hóa tâm linh (Duchovní kultura)*. Hà Nội: NXB Hà Nội, 1998.
- NGUYỄN, Minh San. *Tiếp cận tín ngưỡng dân dã Việt Nam (Přiblížení vietnamské lidové víry)*. NXB Văn hóa dân tộc, 1998.
- NGUYỄN, Thị Hiền. Nghiên cứu tôn giáo, tín ngưỡng ở Việt Nam đương đại (Výzkum náboženství a víry v současném Vietnamu). In: *Sự biến đổi của tôn giáo tín ngưỡng ở Việt Nam hiện nay*. Hà Nội: NXB Thế Giới, 2008, s. 7–36.
- PHAN, Kế Bình. *Việt Nam phong tục (Vietnamská kultura)*. Hà Nội: NXB Văn Học, 2006.
- POSPÍŠILOVÁ, Veronika. *Kult matek (Dao Mau) ve Vietnamu (se zaměřením na jižní Vietnam)*. 2015, Magisterská práce, Karlova univerzita.
- QUẢNG TUỆ. *Một số phong tục nghi lễ dân gian truyền thống Việt Nam (Několik lidových obřadních zvyků ve vietnamské tradici)*. Thanh Hoá: NXB Thanh Hoá, 2010.
- SALEMINK, Oscar. Embodying the Nation: Mediumship, Ritual, and the National Imagination. *Journal of Vietnamese Studies* [JSTOR]. University of California Press, 2008, roč. 3, č. 3, s. 261–290.

- TĂNG CUỒNG NGÔ. *Chọn ngày tốt trong dân gian: Lịch dân gian trạch cát (Výběr vhodných dnů ve folklóru: Lidový kalendář k určení vhodného okamžiku)*. Hà Nội: NXB Văn hoá - Thông tin, 2003.
- TRẦN HUYỀN THƯƠNG. *Phong tục Việt Nam (Vietnamská kultura)*. Hà Nội: NXB Lao Động-Xã Hội, 2006.
- TRẦN, Ngọc Thêm. *Cơ sở văn hoá Việt Nam (Základy vietnamské kultury)*. Ho Či Minovo Město: NXB Giáo Dục, 1999.
- TRẦN, Ngọc Thêm. *Tìm về bản sắc văn hoá Việt Nam (Objevování vietnamské kulturní identity)*. Ho Či Minovo Město: NXB Tổng Hợp Thành Phố Hồ Chí Minh, 2004.
- TRẦN QUỐC VƯỢNG. *Văn hóa cổ truyền Việt Nam (Vietnamská tradiční kultura)*. NXB Từ Điển Bách khoa & Viện Văn hóa, 2009.
- TRƯƠNG, Thìn. *101 Điều cần biết về tín ngưỡng và phong tục Việt Nam (101 věcí o víře a zvyčích ve Vietnamu)*. Hà Nội: NXB Hà Nội, 2007.
- TUYỀN TRUNG THUY. *Lịch Vạn sự 2004 (Kalendář pro rok 2004)*. Sài Gòn.
- VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, Praha, 1999.
- VU THI THU, Thuy. *Dětský svět ve Vietnamu*. 2013, Magisterská práce, Karlova univerzita.
- VU THI THU, Thuy. *Vietnamská rodina - tradiční rodinný cyklus*. 2010, Bakalářská práce, UJEP.

Pověra a Pověřivost

- BENEŠ, Bohuslav. *Pověra a pověřivost v moderní společnosti*. Olomouc: Okresní úřad Olomouc, 1994.
- ĐẶNG NHGIÊM VẠN. Gạn đục, khơi trong (Oddělit zrno od plev). In: *Tín ngưỡng mê tín (Vira a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999
- DO, Quy-Toan a Tung Duc PHUNG. Superstition, family planning, and human development. *Policy Research Working Paper Series* [online]. The World Bank, 2006.
- GAMMELTOFT, Tine. Between „science“ and „superstition“: moral perceptions of induced abortion among young adults in Vietnam. *Culture, medicine and psychiatry* [MEDLINE]. Netherlands: Kluwer Academic, 2002, roč. 26, č. 3, s. 313–338.
- HÀ VĂN TĂNG a TRƯƠNG THÌN, eds. *Tín ngưỡng mê tín (Vira a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999.

- HOÀNG QUỐC HẢI. Đôi điều bày tỏ (Objasnění některých věcí). In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, 1999, s. 86–97.
- CHU VĂN TUẤN. Bàn thêm về khái niệm mê tín, dị đoan (Diskuze o pojmu pověřčivost). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2012, č. 11, s. 12–20.
- LÊ TRUNG VŨ. Mê tín - Biểu hiện và quan niệm (Projevy a vnímání pověřčivosti). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2001, č. 4, s. 10–19.
- NGUYỄN, Thị Hải Yến. Bài trừ mê tín dị đoan - vấn đề của ngày hôm nay (Odstranění pověr-současný problém). *Nghiên cứu Tôn giáo*. 2012, č. 5, s. 47–54.
- PERTOLD, Otakar. *Pověra a pověřčivost*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956.
- TRƯƠNG THÌN. Tôn trọng tín ngưỡng và bài trừ mê tín dị đoan (Respektovat víru a odstranit pověřčivost). In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, s. 112–126.
- TRƯƠNG THÌN (ED.). *Mê tín dị đoan. Một tệ nạn xã hội cần xóa bỏ (Pověra. Sociální zlo, které je potřeba vymýtit)*. 2. vyd. Hà Nội: NXB Sự Thật, 1986.
- VY TRỌNG TOÁN. Tín ngưỡng, tôn giáo và mê tín dị đoan (Věra, nábožensví a pověra). In: *Tín ngưỡng mê tín (Věra a pověra)*. Hà Nội: NXB Thanh Niên, s. 9–13.

Magie a věštění

- AUBIER, Catherine. *Velká kniha věšteckých umění*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1991.
- BUDILOVÁ, Soňa. *Návštěva kartárky: motivace a dopady na klienta*. 2008, Magisterská práce, Masarykova univerzita.
- CICERO, Marcus Tullius. *Předtuchy a výstrahy*. Praha: Bohuslav Hendrich, 1942.
- CURRY, Patrick a Angela VOSS. *Seeing with Different Eyes : Essays in Astrology and Divination* [online]. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2007. ISBN 978-1-84718-361-3
- DE MARTINO, Ernesto. *Magický svět*. Vyd. 1. vyd. Praha: Argo, 2002.
- ELIADE, Mircea. *Šamanismus a archaické techniky extáze*. 2. vyd. Praha: Argo, 2017.
- EVANS-PRITCHARD, Edward E. *Hexerei, Orakel und Magie bei den Zande*. 2. Auflage. vyd. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2016. Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft 721.

- HOMOLA, Stéphanie. From Jianghu to Liumang: Working Conditions and Cultural Identity of Wandering Fortune-tellers in Contemporary China. In: *Coping With the Future: Theories and Practices of Divination in East Asia*. Leiden: Brill, 2017, s. 366–391.
- JANZEN, Wolfram. *Wahrsagen: Schicksalsbefragung und Zukunftsdeutung*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verl. [u.a.], 1994. Unterscheidung.
- JUNG-KIM, Jennifer. Women and divination in contemporary Korea. In: *Coping With the Future: Theories and Practices of Divination in East Asia*. Leiden: Brill, 2017, s. 392–406.
- KENTARŌ, Suzuki. Divination in Contemporary Japan: A General Overview and an Analysis of Survey Results. *Japanese Journal of Religious Studies* [JSTOR]. Nanzan University, 1995, roč. 22, č. 3/4, s. 249–266.
- KUBIŠ, Petr. *Věštění ve starověké Číně*. 2011, Magisterská práce, Karlova univerzita.
- LAM, Tri. *Encyclopedia of Chinese astrology*. Montreal: Lam Inter Media Corp., 1999.
- LAOZI. *Tao te ťing*. Praha: DharmaGaia, 1971.
- LAU, Kwan. *Tajemství čínské astrologie*. Praha: Pragma, 1997.
- LESSA, William Armand. *Chinese body divination*. Los Angeles: United World, 1968.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon magie*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 1993.
- ROBINSON, D. Divination in Ancient China. *Journal of the Royal Statistical Society. Series C (Applied Statistics)* [JSTOR]. [Wiley, Royal Statistical Society], 1975, roč. 24, č. 3, s. 329–332.
- STEENS, Eulalie. *L'astrologie chinoise*. Monaco: Éd. du Rocher, 1985.
- STEIN, Rebecca L. a Philip L. STEIN. *The anthropology of religion, magic, and witchcraft*. 3. vyd. Boston: Prentice-Hall, 2011.
- STREICHER, Hubert. *Das Wahrsagen*. Wien: Springer, 1926.
- TEDLOCK, Barbara. Divination as a Way of Knowing: Embodiment, Visualisation, Narrative, and Interpretation. *Folklore* [JSTOR]. [Folklore Enterprises, Ltd., Taylor & Francis, Ltd.], 2001, roč. 112, č. 2, s. 189–197.
- VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. I., Od věštců k losům*. 1. vyd. Praha: Herrmann & synové, 2010.
- VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. II., Tělo a sny*. 1. vyd. Praha: Herrmann & synové, 2013.

- VÍTEK, Tomáš. *Věštění v antickém Řecku. III., Země a mrtví*. 1. vyd. Praha: Herrmann & synové, 2016.
- VÍTEK, Tomáš, Jiří STARÝ a Dalibor ANTALÍK, eds. *Věštění a prorokování v archaických kulturách*. Praha: Herrmann & synové, 2006.
- WINKELMAN, Michael James. Shamans and Other „Magico-Religious“ Healers: A Cross-Cultural Study of Their Origins, Nature, and Social Transformations. *Ethos* [JSTOR]. [American Anthropological Association, Wiley], 1990, roč. 18, č. 3, s. 308–352. ISSN 00912131, 15481352.
- *Knih proměn*. 6. přepracované a rozšířené vyd. V Lásenici: Maxima, 2008.

Věštci a věštění ve Vietnamu

- BERTRAND, Didier. The Thày: Masters in Huế, Vietnam. *Asian Folklore Studies* [JSTOR]. 1996, roč. 55, č. 2, s. 271–286.
- COULET, Georges. *Les sociétés secrètes en terre d'Annam*. Saigon: C. Ardin, 1927.
- DUMOUTIER, Gustave. *Etudes d'ethnographie religieuse annamite : Sorcellerie et divination*. Paris: Impr. nationale, 1899.
- GIRAN, Paul a Gustave LE BON. *Magie & religion annamites*. Paris: A. Challamel, 1912.
- HOÀNG ANH SƯƠNG. *Nhà ngoại cảm Phan Thị Bích Hằng. (Phan Thị Bích Hằng, člověk s mimosmyslovým vnímáním)*. Hà Nội: NXB Hội Nhà Văn, 2016.
- HOÀNG THỊ THIÊM. *Trò chuyện với cõi vô hình (Rozhovory s neviditelnou říší)*. Hồ Chí Minhovo Město: NXB Hội Nhà Văn, 2017.
- HOÀNG, Thu Hương a Hương Giang PHẠM. *Hoạt động bói toán: tương tác giữa người hành nghề và người đi xem bói - Nghiên cứu trường hợp thành phố Hà Nội (Věštecké řemeslo: interakce mezi věštci a klienty - případová studie ve městě Hanoj)* [online]. Hà Nội, 2011. Dostupné z: https://repository.vnu.edu.vn/bitstream/VNU_123/13699/1/19.pdf
- CHOCHOD, Louis. *Occultisme et magie en Extrême-Orient : Inde, Indochine, Chine*. Paris: Payot, 1945.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Nghiên cứu và ứng dụng khả năng đặc biệt của con người (Výzkum a aplikace speciálních lidských schopností)*. Hà Nội: viện nghiên cứu và ứng dụng tiềm năng con người, 2016.

- LÊ, Giảng. *Khoa học nhân dạng (Věda o fyziognomii)*. Hà Nội: NXB Văn Hóa Dân Tộc, 2000.
- NAM HOÀI CÂN. *Kinh dịch tạp thuyết (I-t'ing rozličné názory)*. Hà Nội: NXB Hồng Đức, 2017.
- NGUYỄN, Nữ Hoàng Anh a Hoàng Minh Đức NGUYỄN, eds. *Tiềm năng Việt Nam thế kỷ XXI (Vietnamské potenciály 21. stol.)*. Trung Quốc: NXB Thẩm Dương, 1996.
- NGUYỄN, Thế Vinh ed. *Đi tìm sự thật về ngoại cảm. Chuyện vụ án - Những nẻo đường lầm lạc (Hledání pravdy o telepatických schopnostech. Příběhy o případech svedených na zcestí)*. Hà Nội: Công ty Ba Đình-Bộ Công an, 2007.
- NGUYỄN, Thị Hiền. Yin Illness: Its Diagnosis and Healing within Lân Đồng (Spirit Possession) Rituals of the Việt. *Asian Ethnology* [JSTOR]. Nanzan University, 2008, roč. 67, č. 2, s. 305–321.
- PHẠM HUƠNG GIANG. *Hành động đi xem bói của người dân nội thành Hải Phòng hiện nay (Návštěvy věštce obyvatel Hai Phongu v současné době)*. 2011, Magisterská práce, Hanojská národní univerzita.
- PHẠM, Thị Hoài Nam a Mạnh Đức TRẦN. Bước đầu tìm hiểu nghề bói toán ở Hà Nội (První krok k poznání věšteckého řemesla v Hanoji). In: *Về tín ngưỡng tôn giáo Việt Nam hiện nay*. Hà Nội: NXB Khoa học xã hội, 1998
- TOAN ÁNH. *Nếp cũ: Tín ngưỡng Việt Nam. Quyển hạ (Staré zvyky: Víry Vietnamu. Druhá kniha)*. Hồ Chí Minh: NXB TP. Hồ Chí Minh, 1991.
- TRẦN, Văn Giáp. *Un système divinatoire pour la recherche des moments fastes et néfastes dans la tradition populaire de l'Annam : le „Bôc-Đũa”, „la divination par baguettes”*. Hanoi: impr. de G. Taupin, 1940.
- VOLKOV, Alexei. Astrology and Hemerology in Traditional Vietnam. *Extrême-Orient, Extrême -Occident* [JSTOR]. Presses Universitaires de Vincennes, 2013, roč. 35, s. 113–140.
- VŨ, Đức Huynh ed. *Lập & giải tử vi (Sestavení a výklad horoskopu)*. Hà Nội: NXB Thời Đại, 2011.
- VŨ, Hồng Thuật. Amulets and the Marketplace. *Asian Ethnology* [JSTOR]. Nanzan University, 2008, roč. 67, č. 2, s. 237–255.
- VƯƠNG NGỌC ĐỨC a TRẦN HƯNG NHÂN, eds. *Bí ẩn của tướng thuật. Nghiên cứu và phê phán thuật xem tướng cổ đại (Tajemství umění fyziognomie. Výzkum a kritika starověkého umění fyziognomie)*. 1. vyd. NXB Văn hóa Thông tin, 1996.

- WHITMORE, John K. Religion and Ritual in the Royal Courts of Dai Viet [online]. *Asia Research Institute Working Paper Series*. 2009, č. 128, s. 7–19.

Internetové zdroje

- <http://www.astropis.cz>
- <https://countrymeters.info>
- <https://danviet.vn>
- https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana
- <https://mogi.vn/news>
- <https://repository.vnu.edu.vn>
- <https://thuvienphapluat.vn>
- <https://tuoitre.vn>
- <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/1996/cislo-4>
- <https://vi.wikipedia.org/wiki>
- <https://www.academia.edu>
- <https://www.spektrumzdravi.cz>